

חברותא - מגילה

בלי הערות

הרב יעקב שולביץ שליט"א

• [פרק ראשון - מגילה נקראת](#) • [פרק שני - הקורא למפרע](#) • [פרק שלישי - הקורא עומד](#) • [פרק רביעי - בני העיר](#)

פרק ראשון - מגילה נקראת

ב. ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז.

פרק שני - הקורא למפרע

יז. יח. יט. כ. כא.

פרק שלישי - הקורא עומד

כא. כב. כג. כד. כה. כז.

פרק רביעי - בני העיר

כו. כז. כח. כט. ל. לא. לב.

פרק ראשון - מגילה נקראת

דף ב - א

מתניתין:

המגילה נקראת פעמים ביום י"א באדר, פעמים בי"ב בו, פעמים בי"ג, פעמים בי"ד, ופעמים בט"ו (1).

אבל לא פחות מיי"א [לעולם אינה נקראת לפני י"א], ולא יותר מט"ו [לעולם אינה נקראת אחרי ט"ו באדר].

והשתא מבארין, היאך המגילה נקראת בכל אחד מימים אלו:

בני כרכין (2) המוקפין חומה מימות יהושע בן נון (3) - קורין בט"ו באדר (4).

ואילו בני כפרים ועיירות גדולות שאינן מוקפות חומה מימות יהושע - קורין בי"ד [ובגמרא יתבאר, מנא ילפינן דיש חילוק בין מוקפות לשאינן מוקפות] (5).

ואף שבשני ימים אלו, נכללו הדרים בכל מקום, היינו מעיקר הדין. אלא, שהקילו חכמים על בני הכפרים (6), ותקנו שיהיו מקדימין לקרוא ביום (7) הכניסה (8), דהיינו - ימי שני וחמישי, שמתכנסין בהם בני הכפרים אל העיירות למשפט, כיון שבת דינים יושבים בעיירות בשני וחמישי כתקנת עזרא [בבא קמא פ"ב ע"א] (9), והיות ובני הכפרים אינם בקיאים לקרות המגילה בעצמם, וצריכים שיקראנה להם אחד מבני העיר (10), הקילו עליהם חכמים, שיוכלו לקרות בשני וחמישי הקודמים ליי"ד באדר.

וקולא היא להם, שהרי כבר באים הם בימים אלו לעיר למשפט [והטעם, מפני מה הקילו עליהם - מבואר בגמרא].

ויום הכניסה חל לפעמים בי"א, לפעמים בי"ב ולפעמים בי"ג.

כיצד חל חיוב קריאת המגילה בכל אחד מימים אלו?

אם חל להיות יום י"ד ביום שני, שהוא יום הכניסה, אזי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום [שאינן דוחין את בני הכפרים מיום כניסה זה, ליום הכניסה שלפניו] (11), ומוקפות חומה - קורין למחר, ביום שלישי.

ואם חל יום י"ד להיות ביום שלישי או ברביעי, אזי בני הכפרים מקדימין לקרוא ביום הכניסה, דהיינו י"ג באדר - אם חל י"ד בשלישי, וי"ב - אם חל י"ד ברביעי, ועיירות גדולות קורין בו ביום כדינם, ומוקפות חומה - קורין למחר.

חל י"ד באדר להיות ביום חמישי, שהוא יום הכניסה, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום [כדלעיל, שאין דוחין את בני הכפרים מיום הכניסה - ליום הכניסה], ומוקפות חומה - קורין למחר.

חל י"ד להיות בערב שבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה דהיינו י"ג, ועיירות גדולות וגם מוקפות חומה קורין בו ביום (12) (13) .

ואין בני המוקפין קורין בט"ו שחל בשבת, לפי שגזרו חכמים שלא לקרוא במגילה בשבת, מפני שאין הכל בקיאות בקריאתה, וחיישינן שמא יטול מגילה בידו וילך אצל בקי כדי ללמוד, ויעבור על איסור הוצאה [כדלקמן ד' ע"ב, עיי"ש. וליום א' שלאחר השבת - אין דוחין את המוקפין, דהא הוי ט"ז, ואמר קרא "ולא יעבור" כדלקמן].

חל י"ד להיות בשבת, כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה, דהיינו, י"ב באדר (14) [וטעמא דבני עיירות מקדימין ליום הכניסה, מפרש לקמן [ד' ע"ב], דהואיל וממילא נדחו מהזמן הקבוע להם, דהיינו שבת, ידחו כבר ליום הכניסה שבני הכפרים קורין בו], ומוקפות חומה - קורין למחר (15) .

ואם חל י"ד להיות אחר השבת, ביום ראשון, אזי כפרים מקדימין ליום הכניסה דהיינו יום חמישי, י"א באדר (16), ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה - קורין למחר.

גמרא:

שנינו במשנתנו: מגילה נקראת בי"א וכו'.

מנלן דיי"א י"ב וי"ג ראויין לקריאת המגילה, הא בקרא כתיב רק י"ד וט"ו?

וקא מהדר בתמיהה: **מנלן**?! הא לא מקרא ילפינן לה, ולא חובה היא עליהן, אלא תקנת חכמים היא, **כדבעינן למימר לקמן** [במשנה הבאה], **דחכמים הקילו על בני הכפרים שיוכלו להיות מקדימין קריאתה ליום הכניסה, כדי שיהיו פנויים ביום הפורים, ויספקו אז מים ומזון לאחיהם שבכרכים** (17), ואם כן, מאי קשיא לך מנא נפקא לך מקרא, הא תקנת חכמים היא!! (18)

ומבארין: **אנן הכי קאמרינן, מכדי, על כרחך, כולהו** הני יומי דקורין בהן, **אנשי כנסת הגדולה** (19) - שהיו בימי מרדכי ואסתר, ותקנו את שמחת פורים וקריאת המגילה - **תקנינהו**, שיהא אפשר לקרות בהם,

דאי סלקא דעתך, דאנשי כנסת הגדולה, ארבעה עשר וחמשה עשר בלבד תקון, ליכא למימר הכי, דמי אתו רבנן שאחריהם ועקרי תקנתא דתקיננו אנשי כנסת הגדולה, והתירו לבני הכפרים לקרות בימים אחרים? והתנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו (20), **אלא אם כן** הוא גדול ממנו [מבית דין חבירו] - **בחכמה ובמנין?!** (21) (22)

אלא פשיטא, כולהו, כל ימי הקריאה, אנשי כנסת הגדולה תקינו. ואם כן, ודאי רמזינהו להני יומי במגילה! והיינו דמבעיא לן, **היכא רמיזא** בקרא דתקיננו האי מלתא?

אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן: אמר קרא "לקיים את ימי הפורים (23) האלה בזמניהם". ולשון "זמניהם" משמע, **דזמנים הרבה תקנו להם.**

ומקשינן: מנלן למילף חמשה זמנים, דילמא **האי "בזמניהם" מיבעיא ליה לגופיה,** ל"ד וט"ו המפורשים בקרא, שיקיימו בהם את מצוות הפורים?

ומבארין: אי לגופיה אתא, **אם כן לימא קרא: "לקיים וגו' בזמן",** דמשמע דבעינן למעבד מצוות הפורים בזמן המפורש בהם. **ומאי האי דכתיב "זמניהם"?** משמע **דזמנים טובא** תקנו להם.

ומקשינן: **ואכתי מיבעי ליה** האי דנקט קרא "זמניהם" לשון רבים, למימר **דזמנו של זה** - מוקפין, **לא כזמנו של זה** - פרוזים! דאי הוה כתיב רק "בזמן", הוה אמינא דזמן אחד לשניהם, אי בעו - ליקרו תרווייהו בי"ד, ואי בעו - ליקרו בט"ו?

ומבארין: **אם כן, דלהכי אתא קרא, לימא קרא "זמנם".** מאי האי דכתב קרא **"זמניהם"?** שמעת מינה **לכולהו** הני תלת מילי: שבתיבה הזאת נכללים זמן וזמנים וידעינן לגופיה וזמנם חלוק, ותיקנו הרבה זמנים.

ומקשינן: אם כן, **אימא דאיכא זמנים טובא,** ואפילו קודם י"א באדר, ואחרי ט"ו בו (24), יהא אפשר לקרוא את המגילה (25)?

ומתרצינן: קרא ד**"זמניהם"** דמרבית מיניה יומי אחריני - **דומיא ד"זמנם"** מרבני מה זמנם האמור בהם בפירוש - **תרי יומי נינהו, דהיינו י"ד וט"ו, אף זמניהם - תרי יומי אתא לרבויי, ותו לא.**

ומקשינן: אי תרי יומי אתא לרבוויי, ואימא תריסר ותליסר [י"ב וי"ג], ומנלן דקורין בי"א?

ומתריצין: **כדאמר רב שמואל בר יצחק** לקמן [לתרץ קושיית הגמ'] : יום י"ג באדר **זמן קהילה לכל היא**, שבין בשושן ובין בשאר מקומות נקהלו בו היהודים להנקם מאויביהם (26), וכיון שעיקר הנס נעשה בו - **לא צריך לרבוויי**. (27) **הכא נמי**, לא תקשי דלמא לרבוויי רק תריסר ותליסר, דהא י"ג **זמן קהילה לכל היא - ולא צריך לרבוויי** שקורין בו.

ומקשינן: **ואימא** דאתרבו מקרא **שיתסר ושיבסר** [ט"ז וי"ז] באדר, ומנלן דאתא קרא לרבוויי רק ימים הקודמים ל"ד? ומתריצין: **"ולא יעבור" כתיב** [כך הוא לשון הכתוב: "וקבל היהודים עליהם ועל זרעם וגוי' ולא יעבור וגוי' להיות עשים את שני הימים האלה וגוי'"], דמשמע שלא יעבור את שני הימים האלה - לקרות לאחריהם.

ורבי שמואל בר נחמני אמר: מהכא מרבינן יומי אחריני לקריאה: **דאמר קרא**: "וישלח ספרים אל כל היהודים וגוי' לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר וגוי' **כימים אשר נחו בהם היהודים וגוי'.**

ולכאורה הוה ליה לקרא למכתב: **"ימים אשר נחו בהם"**, דמשמע דהם - ארבעה עשר וחמשה עשר באדר, האמורים בתחילת הפסוק - הם הימים אשר נחו בהם. מאי האי דכתב קרא **"כימים"**?

אלא, אתי האי קרא **לרבות** עוד שני ימים כמותן, דהיינו **אחד עשר ושנים עשר**, שקורין בהם את המגילה.

ומקשינן: **ואימא דתריסר ותליסר** מרבי קרא? **אמר רב שמואל בר יצחק**: י"ג **זמן קהילה לכל היא**, ולא צריך קרא לרבוויי.

ומקשינן: **ואימא שיתסר ושיבסר** מרבי קרא?

ומתריצין: **"ולא יעבור" כתיב**.

והוינן בה: **רבי שמואל בר נחמני**, דיליף לה מ"כימים", **מאי טעמא לא אמר מ"בזמניהם"**?

ומבארין: משום דהך דדרשינן את מלת "בזמניהם" לתלת מילי: **"זמן", "זמנא", "זמנא"**, **"זמניהם"** - לא משמע ליה למדרש הכי.

ומאידך, **רב שמן בר אבא** דיליף מ"זמניהם", **מאי טעמא לא אמר מ"כימים"?**

אמר לך: ההוא "כימים" - לדורות הוא דכתיב, ולא לרבווי מיניה ימים אחרים. דהכי הוא משמעותיה דקרא: וישלח ספרים אל היהודים, לקיים לדורות את יום י"ד וט"ו באדר - כאותם ימים אשר נחו בהם היהודים בזמן הנס.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו - דברי משנתנו שבני הכפרים מקדימין ליום הכניסה - **דברי רבי עקיבא סתימתאה** [שרבי עקיבא אמרה, כהרבה משניות סתם רבי, ולא פירש מי אמרן, והן דברי רבי עקיבא] (28), **דדריש** לרבווי כל ימים אלו, מ"זמן - זמנם - זמניהם".

אבל חכמים חולקין עליו, ולא דרשי להך דרשה, **ואומרים: אין קורין אותה אלא בזמנה** המפורש במקרא, דהיינו י"ד וט"ו.

מיתיבי, אמר רבי יהודה: אימתי הקילו חכמים על בני הכפרים שיקדימו ליום הכניסה, **בזמן שהשנים כתיקון,** שמעברין אותן על פי בית דין, ומקדשין את החדשים על פיהם, ושולחין שלוחין לכל ישראל להודיע אימתי התקדש חדש ניסן, ועושין כל ישראל מועדין על פיהן, **וישראל שרויין על אדמתן,** והשלוחין מגיעים עד הפסח לקצה ארץ ישראל, להודיע להם שהוקדש החודש.

אבל בזמן הזה, שאין ישראל שרויין על אדמתן, ולא יגיעו השלוחין אל כל ישראל עד הפסח, **הואיל וישראל מסתכלין בה - בקריאת המגילה,** ואומרים: ביום י"ד באדר קרינו את המגילה, אם כן נשאר ט"ו יום לחודש אדר, ומונין עוד ט"ו יום בחודש ניסן, ועושין הפסח.

ואם נקדים את קריאת המגילה, שמא יטעו ויחשבו מיום קריאת המגילה, ויקדימו לעשות הפסח לפני זמנו, ונמצא שאוכלין חמץ בימים אחרונים של הפסח! להכי **אין קורין אותה אלא בזמנה,** דהיינו י"ד וט"ו (29).

והשתא, **רבי יהודה,** שמחלק בין זמן שהשנים כתיקון - לזמן הזה, **אליבא דמאן** אמר למילתיה? **אלימא אליבא דרבי עקיבא,** הא **אפילו בזמן הזה** סבירא ליה **דאיתא להאי תקנתא,** דבני הכפרים מקדימין. דהא רבי עקיבא בזמן הזה הוה, ושנה הלכה זו במשנה (30). ואילו רבי יהודה קאמר, דבזמן הזה, אין קורין אותה - אלא בזמנה!?

אלא לאו, רבי יהודה - **אליבא דרבנן** אמרה. ואפילו הכי קאמר, **דבזמן שהיו השנים כתיקון, וישראל היו שרויין על אדמתן מיהא - הוה קרינן** גם בשאר הימים! חזינן, דרבנן נמי דרשי "זמן - זמנם - זמניהם"!!

ומסקינן: **תיובתא דרבי יוחנן**, דאמר דלרבנן לעולם אין קורין אותה אלא בזמנה - **תיובתא (31)** .

איכא דאמרי: הכי **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**: זו דברי רבי עקיבא **סתימתאה**, שגם בזמן הזה מקדימין ליום הכניסה. **אבל חכמים אמרו**: בזמן הזה, שאין ישראל שרויין על אדמתן, **הואיל ומסתכלין בה, אין קורין אותה אלא בזמנה**. דאף דאינהו נמי דרשי "זמן זמנם זמניהם", אחר החורבן החמירו - שמא יטעו בחשבון.

תניא נמי הכי, אמר רבי יהודה: **אימתי** אמרינן דבני הכפרים מקדימין ליום הכניסה, **בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן. אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה - אין קורין אותה אלא בזמנה**.

רב אשי קשיא ליה ברייתא דרבי יהודה דלעיל, דאמר דבזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה - **אדרבי יהודה** דמתניתין דלקמן, **ומוקים לה לברייתא - כרבי יוסי** **בר** **יהודה**.

דף ב - ב

והכי קשיא ליה: **ומי אמר רבי יהודה** דבזמן הזה, **הואיל ומסתכלין בה, אין קורין אותה אלא בזמנה?**

ורמינהי ממתניתין דלקמן: **אמר רבי יהודה**: **אימתי** הכפרים מקדימין ליום הכניסה, **במקום שנכנסין בשני ובחמישי** לעיירות לדין. **אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי, אין בו קולא לבני הכפרים, ואין קורין אותה - אלא בזמנה**.

משמע, **דבמקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא - קרינן ביום הכניסה, ואפילו בזמן הזה, ולא חיישינן להא דמסתכלין בה?!**

וסלקא אדעתין, דמשום הכי - **מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה**.

ותמהינן: **ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה** דמתניתין - **אדרבי יהודה** דברייתא, **מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה**, הא בברייתא תני דרבי יהודה אמרה?!

ומבארין: **רב אשי שמיע ליה, דאיכא דתני לה לברייתא כרבי יהודה, ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה. ומדקשיא ליה דרבי יהודה דברייתא - אדרבי יהודה דמתניתין, תריץ ואמר: מאן דתני לה כרבי יהודה - לאו דווקא. מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה - דווקא, דודאי רבי יוסי בר יהודה אמרה. ובאמת פליג רבי יוסי בר יהודה - ארבי יהודה דמתניתין, וסבר, דאין קורין אותה - אלא בזמנה.**

שנינו במשנתנו: **כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכ'.**

מנהני מילי, דהמוקפין חומה קורין בט"ו?

אמר רבא, דאמר קרא: "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' עושים את יום ארבעה עשר". והרי נאמרו במקרא קודם לכן שני ימים: ארבעה עשר וחמשה עשר. **ומדאמר קרא דפרזים** [ערים שאין מוקפות חומה, ונקראות "פרזים" משום שמתוך שאין להן חומה - ישיבתן נפוצה ופרוצה] **עושין בארבעה עשר, מכלל דמוקפין - עושין בחמשה עשר, דשדייה לקרא ד"חמשה עשר" - אמוקפין.**

ומקשינן: **ואימא דפרזים עושין בארבעה עשר, אבל מוקפין כלל וכלל לא עושין** (33), והאי דאמר קרא חמשה עשר - שדי ליה אשושן, שעושין בט"ו כדרך שעשו בשעת הנס?

ומתריצין: **וכי בני מוקפין לאו ישראל נינהו, דאמרת דלא יעשו את ימי הפורים כלל!?**

ועוד, הא "מהודו ועד כוש" כתיב [ואף על גב דלא כתיב האי לישנא בעניינא דעשיית ימי הפורים, הא כתיב "בכל מדינות המלך אחשורוש", דהיינו נמי מהודו ועד כוש], ואם כן, על כרחך דגם במוקפין עושין את ימי הפורים! וכיון דרק בני פרזים עושין בי"ד, שמעינן מינה, דבני מוקפין - עושין בט"ו.

ומקשינן: **ואימא דפרזים עושין בארביסר, כדכתיב במגילה, ואילו מוקפין עושין בארביסר, וגם בחמיסר, כדכתיב: "להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה", דמשמע, שיעשו את הפורים שני ימים!! ומתריצין: אי הוה כתב קרא: "את יום ארבעה עשר וחמשה עשר" - הוה משמע כדקאמרת, דיעשו את שני הימים. אבל השתא דכתיב: "את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר", אתא מלת "את" בתרא - ופסיק (34), למימר דהני - פרזים - בארבעה עשר, והני - מוקפין - בחמשה עשר.**

ומקשינן: **ואימא דפרזים** עושין בארביסר, ואילו **מוקפין**, שלא נקבע זמנם בפירוש, **אי בעו - יעשו בארביסר, אי בעו - יעשו בחמיס ר?**

ומתריצין: **אמר קרא "בזמניהם"**. ודרשינן: **זמנו של זה - פרזים, לא זמנו של זה - מוקפין**. ואם כן, על כרחך דזמנם של מוקפין - בחמשה עשר דווקא (35).

ומקשינן: **ואימא** דיעשו מוקפין **בתליסר**, וקרא דכתיב "חמשה עשר" - נימא דמיירי בשושן, שיעשו הם בט"ו כבשעת הנס? ומתריצין: כיון שלא מצינו שיחד הכתוב זמן למוקפין, מסתברא דיעשו **כבני שושן**, שעושין בחמשה עשר כבשעת הנס.

אשכחן עשייה דמשתה ויום טוב, דפרזים עושין בי"ד. דהא קרא ד"על כן היהודים הפרזים וגו' עושים את יום ארבעה עשר וגו'" - בעשיה מיירי.

אבל **זכירה** - קריאת המגילה - **מנלן?**

ואמרינן: ילפינן לה מהקישא. **דאמר קרא: "והימים האלה נזכרים ונעשים"**, **איתקש זכירה - לעשייה**, דעבדינן לתרווייהו בחד יומא (36).

ואמרינן: **מתניתין** דאמרה דכרכין המוקפין חומה שקורין בט"ו, היינו דווקא מוקפין מימות יהושע בן נון - **דלא כי האי תנא**:

דתניא: רבי יהושע בן קרחה אומר: כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש - קורין בחמשה עשר.

מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה?

משום דמדמינן **כי** [כמו] **שושן**. **מה שושן - מוקפת חומה מימות אחשורוש, וקורין בה בחמשה עשר, אף כל עיר שמוקפת חומה מימות אחשורוש - קורין בה בחמשה עשר.**

ותנא דידן, דתלה במוקפין מימות יהושע בן נון, מאי טעמא?

יליף גזירה שוה **"פרזי" - "פרזי"** (37). **כתיב הכא במגילה: "על כן היהודים הפרזים"**, **וכתיב התם** בכיבוש ממלכת עוג על ידי משה ויהושע: **"ויתן ה' אלקינו בידינו גם את עוג וגו' ונלכד את כל עריו וגו' ערים בצרות חומה גבוהה וגו' לבד מערי הפרזי הרבה מאד"**.

מה להלן, בכיבוש ממלכת עוג - מיירי בערים **מימות יהושע בן נון** (38), **אף כאן**, במגילה, מיירי בפרזים **מימות יהושע בן נון**. ואם הוקפה לאחר מכן, לא חשיבא מוקפת לענין מגילה.

והוינן בה: **בשלמא רבי יהושע בן קרחה - לא אמר כתנא דידן**, דבעינן מוקפין מימות יהושע, משום **דלית ליה** גזירה שוה ד"פרזי"

- **"פרזי"**, שלא למד האי גזירה שוה מרבתינו [ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא אם למדה מרבתינו].

אלא תנא דידן, מאי טעמא לא אמר כרבי יהושע בן קרחה דיליף משושן?

ותמהינן: **מאי טעמא?! משום דהא אית ליה** גזירה שוה ד"פרזי" - **"פרזי"**, דהכי יליף מרביה, למילף הך גזירה שוה!

ומבארין, **הכי קאמר** הגמרא: אי ילפת לה מגזירה שוה, **אלא שושן**, היאך קבעו בחמשה עשר? **דעבדא כמאן** (39) ? **לא כפרזים**, שהרי פרזים עושין בי"ד ! **ולא כמוקפין**, שהרי לא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע (40) !?

אמר רבא, ואמרי לה שאמרה **כדי** [שם חכם (41)]: **שאני שושן, הואיל ונעשה בה נס**, שניתן להם להרוג בשונאיהם שני ימים, ועל כרחם לא נחו עד ט"ו, להכי קבעו כך לדורות.

ומקשינן: **בשלמא לתנא דידן**, דסבירא ליה דבעינן מוקפת מימות יהושע בן נון, ורק שושן שאני, **היינו דכתיב: "מדינה ומדינה ועיר ועיר"**. דמשמע דיש מנהג חלוק במדינות, ומנהג חלוק בערים. דהאי דכתיב **"מדינה ומדינה" - לחלק בין המוקפות חומה**, דהיינו בין **מוקפין חומה מימות יהושע בן נון**, שקורין בט"ו - **למוקפת חומה מימות אחשורוש**, שקורין בי"ד (42).

והאי דכתיב **"עיר ועיר" נמי - לחלק בין הפרזים**, דהיינו, **בין שושן - לשאר עיירות**, דשושן, אף על פי שאינה מוקפת מימות יהושע, קורין בה בט"ו.

אלא לרבי יהושע בן קרחה, דאמר, דאף מוקפות מימות אחשורוש - קורין בט"ו, **בשלמא קרא ד"מדינה ומדינה"**, **לחלק בין מוקפין מימות אחשורוש - לשאינן מוקפין אתא**, דהיינו, **בין שושן - לשאר עיירות**.

אלא "עיר ועיר" למאי אתא, הא לדידיה אין עוד חילוק בין מוקפת למוקפת, או בין פרזים לפרזים?

אמר לך רבי יהושע בן קרחה: ולתנא דידן מי ניחא? הא לדידיה נמי תקשי!
דכיון דאית ליה גזירה שוה ד"פרזי" - "פרזי", לחלק בין מוקפות מימות יהושע -
לפרזים, קרא ד"מדינה ומדינה", דאמרת דאתא לחלק בין מוקפת מימות יהושע,
למוקפת מימי אחשורוש - **למה לי**, הא ילפינן לה מגזירה שוה?

אלא, האי קרא ד"מדינה ומדינה" - **לדרשה** אחרייתא **הוא דאתא, וכדרבי יהושע**
בן לוי הוא דאתא. דאמר רבי יהושע בן לוי: כרך וכל הסמוך לו - אף על פי
שאינו נראה עמו, **וכל הנראה עמו** - אף על פי שאינו סמוך [כדמפרש לקמן] - **נידון**
ככרך.

ולחכי סמך קרא "עיר ועיר" ל"מדינה", למימר דעיר הסמוכה למדינה - תהא כמותה
(43).

ועד כמה חשיב סמוך, שיהא נדון ככרך?

אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: כמחמתן לטבריא והיינו שיעור
מיל (44). ותמהינן: **ולימא בפירוש מיל**, ואמאי קאמר: כמחמתן לטבריא?

ומבארין: **הא קא משמע לן, דשיעורא דמיל כמה הוי** - **כמחמתן לטבריא** (45)

והשתא מייתינן עוד מימרות דרבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא, אגב
הך דאמר לעיל בשיעור מיל [ולהלן בדף ג' ע"א, יתבאר המשך המקרא
ד"מדינה ומדינה"]:

ואמר רבי ירמיה, ואיתימא רבי חייא בר אבא: האותיות **מנצפ"ך** (46), שהן
האותיות הכפולות שבא"ב [שיש להן שתי צורות, צורה אחת כשהאות באה באמצע
מילה, וצורה אחרת כשבאה בסוף מילה], **הצופים** - נביאי הדורות (47) - **אמרום** (48).

וסלקא אדעתין השתא, דהם חידשום.

ותמהינן: **ותסברא? והכתיב: "אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל**
בהר סיני" (49), ודרשינן מהאי קרא **שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה**, משעת
נתינתה, דדווקא אלה הן המצוות, ותו לא! (50) **ועוד, האמר רב חסדא:** מכיון שהיו
האותיות חקוקות בלוחות משני עבריהם [כדכתיב: "מזה ומזה הם כתובים" (51)],

דף ג - א

האותיות מ"ם וסמ"ך שבלוחות - **בנס היו עומדין** (52). שהרי היו מוקפות אויר מכל עבריהם, ולא היה להם מקום חיבור בלוחות. חזינן דאות מ"ם סתומה, היתה כבר בזמן מתן תורה!!

ומתרגינן: **אין**, באמת **אותיות** מנצפ"ך פתוחות וסתומות, **מהוה הוו** כבר ממתן תורה. **ולא הוו ידעי** (53) **הי מינייהו באה באמצע תיבה, והי - בסוף תיבה** (54). **ואתו צופים ותקינן, דפתוחין - באמצע תיבה, וסתומין** (55) **- בסוף תיבה.**

ומקשינן: **סוף סוף**, הא דרשינן **"אלה המצות"**

- **שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה!** והיאך תקנו צופים הי מינייהו באמצע והי בסוף?

אלא, באמת ידעו מעיקרא איזו באמצע תיבה ואיזו בסוף, **ושכחום** (56). **וחזרו הצופים ויסדום** (57). **ועוד אמר רבי ירמיה, ואיתימא רבי חייא בר אבא: תרגום של תורה - אונקלוס הגר אמרו** (58), **כפי ששמעו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע.**

תרגום של נביאים - יונתן בן עוזיאל אמרו, מפי (59) **חגי זכריה ומלאכי.**

וכשאמרו יונתן בן עוזיאל, **נזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה** (60). **יצתה בת קול ואמרה: מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם!?**

עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו, ואמר: אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם! גלוי וידוע לפניך, שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי, שלא ירבו מחלוקת בישראל היאך לפרש את המקראות הסתומין.

ועוד ביקש יונתן בן עוזיאל לגלות תרגום של כתובים.

יצתה בת קול ואמרה לו: דייד! (61)

מאי טעמא אמרה לו כך?

משום דאית ביה - בספר דניאל - קץ משיח.

ותמהינן: **ותרגום של תורה, אונקלוס הגר אמרו?** והרי היה כבר תרגום לתורה בימי עזרא! **דהא אמר רב איקא בר אבין, אמר רב חננאל, אמר רב: מאי האי דכתיב** [נחמיה (62) ח' א' - ח'] : "ויאמרו לעזרא הסופר להביא את ספר תורת משה אשר ציווה את ישראל וגוי' והלויים מבינים את התורה לעם וגוי' **ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא"?**

האי דכתיב **"ויקראו בספר תורת האלהים" - זה מקרא,** דהיינו לשון עברי של התורה.

"מפורש" - זה תרגום של תורה, שהרי התרגום מפרש את התורה.

"ושום שכל" - אלו הפסוקין, דהיינו היאך הם נפסקין, וקרי להו שום שכל, משום שעל ידי הפיסוק - מבין האדם את המקרא [ר"ן במס' נדרים דף ל"ז ע"ב] (63).

"ויבינו במקרא" - אלו פיסקי טעמים, דהיינו הנגינות, שמפסיקות העניין על ידי הניגון (64) (65). **ואמרי לה - אלו המסורת,** דהיינו חסירות ויתרות שבתורה שנמסרו במסורת (66) [תוס' במס' נדרים שם].

חזינן שהיה כבר תרגום לפני אונקלוס, והיכי אמרינן דהוא אמרו!?

ומתרצינן: באמת היה כבר תרגום לתורה, **ושכחום, וחזרו** [אונקלוס] **ויסדום.**

והוינן בה: **מאי שנא** אתרגום **דאורייתא - דלא אזדעזעה** ארץ ישראל, ואתרגום **דנביאי**

- אזדעזעה?

ומבארינן: משום **דאורייתא - מיפרשא** כבר **מלתא** בלשון המקרא (67), ולא נתגלו רזים בתרגום. מה שאין כן **דנביאי, דאיכא מילי דמיפרשן** בלשון המקרא, **ואיכא מילי דמסתמן** במקרא - ונתגלו בתרגום.

ודוגמא לדבר: **דכתיב: "ביום ההוא יגדל המספד** [על משיח בן יוסף שיהרג לעתיד לבא, מצודת דוד] **בירושלם, כמספד הדדרימון בבקעת מגידון"**.

ואמר רב יוסף (68): **אלמלא תרגומא דהאי קרא, לא ידענא מאי קאמר** קרא (69). שהרי לא מצינו בשום מקום במקרא, שהיה מספד להדדרימון בבקעת מגידון!

ופירש בתרגום, דקאי האי קרא אתרי הספידי, והכי פירושא דקרא: **ביומא ההוא**, שיהרג בו משיח בן יוסף, **יסגי** [יגדל] **מספדא בירושלים**, **כמספדא דאחאב בר עמרי** מלך ישראל, **דקטל יתיה הדדרימון** (70) **בן טברימון** - **ברמות גלעד**, **וכמספדא דיאשיה בר אמון** מלך יהודה, **דקטל יתיה פרעה חגירא** [שהיה נכה] - **בבקעת מגידו** (71), וקונן עליו ירמיהו לפני כל ישראל.

ואידי דאמרינן לעיל, דאית בספר דניאל קץ משיח, מייתינן לקרא דלקמן, למימר, דאף על גב דחגי זכריה ומלאכי, דהוו בדורו של דניאל, הוו עדיפי מיניה בכך שהם היו נביאים, מכל מקום איהו נמי עדיף מינייהו. דאיהו חזי את המראה, כדלקמן, וגם דהוא ידע את הקץ [מהרש"א].

כתיב: "ואשא עת עיני וארא והנה איש אחד לבוש בדים וגוי', **וראיתי אני דניאל לבדי את המראה. והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדולה נפלה עליהם, ויברחו בהחבא** [למקום מסתור]" .

מאן נינהו אותם אנשים אשר היו עם דניאל (72) ? **אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: זה חגי, זכריה, ומלאכי** (73) .

אינהו - חגי זכריה ומלאכי - **עדיפי מיניה** [מדניאל], **ואיהו** - **עדיף מינייהו**.

אינהו עדיפי מיניה, דאינהו נביאי, שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום, **ואיהו לאו נביא**, שהרי לא נשתלח לישראל בשום נבואה. אבל רוח הקודש היתה שורה עליו, וידע הכל [תוסי' הרא"ש] (74).

ואילו **איהו** - **עדיף מינייהו, דאיהו חזא את אותו מראה, ואינהו** - **לא חזו**.

ותמהינן: **וכי מאחר דאינהו לא חזו, מאי טעמא איבעיתו**, כדכתיב "אבל חרדה גדולה נפלה עליהם"?

ומתרצינן: **אף על גב דאינהו גופייהו לא חזו, מזלייהו** [שר שלהם למעלה] - **חזו**, ולהכי איבעיתו.

אמר רבינא: שמע מינה, האי מאן דמיבעית, ואינו יודע ממה הוא נפחד, אף על גב דאיהו לא חזי מידי - **מזליה חזי**, ולהכי מבעית.

מאי תקנתיה, מה יעשה כדי שלא יוזק?

ליקרי קריאת שמע! (75)

ואי קאים במקום הטנופת, שאינו יכול לקרות שם קריאת שמע, **לינשוף** [ידלג] **מדוכתיה ארבע גרמידי** [אמות], שמשנה מקום - משנה מזל.

ואי לא, שאינו יכול לדלג משם, **לימא הכי: עיזא דבי טבחי שמינא מינאי!** [ופירש"י בסנהדרין [צ"ד ע"א] דלחש הוא זה. כלומר: לך אצל העיזים - והניחני. עיי"ש שגירסת הגמ' שונה מגירסת הגמ' שלפנינו] (76).

והשתא הדרינן לדלעיל, דדרשינן לקרא ד"והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור, משפחה ומשפה, מדינה ומדינה, ועיר ועיר".

והשתא דאמרת דקרא ד"מדינה ומדינה ועיר ועיר" - לדרשה אתא, האי דכתיב: "משפחה ומשפחה" - למאי אתא (77) ?

אמר רבי יוסי בר חנינא: להביא משפחות כהונה ולויה, שמבטלין עבודתן במקדש, ובאין לשמוע מקרא מגילה. דאמר רב יהודה אמר רב: כהנים בעבודתן (78), ולוים בדוכנן [שהיו אומרים על הדוכן שירה], **וישראל במעמדן** [שהיו עומדין על תמידי הציבור בשעת הקרבנות, כדתנן במס' תענית דף כ"ו ע"א, עיי"ש], **כולן מבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה (79). תניא נמי הכי: כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן - ובאין לשמוע מקרא מגילה.**

מכאן - סמכו של בית רבי, שהיו מבטלין תלמוד תורה (80), ובאין (81) לשמוע מקרא מגילה (82). שהיו למדים קל וחומר מעבודה: ומה עבודה שהיא חמורה יותר מתלמוד תורה, מבטלין מפני מקרא מגילה! **תלמוד תורה - לא כל שכן דמבטלין!?**

ומקשינן: **וכי עבודה חמורה יותר מתלמוד תורה?**

והכתיב: "ויהי בהיות יהושע ביריחו [במלחמה], וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו' והנה איש עמד לנגדו, וחרבו שלופה בידו. וילך יהושע אליו, ויאמר לו: הלנו אתה - אם לצרינו? ויאמר: לא כי אני שר צבא ידוד עתה באתי. ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו".

ולא שבקינן למקשה לאסוקי לקושיא, ותמהינן: **והיכי עביד יהושע הכי, שהשתחוה לאותו אדם, והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שיתן שלום (83) לחבירו בלילה (84), משום דחיישינן שמא שד הוא (85) !! ומתרצינן: שאני התם, דאמר ליה ההוא גברא: "כי אני שר צבא ה'".**

ומקשינן: **ודלמא משקרי**, ומנין ידע שהוא באמת שר צבא ה'?

ומשנינן: **גמירי דלא מפקי השדים שם שמים לב טלה**.

והשתא הדרינן לקושיא דלעיל.

כתיב התם, ששאלו יהושע: "הלנו אתה - אם לצרינו?" והשיבו המלאך: "אני שר צבא ה', עתה באתי". ודרשינן מתשובת המלאך, שהאשימם בשני דברים.

וכך **אמר לו** המלאך: **אמש**, כשהעריב היום, נשתהיתם במארב העיר, ולכן **בטלתם תמיד של בין הערבים**. והיה לכם להקריבו, שהרי אין זמן מלחמה בלילה (86).

ועכשיו - בלילה, **בטלתם תלמוד תורה**, שהרי אין נלחמים בלילה, והיה עליכם לעסוק בתורה!

אמר לו יהושע: **על איזה מהן** (87), משתי עבירות אלו, **באת** (88)?

אמר לו: על של **עתה באתי**, על עבירה של עכשיו, דהיינו - ביטול תורה (89).

מיד חזר בו יהושע, וכשבא לילה אחר במצור [על העין] - עסק בתורה. כדכתיב: "**וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק**" [עיי' בתוס' שכתבו דלא כתיב קרא הכי],

דף ג - ב

אמר רבי יוחנן: **מלמד שלן בעומקה של הלכה**. **ואמר רב שמואל בר אוניא**: **גדול תלמוד תורה - יותר מהקרבת תמידין**. **שנאמר**: "**עתה באתי**" - על ביטול תורה, ולא על ביטול התמיד.

על כל פנים, חזינן מהכא, דתלמוד תורה - גדול יותר מעבודה! והיאך למדו של בית רבי קל וחומר, דעבודה חמורה מביטול תורה!?

ומתרצינן: **לא קשיא**. **הא** דאמרן דתלמוד תורה גדול, היינו בתלמוד תורה **דרבים**, דהא התם - במצור יריחו - היה ביטול תורה של כל ישראל. ואילו **הא** דאמרן לעיל דעבודה חמורה - בתלמוד תורה **דיחיד** (90) מיירי.

ומקשינן: **ותלמוד תורה דיחיד - קל?**

והתנן: נשים במועד מענות [אומרות הספד על המת, וכולן עונות כאחת], **אבל לא מטפחות** על ליבן (91).

רבי ישמעאל אומר: אם היו הנשים סמוכות למטה - גם מטפחות.

בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים, מענות ומטפחות. בזה ובזה - [אבל (92)] לא מקוננות [היינו שאחת אומרת, וכולן עונות אחריה].

ואמר רבה בר הונא: אין מועד בפני תלמיד חכם, ולהכי מספידין אותו אפילו במועד, וכל שכן שאין חנוכה ופורים בפניו, ומותר להספידו, אף על גב שמבטלין משום כך את מקרא המגילה (93), חזינן דתלמוד תורה - ואפילו דיחיד - עדיף ממקרא מגילה!?

ומתרצינן: **כבוד תורה קאמרת!?! כבוד תורה שאני! ולהכי, התם, בהספד תלמיד חכם, דהוי כבוד תורה, אפילו דיחיד - חמור הוא ממקרא מגילה (94). אבל באמת תלמוד תורה דיחיד - קל מעבודה ומקרא מגילה.**

אמר רבא: האי מלתא פשיטא לי, דעבודה ומקרא מגילה - מקרא מגילה עדיף! מדרבי יוסי בר חנינא דלעיל.

והאי נמי פשיטא לי, **דתלמוד תורה ומקרא מגילה - מקרא מגילה עדיף. מדסמכו של בית רבי אההיא ברייתא דמבטלין עבודה לשמוע מקרא מגילה, ובטלו תלמוד תורה כדי לשמוע מקרא מגילה.**

וכן, **תלמוד תורה ומת מצוה, דהיינו לטפל במת שאין לו קוברין (95) - מת מצוה עדיף. מדתניא: מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת, ולהכנסת כלה (96).**

וכן, פשיטא **דעבודה ומת מצוה - מת מצוה עדיף, מדכתוב "ולאחותו" כדלהלן.**

דתניא: כתיב גבי נזיר "על כל נפשות מת לא יבא", הרי כל המתים במשמע. והדר כתיב: "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא", ולכאורה, קרא יתירא הוא!?! ודרשינן להו בספרי הכי:

"לאביו" לא יטמא - אבל מיטמא הוא למת מצוה.

"לאמו" מה תלמוד לומר? שאם היה כהן ונזיר לא יטמא לאמו, אבל למת מצוה - מיטמא.

"לאחיו" אתא לאשמועינן דאם היה כהן גדול ונזיר - לא יטמא לאחיו, אבל למת מצוה - מיטמא.

והאי דכתיב "ולאחותו" מה תלמוד לומר? והרי אחותו נכללת כבר בקרא ד"על כל נפשות מת לא יבא"!

אלא, אתא קרא למעוטי האי גוונא: הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו [דהיינו, או למול את בנו], ושמע שמת לו מת, אח או אחות, יכול יטמא להם, ויבטל את מצותו?

אמרת: לא יטמא! שכשם שאין נזיר מבטל נזירותו כדי ליטמא לקרוביו, כך אדם זה - לא יבטל מפסחו.

יכול, כשם שאינו מיטמא לאחותו, כך אינו מיטמא למת מצוה כדי שלא יבטל המצוה?

תלמוד לומר: "ולאחותו". ודרשינן: לאחותו - הוא דאינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה.

חזינן דמבטלין עבודה דקרבת פסח - משום מת מצוה!

אלא האי מילתא מבעיא בעי ליה לרבא: מקרא מגילה ומת מצוה, הי מינייהו עדיף? מי נימא דמקרא מגילה עדיף - משום פרסומי ניסא, או דלמא מת מצוה עדיף - משום כבוד הבריות?

בתר דבעיא, הדר רבא ופשטה: מת מצוה - עדיף!

דאמר מר: גדול כבוד הבריות, שדוחה את לא תעשה שבתורה. דכתיב בהשבת אבידה: "לא תוכל להתעלם", וכתיב נמי בההוא עניינא: "והתעלמת". ודרשינן: פעמים שאתה מתעלם, כגון בזקן, שאין זה לפי כבודו להשיב את האבידה.

גופא, אמר רבי יהושע בן לוי: כרך, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו, נדון כרך - וקורין בט"ו.

תנא: אם היה סמוך לרך, אף על פי שאינו נראה עמו - נדון כרך.

וכן אם היה נראה עם הרך, אף על פי שאינו סמוך לו - נדון כרך.

והוינן בה: בשלמא נראה עמו - אף על פי שאינו סמוך, משכחת לה, כגון דיתבה אותה העיר בראש ההר, ולכן נראית עם הרך, אף על פי שאינה סמוכה לו.

אלא סמוך - אף על פי שאינו נראה, היכי משכחת לה?

אמר רבי ירמיה : כגון **שיושבת בנחל**, דהיינו מקום נמוך. ולהכי, אף על פי שסמוכה היא לכרך, אינה נראית עמה.

ועוד **אמר רבי יהושע בן לוי :** **כרך שישב** [שנתיישב תחלה בבתיים], **ולבסוף** - לאחר שישב - **הוקף** בחומה, **נדון ככפר** לענין בתי ערי חומה. שדינו כבתי החצרים, שיכול לגאול את ממכרו תמיד לכשירצה, וביובל חוזר הבית לבעליו חנם.

מה שאין כן בתי ערי חומה, שדין שנגאלין עד תום שנה מיום המכר, ואם לא גאלו, אינו יוצא ביובל [כך פירש רש"י (97), ותוס' פירשו דמיירי לענין מגילה, שאין קורין בו בט"ו ככרך. עיי"ש (98)].

מאי טעמא? דכתיב: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה". ודרשינן: דווקא **שהוקף ולבסוף ישב**, כדמשמע קרא: בית מושב - של עיר שיש לה חומה, **ולא שישב** קודם - **ולבסוף הוקף** (99).

ועוד **אמר רבי יהושע בן לוי :** **כרך שאין בו עשרה בטלנין**, דהיינו, בני אדם שבטלנין ממלאכתן, ונזונין משל ציבור, כדי שיהו מצויין בבית הכנסת שחרית וערבית (100) [דאמרינן במס' ברכות: כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה, מיד הוא כועס וכו'] - **נדון ככפר**, וקורין ביום הכניסה (101).

והוינן בה: **מאי קא משמע לן?** הא **תנינא** לה לקמן: **איזו היא עיר גדולה** לענין מקרא מגילה, **כל שיש בה עשרה בטלנין. פחות מכאן - הרי זה נחשב כפר!**

ומבארין: **כרך איצטריך ליה** לאשמועינן, דמקום שווקים הוא, ומתקבצין לשם ממקומות הרבה. ואשמועינן רבי יהושע בן לוי, **דאף על גב דמיקלעי ליה** בטלנים **מעלמא**, מכל מקום בעינן שיהו בה בטלנים קבועים, דלמא לא משתכחי בטלנים מעלמא.

ועוד **אמר רבי יהושע בן לוי :** **כרך שחרב ולבסוף ישב - נדון ככרך.**

והוינן בה: **מאי האי דקאמר :** "כרך שחרב"?

אילימא שחרבו חומותיו, וכי בהא אמרינן דדווקא אם **ישב** לבסוף - **אין**, נדון ככרך. **לא ישב** לבסוף - **לא**, ובטל ממנו דין כרך,

והא דינא לאו הכי הוא, דתניא: רבי אליעזר בר יוסי אומר : כתיב גבי בתי ערי חומה: **"אשר לוא חומה".** משמע, **אף על פי שאין לו חומה עכשיו, והיה לו קודם לכן**, חשיב בתי ערי חומה (102).

חזינן, דהך דאמר רבי יהושע בן לוי "כרך שחרב", לא מיירי בעניין שחרבו חומותיו!

אלא מאי חרב? שחרב מעשרה בטלנין (103). דבהא אמרינן, דאם לבסוף נתישב שוב בעשרה בטלנין - נדון ככרך.

דף ד - א

ועוד אמר רבי יהושע בן לוי: הערים **לוד**, ואונו, וגיא החרשים - מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו [הכי גמיר רבי יהושע מרביה, דמוקפות מימות יהושע אינון. והוצרך להעיד עליהן, מפני שחומותיהן נראות חדשות, וכדלקמן].

ותמהינן: וכי הני ערים - יהושע בננהי [בנאן]? והא אלפעל בננהי! דכתיב: "ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר, הוא [שמר] בנה את אונו ואת לוד ובנותיה"!!

ומקשינן: ולטעמיך נמי קשיא, דהא כתיב בדוכתא אחרינא דאסא בננהי! דכתיב: "ויבן ערי מצורה ביהודה"!!

אמר רבי אלעזר: הני ערים - מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו. וחרוב בימי פילגש בגבעה, כשהחריבו ישראל את ערי בנימין, ואתא אלפעל - ובננהי. הדור [שוב] אינפול [חרבו], אתא אסא - שפצינהו [חיזק בדקיהן]. דיקא נמי דאסא לא בננהו מעיקרא, דכתיב: "ויאמר [אסא] ליהודה, נבנה את הערים האלה". מכלל דערים הוו כבר מעיקרא, אלא שחרבו. ומסקינן: שמע מינה! ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה (104), שאף הן היו באותו הנס, שהרי גזר המן להשמיד מנער ועד זקן, טף (105) ונשים [ותוס' הביאו, דהרשב"ם פירש, דעיקר הנס נעשה על ידן, דהיינו על ידי אסתר, עיי"ש (106)].

ואמר רבי יהושע בן לוי: פורים שחל להיות בשבת, אף על גב שאין קוראין את המגילה בשבת, אלא מקדמינן ליום הכניסה, שואלין ודורשינן בענינו של יום (107). שמעמידין מתורגמן לפני החכם, לדרוש בענייני מגילת אסתר לפני הציבור (108).

ותמהינן: מאי אריא פורים דאמרת דדורשינן בענינו של יום, הא אפילו ביום טוב נמי, אף על פי שדרשו כבר בענינו של יום שלשים יום קודם החג, דורשינן גם ביום טוב עצמו, כל שכן בפורים, שאין דורשינן בענינו לפני זמנו, ודאי שדורשינן ביום הפורים עצמו,

ומאי אתא לאשמועינן (109) [כך ביארו תוס' את הקושיא (110)]!! והיכן מצינו שדורשין ביום טוב בענינו של יום?

דתניא: משה תיקן להם לישראל, שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום. הלכות פסח - בפסח, הלכות עצרת - בעצרת, והלכות חג הסוכות - בחג הסוכות!!

ומתריצין: **פורים איצטריכא ליה** לאשמועינן. מהו דתימא נגזור משום הא דאמר רבה לקמן, דאין קורין מגילה בשבת - שמא ילך אצל בקי ללמוד, והכא נמי נגזור שלא לדרוש בענינו של הפורים, שמא יטעו ויבואו לקרוא מגילה! **קא משמע לן** דלא גזרינן הכי.

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה (111), ולשנותה ביום (112). זכר לנס, שהיו צועקין יומם ולילה על צרתן. **שנאמר** [במזמור "למנצח על אילת השחר" שנאמר על אסתר (113), כדאמרינן במס' יומא כ"ט.]: **"אלקי אקרא יומם - ולא תענה, ולילה - ולא דומיה לי"** (114).

סבור מינה בני הישיבה, דהכי קאמר: למקרייה למגילה בליליא, והאי דאמר "לשנותה ביום", מלשון משנה הוא, כלומר: למיתנא מתניתין דידה [לשנות משניות של מסכת מגילה] **ביממא (115).** אמר להו רבי ירמיה: **לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא, דהאי "לשנותה ביום" - הכי קאמר: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא - ואתנייה, אשנה אותה שוב. הכא נמי יקראנה בלילה, ויחזור ויקראנה שנית ביום (116).**

איתמר נמי כי הא דאמר רבי ירמיה: **אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה, ולשנותה ביום. שנאמר** [במזמור "ארוממך ה' כי דליתניי", דקאי אמרדכי ואסתר והמן ואחשורוש, כדאמרינן בפסיקתא]: **"למען יזמרך כבוד ולא ידום, ה' אלהי לעולם אוודך"**. ודרשינן: **"יזמרך כבוד" - ביום, "ולא ידום" - בלילה (117).**

שנינו במשנתנו: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.**

אמר רבי חנינא: חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין לקרות ליום הכניסה, כדי שיהיו פנויים בט"ו באדר, ויספקו אז מים ומזון לאחיהם שבכרכין

(118)

דף ד - ב

ומקשינן: **למימרא דתקנתא דכרכין הוי האי תקנתא?**

והתנן: חל להיות י"ד באדר ביום שני, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. ואם איתא דתקנתא דכרכין היא, ליקדמו הכפרים ליום הכניסה הקודם, דהיינו יום חמישי, כדי שיוכלו לספק מים ומזון לכרכין!?

ומתרצינן: ליכא למימר הכי, דאם יקדימו ליום הכניסה הקודם, **הוּוּ להו קריאת בני הכפרים - בעשרה באדר, וקריאה בעשרה - לא תקינו רבנן.**

תא שמע דאינה תקנת הכרכין, מהך דתנן במתניתין: **חל י"ד באדר להיות ביום חמישי, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. ואם איתא דתקנתא דכרכין היא, ליקדמו בני הכפרים ליום הכניסה הקודם, דהיינו יום שני, דהא אחד עשר הוא, ותקינו רבנן למקרי ביה!?**

ומתרצינן: **מיום הכניסה, ליום הכניסה - לא דחינן (119).**

תא שמע ממתניתין דלקמן. דתנן: **אמר רבי יהודה: אימתי מקדימין הכפרים ליום הכניסה, במקום שנכנסים לעיירות בשני ובחמישי. אבל במקום שאין נכנסים בשני ובחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה, דהיינו בי"ד באדר, כבני העיר.**

ואי סלקא דעתך דתקנתא דכרכין היא, וכי משום דאין בני הכפרים נכנסים בשני ובחמישי, מפסדי להו לכרכין? הא אכתי בעינן שיקדימו, כדי שיהו פנוין בט"ו!?

אלא, **לא תימא** כדסלקא אדעתין מעיקרא, דתקינו רבנן להך תקנתא, **כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין, אלא אימא** דשכר הוא שנתנו חכמים לבני הכפרים, שיוכלו לקרות המגילה בימים שבאים כבר ממילא לעיירות לדין - **מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין (120).**

ולחכי, היכא דאין נכנסין בשני וחמישי, דלאו קולא היא לגביהם, ואין זה שכר להם, אין קורין אותה - אלא בזמנה.

שנינו במשנתנו: **כיצד, חל י"ד באדר להיות בשני בשבת, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום וכו'.**

והוינן בה: **מאי שנא**, דברי שא דמתניתין **נקט** התנא את ימי קריאת המגילה כ**סידורא דירחא**, לפי סדר ימי החודש: מגילה נקראת בי"א, בי"ב, בי"ג וכו', **ומאי שנא בסיפא**, כד אתא תנא לפרושי היאך חל חיוב הקריאה בכל אחד מימים אלו, **דנקט** התנא **סידורא דיומי**, דהיינו לפי סדר ימי השבוע: חל להיות בערב שבת, חל להיות בשבת, חל להיות אחר השבת וכו', ולפי סדר זה, יוצאים ימי החודש בסדר הפוך: י"ג, י"ב וי"א!!

ומבארין: **אידי דאילו** היה התנא נוקט בסיפא לפי סדר החודש, שהיה נוקט קודם: "חל להיות אחר השבת" - שאז קורין בני הכפרים בי"א, ואחר כך שבת - דקורין בי"ב, ואחר כך ערב שבת - דקורין בי"ג, הרי הוּו **מיתהפכי ליה**, שהרי אין זה סדר ימי השבוע, ומתוך כך יבואו לידי טעות.

להכי **נקט** בסיפא **סידורא דיומי**, וסדר החודש שמתהפך - אין התנא מזכירו בפירוש, רק נקט שמקדימין ליום הכניסה, ואין זה מביא לידי טעות.

שנינו במשנתנו: **חל** י"ד באדר **להיות בערב שבת וכו'** ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום.

מתניתין מני? אי [או] **כרבי, אי כרבי יוסי** (121).

מאי נינהו דברי **רבי**, דאמרת דמתניתין בשיטתיה אזלה?

דתניא: חל י"ד **להיות בערב שבת, כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה, ומוקפין חומה קורין בו ביום.**

ופליג רבי אתנא קמא:

רבי אומר: אומר אני (122), **לא ידחו עיירות ממקומן הקבוע להם, אלא אלו ואלו קורין בו ביום.**

מאי טעמא דתנא קמא, דקאמר דאם חל בערב שבת, עיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה?

דכתיב: "להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם **בכל שנה ושנה**", משמע שכל השנים יהו שוות. ודרשינן: **מה בכל שנה ושנה** - עיירות קודמות **למוקפין**, שהרי עיירות בי"ד, ומוקפין בט"ו, **אף כאן** - בעינן שיהו עיירות קודמות **למוקפין**.

ולהכי, כשחל י"ד בערב שבת, שמוקפין קורין בו ביום, מקדימין גם את העיירות ליום הכניסה, כדי שיקדמו למוקפין.

ומקשינן: **ואימא דנדרוש איפכא: "בכל שנה ושנה", מה כל שנה ושנה - אין נדחין עיירות ממקומן, אף כאן, כשחל י"ד בערב שבת - לא ידחו עיירות ממקומן?**

ומתריצין: **שאני הכא דלא אפשר**, דעל כרחין דחינן לעיירות ממקומן, כדי שיקדמו לכרכין. וכיון דכרכין הוקדמו לקרוא בערב שבת, דחינן לעיירות ליום הכניסה.

ורבי, מאי טעמא פליג אתנא קמא, וסבר דאף עיירות קורין בערב שבת?

משום דדרש להווא קרא הכי: **"בכל שנה ושנה", מה כל שנה ושנה - אין עיירות נדחין ממקומן, אף כאן - לא ידחו עיירות ממקומן.**

ומקשינן אטעמא דרבי: **ואימא דנדרוש איפכא, כתנא קמא: "בכל שנה ושנה", מה כל שנה ושנה - עיירות קודמות למוקפין, אף כאן נמי - עיירות קודמות למוקפין?**

ומתריצין: **שאני הכא, דלא אפשר** לאקדומי לעיירות, דהא בכל שנה אין דוחין אותן ממקומן (123).

ואם כן, מתניתין דקתני דבני עיירות קורין בו ביום, ואין נדחין ליום הכניסה - כרבי היא. והשתא מבארינן, **מאי מילתיה דרבי יוסי**, דקאמרת דמתניתין בשיטתיה נמי אזלא:

דתניא: חל י"ד באדר להיות בערב שבת, מוקפין וכפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בו ביום.

ופליג רבי יוסי אתנא קמא:

רבי יוסי אומר: אין מוקפין קודמין לעיירות, אלא אלו ואלו, עיירות ומוקפין, קורין בו ביום.

מאי טעמא דתנא קמא, דמוקפין מקדימין ליום הכניסה, ואין קורין בי"ד כעיירות?

דכתיב: "בכל שנה ושנה". ודרשינן: **מה כל שנה ושנה - עיירות בארבעה עשר, וזמנו של זה - עיירות, לא זמנו של זה - מוקפין, אף כאן, כשחל י"ד בערב**

שבת, בעינין שיהו **עיירות קורין בארבעה עשר**, ובעינין לאקדומי למוקפין, משום דבעינין **שזמנו של זה - לא יהא זמנו של זה**.

ולחכי בני עיירות קורין בו ביום, ומוקפין מקדימין ליום הכניסה, כדי שלא יהא זמנם כבני עיירות.

ומקשינן: **ואימא דדרשינן איפכא: "בכל שנה ושנה", מה כל שנה ושנה - אין מוקפין קודמין לעיירות, אף כאן, אין מוקפין קודמין לעיירות**, ויקראו תרווייהו בערב שבת? ומתריצין: **שאני הכא, דלא אפשר למעבד הכי**. שהרי בעינין שלא יהא זמנו של זה - כזמנו של זה.

ומאי טעמא דרבי יוסי, דאמר שלא יקדמו מוקפין, אלא יקראו עם עיירות בערב שבת?

דדריש לקרא ד"**בכל שנה ושנה**" הכי: **מה כל שנה ושנה - אין מוקפין קודמין לעיירות, אף כאן - אין מוקפין קודמין לעיירות**.

ומקשינן אדרבי יוסי: **ואימא דנדרוש הכי: "בכל שנה ושנה", מה כל שנה ושנה - זמנו של זה לא זמנו של זה, אף כאן זמנו של זה לא זמנו של זה**, ונקדים את המוקפין ליום הכניסה, כדי שלא יהא זמנם שוה?

ומתריצין: **שאני הכא דלא אפשר**, שהרי בעינין שלא יהו מוקפין קודמין לעיירות.

אם כן, מתניתין דידן - כרבי יוסי אזלא.

ותמהינן: וכי **סבר רבי דאת העיירות לא דחינן ליום הכניסה!?**

והתניא: אם חל י"ד באדר להיות בשבת, **כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בערב שבת, ומוקפות חומה - למחר, בט"ו באדר**.

ואילו **רבי אומר, אומר אני: הואיל ונדחו עיירות ממקומן - ידחו ליום הכניסה**. חזינן דדוחין את העיירות ליום הכניסה!!

ודחינן: **הכי השתא! מי דמי? התם, בההיא ברייתא, הרי זמנם בשבת היא! והואיל דנדחו**, שהרי אין קורין מגילה בשבת - **ידחו** כבר ליום הכניסה.

מה שאין כן **הכא**, במתניתין דאייתין לעיל, **דזמנם** של העיירות **ערב שבת** הוא, ולהכי לא דחינן להו, וקורין מוקפין עמהם.

כמאן אזלא הא דאמר רבי חלבו אמר רב הונא: פורים שחל להיות בשבת - הכל נדחין ליום הכניסה?

ולא מסקינן למילתא, ותמהינן: "הכל נדחין" סלקא דעתך? והא איכא מוקפין דודאי **עבדי למחר**, בט"ו, דהא זמנא הוא!?

אלא הכי קאמר רב הונא: **כל הנדחה ממקומו - ידחה ליום הכניסה.**

כמאן אזלא ההיא דרב הונא?

כרבי. דאיהו אמר הכי בברייתא דלעיל (124).

דכולי עלמא מיהא סברי דמגילה בשבת לא קרינן.

מאי טעמא?

אמר רבה: הכל חייבין (125) בקריאת מגילה, ואין הכל בקיאים במקרא מגילה. להכי גזרינן גזירה שלא יקראנה בשבת, **שמא** מתוך שהוא בהול לקרותה, שהרי הכל חייבין בה - **יטלנה בידו, וילך אצל בקי כדי ללמוד קריאתה, ויעבירנה** (126) **ארבע אמות ברשות הרבים** (127).

והיינו נמי טעמא דאין תוקעין בשופר בשבת, והיינו נמי טעמא דאין נוטלין לולב בשבת, כולחו גזירה שמא ילך אצל בקי כדי ללמוד.

רב יוסף אמר טעם נוסף (128) אמאי אין קורין בשבת: **מפני שעיניהן של עניים נשואות במקרא מגילה** כדי לקבל מתנות לאביונים, והרי אי אפשר ליתנם בשבת, להכי לא קרינן (129).

תניא נמי הכי, דנותנין מתנות לעניים ביום קריאת המגילה: **אף על פי שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה, גובין מתנות לאביונים בו ביום שקורין בו, ומחלקין אותן לעניים בו ביום.**

ותמהינן: מאי האי לישנא ד"אף על פי שאמרו"?!! הא אדרבה! משום דאמרו שמקדימין - הוא דאמרינן דגובין בו ביום, באותו יום המוקדם!! **אלא** אימא הכי: הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה - גובין בו ביום ומחלקין בו ביום, מפני שעיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה, וכדרב יוסף.

דף ה - א

והך דאמרינן דמקדמינן ליום הקריאה, היינו דווקא לענין מתנות לאביונים. **אבל** **שמחה**, דהיינו סעודת פורים, **אינה נוהגת אלא בזמנה**, בי"ד באדר, ואפילו לבני הכפרים שמקדימין ליום הכניסה.

אמר רב: מגילה, כשקורין אותה **בזמנה**, דהיינו, בי"ד באדר - **קורין אותה אפילו ביחיד**, כיון שהכל קורין באותו יום, ואיכא פרסומי ניסא גם אם יקראנה ביחיד.

אבל אם קורין אותה **שלא בזמנה** (130), כגון בני הכפרים שמקדימין ליום הכניסה (131), קורין אותה **בעשרה** דווקא, משום דבעינן פרסומי ניסא.

רב אסי אמר: בין בזמנה ובין שלא בזמנה, מצוה לקרותה **בעשרה**, ומשום פרסומי ניסא (132) (133).

הוה עובדא, וחש ליה רב להא דרב אסי, וחיזר אחר עשרה כדי לקרותה (134).

ותמהינן: **ומי אמר רב הכי**, דשלא בזמנה בעינן עשרה?

והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: פורים שחל להיות בשבת, דאין קורין בה את המגילה - **ערב שבת זמנס!**

ומדלא קאמר רב יהודה: "מקדימין לערב שבת", משמע דהכי קאמר: ערב שבת - זמנס שקבעו להם אנשי כנסת הגדולה הוא. ולהכי תמהינן: וכי **ערב שבת זמנס? והא שבת** שהוא י"ד באדר - **זמנס הוא!?**

אלא לאו, הכי קאמר: לאחר שתיקנו להם חכמים שיקדימו ולא יקראו בשבת, הרי **שלא בזמנס - כזמנס** הקבוע הוא לכל דבר. **מה בזמנס** - קרינן **אפילו ביחיד, אף שלא בזמנס**, כשהוקדם על ידי חכמים - קרינן **אפילו ביחיד**. אם כן, קשיא דרב אדרב, דאיהו אמר לעיל, דשלא בזמנה - בעינן עשרה!!

ודחינן: **לא** קאמר רב למילתיה **לענין מקרא מגילה בעשרה**, ולמימר דשלא בזמנה - כזמנה, ולא בעינן עשרה.

אלא מאי האי דקאמר: **"ערב שבת זמנס"?**

לאפוקי מדרבי, דאמר לעיל, גבי פורים שחל בשבת, דהואיל ונדחו עיירות ממקומן - ידחו ליום הכניסה, ולא יקראו בערב שבת. הא קא משמע לן רב, דערב שבת זמנם של בני עיירות הוא - וקורין בו, ואין מקדימין ליום הכניסה.

מתניתין:

אי זו היא עיר גדולה, שקורין בה ביי"ד? כל שיש בה עשרה בטלנין (135) [יתבאר בגמרא]. אבל אם יש בה פחות מכאן, מעשרה בטלנין - הרי זה נחשב ככפר (136) .

באלו - בזמני קריאת המגילה - אמרו חכמים, דאם חל בשבת, מקדימין לקרות קודם הזמן, ולא מאחרין לקרות לאחר השבת.

אבל זמן עצי כהנים, שהיו משפחות בישראל שהיו להם ימים קבועים בשנה, להביא עצים למקדש לצורך המערכה, והיו מביאין עמהם קרבן עצים. אם חל זמנם בשבת - מאחרין למחר.

וכן תשעה באב [וכן שאר צומות, רש"י (137)], אם חל בשבת - מאחרין למחר.

וכן שלמי חגיגה הבאים ביום טוב, אם חל יום טוב בשבת, מאחרין הבאתן למחר, שהרי יש להן תשלומין כל שבעה [וכפי שיתבאר בגמרא].

וכן מצות הקהל שהיא בשנה ראשונה של שמיטה, במוצאי יום טוב הראשון של סוכות, שהיה המלך קורא ספר משנה תורה, וכל העם חייבים לבוא ולהביא את נשיהם וטפם. ובשבת אי אפשר להביא הטף, משום איסור הוצאה (138).

ובירושלמי מפרש, דלא עבדינן מצות הקהל בשבת, מפני שהיו צריכין לעשות בימה של עץ, שעליה המלך יושב וקורא (139) [ולעשותה מאתמול אי אפשר - משום דדחיקא עזרה (140) (141)].

בכל אלו, אם חל זמנם בשבת, מאחרין ולא מקדימין.

אף על פי שאמרו לגבי מקרא מגילה, דמקדימין ולא מאחרין, מותרין באותו יום שמקדימין לקרות בו את המגילה בהספד ובתענית, ובאותו יום נותנין מתנות לאביונים (142) .

אמר רבי יהודה: אימתי מקדימין בני הכפרים ליום הכניסה, במקום שנכנסין לעיירות בשני ובחמישי, דאז הוי טובתם לקרות בימים אלו. אבל במקום שאין

נכנסין לא בשני ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה, שהרי אין תועלת בהקדמתן.

גמרא:

תנא: האי דתנן במתניתין "שיש בה עשרה בטלנין" - הכוונה **לעשרה בטלנין** שבטלנין ממלאכתן, וניזונין משל ציבור, כדי להיות מצויין **בבית הכנסת** בזמן התפילה, כדקאמר במסכת ברכות, דכיון שבא הקדוש ברוך הוא בבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה - מיד הוא כועס (143).

שנינו במשנתנו: **באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין.**

מאי טעמא דאין מאחרין את קריאת המגילה?

אמר רבי אבא אמר שמואל: אמר קרא בעניין קריאת המגילה **"ולא יעבור"**. וילפינן מהאי קרא, דאין מאחרין אחר הזמנים שקבעו חכמים.

ועוד **אמר רבי אבא אמר שמואל: מנין שאין מונין ימים לשנים** - כגון אדם שאמר באחד בניסן: "קונם יין שאני שותה לשנה", דדינא הוא דאסור עד אחד בניסן בשנה הבאה, אף על פי שיש עוד אחד עשר ימים, שבהם שנת החמה יתירה על שנת הלבנה, ועוד, שפעמים שעושין חדשים חסרים. מנלן האי דינא?

שנאמר: "לחדשי השנה". ודרשינן: **חדשים אתה מונה לשנים, ואי אתה מונה ימים לשנים.**

ורבנן דקיסרי משום רבי אבא הוסיפו ואמרו: מנין שאין מחשבין שעות לחדשים, כגון האומר: "הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד חודש פלוני", והיה אותו החודש חסר, ובא בלילה שאחר יום העשרים ותשעה בחודש, דדינא הוא דהרי זה גט, ואין אומרים שעדיין הוא בתוך החודש, דהרי חדשה של לבנה כ"ט יום ומחצה הוא (144). מנלן האי דינא?

שנאמר: "עד חדש ימים". ודרשינן: **ימים אתה מחשב לחדשים, ואי אתה מחשב שעות לחדשים** (145).

שנינו במשנתנו: **אבל זמן עצי כהנים, ותשעה באב, וחגיגה, והקהל, מאחרין ולא מקדימין.**

ומבארין מאי טעמא דכולהו:

תשעה באב לא מקדמינן, משום ד**אקדומי פורענות** - לא מקדמי.

חגיגה והקהל לא מקדמינן - **משום דקודם החג, אכתי לא מטא זמן חיובייהו**.
ואם יקדימו - לא יצאו ידי חובתן.

וכן עצי כהנים, קבוע להן זמן. ואם יקדימו - לא יצאו ידי חובה, דאכתי לא מטא זמן חיובייהו (146).

תנא בברייתא: **חגיגה, וכל זמן חגיגה - מאחרין**.

והוינן בה: **בשלמא** האי דקתני דקרבן **חגיגה** מאחרין, היינו **דאי מיקלע** יום טוב **בשבתא**, ואפשר להקריב את הקרבן בחול המועד, אזי **מאחרין לה** לקרבן חגיגה - **לבתר שבתא**.

אלא האי דקתני **דזמן חגיגה** מאחרין, **מאי היא?**

אמר רב אושעיא, הכי קאמר: חגיגה - היינו קרבן חגיגה. וקאמר תנא, דאם חל יום טוב **בשבת** - מאחרין להביאה לאחר השבת.

וכן "זמן חגיגה", דהיינו **עולת ראייה** [שהיא חובת הרגל, דכתיב "ולא יראו פני ריקס", דהיינו שצריכין להביא עולות וזבחים], **אפילו ביום טוב** שחל בחול, **דזמן** קרבן **חגיגה** הוא, אפילו הכי **מאחרין** להביאה בחול המועד.

מני האי ברייתא?

בית שמאי היא.

דתנן: בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ביום טוב, שהרי הם נאכלין, ומלאכה לצורך אכילה - שרי ביום טוב, דכתיב: "אך אשר יאכל לכל נפש - הוא לבדו יעשה לכם". **ואין סומכין עליהן ביום טוב**, כיון שמצוה סמיכה היא לסמוך בכל כוחו, והרי הוא משתמש בבהמה, ושבות היא. אלא סומכין עליהם מאתמול.

אבל לא מביאין **עולות** ראייה ביום טוב, שהרי עולה אינה נאכלת לבעלים, אלא כולה לגבוה, ודרשינן: "לכם" דווקא - ולא לגבוה. אלא מאחרין להביאן בחולו של מועד.

ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות ביום טוב [והאי דכתיב "לכם" דרשינן: "לכם" - ולא לנכרים], ואף **סומכין עליהן**, דסבירא להו ד"תיכף לסמיכה - שחיטה", ולהכי חייבין לסמוך ביום טוב (147) [ובית שמאי לא סבירא להו להך דינא].

רבא אמר ביאור אחר בברייתא: הכי קאמר תנא: קרבן חגיגה, כל זמן חגיגה - דהיינו כל הרגל, עד יום טוב האחרון של החג - מאחרין, אבל טפי - לא מאחרין (148).

ומקור האי דינא, ממתניתין דמסכת חגיגה. דתנן התם: מי שלא חג [שלא הביא שלמי חגיגה ועולת ראייה] ביום טוב הראשון של חג הסוכות, חוגג והולך את כל הרגל כולו, וגם ביום טוב האחרון של חג. אבל אם עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו, שאין לו עוד תשלומין (149). חזינן, דאפשר לאחר ולהביא קרבן חגיגה - כל זמן שאפשר להביאה באותו הרגל.

רב אשי אמר ביאור נוסף בברייתא: הכי קאמר תנא: חגיגה וכל זמן חגיגה, אם חל בשבת - מאחרין, ואפילו עצרת דאינה אלא חד יומא היא - מאחרין, דיש לה תשלומין כל שבעה.

וראייה לדבר, דנחלקו בית שמאי ובית הלל, בעצרת שחל להיות בערב שבת.

בית שמאי אומרים דיום טבוח [יום הקרבת העולות והשלמים] של עצרת - אחר השבת הוא, משום דסבירא להו דאין מקריבין עולות ביום טוב.

ובית הלל אומרים דאין צריך להמתין, דהא שלמים ועולות קרבין ביום טוב.

ותנן התם, דמודים בית הלל, שאם חל עצרת להיות בשבת - שיום טבוח אחר השבת, שהרי אין מקריבין שלמים ועולות בשבת.

על כל פנים, חזינן דיש תשלומין לעצרת. שהרי לכולי עלמא, אם חל עצרת בשבת, קריבין הקרבנות למחר.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: רבי נטע נטיעה ביום הפורים.

דף ה - ב

וכמו כן, רחץ רבי בקרונה של צפורי - דהיינו בפרהסיא, ביום השוק, בשעת הילוך קרונות - בשבעה עשר בתמוז (150).

וכן בקש רבי לעקור צום תשעה באב (151), ולא הודו לו חכמים בענין זה של תשעה באב.

אמר לפניו [לפני רבי אלעזר] רבי אבא בר זבדא: רבי! לא כך היה מעשה, שרצה רבי לעקור לגמרי את תשעה באב. אלא, באותה שנה, תשעה באב שחל להיות בשבת הוה, ודחינוהו לאחר השבת. ואמר רבי: הואיל ונדחה - ידחה לגמרי, ולא יקיימוהו גם אחר השבת. ולא הודו לו חכמים בהא.

קרי עליה רבי אלעזר מקרא זה: "טובים השנים מן האחד". שאילו לא שמעתי ממך, הייתי טועה. ועתה, על ידי שאנו שנים - טוב לי, שלימדתני היאך באמת היה מעשה (152).

ותמהינן: ורבי, היכי נטע נטיעה בפורים?

והתני רב יוסף: כתיב לגבי ימי הפורים: "שמחה ומשתה ויום טוב". ודרשינן להאי קרא הכי:

"שמחה" - מלמד שאסורים בהספד (153). "משתה" - מלמד שאסור בתענית (154).

"ויום טוב" - מלמד שאסור בעשיית מלאכה.

אם כן, היאך נטע רבי נטיעה בפורים, והרי מלאכה היא?

ומתריצין: **אלא, רבי בר ארביסר הוה, שהיה דר בעיר שאינה מוקפת חומה. וכי נטע - ביום חמיסר באדר נטע, שאינו פורים במקומו.**

ותמהינן: **איני? והא רבי בטבריא הוה (155), וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הואי, אם כן, בר חמיסר הוא! אלא, רבי בר חמיסר הוה, וכי נטע - בארביסר הוה.**

ומקשינן: **ומי פשיטא ליה לרבי, דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא?**

והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר, משום דמספקא ליה (156) אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא (157) !?

ומתריצין: **לחזקיה - מספקא ליה, אבל לרבי**

- פשיטא ליה (158) דמוקפת היא מימות יהושע (159) ! ותמהינן: וכי נמי פשיטא ליה לרבי, דמוקפת חומה היא, מי שרי ליה משום הכי למעבד מלאכה בי"ד?

והכתיב במגילת תענית: כתיב במגילה: **"את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר"**, ודרשינן, דתרווייהו **יומי פוריא אינון, דלא למספד בהון.**

ואמר רבא: לא נצרכא - הא דכתיבא האי מלתא במגילת תענית [שהרי כתוב כבר במגילת אסתר שימי הפורים אסורין בהספד ותענית, כדילפינן מ"משתה ושמחה"], **אלא, לאסור את יום י"ד של זה, הפרזים, בזה** - במוקפין, ולאסור את יומו של זה, מוקפין, **בזה** - בפרזים. דאתא לאשמועינן, דשני הימים אסורין בכל דברי הפורים.

אם כן, כי נמי פשיטא ליה לרבי דבן ט"ו הוא, הא אסיר ליה למעבד מלאכה גם בי"ד?!

ומתריצין: **הני מילי** - דאסור של זה בזה - **בהספד ובתענית, אבל מלאכה, אסיר רק יום אחד של מקומו, ותו לא.**

ותמהינן: **איני?** וכי מלאכה נאסרה רק ליום אחד? **והא רב חזייה לההוא גברא, דהוה קא שדי כיתנא** [שהיה זורע פשתן] **בפוריא, ולטייה** (160) [קללו] רב לההוא גברא, **ולא צמח כיתניה!?** (161)

ומתריצין: **התם** ההוא גברא **בר יומא הוה**, שביום חיובו זרע, ולהכי לטייה.

רבה בריה דרבא אמר: אפילו תימא דביומיה נטע רבי. ולא קשיא, דאיסור **הספד ותענית** - **קבילו עלייהו** דורות הבאים, אבל איסור **מלאכה** - **לא קבילו עלייהו**. וראיה לדבר, **דמעיקרא**, כשקיימו את ימי הפורים באותו הדור, **כתיב** [פרק ט' פסוק י"ט]: **"שמחה ומשתה ויום טוב"**. **ולבסוף**, כששלח מרדכי לכל היהודים לקיים עליהם את ימי הפורים, **כתיב** [בפסוק כ"ב]: **"לעשות אותם ימי משתה ושמחה"**, **ואילו "יום טוב" לא כתיב** התם (162).

חזינן דלא קבלו עליהם איסור מלאכה, הנלמד מהמילים "יום טוב" כדאמרינן לעיל.

ומקשינן: **ואלא רב, מאי טעמא לטייה לההוא גברא** דהוה שדי כיתנא, הא לא קבלו עליהם איסור מלאכה?

ומבארינן: מלאכה בפורים - **"דברים המותרין, ואחרים נהגו בהן איסור** - אי אתה רשאי להתירם בפניהם" (163) - **הוה**. ובאתריה דההוא גברא - נהגו איסור בדבר, ולהכי לטייה רב.

ובאתריה דרבי לא נהוג איסור בדבר, ולהכי נטע רבי נטיעה בפורים (164).

ואיבעית אימא: לעולם נהוג איסור מלאכה גם באתריה דרבי. ורבי - נטיעה של שמחה נטע, וכיון שפורים יום שמחה הוא, מותר לטוע בו נטיעה של שמחה (165) (166).

ואיזוהי נטיעה של שמחה?

כנטיעה ששנינו במסכת תענית. **דתנן התם: עברו אלו - י"ג תעניות שבית דין גוזרין על הגשמים, ולא נענו ישראל מן השמים, ממעטין במשא ומתן (167), בבנין, ובנטיעה, באירוסין ובנישואין.**

ותנא בברייתא עלה דההיא: בנין ששנינו - בבנין של שמחה קאמר. נטיעה - נטיעה של שמחה.

ואיזוהו בנין של שמחה? זה הבונה בית חתנות לבנו, שכשהיה אדם משיא את בנו הראשון, היה בונה לו בית, ומעמיד חופתו בתוכו.

איזו היא נטיעה של שמחה?

זה הנוטע אבורנקי של מלכים, דהיינו, אילן שצילו נאה, כגון אילן שכופפין אותו על גבי כלונסאות ויתדות, והמלכים יושבים תחתיו בימות החמה, ומתעדנין במיני שמחות (168).

על כל פנים, חזינן מהכא, דאיכא נטיעה של שמחה. ואם כן, איכא למימר, דהך נטיעה שנטע רבי בפורים - נטיעה של שמחה היתה (169).

גופא, חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא (170). ותמהינן: ומי מספקא ליה מלתא דטבריא?

והכתיב בספר יהושע, בנחלת נפתלי: "וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת", וקיימא לן: רקת זו טבריא. חזינן דעיר מבצר המוקפת חומה היא!

ומתרצינן: היינו טעמא דמספקא ליה, משום דחד גיסא [בצדה האחד] שורא דימא הות. שאין לה חומה באותו צד, אלא הים חומתה. ומספקא ליה לחזקיה, אי בכהאי גוונא חשיב היקף.

ומקשינן: אי הכי, אמאי מספקא ליה, הא ודאי לאו חומה היא?!

דתניא: כתיב בענין בתי ערי חומה: **"אשר לו חומה"**. ודרשינן: דווקא חומה, ולא שור איגר. דהיינו עיר שאין לה חומה, אלא שבתיה החיצוניים סמוכים זה לזה, וקירותיהם נעשין חומה לעיר [ו"שור איגר" היינו חומה של גגות, דתרגומו של גג - איגר].

ומהאי דכתיב גבי בתי החצרים: **"אשר אין להם חומה סביב"**, דמשמע דבתי ערי חומה מסובבין בחומה, דרשינן: **פרט לטבריא, שימה - חומתה**.

חזינן דלא חשיבא טבריא מוקפת חומה!

ומתרצינן: **לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה לחזקיה**, דודאי לא חשיבא מוקפת חומה.

כי קא מספקא ליה, לענין מקרא מגילה, דלא כתיב בה לשון "חומה", אלא "פרזים" ו"מוקפין", ומספקא ליה אי "פרזים" לשון גילוי הוא, או לשון עיר הנוחה להכבש. והכי מספקא ליה:

מאי לישנא ד"פרזים" ומאי לישנא ד"מוקפין" - דכתיבי גבי מקרא מגילה?

האם משום דהני - פרזים - מיגלו, והני - מוקפין - לא מיגלו, ואם כן, הא טבריא נמי מיגליא, שהרי צדה האחד - ים הוא, ולא חשיבא מוקפין.

או דלמא, משום דהני - מוקפין - מיגנו [מוגנות], והני - פרזים - לא מיגנו (171). והא טבריא נמי מיגניא, שהרי הים מגן עליה.

משום הכי, אף דממעטינן לטבריה מדין בתי ערי חומה, גבי מגילה מספקא ליה.

רב אסי קרי מגילה במקום ששמו הוצל, בארביסר ובחמיסר. משום דמספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא.

איכא דאמר, אמר רב אסי: האי הוצל דבית בנימין, מוקפת חומה מימות יהושע היא (172).

אמר רבי יוחנן: **כי הוינא טליא** [כשהייתי נער], **אמינא מלתא**. דשאלנא לסבייא (173) [ונשאל אותו דבר לזקנים] - ואישתכח כוותי.

והכי קאמינא :

העיר הנקראת במקרא שהובא לעיל, גבי נחלת נפתלי : "חמת" - זו טבריא. ולמה נקרא שמה במקרא חמת? על שום חמי טבריא.

ואילו העיר הנקראת באותו מקרא "רקת" - זו ציפורי. ולמה נקרא שמה במקרא רקת? משום דמידלייא [שגבוהה היא, שיושבת בראש ההר] כרקתא דנהרא [כשפת הנהר, שגבוהה היא מן הנהר].

"כינרת" - זו גינוסר. ולמה נקרא שמה כינרת? משום דמתיקי פירא כקלא דכינרי [שמתוקין פירותיה כקול הכינור (174)].

אמר רבא : היאך אמר רבי יוחנן דרקת היא צפורי, ומי איכא למאן דאמר, דרקת - לאו טבריא היא?

והא כי שכיב איניש הכא, בבבל, התם, בטבריה - ספדי ליה הכי : גדול הוא בששך [היא בבל. ש"בבל" בחילוף א"ת ב"ש (175)]

- היא "ששך" ושם יצא לו - ברקת.

וכי מסקי ארונא של מת מבבל להתם [לטבריה] לקברו בה (176), ספדי ליה הספדנין, וקורין בשווקים, שיצאו בני אדם לקראת המת - הכי : אוהבי שרידים [ישראל (177)] יושבי רקת, צאו וקבלו הרוגי עומק [דהיינו בבל שהיא עמוקה]!

כי נח נפשיה (178) דרבי זירא [שעלה מבבל לארץ ישראל, ומת שם], פתח עליה ההוא ספדנא בהספד - הכי :

ארץ שנער הרה וילדה, ארץ צבי [ארץ ישראל] גידלה שעשועיה של שנער (179), אוי נא לה אמרה רקת, כי אבדה כלי חמדתה (180) .

על כל פנים, חזינן דרקת היא טבריא, ולא כדאמר רבי יוחנן, דרקת היא ציפורי, וחמת זו טבריא!! (181)

אלא אמר רבא, כך הוא ביאור שמות המקומות שבאותו מקרא : חמת - זו חמי גרר. רקת - זו טבריא. כינרת - זו גינוסר, ולמה נקרא שמה של טבריא רקת? מפני שאפילו ריקנין שבה - מלאין מצות כרמון (182) .

רבי ירמיה אמר: רקת הוא שמה של טבריא. ולמה נקרא שמה עתה טבריא
(183) ? על שם **שיושבת בטבורה** [אמצעה] **של ארץ ישראל.**

רבה נמי אמר כרבי ירמיה, דבאמת רקת שמה. ולמה נקרא שמה טבריא? על
שם **שטובה ראייתה**, שיש בה גנות ופרדסין [תוס'י] (184).

אמר זעירא: קטרון - זו העיר הנקראת עתה ציפורי. ולמה נקרא שמה ציפורי?
מפני **שיושבת בראש ההר - כצפור.**

ותמהינן: **וקטרון ציפורי היא? והא קטרון בחלקו של זבולון הוא, דכתיב: "**
[שבט] **זבולון לא הוריש** [לא השמיד] **את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול"**
[שמקומות אלו באו לחלקו של זבולון בחלוקת הארץ, ועברו בני זבולון על ציווי הקב"ה,
שאמר: "לא תחיה כל נשמה", ולא השמידום, אלא הניחם לשבת ביניהם, ולהעלות להם
מס].

וזבולון מתרעם על מדותיו - על מידה שמדדו לו מן השמים, שנפלו בחלקו מקומות
אלו - **הוה.**

שנאמר בשירת דבורה, גבי מלחמת סיסרא: "זבולון עם חרף נפשו למות, ונפתלי על
מרומי שדה". ודרשינן ליה לקרא הכי: **זבולון - עם חרף נפשו למות. ומה טעם**
רצה למות אז, באותה מלחמה? משום שכשנתקבצו אז ישראל למלחמה, ראו בני זבולון
את נחלת בני נפתלי, דשם נקבצו. ועל ידי שראו דחלקו של **נפתלי - על מרומי שדה,**
מקום שדות וכרמים, חרף זבולון נפשו למות על רוע מזלו, שנפלו בחלקו ימים והרים
וגבעות (185).

וכך **אמר זבולון לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, לאחיי נתת להם**
שדות וכרמים, ואילו לי נתת הרים וגבעות! לאחיי נתת להם ארצות, ולי
נתת ימים ונהרות!?

אמר לו הקדוש ברוך הוא: כולן, כל אחיך, יהיו צריכין לך - על ידי חלזון, שעולה
מן הים להרים שבחלקך, וצובעין בדמו תכלת, ונמכר בדמים יקרים.

שנאמר בההוא קרא: "**עמים הר יקראו**" - כל השבטים יתקבצו להריך, "**ושפוני**
טמוני חול" - כדי לקנות שפוני טמוני חול.

ומהם אותם "שפוני טמוני חול"? **דתני רב יוסף: "שפוני" - זה חלזון** [שהוא דבר
חשוב. ד"ספון" - חשוב הוא, בלשון ברייתא]. "**טמוני**" - **זו טרית** (186) [מין דג (187)].

"חול" - זו זכוכית לבנה, שהחול שבחלק זבולון חשוב יותר משאר חולות, וראוי לזכוכית לבנה.

אמר לפניו זבולון: רבונו של עולם! מי מודיעני לתת לי דמים כשיקחו דברים אלו?

אמר לו הקדוש ברוך הוא: "שם יזבחו זבחי צדק"!

סימן זה יהא לך: כל הנוטל ממך בלא דמים - אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום. דומיא דזבח, שכשם שאם הביא קרבן גזול - אינו מועיל כלום, כך הנוטל בלא דמים - יתקלקלו הצביעה והחול ולא יועילו לו.

והדרינן לקושיין, דאקשינן אזעירא, דאמר דקטרון זו צפורי:

ואי סלקא דעתך דקטרון זו ציפורי, אמאי היה מתרעם זבולון על מדותיו? והא הויה העיר ציפורי בחלקו, דהיא מילתא דעדיפא טובא מדאחיו!

וכי תימא דהתרעם משום דלית בה [בקטרון] האי מילתא מעלייתא דזבת חלב ודבש [שהעזים אוכלות תאנים, והדבש נוטף מהן, וחלב זב מן העזים, ונעשין כמין נחל]? והא הויה בה! דהאמר ריש לקיש: **לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי [שהיא קטרון], והויה שטח של ששה עשר מיל - על ששה עשר מיל!?**

וכי תימא דאמנם הויה התם זבת חלב ודבש, וכדאמר ריש לקיש. אבל לא נפישא זבת חלב ודבש דידיה [דזבולון] - כדאחיה [כשל אחיו], שזבת חלב ודבש של אחיו - היה גדול יותר, ומשום כך התרעם,

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל, והויה כולן אם תצרפן - כמהמקום הנקרא בי כובי, עד המקום הנקרא אקרא דתולבקני, ששיעורן הוא עשרין ותרתינן פרסי אורכא, ופותיא [רוחבן] שיתא פרסי. ואם תחלקן בין כל השבטים, יגיע לחלק כל אחד פחות מדי פרסאות (188).

אם כן, הויה ליה לזבולון זבת חלב ודבש טפי מינייהו, שהרי ששה עשר מיל - הם ארבע פרסאות!!

ומתרצינן: **אפילו הכי, שדות וכרמים - עדיפא ליה לזבולון.**

דיקא נמי, דכתיב: "ונפתלי על מרומי שדה". חזינן שזו היתה עיקר טענתו, שאין לו שדות כלשאר אחיו.

ומסקינן: שמע מינה.

אמר רבי אבהו: האי דכתיב בנבואת צפניה: **"ועקרון תעקר"** - זו קסרי בת אדום. שבאמת קיסרי שמה (189), ונקראת במקרא "עקרון" - על שם שתיעקר. **שהיא יושבת בין החולות** (190), **והיא היתה לפני עקירתה יתד תקועה** (191) לרעה לישראל בימי יוונים.

וכשגברה מלכות בית חשמונאי - ונצחום, היו קורין אותה: "אחידת [כבושת] **מגדל שי ר".**

אמר רבי יוסי בר חנינא: מאי האי דכתיב בנבואת זכריה, גבי צור, שהיה ראש לאדום: **"והסירותי דמיו מפיו, ושקוציו מבין שיניו, ונשאר גם הוא לאלהינו,** והיה כאלוף ביהודה, ועקרון כיבוסי"?]

כך הוא ביאורו של אותו מקרא:

"והסירותי דמיו מפיו" - זה בית במיא שלהן. ששם היו זורקים את דמי זבחיהם לעבודה זרה.

"ושקוציו מבין שיניו" - זה בית גליא שלהן [במיא וגליא הם ראשי עבודה זרה באדום].

"ונשאר גם הוא לאלהינו" - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום.

והאי דכתיב התם, בהמשך הנבואה: **"והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי** [שהיא ירושלים] **" - אלו תראטריות וקרקסיות** (192) **שבאדום, שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים** (193) .

אמר רבי יצחק: העיר **לשם**, שהיא עיר שכבשו בני דן - **זו פמייס**, שמשם נהר ירדן יוצא.

עקרון תעקר - זו קסרי בת אדום, שהיא היתה מטרופולין של מלכים [בלשון יון - אמא של מלכות].

ובמה היתה קסרי מטרופולין של מלכים? **איכא דאמרי: דמרבי בה מלכי** [שמגדלין בה מלכים]. **ואיכא דאמרי: דמוקמי מינה** [שמעמידין ממנה, מדייריה] **מלכי**.

הערים קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם: **חרבו שתיהן! אל תאמן לו**.

וכן אם יאמר לך אדם: **ישבו שתיהן**, ששתיהן מיושבות ואינן חרבות - **אל תאמן**.

אבל אם יאמר לך: **חרבה קסרי וישיבה ירושלים**, או שיאמר לך: **חרבה ירושלים וישיבה קסרי** - **תאמן**.

שנאמר: "יען אמרה צור על ירושלים האח נשברה וגו', [עתה] **אמלאה החרבה**".
שאמרה צור: עכשיו אתמלא, על ידי חורבנה של ירושלים. **שאם מליאה זו - חרבה זו. ואם מליאה זו - חרבה זו (194)**. **רב נחמן בר יצחק אמר: מהכא ילפינן שאם מלאה זו - חרבה זו, דכתיב ביעקב ועשיו: "ולאום מלאום יאמץ"**, חזינן שלעולם לא ישוו בגדולה. אלא, כשזה קם - זה נופל [רש"י בחומש] (195).

ועוד **אמר רבי יצחק: מאי האי דכתיב: "יוחן רשע בל למד צדק"**? [וסיפא דקרא: "בארץ נכחות יעול, ובל יראה גאות ה'"].

כך הוא ביאור המקרא:

אמר יצחק אבינו **לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, יוחן עשו!** [ו"יוחן" - לשון חינוס הוא. דהיינו, תן לו מתנת חינוס, על אף שאינו ראוי לכך].

אמר לו הקדוש ברוך הוא: **רשע הוא!**

אמר לו יצחק: בל למד צדק? וכי אין מי שילמד עליו צדק (196)? **אמר לו** הקדוש ברוך הוא: **בארץ נכחות יעול**. כלומר, עתיד הוא להחריב את ירושלים וארץ ישראל (197).

אמר לו יצחק: אם כן, בל יראה גאות ה'.

ואמר **רבי יצחק: מאי האי דכתיב: "אל תתן ה' מאויי רשע, זממו אל תפק ירומו סלה"**?

אמר **יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! אל תתן לעשו הרשע תאות לבו.**

זממו [זמם הוא כמין טבעת שנותנין בחוטמה של אנקה (198), ונמשכת על ידי אותה טבעת. שמתוך חוזקה של האנקה, אינה משתמרת אלא בו] **אל תפק** מחוטמו - זו **גרממיא** [שם מלכות] (199) **של אדום. שאלמלי** [שאילון] **הן יוצאין - מחריבין כל העולם כולו.**

ואמר רבי חמא בר חנינא: תלת מאה קטירי תגא [קשורי כתר מלכות] **איכא בגרממיא של אדום. ותלת מאה ושיתין וחמשה** (200) **מרזבני** [דוכסים] **איכא ברומי.**

ובכל יומא נפקי הני לאפי הני [בכל יום יוצאים אלו כלפי אלו למלחמה], **ומקטיל חד מינייהו, ומיטרדי לאוקמי מלכא**, וזהו ה"זמם" דאיתא בקרא, דעל ידי שאינם יכולים להעמיד עליהם מלך, אינם יוצאים להחריב את העולם.

ועוד **אמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם: יגעתי בתורה - ולא מצאתי** [כלומר: לא הצלחתי], **אל תאמן לו!** (201)

וכן אם יאמר לך: **לא יגעתי, ואף על פי כן - מצאתי, אל תאמן!**

אבל אם אמר לך: **יגעתי ומצאתי, תאמן** (202). **והני מילי - בדברי תורה דווקא. אבל במשא ומתן - סייעתא הוא מן שמיא**, ואינו תלוי דווקא ביגיעה, שיש יגע - ואינו מוצא.

ולדברי תורה נמי, לא אמרן דכל היגע ודאי ימצא - אלא לחדודי, להבין ולחדד בלימודו. אבל לאוקמי גירסא, שלא תשתכח ממנו - סייעתא מן שמיא היא (203), ויש שיגע - ואינו מוצא.

ועוד **אמר רבי יצחק: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו באותה שעה** (204). **שנאמר: "אל תתחר במרעים".**

ולא עוד, אלא שדרכיו מצליחין. שנאמר: "יחילו [יצליחו] דרכיו בכל עת". והיינו, באותה עת שמזלו משחק לו.

ולא עוד, אלא שזוכה בדין באותה עת. שנאמר: "מרום משפטיך מנגדו" [שמורמים ומסולקים המשפטים ממנו].

ולא עוד, אלא שרואה בשונאיו. שנאמר: "כל צורריו יפיח בהם", שבנפיחה בעלמא הם נופלין.

ותמהינן: **איני?** וכי אסור להתגרות ברשעים? **והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה. שנאמר: "עוזבי תורה יהללו רשע, ושומרי תורה יתגרו במ!"**

וכן **תניא: רבי דוסתאי בר מתון אמר: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה!** (205)

ואם לחשך אדם לומר שאסור להתגרות בהם, ומביא ראיה ממקרא זה: "אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה", אמור לו: מי שלבו נוקפו משום עבירות שבידו - אומר כן!

דבאמת אין כוונת המקרא, שאסור להתגרות ברשעים, **אלא** הכי הוא פירושא דקרא: **"אל תתחר במרעים" - להיות כמרעים** [תתחר"ר" מלשון תחרות, כלומר, אל תאחוז במעשיו]. **"ואל תקנא בעושי עולה" - להיות כעושי עולה.**

וראיה לדבר - מסיפא דקרא: ואומר: "אל יקנא לבך בחטאים וגו'", דהכא על כרחך דאין הכוונה לומר שלא תתגרה בהם, דהא כתיב בסיפא דקרא: **"כי אם ביראת ה' כל היום".** אלא ודאי כוונת הכתוב לומר שלא תהא כמו החטאים, אלא - הוי ירא שמים.

חזינן דמותר להתגרות ברשעים, וקשיא אדרבי יצחק, דאמר: **"אל תתגרה בו!"**

ומתרצינן: **לא קשיא. הא דאמר רבי יצחק אל תתגרה בו - במילי דידיה, במה שנוגע לאדם עצמו** (206). ואילו **הא דאמרן דמותר להתגרות בו - היינו במילי דשמיא.**

ואיבעית אימא: הא והא במילי דידיה. ולא קשיא, הא דמותר להתגרות בו - בצדיק גמור. והא דאמרן דאסור להתגרות בו - בצדיק שאינו גמור (207).

ומייתנין ראייה לכך, שצדיק שאינו גמור, יכול להנזק על ידי רשע:

דאמר רב הונא: מאי האי דכתיב בחבקוק: "למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו?"

הכי דייקינן מקרא: **צדיק ממנו,** דהיינו, אדם שהוא צדיק יותר מהרשע, אבל אינו צדיק גמור - **בולע** הרשע. אבל **צדיק גמור - אינו בולע!** (208)

ואף על כך תמה חבקוק הנביא: "למה תביט וגו' בבלע רשע צדיק ממנו", כלומר, דאף שאינו צדיק גמור, מכל מקום, למה יבלענו זה הרשע, כיון שסוף סוף אותו צדיק שאינו גמור - צדיק יותר מהרשע!?

ואי בעית אימא: באמת בעלמא מותר להתגרות בו. אבל היכא דשעה משחקת לו לרשע - שאני. דבאותה שעה, אפילו צדיק גמור עלול להנזק (209).

אמר עולא: איטליא של יון - זה כרך גדול של רומי. והיא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה.

ויש בה שס"ה שווקים, כמנין ימות החמה.

ושוק הקטן שבכולם - הוא של מוכרי עופות, והוא גודלו ששה עשר מיל - על ששה עשר מיל. ומלך סועד בכל יום באחד מהן [מאותן שווקים].

והדר בה, באיטליא, אף על פי שאינו נולד בה, נוטל פרס [מזון] מבית המלך.

וכן הנולד בה, אף על פי שאינו דר בה, נוטל פרס מבית המלך.

ושלשת אלפים בי בני [בתי מרחץ] יש בו.

וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה יש בו, שהחלונות גבוהים מן החומה, ולכן אינם מעשנים אותה, וזוהי חשיבות.

צדו אחד של איטליא של יון - ים, וצדו אחד - הרים וגבעות, צדו אחד - מחיצה של ברזל, וצדו אחד - חולסית [מקום אבנים דקות] ומצולה [קרקעית הנהר] (210).

מתניתין:

קראו את המגילה באדר הראשון, ואחר כך נתעברה השנה (211) (212) - קורין אותה שוב באדר שני.

אין בין דיני אדר הראשון לדיני אדר השני - אלא קריאת המגילה, ומתנות לאביונים (213). שאם עשאן באדר ראשון - לא יצא ידי חובתו. וצריך לחזור ולקיימן באדר השני [מאירי].

גמרא:

מדקתני בסיפא דמתניתין, דליכא בינייהו אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים, משמע, **הא לענין סדר ד' פרשיות** שקורין בחודש אדר [שקלים, זכור, פרה והחודש (214)], **זה וזה** - אדר ראשון ואדר שני

- **שוין**. שאם קראן באדר ראשון, אין צריך לקרותם שוב באדר שני (215).

ומקשינן: **מני תנא דמתניתין? לא תנא קמא, ולא רבי אליעזר ברבי יוסי, ולא רבן שמעון בן גמליאל!**

דתניא: אם קראו את המגילה באדר הראשון, ואחר כך נתעברה השנה, קורין אותה שוב באדר השני. שכל שאר מצות הפורים שנוהגות באדר השני - נוהגות אף בראשון. דהיינו, שאם קיימן באדר ראשון, אין צריך לחזור ולקיימן בשני. חוץ ממקרא מגילה - שנוהג דווקא בשני.

רבי אליעזר ברבי יוסי חולק על תנא קמא, ואומר: **אין קורין אותה שוב באדר השני**. לפי שכל מצות שנוהגות בשני - נוהגות בראשון, ואפילו מקרא מגילה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום **רבי יוסי**: אף קורין אותה באדר השני. שכל מצות שנוהגות בשני - אין נוהגות בראשון, וצריך לקיימן שוב בשני.

ושוין כל הני תנאים שנחלקו לעיל - **בהספד ובתענית, שאסורין** בי"ד וט"ו שבזה - **ובזה**, באדר ראשון - ובאדר שני.

ותמהינן אברייתא: הא **רבן שמעון בן גמליאל** - היינו תנא קמא, שהרי גם תנא קמא סובר, שקורין את המגילה שוב באדר שני!! **אמר רב פפא: סדר פרשיות** - אימתו קורין אותן - **איכא בינייהו**. ובהכי פליגי:

דתנא קמא סבר: כל המצוות של חודש אדר, **לכתחילה** עושין אותן באדר שני. ואי **עבוד בראשון** [ואם עשאון באדר ראשון] - **עבוד**, ויצאו ידי חובתן. **בר** [חוץ] **ממקרא מגילה, דאף על גב דקרו אותה באדר ראשון, קרו** [צריכין לקרותה שוב] **בשני**.

ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר: אפילו מקרא מגילה, **לכתחילה** קורין בראשון, ואין צריך לחזור ולקראה בשני.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אפילו סדר פרשיות, אי קרו בראשון - קרו [צריכין לקרות] **בשני**. דהא איהו אמר: "שכל מצות שנוהגות בשני - אין נוהגות בראשון", משמע דאפילו סדר פרשיות.

והשתא הדרינן לקושיין דלעיל.

מתניתין מני?

אי תנא קמא, קשיא מתנות לאביונים! דבמתניתין תנא, דמצות מתנות לאביונים נוהגת דווקא באדר שני, ואילו תנא קמא דברייתא אמר, דרק מקרא מגילה בעינן למעבד דווקא בשני. משמע, דמתנות לאביונים, אם נתנן בראשון - יצא ידי חובתו!!

אי רבי אליעזר ברבי יוסי, קשיא נמי ממקרא מגילה! דהא סבירא ליה דאפילו מקרא מגילה - לכתחילה קורין באדר ראשון!!

אי רבן שמעון בן גמליאל, קשיא סדר פרשיות! דמתניתין משמע דאם קראן בראשון - אין צריך לקרותן שוב באדר שני, ואילו רבן שמעון בן גמליאל אמר דצריך לקרותן בשני!!

ומתרצינן: **לעולם** מתניתין **כתנא קמא. ותנא** בברייתא **מקרא מגילה** דנוהג רק בשני, **והוא הדין למתנות לאביונים** - דבעינן למעבד דווקא בשני, **דהא - בהא תליא**, שהרי עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, כדאמרן לעיל.

ואי בעית אימא: לעולם מתניתין **רבן שמעון בן גמליאל היא. ומתניתין חסורי מיחסרא, והכי קתני: "אין בין י"ד שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני, אלא מקרא מגילה ומתנות.** ואתא מתניתין למעוטי הספד ותענית, דהכי תשמע מינה: **הא לענין הספד ותענית - זה וזה שוין**, שאסורין בזה ובזה".

ואילו לגבי סדר פרשיות - לא מיירי מתניתין, ולא תשמע מינה מה דינן. ובאמת איכא למימר, דגם סדר פרשיות - בעינן למעבד דווקא בשני.

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן: הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי, דכל מצוות שנוהגות בשני

- אין נוהגות בראשון.

אמר רבי יוחנן: ושניהם, רבי אליעזר ברבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל - **מקרא אחד דרשו.** דכתיב במגילת אסתר: **"לקיים עליהם להיות עושים וגו' בכל שנה ושנה".**

ובהכי איפליגו:

דרבי אליעזר ברבי יוסי סבר דהכי דרשינן לקרא: להיות עושים כ**בכל שנה ושנה**.
מה בכל שנה ושנה - עבדינן למצוות הפורים באדר הסמוך לשבט, אף כאן -
שנתעברה השנה, בעינן למעבד באדר הסמוך לשבט, דהיינו אדר ראשון.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר דהכי דרשינן: דבעינן למעבד כ**בכל שנה ושנה**. מה
בכל שנה ושנה - עבדינן באדר הסמוך לניסן, אף כאן שנתעברה השנה - בעינן
למעבד באדר הסמוך לניסן, דהיינו אדר שני (216).

והוינן בה: **בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי, מסתבר טעמא** דידיה, דהא אין
מעבירין (217) **על המצות** (218), ולהכי בעינן למעבד באדר הסמוך לשבט (219).

אלא רבן שמעון בן גמליאל, מאי טעמא דידיה, דדריש קרא למעבד באדר הסמוך
לניסן?

אמר רבי טבי: טעמא דרבי שמעון בן גמליאל, משום דמסמך [לסמוך] **גאולה**
דפורים **לגאולה** דפסח - **עדיף**.

רבי אלעזר אמר: טעמא דרבן שמעון בן גמליאל - מהכא: דכתיב "לקיים
את אגרת הפורים הזאת השנית". ומדכתיב "השנית"

- משמע דבעינן למעבד את מצוות הפורים באדר שני (220).

דף ז - א

ואיצטריך למיכתב קרא ד"השנית", **ואיצטריך למיכתב** קרא ד"בכל שנה
ושנה", דמיניה נמי דרשינן לעיל, דבעינן למעבד באדר שני.

דאי מ"בכל שנה ושנה", הוה אמינא כי קושין [כקושייתנו], דאדרבה, עדיף
למעבד באדר ראשון, דהא אין מעבירין על המצוות! **קא משמע לן** קרא ד"השנית",
דעבדינן בשני.

ואי אשמועינן רק קרא ד"השנית", **הוה אמינא** דבעינן למעבד **בתחילה**
[לכתחילה] גם באדר ראשון וגם באדר שני, **קא משמע לן** קרא ד"בכל שנה
ושנה" דדווקא בשני עבדינן - ולא בראשון.

ורבי אליעזר ברבי יוסי, דאמר דעבדינן באדר הראשון, האי קרא ד"השנית" מאי עביד ליה?

מיבעי ליה למדרש כדרב שמואל בר יהודה.

דאמר רב שמואל בר יהודה: בתחילה קבעוה, לקרות את אגרת הפורים - בשושן, ולבסוף - בכל העולם כולו (221). והיינו דכתיב "לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית", שקבעוה פעם שניה לכל העולם כולו.

אמר רב שמואל בר יהודה: שלחה להם אסתר לחכמים בשנה השניה: קבעוני מעתה חובה לדורות, לעשות יום טוב ולקרות מגילה, כדי להיות לי לשם!

שלחו לה חכמים: אם נעשה כן, הרי שקנאה את מעוררת עלינו לבין האומות! שיאמרו שאנו שמחים להזכיר את מפלתן (222).

שלחה להם: הלא כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס! ואם כן, הרי שם הם רואים כבר את מפלתן, ושוב אין חשש לקבוע שמחה וקריאת המגילה לדורות (223).

רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו האי מלתא דלקמן.

ומפסקינן למילתא, ואמרינן, **דבכוליה סדר מועד, כל היכא דמתני כי האי זוגא - ארבעה חכמים אלו דלעיל, בעינן לחלופי רבי יוחנן, שהוזכר שם בטעות, ומעייל במקומו את רבי יונתן.**

והכי מתנו: לאחר שקבלו חכמים את דבריה של אסתר, וקבעו קריאת המגילה לדורות, **שלחה להם אסתר לחכמים עוד: כתבוני לדורות בספרי הכתובים! (224)**

שלחו לה חכמים: הרי אמר שלמה: "הט אזנך ושמע דברי חכמים". והיינו חנוכה ופורים, שאינן בכלל המצוות הכתובות, שנאמרו ברוח הקדש, אלא דברי חכמים הן. ומסיים קרא: **"הלא כתבתי לך שלישים ולא רבעים".** והכי פירושו: **"שלישים"** דווקא - דבשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק: בספר שמות, בספר משנה תורה, ובספר שמואל. **ולא "רבעים"**, שאין אנו רשאים להוסיף עוד (225).

עד שמצאו לו חכמים סמך, לכתבה בכלל הכתובים, ממקרא הכתוב בתורה. דכתיב בענין מלחמת עמלק: **"כתב זאת זכרון בספר"**. ודרשינן ליה לקרא הכי:

"כתב זאת" - מה שכתוב כאן [בספר שמות] ובמשנה תורה, שכל מה שכתוב בתורה, קוראו הכתוב מקרא אחד.

”זכרון” - היינו מה שכתוב בנביאים [בספר שמואל].

”בספר” - מה שכתוב במגילה (226) .

ולהכי קבעוה בין הכתובים, דחשבינן למגילה מכלל ”שלישים”.

והאי מלתא, אי קבעינן למגילה בכלל הכתובים - **כתנאי** היא.

דתניא: **”כתב זאת” - מה שכתוב כאן**, בספר שמות.

”זכרון” - מה שכתוב במשנה תורה.

”בספר” - מה שכתוב בנביאים. דברי רבי יהושע.

חזינן דסבירא ליה לרבי יהושע - דאין לקבעה בין הכתובים.

רבי אלעזר המודעי אומר: ”כתב זאת” - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה.

”זכרון” - מה שכתוב בנביאים.

”בספר” - מה שכתוב במגילה.

אם כן, סבירא ליה, דיש לה סמך מן התורה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מגילת אסתר אינה מטמאה את הידים.

ואינה כשאר כתבי הקודש, שגזרו בהם בית שמאי, שאם נגעו בהם - מטמאין את הידים לענין אכילת תרומה.

וטעם הגזירה: מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה ליד כתבי הקודש. שהיו אומרים: האי קודש, והאי נמי קודש.

כיון דאתו הספרים לידי פסידא, שהיו העכברין המצויין תמיד אצל אוכלין - אוכלין את הספרים, גזרו עליהם טומאה, כדי שלא יצניעו אוכלין של תרומה אצלם.

ומקשינן: **למימרא, דסבר שמואל דמגילת אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה, ולהכי אינה נחשבת כשאר כתבי הקודש? והאמר שמואל: מגילת אסתר - ברוח הקודש נאמרה?!?**

ומתרצינן: **נאמרה** אמנם ברוח הקודש **לקרות** בעל פה, אבל - **ולא נאמרה ליכתוב** בספר (227), ולהכי אינה מטמאה.

מיתיבי אדשמואל: **רבי מאיר אומר**: ספר **קהלת אינו מטמא את הידים**.
ומחלוקת בית הלל ובית שמאי בספר **שיר השירים**, אם מטמא הוא - אם לאו.

רבי יוסי אומר: **שיר השירים** - לכולי עלמא **מטמא את הידים**. **ומחלוקת** -
בספר **קהלת**.

רבי שמעון אומר: **קהלת** - **מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל** היא, שנחלקו
האם מטמאה את הידים או לא. **אבל רות ושיר השירים ואסתר** - **מטמאין את**
הידים.

חזינן דמגילת אסתר מטמאה את הידים!?

ומתרצינן: **הוא** - שמואל - **דאמר כרבי יהושע**, דאמר לעיל, דאין סמך לכתובת
מגילה מן התורה, אלא ניתנה רק לקרותה בעל פה. חזינן, דפליג רבי יהושע אהני תנאי,
וסבירא ליה דאין מטמאה את הידים, שהרי אינה מכתבי הקודש.

תניא, **רבי שמעון בן מנסיא אומר**: **קהלת אינו מטמא את הידים**, **מפני**
שחכמתו של שלמה היא, ואינה ברוח הקודש. וחשיבא כדברים שבעל פה, שלא נתנו
להכתב.

אמרו לו: וכי זו - הדברים שנכתבו בספר קהלת - **בלבד אמר** שלמה? **והלא כבר**
נאמר בשלמה: "וידבר שלשת אלפים משל"!

אלא, מדלא נכתבו בספר קהלת כל אותם משלים, על כרחך דמה שנכתב - ברוח הקודש
נאמר! ואם כן, יטמא את הידים!?

ואומר בספר משלי: **"אל תוסף על דבריו"**. ומדאסר שלמה להוסיף על דבריו, שמע
מינה דברוח הקודש נאמרו.

ותמהינן: **מאי ואומר?** למאי אצטריך האי קרא, הא שפיר אקשו ליה מקרא קמא!?

ומבארין: **וכי תימא** דבאמת **מימר** - מילי **טובא אמר**, כדכתיב: **"וידבר שלשת**
אלפים משל". אלא **דאי בעי** - **איכתיב** בספר, **ודאי בעי** - **לא איכתיב**. וגם הני
דכתיב בספר קהלת - משלות בעלמא הם, שרצה שלמה לכתבם, ולא מדברי הקדוש ברוך
הוא?

תא שמע: **"אל תוסף על דבריו"**, דמדאסר להוסיף על דבריו, על כרחך דהני דבספר
קהלת - ברוח הקדש נאמרו!

תניא, רבי אליעזר אומר: מגילת אסתר - ברוח הקודש נאמרה. שנאמר "ויאמר המן בלבו". ומנין ידעו כותבי המגילה מה היה בליבו? אלא ודאי - ברוח הקודש נאמרה.

רבי עקיבא אומר: מהכא מוכח דאסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר: "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה". דמנא ידעינן שנשאה חן בעיני כולם? על כרחך, דעל ידי רוח הקודש ידעינן!

רבי מאיר אומר: אסתר ברוח הקודש נאמרה. שנאמר בענין בגתן ותרש: "וידוע הדבר למרדכי". ומנין נודעה לו מזימתם? אלא ודאי שרוח הקודש שרתה עליו (228).

רבי יוסי בן דורמסקית אומר: אסתר ברוח הקודש נאמרה. שנאמר: "ובבזה לא שלחו את ידם". ומנא ידעינן דאפילו במקומות הרחוקים לא שלחו את ידם בבירה? על כרחך דברוח הקודש נאמרה (229).

אמר שמואל: אי הואי התם (230) כשדנו בדבר זה, הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו, דמהכא מוכח דברוח הקודש נאמרה: **שנאמר: "קימו וקבלו"**, ודרשינן: **קימו למעלה**, בשמים (231) - **מה שקיבלו ישראל למטה** (232). ולידע דקבלו בשמים, ודאי דבעינן רוח הקודש!

אמר רבא: לכולהו הנך ראיות שהביאו האמוראים לעיל, להוכיח שאסתר נאמרה ברוח הקודש - **אית להו פירכא, לבר מהך דשמואל - דלית ליה פירכא** (233).

והכי איכא למפרך להו: האי **דרבי אליעזר**, דיליף מ"ויאמר המן בלבו" - איכא למפרך הכי: דדלמא באמת לא ברוח הקודש נאמרה, אלא **סברא הוא**, שכך אמר המן בליבו, דהא **לא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה. והאי כי קא מפיש טובא ואמר:** "יביאו לבוש מלכות וגו'", שהרבה מאד בכבודו של האיש אשר המלך חפץ ביקרו, ודאי **אדעתיה דנפשיה קאמר**, שנתכוון להביא כבוד זה לעצמו.

וראיה **דרבי עקיבא** - איכא למפרך הכי: ד**דלמא** האי דכתיב: "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה" - **כרבי אלעזר** היא, **דאמר: מלמד שכל אחד ואחד - נדמתה לו** אסתר **כאומתו**, והיו כולם אומרים בפיהם: זו - משלנו היא! חזינן מהכא, שנשאה חן בעיני כל רואיה, ואין צריכין לזה רוח הקודש.

והא דאייתי רבי מאיר ראייה, מהא דידע מרדכי את מזימת בגתן ותרש, נמי איכא למפרך, ד**דלמא כרבי חייא בר אבא לקמן, דאמר: בגתן ותרש שני טרשיים**

היו, והיו מדברים בלשון טרסית, ולכן היו סבורים שאין אדם שמבין דבריהם. ומרדכי שהיה ראש הסנהדרין - ידע בשבעים לשון, ולכן הבין את שפתם.

והא דאייתי רבי יוסי בן דורמסקית, מהא דכתיב במגילה דלא שלחו ידם בביזה במקומות הרחוקים - נמי לאו ראייה היא, **דדלמא פריסתקי** [שלוחים] **שדור** [שלחו] יושבי המקומות הרחוקים למרדכי ואסתר, לומר להם שלא נגעו בביזה, כדי שלא ירע בעיני המלך.

אבל האי **דשמואל - ודאי לית ליה פירכא**. דכדי לידע הנהגת שמים - ודאי בעינן רוח הקודש.

אמר רבינא: היינו דאמרי אינשי: טבא חדא פלפלתא חריפתא - ממלי צני קרי [טוב גרגר אחד של פלפל - מסלים מלאים דלועים].

רב יוסף אמר: מהכא ילפינן דברוח הקודש נאמרה: דכתיב **"וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים"**. ומנא ידעינן שלא יעברו לעתיד? אלא ודאי דברוח הקודש נאמרה.

רב נחמן בר יצחק אומר: מהכא ילפינן לה: דכתיב **"וזכרם** [של ימי הפורים] **לא יסוף מזרעם** (234) " [דמקרא ד"וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים" - לא מוכח אלא איהודים שבאותו דור, תוסי' (235)].

שנינו במשנתנו: **ומתנות לאביונים. תני רב יוסף: האי דכתיב "ומשלוח** (236) **מנות איש** (237) **לרעהו"**, משמע שצריך לתת **שתי מנות** (238) - **לאיש אחד** (239). והאי דכתיב: **"ומתנות לאביונים"**, משמע שצריך לתת **שתי מתנות** (240) - **לשני בני אדם**. לכל אביון - מתנה אחת (241).

רבי יהודה נשיאה, שדר ליה לרבי אושעיא ביום הפורים, **אטמא דעיגלא תלתא** (242) [שוק של עגל שלישי לבטן], **וגרבא דחמרא** [נאד יין].

[דף ז - ב](#)

שלח ליה רבי אושעיא: קיימת בנו רבינו את המקרא: "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", שהרי שלחת לנו שתי מנות - ונתקיים "משלוח מנות", והוי גם "מתנות לאביונים", משום דרבי אושעיא היה עני [ואתי רבי אושעיא למימר, דאפשר לקיים באותו משלוח את שתי המצוות] (243).

רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי (244), **מלא טסקא דקשבא** [שק מלא תמרים], **ומלי כסא קמחא דאבשונא** [קמח מחטין שנתייבשו בתנור בעודן כרמל, וקמח שלהן מתוק לעולם].

אמר ליה אביי לרבה: **השתא**, משקיבל משלוח זה, **אמר** [יאמר] **מרי** עלך האי פתגמא: **אי חקלאה מלכא ליהוי**, אם בן הכפר ייעשה מלך, **דיקולא** - הסל שהיה רגיל להוליך על ראשו כדי להאכיל את בהמתו כשהיה בן כפר, גם עתה שנעשה מלך - **מצואריה לא נחית**.

כך אתה, הגם שנעשית מלך וראש בפומפדיתא, אינך שולח למרי - אלא דברים המצויים לכל.

הדר שדר ליה איהו [מרי] לרבה (245) **מלא טסקא דזנגבילא**, **ומלא כסא דפלפתא אריכא** (246).

אמר אביי: השתא אמר מר [אביי]: **אנא שדרי ליה חוליא** [מתוק], **ואיהו שדר לי חורפא** [חריף] (247).

אמר אביי: כי נפקי [כשיצאתי] **מבי מר** [רבה] לילך לבית מרי, **הוה שבענא** [הייתי שבע].

כי מטאי [כשהגעתי] **להתם**, לבית מרי, **קריבו לי שיתין צעי** (248) [הגישו לי ששים קערות] **דשיתין מיני קדירה**, **ואכלי בהו שיתין פלוגי** [חתוכות]. **ובישולא בתרייתא** [התבשיל האחרון שהגישו לי] - **הו קרו ליה: "צלי קדר"**.

ואחר כל זאת, עוד **בעאי למיכס צעא אבתרה** (249) [והייתי חפץ לכוס גם הקערה אחריו] (250).

אמר אביי: היינו דאמרי אינשי: כפין [רעב] **עניא - ולא ידע!** (251) כך אני, הייתי סבור שאני שבע, ובאמת הייתי רעב.

אי נמי, היינו הך מילתא דאמרי אינשי: **רווחא לבסימא - שכיח**. כלומר, תמיד מצוי מקום במעיים לדבר מתוק (252).

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין, הו **מחלפי סעודתייהו דפורים להדדי**. שזה היה סועד אצל זה בשנה זו, ובשנה האחרת היו מחליפין (253).

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי [להשתכר בין (254)] **בפוריא**, **עד דלא ידע להבחין בין ארור המן - לברוך מרדכי** (255).

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי. איבסוס [נשתכרו], קם רבה - שחטיה (256) לרבי זירא (257) (258). למחר, בעי רבה עליה דרבי זירא רחמי - ואחייה [והחיהו] (259).

לשנה הבאה, אמר ליה רבה לרבי זירא: ניתי מר, ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי!

אמר ליה רבי זירא: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, וחושש אני שמא לא ייעשה לי נס כדאשתקד.

אמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה, דהיינו - בליל פורים (260), לא יצא ידי חובתו.

מאי טעמא?

משום ד"ימי משתה ושמחה" כתיב. משמע דבעינן לעשות המשתה והשמחה - ביום דווקא.

רב אשי הוה יתיב קמיה דאמימר בבית המדרש ביום הפורים. נגה [נתאחר היום] ולא אתו רבנן לבית המדרש.

אמר ליה אמימר לרב אשי: מאי טעמא לא אתו רבנן (261)?

אמר ליה רב אשי: דלמא טרידי בסעודת פורים, ולכן אינם באים.

אמר ליה אמימר: וכי לא הוה אפשר להם למיכלה לסעודת פורים באורתא [בערב, מאתמול], ועל ידי כן היו יכולים להיות פנויים ביום ללמוד?

אמר ליה רב אשי: מי לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה - לא יצא ידי חובתו!?

אמר ליה: וכי באמת אמר רבא הכי?

אמר ליה: אין!

תנא אמימר להא מילתא מיניה דרב אשי - ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה (262) [כמו שמונח בכיסו].

מתניתין:

אין חילוק בין יום טוב לשבת לענין איסור והיתר, **אלא** במלאכת צורך **אוכל נפש בלבד** (263). שבשבת אסור לעשות מלאכת אוכל נפש, וביום טוב - מותר. [אבל לענין עונשין - איכא בינייהו טובא, דבשבת - עונשו סקילה וכתת, וביום טוב - לאו גרידא].

גמרא:

מדקתני דרק מלאכה לצורך אוכל נפש הותרה ביום טוב, משמע, **הא לענין מלאכת מכשירי אוכל נפש**, כגון לעשות סכין לצורך אוכל נפש - **זה וזה שוין**, שבין בשבת ובין ביום טוב - אסור.

אם כן, **מתניתין - דלא כרבי יהודה** אתיא.

דתניא: אין בין יום טוב לשבת - אלא אוכל נפש בלבד. דבשבת אסור, וביום טוב - שרי. **רבי יהודה מתיר לעשות אף מכשירי אוכל נפש ביום טוב**.

והשתא מבארין לפלוגתייהו: מאי טעמא דתנא קמא, דסבר דרק מלאכת אוכל נפש הותרה ביום טוב?

דאמר קרא בעניינא דיום טוב: "אך אשר יאכל לכל נפש - הוא לבדו יעשה לכם". ודרשינן: דווקא "הוא" - אוכל נפש עצמו - יעשה לכם, **ולא מכשיריו!**

ורבי יהודה אמר: אמר קרא: "לכם". ודרשינן: **לכם - לכל צורכיכם**, ואפילו מכשירין.

ומקשינן: **ואידך** [תנא קמא] **נמי, הכתיב "לכם"**, ומאי דרש ביה?

ומבארין: הוא דרש להאי קרא הכי: "יעשה לכם" - למעוטי אתא. לכם דווקא - **ולא לנכרים, לכם דווקא - ולא לכלבים** (264).

ואידך [רבי יהודה] **נמי, הא כתיב "הוא"**, ומאי דריש מיניה?

ומבארין, דהכי דרש רבי יהודה: דלכאורה קשיא, הא **כתיב "הוא"** - דמשמע למעט, **וכתיב "לכם"** - דמשמע לרבווי!

אלא, הכי מוקמינן להו להני קראי:

כאן - האי דכתיב "הוא", דמשמע דדווקא אוכל נפש עצמו, ולא מכשירין - **במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב**. כגון סכין שנפגמה מערב יום טוב, והיה יכול לתקנה מבעוד יום. דמכשירין כאלה - אסור לעשות ביום טוב.

כאן - האי דכתיב "לכם", דמשמע דשרי לכל צרכיכם - **במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב**, כגון סכין שנפגמה ביום טוב עצמו (265).

מתניתין:

אין חילוק בין שבת ליום הכפורים לענין עשית מלאכה, **אלא, שזה** - שבת - עונש **זדונו** [חילול שבת שעשה במזיד] ניתן **בידי אדם**, דהיינו מיתת בית דין, **וזה** - יום הכפורים - **זדונו בכרת** שהוא בידי שמים (266).

גמרא:

מדקתני דחלוקין רק לענין עונש עשית מלאכה, משמע, **הא לענין חיוב תשלומין**, כגון שהדליק את גדישו של חבירו בשבת או ביום הכפורים, **זה וזה שוין** - ופטור, מפני שאין חיוב תשלומין עם חיוב מיתה.

וילפינן לה, מדכתיב בנוגף אשה הרה ויצאו ילדיה: "ולא יהיה אסון - ענש יענש", שעונשין אותו בממון. משמע, הא אם יהיה אסון, שמתה האשה - לא יענש בממון, שהרי חייב מיתה.

מני מתניתין?

על כרחך, כשיטת **רבי נחוניא בן הקנה היא**.

דתניא: רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת - לענין **תשלומין**. דאמרינן הכי: **מה גבי שבת**, העושה מלאכה, **מתחייב בנפשו**, שעונש מיתת בית דין - **ופטור מן התשלומין**, אם הזיק את חבירו בשעת עשיית המלאכה, הוא הדין דאף העושה מלאכה ביום הכפורים, **מתחייב בנפשו**, שעונש כרת (267) - **ופטור מן התשלומין**.

תנן התם, במסכת מכות: **כל חייבי כריתות - שלקו**, כגון שהתרו בהם עדים על לאו שעונשו כרת, ולקו - **נפטרו מידי כריתות**, ושוב אין בית דין של מעלה נפרעין מהן. **שנאמר: "ונקלה אחיך לעיניך"**, ודרשינן: **כיון שלקה, הרי הוא נקי מעבירה זו** - **כאחיך** (268). **דברי רבי חנניה בן גמליאל**.

אמר רבי יוחנן: חלוקין עליו חביריו - **על רבי חנניה בן גמליאל**, וסבירא להו דאף על פי שלקה - חייב כרת. ולא פירש רבי יוחנן מי הם אותם שנחלקו עליו, והיכא פליגי.

אמר רבא, אמרי בי רב: תנינא להא מילתא דחלוקין עליו חבריו - במתניתין דידן.

דתנן: **אין בין יום הכפורים לשבת, אלא, שזה זדונו בידי אדם, וזה זדונו בהכרת** (269).

ואם איתא להאי דינא, דכשלקו - נפטרו מידי כריתתן, **הא אידי ואידי בידי אדם היא**, שהרי גם ביום הכפורים לוקין, ואינם בכרת?

על כרחך, דפליג תנא דמתניתין - אדרבי חנניה בן גמליאל, וסבר, דחייבי כריתות שלקו - אין נפטרין מידי כריתתן.

אמר רב נחמן: ליכא ראייה ממתניתין דחלוקין עליו חבריו. דאיכא למימר דמתניתין **הא מני, רבי יצחק היא, דאמר: מלקות בחייבי כריתות - ליכא**, ואפילו אם התרו בו. דלאו שניתן לאזהרת כרת - אין לוקין עליו. ולהכי שפיר קתני: שזה - זדונו בידי אדם, וזה - זדונו בהכרת.

דתניא, רבי יצחק אומר: כל **חייבי כריתות** של עריות, **בכלל** המקרא ד"ונכרתו כל הנפשות העושות" [הכתוב בפרשת עריות שבאחרי מות] **היו. ולמה יצאת כרת באחותו**, ונכתבה שוב בפרשת קדושים: "ואיש כי יקח את אחותו וגו' ונכרתו וגו'", והרי נכתב כבר בקרא שענשן בכרת?

אלא, לכך יצאת: **לדונה רק בכרת - ולא במלקות**, ואפילו אם התרו בה [וממנה למדים לשאר חייבי כריתות].

רב אשי אמר: **אפילו אי תימא** דמתניתין **רבנן** היא, דסבירא להו דאיכא מלקות בחייבי כריתות, אפילו הכי ליכא למילף מינה, דחלוקין חבריו על רבי חנניא בן גמליאל.

דאף על פי שאם התרו בו, באמת ילקה ויפטר מכרת, עדיין, **זה, שבת, עיקר עונש זדונו בידי אדם, ואילו זה, יום הכפורים, עיקר זדונו בהיכרת**, אם לא התרו בו. אבל באמת אם התרו בו - איכא למימר דיהיה חייב מלקות, ויפטר מכרת.

דף ח - א

מתניתין:

אין חילוק בין דיני המודר הנאה מחבירו - למודר ממנו מאכל (270), אלא דריסת הרגל. שהמודר הנאה - אסור אפילו בדריסת הרגל בבית חבירו, ואילו המודר ממנו מאכל - מותר, שהרי אין זה הנאת מאכל.

וכן, איכא בינייהו **כלים שאין עושין בהן אוכל נפש.** שהמודר הנאה - אסור לשאלן ממנו, והמודר מאכל - מותר [ודווקא במקום שאין משכירין כלים כיוצא בהן, אבל אם משכירין, אסור גם במודר מאכל. שהרי אם לא היה משאילו - היה נחסר ממון, ואותו ממון ראוי לקנות בו מאכל].

גמרא:

מדתנן במתניתין, דדווקא כלים שאין עושין בהם אוכל נפש הותרו למודר מאכל, משמע, **הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש - זה וזה שוין,** ואסור אף במודר מאכל, ואפילו שאין משכירין כיוצא בהן, כיון שהם כלי אוכל נפש.

שנינו במשנתנו: **דריסת הרגל** [אסורה למודר הנאה].

ומקשינן: **הא לא קפדי אינשי** (271) אדריסת הרגל, ואם כן, אמאי אסור? (272)

אמר רבא: הא מתניתין מני - **רבי אליעזר** היא, **דאמר:** **ויתור** - דבר שמוותרין ואין מקפידין עליו - **אסור במודר הנאה.**

מתניתין:

אין בין נדרים [כגון האומר: "הרי עלי עולה", ואחר כך הפריש בהמה לנדרו] **לנדבות** [כגון האומר על בהמה: "הרי זו עולה"], **אלא, שהנדרים - חייב באחריותן, ונדבות - אינו חייב באחריותן** [כמבואר לקמן בגמרא] (273).

גמרא:

מדלא תנן חילוק ביניהם, אלא לענין חיוב אחריות, משמע, **הא לענין לעבור על לאו ד"בל תאחר"** אם לא הביא את נדרו בזמנו - **זה וזה שוין** [דאף על גב דלא כתיב "בל תאחר" בנדבה, אלא רק בנדר, מרבינן לה במסכת ראש השנה בגזירה שוה].

תנן התם [במסכת ראש השנה]: **אי זהו נדר, האומר: "הרי עלי עולה".**

איזו היא נדבה? האומר על בהמה שלפניו: "הרי זו עולה".

ומה החילוק בין נדרים לנדבות?

נדרים, אם **מתו או נגנבו או אבדו** הבהמות שהפריש אחר כך לצורך נדרו - **חייב** הנודר **באחריותו**, וצריך להביא בהמה אחרת לקיים את נדרו.

מה שאין כן **נדבות**, אם **מתו או נגנבו או אבדו** - **אינו חייב באחריותו**, ואין צריך להביא אחרת.

מנהגי מילי?

דתנו רבנן: כתיב: **"ונרצה לו לכפר עליו"**. **רבי שמעון אומר**: **את שעליו - חייב באחריותו**. דהכי הוא משמעותיה דקרא: **"ונרצה לו"**

- אימתי ירצה את נדרו? **"לכפר"** - לכשיתכפר לו. דהיינו, לכשיביא את הקרבן (274).

אבל אם לא הביאו, כגון שמת או נגנב - לא יצא ידי נדרו.

ובאיזה קרבן אמרתי לך? באותו קרבן שהחויב **"עליו"**, דהיינו נדר. **ואת שאינו עליו**, דהיינו נדבה - **אינו חייב באחריותו**.

מאי משמע ד"עליו" לישנא דקבלת אחריות הוא?

אמר רבי יצחק בר אבדימי: **כיון דאמר** הנודר: **"הרי עלי"**, **כמאן דטעין אכתפיה דמי** [כאילו הוא טעון על כתפיו].

מתניתין:

אין חילוק בין דיני זב הרואה שתי ראיות [ביום אחד או בשני ימים רצופין] - **לרואה שלש ראיות** [ביום אחד, או בשלשה ימים רצופין, או שראה ביום אחד ראייה אחת, וביום אחד - שתיים] - **אלא קרבן**. שבעל שתי ראיות אינו מביא קרבן, ובעל שלש - מביא.

גמרא:

מדלא קתני חילוק ביניהם - אלא לענין קרבן, משמע, **הא לענין טומאת משכב ומושב**, שאם שכב או ישב - אפילו על גבי עשרה בגדים, ואפילו לא נגע בהן, כולן נעשין אב הטומאה [מה שאין כן אם נגע בדבר בלא שכיבה ושיבה, נעשה רק ראשון לטומאה. ואינו מטמא אדם וכלים, אלא רק אוכלין ומשקין],

וכן לענין **ספירת שבעה** ימים נקיים מזיבה, שצריך למנות אחר שהפסיק מזובו קודם שיטבול. ואם ראה באחד משבעת הימים, סתר את ספירתו וצריך לספור שוב - **זה וזה שוין**.

מנהגי מילי דשוין הן לענין טומאה, ואינן שוין לענין קרבן?

דתנו רבנן, רבי סימאי אומר: מנה הכתוב שתיים, שתי ראיות, דכתיב: "ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא", הרי שתי ראיות. **וקראו הכתוב טמא**, דכתיב "טמא הוא".

ובפסוק אחר מנה הכתוב **שלוש** ראיות, דכתיב: "וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו" - **וקראו טמא**, דכתיב: "טומאתו היא".

הא כיצד? הרי משראה שתי ראיות - כבר טמא הוא, ולמה פירט הכתוב שלש ראיות?

על כרחך, אתי קרא למימר, **דבשתיים** - הוי זב לענין **טומאה** חמורה של זב, שמטמא משכב ומושב, וטעון ספירת ז' נקיים. **ובשלוש** ראיות - הוי זב גם לענין חיוב **קרבן**.

ומקשינן: **ואימר הכי: שתיים** - **לטומאה** דזב **ולא לקרבן**, וכדקאמרינן. ואילו **שלוש, לקרבן** דווקא, **ולא לטומאה** חמורה של זב (275), אלא יהא כבעל קרי בעלמא!!

ומתרצינן: **אמרת**, הרי **עד שלא ראה שלש** ראיות - כבר **ראה שתיים**, ואם כן, הרי כבר נטמא בטומאת זב, והיאך יצא מטומאתו כשראה ראיה שלישית!! אלא, על כרחך, דבשלוש ראיות - מתחייב להביא קרבן בנוסף על טומאתו.

ומקשינן: ואכתי, **אימר** איפכא: **שתיים** - **לקרבן ולא לטומאה** (276), ואילו **שלוש** - **אף לטומאה!** ויהיו שוין לענין קרבן, וחלוקין לענין טומאה!!

ודחינן: **לא סלקא דעתך. דתניא:** כתיב "וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו". ומלת "מזובו"

- משמע מקצת זובו. ודרשינן: **מקצת זבין** - **מביאין קרבן**, ומקצת זבין - **אין מביאין קרבן**.

הא כיצד? אילו הן הזבין המביאין קרבן, ואילו אינן מביאין?

זב שראה **שלוש** ראיות - **מביא קרבן**. אבל אם **ראה שתיים** - **אינו מביא**.

או אינו אלא דהכי הוא החילוק: **ראה שתיים** - מביא קרבן. אבל אם **ראה שלש** - אינו מביא!?

אמרת, ליכא למימר הכי, דהרי **עד שלא ראה שלש** - **ראה שתיים**, ונתחייב כבר קרבן, והיאך נפטר על ידי ראייה שלישית!?

ואיצטריך דרשה **דרבי סימאי**, דדרש לה, מהאי דמנה הכתוב שתיים ושלש, **ואיצטריך** נמי קרא דמייתי בברייתא: **"מזובו"**.

דאי מדרבי סימאי לחודיה - **הוה אמינא** לדחוייה **כי קושיין**, דאימר: שתיים - לקרבן ולא לטומאה, שלש - לקרבן ואף לטומאה. **קמשמע לן** קרא ד**"מזובו"**, דמקצת זבין מביאין קרבן ומקצתן לא, ואם כן, ליכא למימר דשניהם מביאין קרבן, אלא על כרחך דבשתיים אין מביא קרבן, ובשלש - מביא.

ומאידיך, **אי** הוה ילפינן מקרא ד**"מזובו"** לחודיה, הוה ידענא דמקצת זבין מביאין קרבן - ומקצתן לא, אבל **לא** הוה ידענא בכמה ראיות מביא - ובכמה לא. **קמשמע לן דרבי סימאי** דבשתי ראיות אינו מביא, ובשלש מביא.

ומקשינן לתנא דברייתא: **והשתא, דאמרת** דקרא ד**"לפני ה' מזובו"** - **לדרשא** דמקצת זובו אתיא, האי **"מזובו"** ד**"וכי יטהר הזב מזובו"** - מאי דרשת ביה?

ומבארין: **ההוא קרא מיבעי ליה לכדתניא**: כתיב: **"וכי יטהר הזב מזובו וספר לו** שבעת ימים לטהרתו". והאי דכתיב: **"וכי יטהר הזב"** - מלמד שלכשיפסוק הזב **מזובו**, אינו צריך לטבול מיד, אלא יספור שבעה נקיים, ואחר כך יטבול.

ומדכתיב **"מזובו"** דרשינן: מזובו, **ולא מזובו ונגעו**. דהיינו, שאם היה האדם גם זב וגם מצורע, יכול לספור ז' נקיים מיד אחר שנטהר מזובו, אף על פי שעדיין מצורע הוא. ולכשיטהר מנגעו (277) יטבול מיד, ותועיל לו ליטהר מטומאה חמורה של זב [טומאת משכב ומושב, וטומאת היסט כלי חרס, שהוא מטמאן בהיסט] וגם לטבילה ראשונה של מצורע.

אמנם צריך הוא עדיין ספירת שבעה דטהרת מצורע, וטבילה שניה, כדי שיהיה מותר באכילת קדשים (278).

והאי דסמך קרא זוב לספירה: **"מזובו וספר"**

- **לימד על זב בעל** [שראה] **שתי ראיות**, שאף על פי שמקצת זב הוא, **טעון ספירת שבעה** נקיים קודם שיטבול (279).

ולא תתמה, למה לי ילפותא להך דהרואה ב' ראיות טעון ז' נקיים, והלא דין הוא! **אם מטמא בעל שתי ראיות משכב ומושב, לא יהא טעון ספירת שבעה?** ואמאי ניסק אדעתין שיתמעט מספירה?

דף ת - ב

דלאו דינא הוא. דאשה שראתה דם יום אחד או שנים בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, דדינא הוא ששומרת היא **יום אחד נקי כנגד יום** ראיה, וטובלת מיד - **תוכיח**. שהרי היא **מטמאה משכב ומושב** ביום ששומרת, ואינה טעונה ספירת שבעה.

ואף אתה אל תתמה על זה, הזב שראה שתיים, שאף על פי שמטמא משכב ומושב, לא יהא טעון ספירת שבעה, ואם כן, אי לאו קרא, לא הוה ידעינן דטעון ספירת שבעה.

להכי, תלמוד לומר: **"מזובו וספר"**. דמשמע, דאף דמקצת זובו [שהוא רק בעל שתי ראיות] - וספר. לימד על זב בעל שתי ראיות - שטעון ספירת שבעה.

אמר ליה רב פפא לאביי: מאי שנא האי "מזובו וספר" - דחשבינן ליה רבוי, ומרבי ביה זב בעל שתי ראיות לספירה, ומאי שנא אידך, האי "וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו"?

- דחשבינן ליה מיעוט, וממעט ביה לעיל זב בעל שתי ראיות מקרבן?

אמר ליה: על כרחך דהכא - לרבויי אתא, דאי סלקא דעתך דהאי "מזובו וספר" - למעוטי לזה שראה שתיים הוא דאתא, לישתוק קרא מיניה, וממילא נדע דבעל שתי ראיות אינו טעון ספירה, דמהיכא נילף לה?

וכי תימא דאתיא מדינא כדלעיל, דאם מטמא משכב ומושב, ודאי יהא טעון ספירה?

הא דחינן לה התם, ואמרינן דשומרת יום כנגד יום תוכיח, שאף על פי שמטמאה משכב ומושב - אינה טעונה ספירת שבעה!

אם כן, מהיכי תיתי למימר, דזב בעל שתי ראיות צריך ספירה - דבעינן למעוטי ליה מקרא? אלא, על כרחך דאיפכא הוא, דמהאי קרא ילפינן דבעי ספירה.

וכי תימא, והא **האי קרא** ד"וכי יטהר הזב מזובו" **מיבעי ליה** למדרש: **"מזובו"** - **ולא מזובו ונגעו**, כדדרשינן לעיל, דמונה מיד כשפסק מזובו, אף שלא פסק עדיין מצרעתו, ואם כן, היאך נילף מהך קרא לרבוויי ספירה?

אם כן, דרק להך דרשא אתא קרא, **ליכתוב קרא** רק: **"וכי יטהר הזב"**, **ולישתוק**. דמדכתיב "וכי יטהר הזב", ולא "וכי יטהר" סתמא, איכא למילף דסגי בטהרה מזובו, ואין צריך ליטהר גם מנגעו כדי לספור.

והך דהוסיף וכתב קרא **"מזובו"** - **למה לי?**

על כרחך, **לימד על זב בעל שתי ראיות** שאף הוא **טעון ספירת שבעה**.

מתניתין:

אין חילוק **בין דיני מצורע מוסגר**, שאין בנגעו סימני צרעת גמורים, ולכן הסגירו הכהן למשך שבעה ימים, **למצורע מוחלט**, שנראו בו סימני טומאה, או שפשה הנגע בתוך ימי הסגרו, והוחלט למצורע - **אלא פריעה** בשערו, **ופרימה** בבגדיו (280). דכתיב במצורע מוחלט: "בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע". ואילו מצורע מוסגר - אינו חייב בהם.

אין בין מצורע שנעשה טהור מתוך [אחר] הסגר, למצורע שנעשה **טהור מתוך החלט**, **אלא חיוב תגלחת**, ושילוח **צפרים**, האמורים בעניין מצורע, שנעשים רק בטהור מתוך החלט, ולא בטהור מתוך הסגר (281).

[ואיירי מתניתין רק ביום טהרתו. דאחר ז' ימים יש עוד חילוק, שמוחלט חייב בקרבנות שהמוסגר אינו מביא].

גמרא:

מדתנן דאיכא בינייהו רק חיוב פריעה ופרימה, משמע, **הא לענין דין שילוח** (282) מחוץ לחומת העיר שנאמר במצורע, ולענין חומר **טומאה** שנאמרה במצורע, שמטמא משכב ומושב, ובביאה לבית - **זה וזה שוין**. **מנהני מילי** דאין פריעה ופרימה במצורע מוסגר? דלמא גלי רחמנא במוחלט, והוא הדין במוסגר? וכדחזינן דשוו בדינייהו לענין טומאה ושילוח!

ומבארין: **דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא**: כתיב גבי מצורע שנטהר מתוך הסגרו: **"וטהרו הכהן מספחת היא, וכבס בגדיו וטהר"**. ומדכתב קרא "וטהר" לשון עבר, ולא כתב "ויטהר" בלשון עתיד, משמע **דטהור** הוא כבר עוד לפני

הטבילה - **מפריעה ופרימה** דמצורע מוחלט, דלשון "וטהר" משמע - טהור הוא מעיקרא.

אמר ליה רבא לרב שמואל בר יצחק: **אלא מעתה**, ד"וטהר" - משמע מעיקרא, **גבי זב, דכתיב** ביה נמי בסוף טהרתו: **"וכבס בגדיו וטהר"**, **התם מאי וטהר מעיקרא איכא** למימר?

אלא התם על כרחך - הכי קאמר קרא: **טהור הוא השתא**, לאחר שטבל, **מלטמא כלי חרס בהיסט**, אף שיראה שוב היום.

ואף על גב דטבילתו של הזב ביום היא, ואי **הדר חזי** זוב באותו יום - סותר את טהרתו, ומטמא למפרע משכב ומושב, מכל מקום **לא מטמא למפרע** כלי חרס שהסיט בין טבילה לראיה [ודרשינן לקרא אהיסט כלי חרס, משום דהאי קרא ד"וטהר" - סמוך הוא לקרא ד"אשר יגע בו הזב", דמיניה נפקא לן טומאת היסט דזב, רש"י].

אם כן, **הכא נמי**, בעניינא דמצורע מוסגר, איכא למימר דהכי קאמר קרא: **טהור הוא השתא**, לאחר שטבל, **מלטמא בביאה** לבית.

דאיכא חומרא בטומאת מצורע, שמטמא אדם וכלים הבאים עמו לבית. ואתא קרא למימר, דאף על פי שפשתה אחר כך הצרעת, ובטלה טהרתו, ומטמא למפרע טומאת משכב ומושב - אינו מטמא **למפרע** בביאה!

וכיון דאיכא למדרשיה הכי, מנא לן דמצורע מוסגר פטור מפריעה ופרימה?

אלא אמר רבא: מהכא ילפינן דאין במוסגר דין פריעה ופרימה:

דכתיב בעניינא דפריעה ופרימה: **"והצרוע אשר בו הנגע"**. ודרשינן להך "בו": דווקא **במי שצרעתו תלויה בגופו**, דהיינו מצורע מוחלט, שעד שלא יתרפא ממנו נגעו - טמא, נוהגים דינים אלו.

יצא זה, מוסגר, **שאין צרעתו תלויה בגופו - אלא בימים**. שאם עברו שבעת ימי הסגרו, ולא נמצאו בו סימני טומאה, דהיינו שיער לבן או פשיון, אף על פי שהנגע עומד בעינו - טהור.

אמר ליה אביי: אלא מעתה, דדרשת ד"בו"

- היינו שתלויה בגופו, בהאי קרא ד"**כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו'** מחוץ למחנה מושבו", הכי נמי דנדרוש הכי: **מי שצרעתו תלויה בגופו - הוא דטעון שילוח, ומי שאין צרעתו תלויה בגופו - אין טעון שילוח**, ונפטור מוסגר משילוח!?

וכי תימא דאין הכי נמי, דבאמת הכי הוא דינא, דמוסגר אינו משתלח,

והא קתני במתניתין דידן: אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, אלא פריעה ופרימה. משמע, הא לענין שילוח ולטמויי בביאה - זה וזה שוין?

אמר ליה רבא: באמת "בו" הוי מיעוט, והוה ממעטינן מיניה מוסגר משילוח. אבל, מדהוה ליה לקרא למכתב "ימי", וייתר הכתוב וכתב: "כל ימי", דרשינן: לרבות מצורע מוסגר - לדין שילוח.

ומקשינן: אי הכי (283), תגלחת וצפרים מאי טעמא לא אתרבו במוסגר? דקתני: אין בין טהור מתוך הסגר, לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת וצפרים, שאינם במוסגר!?

אמר אביי: משום דאמר קרא: "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה והנה נרפא נגע הצרעת וגוי ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגוי וגלח את כל שערו". ודרשינן: דווקא במי שצרעתו תלויה ברפואות, דהיינו מוחלט, שנטהר רק לאחר שנרפא הנגע - בו הוא דאיכא תגלחת וצפרים.

יצא זה, מוסגר, שאין צרעתו תלויה ברפואות - אלא בימים, וכדלעיל.

מתניתין:

אין בין דין כתיבת ספרים - תורה נביאים וכתובים, לכתיבת תפלין ומזוזות, אלא חילוק זה (284): שהספרים - נכתבין בכל לשון (285), ואילו תפלין ומזוזות - אינן נכתבות אלא אשורית [לשון הקודש] (286).

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים, לא התירו חכמים שיכתבו בכל לשון [בנוסף ללשון הקודש], אלא דווקא בלשון יוונית [וטעמא מפרש בגמרא].

גמרא:

מדלא קתני חילוק ביניהם, אלא לענין כתיבה בכל לשון, משמע, הא לענין שצריך לתופרן דווקא בגידין [הלכה למשה מסיני היא בתפלין ומזוזות] (287), ולענין לטמא את הידים, שגזרו חכמים על ספרי הקדש שמטמאין את הידים [כמבואר לעיל, דף ז' ע"א] - זה וזה שוין [ובמסכת מכות נחלקו אי ספר תורה שתפרו בפשתן כשר, ומתניתין אשמועינן כמאן דפסל, רש"י].

שנינו במשנתנו: **וספרים נכתבין בכל לשון וכו'.** ורמינהו מברייתא דלקמן:
מקרא הכתוב בתורה בלשון **מקרא**, דהיינו בלשון הקדש - **שכתבו בלשון תרגום**, וכן
הכתוב במקרא בלשון **תרגום**, כגון "יגר שהדותא" [וכן ספרי דניאל ועזרא הכתובים
בלשון ארמית] - **שכתבו בלשון מקרא**, וכן אם לא שינה את הלשון, אבל כתבו **בכתב
עברי**, דהיינו כתב של בני עבר הנהר [ובמסכת סנהדרין הוא נקרא "כתב ליבונאה"] -
אינו מטמא את הידים. **עד שיכתבנו דווקא בכתב אשורית** [שהוא הכתב שלנו],
ועל **הספר** [קלף], **ובדיו**. ולא בדברים אחרים הראויים לכתובה.

חזינן דאין הספרים נכתבין בכל לשון!!

דף ט - א

אמר רבא: לא קשיא. כאן - במתניתין דידן - מיירי שכתבו **בגופן** [כתב] **שלנו**,
דהיינו אשורית, ולהכי, אף על פי שכתבו בלשון אחר - כשר.

ואילו **כאן** - בברייתא - מיירי שכתבו **בגופן שלהן**, דהיינו כתב שאינו אשורית, ולהכי
אינו מטמא את הידיים.

אמר ליה אביי: במאי אוקימתא לההיא ברייתא, שנכתב הספר **בגופן שלהן**
ולא בכתב אשורית!!

אי הכי, **מאי איריא** דדווקא **מקרא שכתבו תרגום**, ו**תרגום שכתבו מקרא** -
אינו מטמא את הידים, הא **אפילו במקרא שכתבו מקרא**, ו**תרגום שכתבו תרגום** -
נמי אינו מטמא, **דהא קתני** התם בסיפא דברייתא: **עד שיכתבנו אשורית, על
הספר, ובדיו!** וכיון דאוקימתה לברייתא בגופן שלהם, בכל גווני לא יטמא את
הידיים!!

וכיון דכן, אידחי תירוציה דרבא, ובין מתניתין ובין ברייתא - בכתב שלנו מיירי.

אלא, משום הכי **לא קשיא** ממתניתין אברייתא:

הא - מתניתין - **רבנן** היא, דסברי, דספרים נכתבים בכל לשון. **והא** - ברייתא - **רבן
שמעון בן גמליאל** היא, דפליג ארבנן במתניתין, ואמר דאף בספרים לא התירו לכתוב
בלשון אחר, אלא ביונית.

ומקשינן: **אי הכי**, דברייתא **רבן שמעון בן גמליאל** היא, **הא איכא** גם לשון **יונית**, דמודה הוא דהתירו חכמים לכתוב בה, ואילו בברייתא קתני: "עד שיכתבנו אשורית" דווקא, ואם כתב בלשון אחר - אין מטמא את הידיים, ולא חילק בין יונית לשאר לשונות? (288)

וכיון שכן, אדחי נמי הך תירוצא. ולעולם איכא לאוקמי בין למתניתין ובין לברייתא - כרבנן.

אלא, לא קשיא. כאן - במתניתין - בשאר **ספרים** מיירי, ואילו **כאן** - בברייתא - מיירי דווקא **בתפלין ומזוזות**. ובהם, הא קתני מתניתין, דאין נכתבין - אלא בלשון אשורית.

ותפלין ומזוזות, מאי טעמא אין נכתבין אלא בלשון אשורית?

משום דכתיב בהו: "והיו הדברים האלה". ודרשינן: "והיו" - **בהוייתן** דווקא **יהו**, כמו שנכתבו בתורה, ולא בלשון אחר!

ומקשינן: אי מיירי ברייתא רק בתפלין ומזוזות, **מאי "תרגום שכתבו מקרא"** דקתני בברייתא, היכא **איכא** בתפלין ומזוזות תרגום? **בשלמא בתורה, איכא "יגר שהדותא"** (289) דהוא תרגום. **אלא הכא, בתפלין ומזוזות, מאי תרגום איכא?**

וכיון שכן, אדחי נמי האי תירוצא. ולעולם איכא למימר, דאף ברייתא מיירי בספרים.

אלא, לא קשיא. כאן - בברייתא - **במגילה** מיירי, שנכתבת רק בלשון הקודש (290), ואילו **כאן** - במתניתין - **בספרים** מיירי (291).

ומגילה מאי טעמא דאין נכתבת אלא בלשון אשורית? משום **דכתיב בה: "ככתבם וכלשונם"** (292).

וביארו הראשונים, דאין הכוונה שאין המגילה נקראת בשאר לשונות כלל, דהא תנן לקמן [י"ז ע"א]: "אבל קורין אותה ללועזות בלעז!"

אלא, דודאי שרו רבנן לקרוא לכל אדם בלשון שהוא מכיר, ואפילו כתובה המגילה באותו לשון (293). אבל בלשון אשורית - יוצא אפילו אדם שאינו מכיר.

ולהכי קתני מתניתא, דדווקא מגילה הכתובה אשורית - מטמאה את הידיים, משום שהיא חשובה, שמוציאה כל אדם ידי חובתו. מה שאין כן בשאר ספרים - יוצאין ידי חובה בכל לשון, ואף על פי שאין מכירין את הלשון, ולהכי כולן מטמאין את הידיים.

ומקשינן: **מאי תרגום שכתבו מקרא איכא** במגילה? היכן מצינו במגילה לשון תרגום?

אמר רב פפא: דכתיב: **"ונשמע פתגם המלך"**. ד"פתגם" הוא לשון תרגום.

רב נחמן בר יצחק אמר: דכתיב: **"וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן** (294) **".** ד"יקר" הוא תרגום של המילה "כבוד".

רב אשי אמר תירוץ אחר דלא תקשי מתניתין אברייתא, דבאמת איכא פלוגתא בהא:

כי תניא ההיא ברייתא - בשאר ספרים, ולא בספר תורה, **ורבי יהודה היא**.

דתניא: תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית, **ורבותינו** [רבן שמעון בן גמליאל] **התירו לכתוב גם יונית**.

ותמהינן: ומי שרי למכתב תפלין ומזוזות ביונית? **והכתיב** בהו **"והיו"**, ודרשינן לעיל: **"בהוייתן יהו"**?

אלא, על כרחך **אימא הכי**: **ספרים נכתבים בכל לשון**, **ורבותינו התירו יונית**. ובאמת לא איירי בתפלין ומזוזות.

ותמהינן: מדקתני **"ורבותינו התירו"**, **מכלל דתנא קמא אסר**?! והא תנא קמא **"ספרים נכתבים בכל לשון"** קאמר?

אלא אימא הכי: **ורבותינו לא התירו שיכתבו - אלא ביונית**.

ועתה מסיק לתירוצו, **דמוקמינן לברייתא כרבי יהודה**:

ותניא, **אמר רבי יהודה**: **אף כשהתירו רבותינו יונית**, **לא התירו - אלא בספר תורה**, **ומשום מעשה דתלמי המלך** דלקמן (295). אבל בשאר ספרים - לא התירו. ואם כן, ברייתא דלעיל דקתני דאין ספרים נכתבים בכל לשון - רבי יהודה היא. ומהו אותו מעשה דתלמי המלך?

דתניא: מעשה בתלמי המלך [שהיה מלך מצרים], **שכינס שבעים ושנים זקנים** (296) מישראל, **והכניסן בשבעים ושנים בתים**, ולא ידעו איש על רעהו, **ולא גילה להם על מה כינסן**.

ונכנס אצל כל אחד ואחד מהם בנפרד, **ואמר להם**: **כתבו לי תורת משה רבכם!**

נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה, והסכימו כולן לדעת אחת,

ושינו כולם בספרם (297) אותם י"ג שינויים - באותם מקומות. וכדלהלן:

א. **כתבו לו** כולם בספרם: **"אלקים ברא בראשית** [הבריאה את השמים] ", ולא כתבו "בראשית ברא אלקים". שלא יאמר תלמי: "בראשית" - שם אלהות הוא, וברא הוא אלהות אחרת, ואם כן, שתי רשויות הן (298).

ב. וכן כתבו לו: **"אעשה אדם בצלם ובדמות"** (299), ולא כתבו "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". שלא יאמר: שתי רשויות הן, ונמלך הקדוש ברוך הוא ברשות אחרת. דהא כתיב "נעשה" לשון רבים (300).

ג. כתבו לו: **"ויכל אלקים ביום הששי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי"**, ולא כתבו "ויכל ביום השביעי". שלא יאמר: אם כן, עשה ה' מלאכה בשבת! [ורבותינו דרשו: מה היה העולם חסר? מנוחה! באתה שבת - באתה מנוחה, וזהו גמרו וכילוי של מעשה בראשית].

ד. כתבו לו: **"זכר ונקבה בראו"**, ולא כתבו **"בראם"** - דמשמע ששני גופין ברא, אלא כתבו "בראו", דמשמע גוף אחד - ולו שני פרצופין (301).

ה. כתבו לו: **"הבה ארדה ואבלה"** (302) **שם שפתם"**, ולא כתבו "הבה נרדה", שלא יאמר: שתי רשויות הן (303).

ו. כתבו לו: **"ותצחק שרה בקרוביה"**, ולא כתבו "ותצחק שרה בקרבה", שלא יאמר תלמי: הרי גם באברהם כתיב [בראשית יז, יז] "ויפול אברהם על פניו ויצחק וגו'", ולא הקפיד עליו הקדוש ברוך הוא, ועל שרה הקפיד!?

לכך כתבו שצחקה היא בין קרוביה (304), בפרהסיא. ואילו אברהם צחק רק בליבו, ולכן לא הקפיד עליו הקדוש ברוך הוא (305).

ז. כתבו לו בדברי יעקב לשמעון ולוי: **"כי באפס הרגו שור וברצונם עקרו אבוס"**, ולא כתבו: "כי באפס הרגו איש". שלא יאמר: רצחנים היו אבותיכם [השבטים], שהרי יעקב אביהם מעיד עליהם שהרגו איש! (306)

לכך כתבו "הרגו שור", שלא היו חשובים אנשי שכם בעיני יעקב - אלא כשור, והקפיד על בניו רק על הריגת בהמות (307).

ח. כתבו לו: **"ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם"**, ד"נושא בני אדם" - משמע גמל. ולא כתבו "וירכיבם על החמור", שלא יאמר: וכי לא היה למשה רבכם סוס או גמל (308) !? ט. וכתבו לו: **"ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה"**. דבקרא לא כתיב "ובשאר ארצות",

וּכְתַבּוּ כַךְ כְּדֵי שֶׁלֹא יֵאמֶר תְּלָמִיד: שֶׁקָרָא בְּתוֹרָה! שֶׁהָרִי קָהָת הִיָּה מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם, וְעַמְרָם הִיָּה בֶן בְּנֹה, וּמֹשֶׁה בֶן בְּנֹה. וְכִשְׂאֵתָה מוֹנֵה שְׁנוֹתֵיהֶם, אֵין בֵּין כּוֹלֵם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְעוֹד, שֶׁהָרִי חֶלֶק מִשְׁנוֹת הַבְּנִיִּים נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת הָאֲבוֹת, וְאִם כֵּן, הַיֵּאֶךְ כְּתַבָּה תוֹרָה שִׁישְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה?

וּבֵאֵמֶת מִנֵּה הַכְּתוּב מְלִידַת יִצְחָק [וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן, שֶׁהָרִי אָמַר הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם: "כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ"], שֶׁכִּשְׁנוֹלֵד הִיָּה כְּבֵר אַבְרָהָם גֵּר בְּאַרְצֵי פְּלִשְׁתִּים, וּמֵאִזּוּ וְעַד יִצְיֵאת מִצְרַיִם עוֹלָה הַחֲשִׁבוֹן לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה [עֵיין בְּרִש"י בְּאַרְיִכּוֹת].

י. בְּפִרְשָׁה שֶׁקוֹדֵם מֵתֵן תוֹרָה כְּתִיב: "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו [בְּכוֹרוֹת] בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת". וְכַתְּבוּ לוֹ הֵם: "וַיִּשְׁלַח אֶת זְאֵטוּטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שְׁמָא יֵאמֶר: גְּרוּעִים שְׁבַכְּם שֶׁלַחְתֶּם לְקַבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה (309)! אֲבָל "זְאֵטוּטֵי" - לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת הוּא (310).

וְכֵן בְּהַמְשַׁךְ הַפִּרְשָׁה, כְּתִיב: "וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שֶׁלַח יָדוֹ", וְכַתְּבוּ לוֹ הֵם: "וְאֵל זְאֵטוּטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שֶׁלַח יָדוֹ", דְּכִיּוֹן שֶׁבְּתַחֲלִילַת הַפִּרְשָׁה כְּתַבּוּ לְשׁוֹן "זְאֵטוּטֵי", סִיּוּמוֹ נִמְיָ בְּהָאֵי לִישְׁנָא [אֵף עַל גַּב ד"אֲצִילִי" נִמְיָ לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת הוּא, וְלֹא הוֹצַרְכוּ לְשְׁנוֹת מִשּׁוֹם כַּךְ].

דָּף ט - ב

י"א. כְּתַבּוּ לוֹ גַבֵּי מַחְלוּקַת קוֹרַח: "וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֵל ה' וּגּוֹי לֹא חֲמַד אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאֵתִי וְלֹא הִרְעוֹתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם". וְלֹא כְּתַבּוּ: "לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאֵתִי". שֶׁלֹא יֵאמֶר: אֲמַנֵּם חֲמוֹר לֹא לְקַח מֵהֶם מִשָּׁה, אֲבָל דַּבֵּר אַחֵר - לְקַח (311).

י"ב. כְּתַבּוּ לוֹ: "וּפָן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמִימָה וּרְאִיתָ אֶת הַשָּׁמַשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וּגּוֹי וְהַשְּׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתֶּם אֲשֶׁר חֶלֶק ה' אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם לְהֵאִיר לְכָל הָעַמִּים". דְּבִקְרָא לֹא כְּתִיב "לְהֵאִיר". וְכַתְּבוּ לוֹ כַךְ, שְׁמָא יֵאמֶר תְּלָמִיד: אִם כֵּן, שֶׁחֶלֶק ה' אֶת הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ לְכָל הָעַמִּים לְעַבְדָם, מוֹתֵר לָבֵן נַח לְעַבּוֹד עַבּוּדָה זָרָה! [וּמִדְרָשׁוֹ שֶׁל הַכְּתוּב: הַחֲלִיקָן לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּדַבְרֵיהֶם, וְלֹא מִנְעֵם מִעַבּוּדַת כּוֹכְבִּים, כְּדֵי לְטַרְדֵם מִן הָעוֹלָם].

וְכֵן כְּתַבּוּ לוֹ: "וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אַחֵרִים אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְעוֹבְדָם". וּבִקְרָא לֹא כְּתִיב "לְעַבְדָם". וְכַתְּבוּ לוֹ כַךְ, שְׁמָא יֵאמֶר דְּהַכִּי הוּא מִשְׁמַעוֹתֶיהָ דְּקֵרָא: אֲשֶׁר לֹא צוּה ה' שִׁיְהִיּוּ אוֹתֶם אֱלֹהִים אַחֵרִים, אִם כֵּן, עַל כְּרַחוּ נִבְרָאוּ, וְאַלְהוּתָם הֵם! (312)

י"ג. וְכֵן בְּפִירוּט הַחִיּוֹת הַטְּמְאוֹת, כְּתַבּוּ לוֹ: "אַתְּ צַעִירַת הַרְגָלִים", וְלֹא כְּתַבּוּ לוֹ: "וְאַתְּ הָאֲרַנְבַּת" [וּכְיֵנוּ אֶת הָאֲרַנְבַּת צַעִירַת הַרְגָלִים, מִפְּנֵי שִׂידֵיהָ קִצְרוֹת וְקִטְנוֹת

מרגליה (313), **מפני שאשתו של תלמי - ארנבת היה שמה, שלא יאמר תלמי: שחקו בי היהודים, והטילו שם אשתי בתורה בין בעלי החיים הטמאים (314)!**

שנינו במשנתנו: **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו - אלא יונית. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל** (315).

ואמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל?

דאמר קרא: "יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם". ודרשינן: **דבריו של יפת, דהיינו לשונו - יהיו באהלי שם, ויון היה בנו של יפת, להכי התירו לכתבם ביונית.**

ומקשינן: **ואימא בלשונם של גומר ומגוג, שהיו גם הם בני יפת, ואמאי התירו לכתוב דווקא בלשונם של יון?**

אמר רבי חייא בר אבא: היינו טעמא, דכתיב: "יפת אלקים ליפת". ודרשינן: **יפיותו של יפת - יהא באהלי שם, ולשון יונת - יפה יותר מלשונם של שאר בני יפת.**

מתניתין:

אין חילוק בין כהן גדול המשוח בשמן המשחה, לכהן מרובה בגדים, דהיינו, כהן גדול מזמן שנגנז שמן המשחה שעשה משה רבינו (316) [בימות יאשיהו בימי בית ראשון. ונקרא "מרובה בגדים", משום שהיה שונה מכהן הדיוט רק בריבוי בגדים. מה שאין כן כהן משוח, ששונה גם במה שנמשח בשמן המשחה] - אלא פר הבא על כל המצות.

שכהן משיח - מביאו, אם הורה היתר בדבר שזדונו כרת, ועשה כהוראתו. אבל מרובה בגדים - לא היה מביאו.

וכן, **אין חילוק בין כהן משמש, דהיינו כהן שאירע בו פסול, ומינו כהן אחר תחתיו, ועבר פסולו של הראשון - וחזר לעבודתו, לכהן השני שעבר מעבודתו לאחר שעבר פסולו של הראשון (317), אלא פר יום הכפורים של כהן גדול, שהרי אי אפשר להביא שנים. וכן עשירית האיפה של חביתי (318) כהן גדול שמביא בכל יום, שאי אפשר להביא שנים. ומביאם רק הכהן המשמש.**

גמרא:

משמע, **הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה, זה וזה, כהן משוח וכהן**
מרובה בגדים - שוין.

מתניתין דתנן דאין כהן מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצוות - **דלא כרבי**
מאיר.

דאי רבי מאיר, הא תניא: כהן מרובה בגדים, מביא פר הבא על כל המצוות
- **דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אינו מביא.**

מאי טעמא דרבי מאיר?

דתניא: כתיב בענינא דפר הבא על כל המצוות "המשיח". **אין לי אלא משוח בשמן**
המשחה, מרובה בגדים מניין? תלמוד לומר "המשיח", דמהאות 'ה' היתירה -
מרבין מרובה בגדים.

ומקשינן: **במאי אוקימנא למתניתין, דלא כרבי מאיר?!**

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר, אלא פר יום הכפורים
ועשירית האיפה. משמע, **הא לכל שאר דבריהן, כגון שצריך לשמש בשמונה בגדים,**
זה וזה שוין. הא **אתאן האי מילתא לרבי מאיר?!** **דתניא:** אם **אירע בו, בכהן**
גדול, פסול, ומינו כהן אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו כשעבר פסולו (319).
ואילו הכהן **השני, שמינו תחתיו, כל מצות כהונה גדולה, כגון שמשמש בשמונה**
בגדים, ושאינו פורע ראשו ואינו פורס בגדו על המת, ושמצווה לישא דווקא בתולה,
ושאסור באלמנה, ושמקריב אונן - מוטלות עליו, **דברי רבי מאיר.**

רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, ואילו שני, אינו ראוי לא להיות כהן
גדול, ולא להיות כהן הדיוט (320).

ואמר רבי יוסי: מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי, שאירע בו פסול בכהן
גדול (321) שהיה בזמנו, ומינהו, את רבי יוסף בן אולם, תחתיו. ובא מעשה לפני
חכמים, ואמרו: כהן הראשון - חוזר לעבודתו. ואילו שני - אינו ראוי לא לכהן
גדול, ולא לכהן הדיוט.

מאי טעמא?

לכהן גדול אינו ראוי - משום דחיישינן שמא תהיה איבה בינו ובין הכהן הראשון, אם
ישמשו שניהם כאחד.

ולכהן הדיוט נמי אינו ראוי - משום "מעלין בקודש ולא מורידין". ולהכי אי אפשר להורידו לדרגת כהן הדיוט, מאחר שכבר היה בדרגה גבוהה יותר.

אם כן, וכי רישא אתיא כרבנן, וסיפא רבי מאיר?

אמר רב חסדא: אין! רישא רבנן, וסיפא רבי מאיר.

רב יוסף אמר: משנתינו דברי רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי. דגבי מרובה בגדים - סבירא ליה כרבנן, וגבי כהן שעבר - סבירא ליה כרבי מאיר.

מתניתין:

אין בין במה גדולה, דהיינו מזבח של משה, כשהיה בנוב וגבעון, לבמה קטנה שהיה עושה כל אחד לעצמו, בשעת היתר הבמות [מבואר במס' זבחים ק"יב ע"ב. עיי"ש] - אלא פסחים, שהיו קרבין רק בבמה גדולה.

זה הכלל: כל קרבן שהוא נידר ונידב [שבא בנדר ובנדבה] - קרב בבמה קטנה. וכל שאינו לא נידר ולא נידב - אינו קרב בבמה קטנה.

גמרא:

ומקשינן: וכי אין בין גדולה לקטנה אלא פסחים, ותו לא? והא קתני סיפא, דכל קרבן שאינו נידר ונידב, כגון תמידין ומוספין, אינו קרב בבמה קטנה, אלא רק בגדולה!!

ומתריצין: אימא הכי: אין בין במה קטנה לגדולה, אלא דווקא כל שהוא כעין פסחים (322), דהיינו, שאינו נידר ונידב, וגם קבוע לו זמן.

ולהכי קתני במתניתין דאיכא בינייהו פסחים, למימר דדווקא קרבנות שהם דומיא דפסחים, שקבוע להם זמן - קרבין בבמה גדולה. לאפוקי קרבנות ציבור שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם דבר ושעירי עבודה זרה, שאינם קרבין גם בבמה גדולה.

ומתניתין מני? רבי שמעון היא.

דתניא: רבי שמעון אומר: אף צבור לא הקריבו בבמה גדולה, אלא פסחים וחובות אחרים שקבוע להם זמן. אבל חובות שאין קבוע להם זמן, בין הכא, בבמה גדולה, ובין הכא, בבמה קטנה - לא קרב [ורבנן פליגי ארבי שמעון במס' זבחים ק"יז], וסברי דאף קרבנות ציבור שאין קבוע להם זמן - קרבין בבמה גדולה.

מתניתין:

אין בין קדושת שילה, ששם היה המשכן משבאו לארץ [ששימש לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק הארץ. והוא היה בנין אבנים, אבל לא היתה לו תקרה, אלא היו פרושות עליו יריעות המשכן] - **למקדש שבירושלים, אלא, שבשילה - אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה** (323), דהיינו בכל מקום שיכול לראות משם את שילה, ואילו **בירושלים, אוכלין דווקא לפנים מן החומה**.

ובין **כאן**, בשילה, ובין **כאן**, בירושלים - **קדשי קדשים נאכלין דווקא לפנים מן הקלעים** [היריעות המקיפות את חצר המשכן בשילה. ובמקדש שבירושלים - היינו לפנים מחומת העזרה].

ולאחר שחרבו, המשכן שבשילה, ובית המקדש שבירושלים, יש חילוק ביניהם:

דף י - א

קדושת שילה ■ **יש אחריה היתר**, שאחר שחרבה שילה - הותרו הבמות. ואילו **קדושת ירושלים - אין אחריה היתר**, שגם אחר שחרב הבית - לא הותרו שוב הבמות (324).

גמרא:

אמר רבי יצחק: שמעתי, שמקריבין בבית חוניו (325) (326) [הוא מזבח שבנה חוניו שהיה בנו של שמעון הצדיק במצרים (327), ובנאו לשם שמים (328)] **בזמן הזה**.

ומבארין: **קסבר** רבי יצחק כמאן דאמר, **דבית חוניו - לאו בית עבודה זרה היא** (329) [דאיכא מאן דאמר, דעבודה זרה היא], **וקא סבר נמי דקדושה ראשונה שנתקדשה ירושלים, קידשה רק לשעתה, ולא קידשה לעתיד לבוא**, דהיינו כשחרבה. אלא משחרבה - הותרו הבמות. ולכן מקריבין בבית חוניו, דחשיב כבמה.

ומנא ליה הא?

דכתיב גבי היתר הבמות בגלגל: **"כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה"**. ודרשינן: **"מנוחה"** - זו שילה. **"נחלה"** - זו ירושלים. **מקיש** הכתוב **נחלה - למנוחה. מה מנוחה - יש אחריה היתר**, דמשחרבה שילה, הותרו הבמות

עד שנבנה בית המקדש, **אף נחלה**, ירושלים - **יש אחריה היתר**. ולהכי שרי להקריב בבית חוניו בזמן הזה, לאחר שחרב הבית.

אמרו ליה לרבי יצחק: האם באמת **אמרת** דבר זה, דקדושת ירושלים - יש אחריה היתר?

אמר להו: לא אמרתי.

אמר רבא: האלהים [לשון שבועה], בתחילה **אמרה** רבי יצחק להאי מילתא, ואנא **גמירנא לה מיניה** [למדתיה ממנו].

ומאי טעמא קא הדר ביה?

משום קשיא דהקשה רב מרי עליה.

דמותיב רב מרי: ומי שרו במות לאחר שחרב הבית?

והתנן במתניתין דידן: **קדושת שילה - יש אחריה היתר, קדושת ירושלים - אין אחריה היתר! ועוד** קשה, **מדתנן: משבאו לירושלים, נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד היתר** - אף כשחרב הבית, והיינו טעמא דנאסרו, כיון שהיא - ירושלים - **היתה לנחלה** האמורה בקרא דהיתר הבמות: "כי לא באתם עד עתה וגו' ואל הנחלה". דמשמע, דאחר שיבואו אל הנחלה - ייאסרו הבמות!

והאי מילתא, אי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, או לא - פלוגתא **דתנאי היא** (330).

דתנן: אמר רבי אליעזר: שמעתי מרבתי, **שכשהיו בונין בהיכל** בבנין בית שני, בימי עזרא, היו **עושין קלעים להיכל** [במקומו של ההיכל], בצמוד לכתלים הנבנים.

וסלקא אדעתין השתא, שהיו עושין כן, כדי שיהו הקלעים נחשבים כבנין - עד שיבנו הכתלים עצמם, כדי שיהא המזבח הבנוי בעזרה, כאילו עומד 'פתח אהל מועד' [דכתיב בהקרבת הקרבנות, שצריך שתהא ההקרבה 'פתח אהל מועד'], ויוכלו להקריב עליו קרבנות - עוד לפני שתסתיים בניית ההיכל [שהרי התחילו להקריב קרבנות מיד כשעלו בימי כורש, ובניית הבית הסתיימה רק עשרים ושתים שנה לאחר מכן].

וכן, היו עושין **קלעים לעזרה**.

וסלקא אדעתין, שהיו עושין קלעים - כדי שייחשב בית, ויוכלו להקריב קרבנות.

אלא שהפרש היה ביניהם: **שבהיכל**, היו **בונין** את קירות ההיכל - **מבחוץ** [מחוץ לקלעים], כדי שלא יכנסו הבונים למקום ההיכל (331), **ובעזרה** - היו **בונין מבפנים** [מלפני הקלעים].

וסיפא דמתניתין דהתם: **ואמר רבי יהושע: שמעתי, שמקריבין קרבנות בזמן הזה - אף על פי שאין בית המקדש קיים,**

ושאוכלין קדשי קדשים - אף על פי שאין קלעים [על אף שדינם של קדשים קלים שנאכלין לפני מן הקלעים],

ושאוכלין **קדשים קלים ומעשר שני**, שמקום אכילתן הוא בירושלים, לפני מהחומה - **אף על פי שאין חומה לירושלים. מפני שקדושה ראשונה, קידשה לשעתה - וקידשה לעתיד לבוא.** ולהכי, כל מקומות אלו - עומדין בקדושתן הראשונה.

ודייקין: **מכלל, דרבי אליעזר** דאמר דהיו עושין קלעים להיכל ולעזרה, **סבר** דקדושה ראשונה - **לא קידשה לעתיד לבוא**, ולכן היו צריכים לעשות קלעים, ולחזור ולקדש את המקום בתודות ובשיר [כדאמרינן במס' שבעות].

חזינן דמחלוקת תנאים היא. דלרבי יהושע - קדשה לעתיד לבוא, ולרבי אליעזר - לא קדשה!

אמר ליה רבינא לרב אשי: ממאי? דלמא דכולי עלמא סברי, דקדושה ראשונה קידשה לשעתה - וקידשה לעתיד לבוא. ומר - מאי דשמיע ליה קאמר, ומר - מאי דשמיע ליה קאמר. דכך שמע רבי אליעזר, שהיו עושין קלעים, אבל לא משום שהיה צריך לקדש, ולא פליג אדרבי יהושע. [ולא בא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר, אלא שלא שמע את דבריו, ואמר מאי דשמיע ליה. רש"י במס' שבעות].

וכי תימא: אם כן, קלעים לרבי אליעזר - למה לי? הא סבירא ליה, דקדשה לעתיד לבוא!

לצניעותא בעלמא עשאום.

אלא, האי דאמרינן, דהך בעיא, אי קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא או לא - מחלוקת תנאים היא, **כי הני תנאי היא:**

דתניא, אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: תנן במסכת ערכין [לב.]. בענין בתי ערי חומה: "וואלו הן בתי ערי חומה וכו' מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כגון קצרה הישנה של צפורי, וחקרה של גוש חלב", ומונה שם המשנה תשע ערים.

ולמה מנו חכמים דווקא את ערים אלו, והרי היו עוד הרבה ערים המוקפות חומה מימות יהושע, והתם נמי, בסיפא דמתניתין, תנן: "וכן כיוצא בהן"!! אלא, שכשעלו בני הגולה, מצאו רק את הערים האלו - וקידשום. אבל הראשונות, כל שאר הערים שהיו מוקפות, בטלו משבטלה הארץ [משגלו].

אלמא קסבר האי תנא: קדושה ראשונה, קידשה לשעתה - ולא קידשה לעתיד לבוא. ולהכי, רק אותן ערים שקידשו כשעלו מהגולה - נתקדשו.

ורמינהו, אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: וכי תשע ערים אלו בלבד היו? והלא כבר נאמר גבי ממלכת עוג: "ונלכד את כל עריו וגוי' ששים עיר כל חבל ארגוב", וכתוב בהו, באותן ערים: "כל אלה ערים בצורות חומה גב והה"?

אלא למה מנו חכמים דווקא את ערים אלו?

משום שכשעלו בני הגולה, מצאו ערים אלו - וקידשום.

דף י - ב

ותמהינן: ואמאי קידשום שוב השתא? הא אמרי לקמן, בסיפא דהך מתניתא, דכל שתעלה לך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע, חשיבא מוקפת, ולא צריכא לקדושי!?

אלא אימא הכי: מצאו את אלו - ומנאום. ובאמת לא אלו בלבד חשיבי מוקפות חומה, אלא, כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך, שמוקפת חומה היא מימות יהושע בן נון, כל המצות הללו הנוהגות במוקפות, דהיינו: שילוח מצורע, קריאת מגילה בט"ו, דין בתני ערי חומה - נוהגין בה. מפני שקדושה ראשונה שנתקדשו בה כשנכנסו ישראל לארץ, קידשה לשעתה - וקידשה לעתיד לבא (332)

והיינו דאמרן לעיל, דהנדון אם קדשה לעתיד לבוא, או לא - מחלוקת תנאים היא, דבזה נחלקו ברייתות אלו (333).

ותמהינן: והרי שתי הברייתות נאמרו משמו של רבי ישמעאל, ואם כן קשיא דרבי ישמעאל - אדרבי ישמעאל!?

ומתרצינן: **תרי תנאי** נינהו, **ואליבא דרבי ישמעאל ברבי יוסי**. חד מינייהו אמר דהכי אמר רבי ישמעאל, וחד מינייהו אמר - דהכי אמר רבי ישמעאל.

ואיבעית אימא: הא, ברייתא בתרייתא, דקדשה אף לעתיד לבא, **רבי אלעזר בר יוסי אמרה**. דהא שמעינן ליה דאמר הכי בדוכתא אחרינא [לעיל].

דתניא: רבי אלעזר ברבי יוסי אמר: כתיב בענין בתי ערי חומה: **"אשר לוא חומה"**. ומדמשמע "לו" וגם "לא", דרשינן: **אף על פי שאין לו עכשיו חומה, והיה לו קודם לכן**, חשיב בתי ערי חומה (334).

חזינן דסבירא ליה דקדושה ראשונה, קדשה לשעתה - וקדשה לעתיד לבוא, אף לאחר שחרבה חומתה של העיר.

והיינו דפליגי בה תנאי. דרבי ישמעאל סבר, דלא קדשן לעתיד לבא. ורבי אלעזר סבר - דקדשן לעתיד לבא.

כתיב בתחילת המגילה: **"ויהי בימי אחשו רוש"**.

אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן: דבר זה דלהלן, מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה הוא. והיינו, **דבכל מקום שנאמר "ויהי" - אינו אלא לשון של צער** (335), וכדלהלן:

כתיב **"ויהי בימי אחשו רוש"** - הא הוה **המן** שציער לישראל (336).

"ויהי בימי שפוט השופטים" - הא הוה **רעב** בההוא זימנא.

"ויהי כי החל האדם לרוב" - הא כתיב בתריה: **"וירא ה' כי רבה רעת האדם"**.

כתיב באנשי בבל: **"ויהי בנסעם מקדם"** - הא כתיב בתריה: **"הבה נבנה לנו עיר וגו'"**.

"ויהי בימי אמרפל" - כתיב בתריה: **"עשו מלחמה וגו'"**.

"ויהי בהיות יהושע ביריחו" - "והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו", ודרשינן לעיל [ג.] דהוכיחו המלאך על ביטול תורה, או על ביטול תמיד של בין הערבים.

"ויהי ה' את יהושע" - **"וימעלו בני ישראל"**.

"ויהי איש אחד מן הרמתים" - "כי את חנה אהב וה' סגר רחמה". "ויהי כאשר זקן שמואל" - "ולא הלכו בניו בד רכיו".

"ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו" - "ויהי שאול עוין את דוד" בגלל הצלחתו.

"ויהי כי ישב המלך בביתו" - הא כתיב בתריה דאמר לו הקב"ה: "רק אתה לא תבנה הבית".

ומקשינן: וכללא הוא - דכל היכא דכתיב "ויהי" אינו אלא לשון צער?

והכתיב בענין ימי המלואים: "ויהי ביום השמיני", ותניא: באותו היום, היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא, כיום שנבראו בו שמים וארץ. דכתיב הכא: "ויהי ביום השמיני", וכתוב התם בבריאת העולם: "ויהי ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". הרי דכתיב לשון "ויהי" אף היכא דלא הוה צער?

ומתרצינן: **הא שכיב** באותו יום **נדב ואביהוא**, והוה צער.

ומקשינן: ואכתי, כל היכא דכתיב "ויהי" אינו אלא לשון צער?

והכתיב: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה וגו' ויבן הבית לה'", והכתיב: "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל" (337) (338),

והכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד",

והאיכא האי לישנא ביום השני של בריאת העולם, **והאיכא שלישי, והאיכא טובא,**

ובכל הני מקראות לא הוה צער!!

אמר רב אשי: הכי הוא כללא דמלתא: **כל** היכא דכתיב "ויהי", **איכא הכי** - דהוה לשון צער, **ואיכא הכי** - דלא לשון צער הוא.

אבל היכא דכתיב "ויהי בימי" - אינו אלא לשון צער.

חמשה מקראות שכתוב בהם "ויהי בימי" הוו:

"ויהי בימי אחשורוש", "ויהי בימי שפוט השופטים", "ויהי בימי אמרפל", "ויהי בימי אחז", "ויהי בימי יהויקים" (339).

וא"ר לוי: דבר זה, מסורת בידינו מאבותינו הוא: אמוץ [שהיה אביו של ישעיהו הנביא] ואמציה [שהיה מלך יהודה, מזרע בית דוד] - אחים הוו. מאי קא משמע לן רב לוי בהאי מילתא?

כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה - זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים.

מנלן?

מתמר.

דכתיב במעשה יהודה ותמר: "ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה".

וכי משום דכסתה פניה - לכן ויחשבה לזונה?

אלא, משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה יהודה, לכן לא הכירה כשראה אותה על אם הדרך, ויחשבה לזונה (340).

ומשום שהיתה צנועה בבית חמיה - זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים.

ומהיכא מוכח שיצאו ממנה מלכים ונביאים?

מלכים - מדוד שיצא ממנה.

נביאים - מהא דאמר רבי לוי: מסורת בידינו מאבותינו, דאמוץ ואמציה - אחים היו. ואמציה היה ממלכי יהודה, מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה אביו של ישעיהו הנביא (341), דכתיב: "חזון ישעיהו בן אמוץ" (342).

ואמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון - אינו מן המדה (343). דהיינו, שאינו ממעט ממידת קרקע קדש הקדשים כלום. שהרי הארון היה עומד באמצע קדש הקדשים, וקתני בברייתא דהווי ליה עשר אמות אויר מכל צד, והרי כל בית קדש הקדשים לא היה אלא עשרים אמה, והיכן עמד הארון עצמו?!

אלא, שמע מינה דארון עצמו אינו מן המידה.

תניא נמי הכי: ארון שעשה משה - יש לו עשר אמות לכל רוח, שהיה עומד באמצע בית קדשי הקדשים (344), והיו בינו ולכותל - עשר אמות לכל צדדיו. וכתוב: "ולפני הדביר עשרים אמה אורך", דהיינו, שחלל בית קדש הקדשים, שהוא לפני הדביר [הדביר הוא המחיצה המבדלת בין הקדש לקדש הקדשים] - עשרים אמה ארכו.

וכתיב: "כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות" (345)
אם כן, ארון גופיה היכא הוה קאי?

אלא לאו, שמע מינה - בנס היה עומד (346).

רבי יונתן, כשהיה רוצה לדרוש בענין איגרת הפורים, הוה פתח לה פיתחא להאי פרשתא (347) מהכא (348): דכתיב בענין פורענות בבל: "וקמתי עליהם וגו' והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה'".

והכי דריש ליה לקרא: "שם" - זה הכתב, שאין להם כתב - אלא מאומה אחרת.

"שאר" - זה לשון (349).

"נין" - זה מלכות (350).

"ונכד" - זו ושתי, שהיתה נכדתו של בלשצאר מלך בבל (351).

רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס" (352)

והכי דריש ליה לקרא: "תחת הנעצוץ" - תחת המן הרשע, שעשה עצמו עבודה זרה. ועבודה זרה איקרי "נעצוץ", דכתיב: "ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים" (353)

"יעלה ברוש" - זה מרדכי, שנקרא ראש לכל הבשמים (354). שנאמר: "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור", ומתרגמינן: "מרי דכי", דדמי ל"מרדכי" (355).

"תחת הסרפד" - תחת ושתי הרשעה, בת בנו של נבוכדנצר הרשע, ששרף רפידת בית ה'. ובית ה' איקרי רפידה, דכתיב: "רפידתו זהב" (356).

"יעלה הדס" - זו אסתר הצדקת, שנקראת הדסה. שנאמר: "ויהי אומן את הדסה" (357).

"והיה לה' לשם" - זו מקרא מגילה (358).

"לאות עולם לא יכרת" - אלו ימי פורים (359).

רבי יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, דכתיב: "והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם". והכא נמי, בפרשת המן, השיש הקב"ה את אומות העולם להרע לישראל (360).

ותמהינן: ומי חדי [שמח] הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים?! (361)

והא כתיב ביהושפט, כשיצא להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו: "בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו".

ואמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר "הודו לה' כי טוב" בהודאה זו? לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים!

ועוד אמר רבי יוחנן: מאי האי דכתיב בענין קריעת ים סוף: "ולא קרב זה אל זה כל הלילה"?

בקשו מלאכי השרת (362) לומר שירה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין ביס, ואתם אומרים שירה?!

חזינן דאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים?!

אמר רבי אלעזר: הוא, הקדוש ברוך הוא עצמו, אינו שש במפלת רשעים. אבל אחרים - משיש (363).

ודיקא נמי, דכתיב "כן ישיש", ולא כתיב "ישוש" (364). משמע דמשיש הוא אחרים, ואין הוא שש בעצמו.

שמע מינה. רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, דכתיב: "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה" - זה מרדכי הצדיק (365), שנתן לו הקדוש ברוך הוא לב לעסוק בתורה ובמצוות, ולשמוח בחלקו [רש"י שם].

והאי דכתיב בסיפיה דקרא: "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס" - זה המן, שאסף וכינס ממון הרבה.

"לתת לטוב לפני האלהים" - זה מרדכי ואסתר. דכתיב: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן". (366) והיינו, שהחוטא אוסף וכונס ממון - כדי שיינתן לבסוף לצדיק (367).

רבה בר עופרן, פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, דכתיב: "ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים". ושושן הבירה היתה בעילם, דכתיב בספר דניאל: "בשושן הבירה אשר בעילם המדינה".

והכי דרש ליה לקרא:

"מלך" - זו ושתי.

"ושרים" - זה המן ועשרת בניו, שגם בניו היו שרים במלכות אחשורוש.

דף יא - א

רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: [א] "כי עבדים אנחנו, ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו, ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת לנו מחיה".

אימתי? בזמן המן. שביקש המן להשמיד להרוג ולאבד, והמלך הטח עלינו חסד, לתת לנו חיים (368).

רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: "הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים" (369).

והכי דריש ליה לקרא:

"באש" - בימי נבוכדנצר הרשע, שהטילנו לתוך הכבשן.

"ובמים" - בימי פרעה.

"ותוציאנו לרויה" - בימי המן. רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו".

אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו - בימי מרדכי ואסתר, שאז נתגלתה ישועת ה' לכל האומות, שהרי הלכו אגרות בכל העולם.

ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: "ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל".

והכי דרש ליה לקרא :

"ארי נוהם" - זה נבוכדנצר הרשע. דכתיב ביה: "עלה אריה מסובכו".

"דוב שוקק" - זה אחשוורוש. דכתיב ביה: "וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב" [פירוש המקרא: ובאה חיה אחרת שניה הדומה לדוב]. ותני רב יוסף: אלו פרסיים. שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין [מלובשים] בשר כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב. ואחשוורוש היה פרסי.

"מושל רשע" - זה המן.

"על עם דל" - אלו ישראל, שהם דלים מן המצות.

רבי אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: "בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית".

והכי דריש ליה לקרא :

בשביל עצלות שהיה להם לישראל שבאותו הדור, שלא עסקו בתורה - נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא [לשון נקיה כלפי הקב"ה] מך (370), כמי שאינו יכול להושיע (371), ונתחייבו כליה (372). ואין מך - אלא עני, שנאמר: "ואם מך הוא מערכך". ואין "מקרה" - אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "המקרה במים עליותיו".

רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא - מהכא: "שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם". דכתיב בהאי קרא: "אדם"

- ולא מלך (373), והיינו המן (374).

רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: "ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם". "ברבות [לשון גדולה] (375) צדיקים ישמח העם" - זה מרדכי ואסתר. דכתיב: "והעיר שושן צהלה ושמחה".

"ובמשול רשע יאנח עם" - זה המן. דכתיב: "והעיר שושן נבוכה" (376).

רב מתנה אמר, דמהכא פתחינן פיתחא: "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים (377) אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו" (378).

רב אשי אמר מהכא: "או הנסה אלקים וגו' לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים וגו' ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במצרים לעיניך" (379).

"ויהי בימי אחשורוש". אמר רב: ויי והי (380), לשון צער. הדא הוא דכתיב: "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו'", דסיפא דקרא הוא: "ואין קונה". שגזר המן, שלא יהא אדם רשאי לקנות מהם עבד.

ושמואל אמר [פתח פתחא] מהאי קרא: "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם".

והכי דריש ליה:

"לא מאסתים" - בימי יוונים.

"ולא געלתים" - בימי אספסינוס.

"לכלותם" - בימי המן. "להפר בריתי אתם" - בימי רומיים.

"כי אני ה' אלהיהם" - בימי גוג ומגוג.

במתניתא תנא הכי:

"לא מאסתים" - בימי כשדים. שהעמדתי להם את דניאל, חנניה, מישאל, ועזריה (381).

"ולא געלתים" - בימי יוונים. שהעמדתי להם את שמעון הצדיק, וחשמונאי ובניו, ומתתיה כהן גדול.

"לכלותם" - בימי המן. שהעמדתי להם את מרדכי ואסתר.

"להפר בריתי אתם" - בימי פרסיים (382). שהעמדתי להם של בית רבי, וחכמי דורות.

"כי אני ה' אלהיהם" - לעתיד לבוא. שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

רבי לוי אמר [פתח פתחא] מהכא: "ואם לא תורישו את יושבי הארץ וגו' והיה אשר תותירו מהם וגו' וצררו אתכם וגו'".

דהכא נמי, נענשו ישראל שבאותו דור, על שחמל שאול על עמלק (383).

רבי חייא אמר מהכא, מסיפא דההוא קרא, דכתיב: "והיה כאשר דמיתי לעשות להם - אעשה לכם". ואף ישראל שבאותו דור של אחשורוש - כמעט כלו.

"אחשורוש" (384) - אמר רב: אחיו של ראש, דהיינו - דומה לו. ובן גילו [בן מזל] של ראש. שלשניהם היתה דעה אחת, וכדלהלן:

אחיו של ראש - אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש. שנאמר שאמר דניאל לנבוכדנצר: **"אתה הוא רישא די דהבא"** [אתה הוא ראש הזהב של הפסל שנראה לי בחלום].

ובמה היה אחשורוש **בן גילו של ראש?**

הוא - נבוכדנצר - הרג רבים מבני ישראל. וכמו כן **הוא - אחשורוש - ביקש להרוג. הוא - נבוכדנצר - החריב את בית המקדש.** וכמו כן **הוא - אחשורוש - ביקש להחריב את היסוד שבנה זרובבל בימי כורש [שמלך לפני אחשורוש].**

שנאמר: "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם", דהיינו שהוא היה לשטן להם שלא יבנו את בית המקדש.

ושמואל אמר דהכי דרשינן את השם "אחשורוש": שהושחרו פניהם של ישראל בימיו (385) כשולי קדרה (386).

ורבי יוחנן אמר: כל שזכרו, את אחשורוש, אמר: אח (אוי (387)) לראשו! [היינו לראשו של המלך, אי נמי - אח וצרה לראשו של הזוכרו. מהרש"א].

ורבי חנינא אמר: שהכל נעשו רשין בימיו. שנאמר: "וישם המלך אחשורוש מס". ודרשינן לה הכי: "אח" - שהיו כולן צועקין אח, "ורוש" - על שנעשו רשין בימיו [מהרש"א].

ומדכתיב: **"הוא אחשורוש" (388) דרשינן: הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו (389).** . **"הוא עשו" - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.**

"הוא דתן ואבירם" - הן ברשען מתחילתן ועד סופן.

"הוא המלך אחז" - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.

וכמו כן דרשינן גבי הצדיקים, דכתיב בהו "הוא":

"אברם הוא אברהם" - הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו. "הוא אהרן ומשה"
- הן בצדקן מתחילתן ועד סופן.

"ודוד הוא הקטן" - הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו.

**כשם שבקטנותו, לפני שמלך - הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך
במלכותו, הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה.**

"המולך". אמר רב: שמלך מעצמו (390), אף על פי שלא היה מזרע המלוכה (391).

איכא דאמרי לה להאי מלתא לשבח, ואיכא דאמרי לה לגנאי.

**הני דאמרי לה לשבח סברי, דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה. ולכן
המליכוהו, על אף שלא היה מזרע המלוכה.**

**והני דאמרי לה לגנאי סברי, דבאמת לא הוה חזי למלכותא, וממונא יתירא
הוא דיהב לשרי המלוכה וחשובי העם - וקם למלכותא.**

"מהודו ועד כוש". פליגי בה רב ושמואל:

**חד אמר: הודו בסוף העולם, וכוש בסוף העולם. והיינו - שמלך על כל העולם
כולו.**

**וחד אמר: הודו וכוש - גבי הדדי הוו קיימי (392) [סמוכות היו זו לזו].
וכשם שמלך על הודו וכוש - כך מלך מסוף העולם ועד סופו. כיוצא בדבר
אתה אומר בהאי קרא דכתיב בשלמה: "ושלמה היה מושל בכל הממלכות וגו' כי הוא
רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה". דבהא נמי פליגי רב ושמואל:**

חד אמר: תפסח בסוף העולם, ועזה בסוף העולם.

**וחד אמר: תפסח ועזה - בהדי הדדי הוו קיימי. כשם שמלך על תפסח ועל
עזה, כך מלך על כל העולם כולו (393).**

**כתיב: "שבע ועשרים ומאה מדינה" (394). אמר רב חסדא: בתחילה מלך על
שבע, ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה.**

**ותמהינן: אלא מעתה, האי דכתיב: "ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת
שנה" - מאי דרשת ביה?**

ומתרצינן: **שאני הכא, דקרא יתירא הוא. דמכדי כתיב כבר "מהודו ועד כוש", דהיינו, שמלך על כל העולם, אם כן, האי דכתיב: "שבע ועשרים ומאה מדינה" - למה לי?**

שמע מינה - דלדרשה אתי האי קרא.

תנו רבנן: שלשה מלכים מלכו בכיפה [תחת כל כיפת הרקיע]. ואלו הן: אחאב, ואחשורוש, ונבוכדנצר.

מנלן דאחאב מלך בכיפה?

דכתיב שאמר עובדיה לאליהו הנביא: "חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך וגוי' והשביע את הממלכה ואת הגוי כי לא ימצאכה".

ואי לא דהוה אחאב מליך עלייהו, על כל הממלכות, היכי מצי משבע להו?

נבוכדנצר מנלן?

דכתיב: "והיה הגוי והממלכה וגוי' אשר לא יתן את צוארו בעול מלך בבל וגוי'". חזינן דהיו כולם תחת עולו.

אחשורוש - הא דאמרן. דמלך מהודו ועד כוש.

דף יא - ב

[סימן שסד"ך] ומקשינן: ותו ליכא מלכים שמלכו בכיפה? והא איכא שלמה שמלך על כל העולם כולו?!

ומתרצינן: **לא סליק מלכותיה, שנטרד ממלכותו לבסוף (395).**

ומקשינן: **הניחא למאן דאמר דמלך והדיוט הוה, שלא חזר למלכותו לבסוף.**

אלא למאן דאמר דמלך והדיוט ומלך הוה, שחזר לבסוף למלכותו, מאי איכא למימר?

ומתרצינן: **שלמה, מילתא אחריתי הוה ביה, שמלך על העליונים ועל התחתונים, שמלך גם על השדים (396). שנאמר: "וישב שלמה על כסא ה'".** להכי לא חשיב ליה בהדי הני מלכים, שמלכו רק על התחתונים.

ומקשינן: **והא הוה סנחריב, דכתיב ביה, שאמר כשרצה לכבוש את ירושלים: "מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי?"**

ומתרצינן: **הא איכא ירושלים, דלא כבשה סנחריב לבסוף.**

ומקשינן: **והא איכא דריוש, דכתיב ביה: "דריוש מלכא כתב לכל עממא אומיא ולישניא די דיירין בכל ארעא: שלמכון יסגא",** וציוה על כל הממלכות לעבוד את אלקי ישראל. חזינן שמלך על כולם!! ומתרצינן: **הא איכא שבע דלא מלך עליהו. דכתיב: "שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין".** והא הוה מאה ועשרים ושבע מדינות? אלא על כרחך דעל שבע מהן - לא מלך.

ומקשינן: **והא איכא כורש, דכתיב: "כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה'?"**

ומתרצינן: **התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה, אבל באמת לא מלך עליהו.**

כתיב: **"בימים ההם כשבת (397) המלך וגוי עשה משתה",** משמע דבתחילת מלכותו עשה את המשתה. **וכתיב בתריה: "בשנת שלש למלכו".** קשיין קראי אהדדי!!

אמר רבא: האי דאמר קרא "כשבת" - אין כוונת המקרא לומר: בזמן שישב על כסא מלכותו, אלא **מאי "כשבת" - לאחר שנתיישרה דעתו.**

שהיה אחשוורוש דואג בתחילת מלכותו, שמא יצאו ישראל מתחת ידו - במלאת שבעים שנה לגלות בבל. ועתה, שלפי חשבונו כבר מלאו שבעים שנה - ועדיין לא נגאלו, נתיישרה דעתו.

והכי **אמר** אחשוורוש: **בלשצר חשב** האי חושבנא דלקמן - **וטעה. אנא חשיבנא - ולא טעינא.**

מאי היא האי חושבנא דבלשצר?

דכתיב דקאמר להו קודשא בריך הוא לישראל, לאחר שגלו לבבל: **"כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה - אפקוד אתכם והקמותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה"**. ועוד **כתיב: "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה"** (398).

וסבר בלשצאר, דהאי דכתיב "לפי מלאת לבבל" - מיום שנטלה בבל את המלכות קאמר. והיינו, מזמן שנטל נבוכדנצאר את המלכות מאסר חדון, שהיה מלך אשור.

והכי אמר בלשצאר: **חשוב ארבעין וחמש שנין דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאויל מרודך** שמלך אחריו, **ותרתי שנין דידיה** - דבלשצאר עצמו, שמצינו שמלך שלוש שנים, **הא הו שבעים שנין**.

חזא דעברו שבעים שנין, ולא איפרקו ישראל מגלות בבל, **אפיק מאני דבי מקדשא** [הוציא את כלי בית המקדש, שלקחם נבוכדנצר מירושלים] - **ואשתמש בהו**. והוינן בה: **ונבוכדנצר, מנלן דארבעין וחמש שנין מלך?**

ומבארין: **דאמר מר: גלו בשבע, גלו בשמונה. גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה**.

והך "גלו בשבע גלו בשמונה" - חד גלות היא. והכי קאמר: **גלו בשנת שבע לכיבוש יהויקים**, שכבש נבוכדנצר בשנה שניה למלכותו את ארץ ישראל, שהיתה תחת מלכות יהויקים, ועבדו יהויקים שלש שנים. ואחר כך מרד בו שלוש שנים, ואז בא עליו נבוכדנצר והרגו, והמליך את בנו יהויכין תחתיו, וחזר לו לבבל.

אמרו לו יועציו: האב מרד בך, והמלכת את בנו?!

חזר עליו לשנה האחרת - והגלהו, והמליך את צדקיהו תחתיו.

והיינו **גלות יהויכין, שהיא בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר**, ובשנת שבע לכיבוש יהויקים, כדאמרן לעיל.

והאי **גלו בשמונה עשרה**, היינו בשנת שמונה עשרה **לכיבוש יהויקים**, שאז היתה **גלות צדקיהו, שהיא שנת תשע עשרה למלכות נבוכדנצר**.

ומנלן שכיבש נבוכדנצר את יהויקים בשנת שתים למלכותו?

דאמר מר: בשנה הראשונה למלכותו - כיבש את נינוה, שהיתה ראש למלכות אשור, ובשנה **שניה - כיבש את יהויקים** [וקראי קדריש כמפורש ברש"י, עיי"ש].

וכתיב: "ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה, בשנים עשר חדש, בעשרים וחמשה לחדש, נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכתו] את ראש יהויכין מלך יהודה, ויוצא אותו מבית הכלא".

חזינן שמלך אויל מרודך, בשנת שלשים ושבע לגלות יהויכין.

והשתא, הני **תמני** שנין מלך נבוכדנצר לפני שכיבש את יהויכין, והני **תלתין ושבע** שמלך לפני אויל מרודך, **הרי לך ארבעין וחמש** שנים דמלך **נבוכדנצר**.

והאי דאמרן **דעשרין ותלת** הוו שנות מלכותו **דאויל מרודך** - **גמרא** הוא.

ועוד **תרתין** שנין **דידיה**, דבלשצר עצמו - **הא** מלו **שבעין** שנין, ואכתי לא נפקדו ישראל בגלותן.

אמר בלשצר: **השתא ודאי תו לא מיפרקי! אפיק מאני דבי מקדשא - ואשתמש בהו.**

והיינו דקאמר ליה **דניאל**: **"ועל מרי שמיא התרוממת** [על אדון השמים התגאית], **ולמאניא די בייתיה היתיו קדמך** [ואת כלי בית המקדש הביאו לפניך] **". וכתיב: "ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי]". וכתיב: "ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין"** (399).

אמר אחשורוש: **איהו** - בלשצר - **מיטעא טעי** בחושבניה. אבל **אנא, חשיבנא - ולא טעינא.**

דהיינו טעותיה דבלשצר: **דמי כתיב** "כי לפי מלאת **למלכות בבל** שבעים שנה", דחשיב בלשצר שבעים שנה מיום שנטלה בבל את המלכות? הא "לפי מלאת **לבבל**" **כתיב!** ומאי **"לבבל"** - **לגלות בבל**. דהיינו, מזמן גלות יהויכין.

אם כן, **כמה** שנין **בצירן** [נפחתו] מחושבנא דבלשצר? **תמני!** דהיינו השנים שמלך נבוכדנצר לפני שהגלה את יהויכין.

חשיב ועייל חילופייהו [חשב והעלה במקומן] הני שנין:

חדא דבלשצר, שהרי בשנת שתים שלו - שלמו שבעים השנים לפי חשבון טעותו, ומנה אחשורוש עוד שנה שמלך בלשצר.

וחמש שנין **דדריוש וכורש** שמלכו לפניו, וקא סלקא אדעתין השתא, שמלכות שניהם ביחד היתה חמש שנים.

ועוד מנה אחשורוש **תרתי** שנין **דידיה**, שהרי עברו כבר שתי שנים מתחילת מלכותו.

הא שבעין!

כיון דחזי אחשורוש **דמלו שבעין ולא איפרוק** ישראל מגלותו, **אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי! אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו.**

בא שטן, וריקד ביניהן, והרג את ושתי (400) . ותמהינן: והא אחשורוש **שפיר חשיב, ומאי טעותיה!?**

ומבארין: **איהו נמי מיטעא טעי**, משום **דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים**. כדכתיב: "למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה". והיינו מזמן גלות צדקיהו, שאז חרבה ירושלים.

ומקשינן: ואכתי, **סוף סוף כמה** שנין **בצירן** מחושבנא דאחשורוש אי מנינן מחרבות ירושלים, **חד סרי** [אחת עשרה] שנין שהיו מזמן גלות יכניה עד שחרב הבית.

ואיהו - אחשורוש גופיה - **כמה** שנין **מלך? ארביסר** [ארבע עשרה].

אם כן, **בשנת ארביסר דידיה איבעי ליה למיבני בית המקדש!**

אלמה כתיב [לאחר שכורש התיר לבנות את בית המקדש, ונכתבו כתבי שטנה ונעצרה בנייתו]: "**באדין** [ובכך] **בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם**, והות בטלה עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס". חזינן שלא נבנה הבית עד שנה שניה לדריוש השני, בנו של אחשורוש, שמלך אחריו!! **אמר רבא**: אותם שנים שמנינו לעיל - **שנים מקוטעות הוו**. דיש בהן שנים של האחרון - שנבלעו בשנותיו של זה שלפניו. כגון בדריוש המדי וכורש, שמנינו להם ה' שנים, באמת לא תמצא להם אלא ארבע שנים, לפי שאחת משנות מלכותו של כורש - היתה בזמן שמלך כבר דריוש.

וכן בשנות נבוכדנצר ואויל מרודך, נבלעה שנה אחת משנות אויל מרודך - בשנותיו של נבוכדנצר. אם כן, חסר מחשבון השבעים שתי שנים, וכנגדן נשתהה בנין בית המקדש עד שנת

שנת	שנים	לדריוש	השני.
-----	------	--------	-------

דף יב - א

תניא נמי הכי, דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה.

דהכי איתא בסדר עולם: ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא, ודריוש מדאה קביל מלכותא - הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר, והווי שבעים חסר אחת מיום שכיבש נבוכדנצר את יהויקים, ובעינן **עוד שנה אחרת לבבל** למלאות שבעים שנה משלט נבוכדנצר על ישראל, דהיינו מיום שכיבש את יהויקים, **ועמד דריוש והשלימה**.

ואחריו, בשנה האחרת, מלך כורש בבבל, ונפקדו ישראל פקידה במקצת. שאמר כורש: "מי בכם מכל עמו, יהי אלקיו עמו ויעל".

חזינן מהך ברייתא, דכשמת בלשצר, לא היו לכיבוש יהויקים - אלא שבעים שנה חסר אחת. ואנן הא מנינן לעיל שבעים שנה: מ"ה דנבוכדנצר, כ"ג דאויל מרודך, ושלוש דבלשצר!

אלא, על כרחך דשנים מקוטעות הוו, ונכנסו שנות אחד מהם בשנות חבירו.

אמר רבא: אף דניאל טעה בהאי חושבנא.

דכתיב: "בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים". ו"בינותי בספרים" - הוא לשון ספירה וחשבון. אם כן, מדקאמר דניאל "בינותי" - מכלל דטעה בחשבון (401).

ותמהינן: **מכל מקום**, הא **קשו קראי אהדדי!** דבחד קרא **כתיב**: "לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם", ובקרא אחרינא **כתיב**: "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה"?

אמר רבא: האי דכתיב "לפי מלאות לבבל"

- **לפקידה בעלמא** הוא, דהא כתיב בההוא קרא: "אפקוד אתכם".

וכך הוה, שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס, שהיא שנת שבעים ואחת לכיבוש יהויקים. והך פקידה היינו **דכתיב**: "כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירו שלם".

דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי האי דכתיב: "כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו"? וכי כורש מלך המשיח בשמן המשחה (402) היה!?

אלא, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשיח (403): **קובל אני לך על כורש אשר החזקתי בימינו. שהרי אני אמרתי: הוא יבנה ביתי ויקבץ גליותי. והוא אמר: "מי בכס מכל עמו ויעל", אבל הוא עצמו לא נשתדל בדבר (404).**

כתיב: **"חיל פרס ומדי הפרתמים"**. מדסמך פרתמים למדי, משמע דהמדדיים היו פרתמים [שלטונים, דוכסים (405)]. **וכתיב: "למלכי מדי ופרס"**, משמע דהמדדיים הוו מלכי (406) ?!

אמר רבא: אתנווי אתנו מדי ופרס בהדי הדדי הכי: אי מינן מלכי - מינייכו איפרכי, דהיינו פרתמים. ואי מינייכו מלכי - מינן איפרכי (407).

כתיב: **"בהראותו את עושר כבוד מלכותו"**. אמר רבי יוסי בר חנינא: **מלמד שלבש אחשורוש בגדי כהונה, שהביא איתו את בגדי הכהן הגדול מירושלים (408).**

דכתיב הכא: **"יקר תפארת גדולתו"**, **וכתיב התם בבגדי כהונה: "לכבוד ולתפארת"**.

כתיב: **"ובמלאות הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן וגו' משתה שבעת ימים"**. דלאחר שעשה משתה לכל העמים, עשה משתה לבני שושן.

פליגי בה רב ושמואל.

חד אמר: אחשורוש **מלך פיקח היה** בזה שהקדים משתה הרחוקים למשתה הקרובים.

וחד אמר: **מלך טיפש היה (409)**. מאן דאמר **מלך פיקח היה** - דשפיר עבד דקריב רחיקא ברישא. דבני מאתיה [בני עירו], **כל אימת דבעי - מפייס להו,** שהרי הם קרובים אליו.

ומאן דאמר **טיפש היה** - משום דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא. משום דאי מרדו ביה הנך רחיקא, **הני - בני מאתיה, הוו קיימי בהדיה לסייע בידו.**

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: **מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור [של אחשורוש] כליה (410) ?**

אמר להם: **אמרו אתם! (411)**

אמרו לו: מפני שנהנו (412) מסעודתו (413) של אותו רשע (414) . שאל אותם רבי שמעון: אם כן, אותם ישראל שבשושן - יהרגו, אבל ישראל שבכל העולם כולו - אל יהרגו, שהרי הם לא נהנו מסעודתו!?

אמרו לו: אם כן, אמור אתה! אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם (415) (416) בימי נבוכדנצר (417).

אמרו לו: אם כן, היאך זכו לנס (418), וכי משוא פנים יש בדבר?

אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים (419), דהיינו מיראה, ולא מרצון. אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים. והיינו דכתיב: "כי לא ענה מלבו" (420).

כתיב: "בחצר גנת ביתן המלך".

חצר - היינו מקום פנוי שמשתמשין בו. גינה - מקום זריעה. ביתן - מקום נטוע אילנות (421).

פליגי בה רב ושמואל.

חד אמר: אדם הראוי רק לחצר - הכניסוהו לחצר. הראוי לגינה - לגינה. הראוי לביתן - לביתן.

וחד אמר: הושיבן בחצר - ולא החזיקתן, שלא היה המקום מספיק. הושיבן גם בגינה - ולא החזיקתן. עד שהכניסן גם לביתן - והחזיקתן. במתניתא תנא: הושיבן בחצר, ופתח להם שני פתחים. אחד לגינה, ואחד לביתן.

כתיב: "חור (422) כרפס ותכלת".

מאי חור?

רב אמר: חרי חרי, דהיינו מעשה מחט העשוי נקבים נקבים, כדי שיהו רואין אלו את אלו [ערוד].

ושמואל אמר: מילת לבנה הציע להם. ד"חור" - לשון חיוור הוא.

ומאי "כרפס"?

אמר רבי יוסי בר חנינא: כרים של פסים (423) .

כתיב: "חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש (424), מטות זהב וכסף". תניא: רבי יהודה אומר: אדם הראוי לכסף - למיטות כסף. והראוי לזהב - למיטות זהב.

אמר לו רבי נחמיה: אם כן, אתה מטיל קנאה בסעודה! (425)

אלא, הכי קאמר קרא: הם - המיטות עצמן - של כסף היו, ורגליהן - של זהב (426). (427).

"בהט ושש" - אמר רב אסי: שעשה להם רצפה מאבנים שמתחוטטות על בעליהן, שצריכים בעליהם לחטט ולחפשם בטורח (428). וכן הוא אומר: "אבני נזר מתנוססות על אדמתו". חזינן שהכתוב משבח אבנים יקרות, ואומר שהם באין על ידי נסיונות הרבה. מאי "ודר וסוחרת"? רב אמר: "ודר" - היינו דרי דרי, דהיינו שהושיבן שורות שורות סביב (429). וכן "סוחרת" - לשון סחור סחור (430). ושמואל אמר: אבן טובה יש בכרכי הים - ו"דרה" שמה. הושיבה באמצע סעודה, והיתה מאירה להם כזהרים [ד"סוחרת" - לישנא דסיהרא הוא, וסיהרא הוא ירח שמאיר (431)].

דבי רבי ישמעאל תנא: שקרא דרור לכל בעלי סחורה, שעשה נחת רוח לבני מלכותו, והעביר מהן מכס של סוחרין.

כתיב: "והשקות בכלי זהב, וכלים מכלים שונים (432)". והני כלים - כלי בית המקדש הם, כדאמרן לעיל שנשתמש בהן אחשוורוש.

ותמהינן: האי "שונים" - "משונים" מיבעי ליה לקרא למימר!?

אמר רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים - בלשצר וחבורתו - כלו מפני כלים אלו, שנשתמשו בהן. ואתם שונים ומשתמשין בהם!?

כתיב: "ויין מלכות רב (433) כיד המלך (434)". אמר רב: מלמד שכל אחד ואחד, השקהו יין שגדול הימנו בשנים (435), ד"רב" היינו גדול [כדכתיב על יעקב ועשיו: "ורב יעבוד צעיר"].

"והשתיה כדת (436) אין אונס". מאי "כדת"?

אמר רבי חנן משום רבי מאיר: כדת של תורה. מה דת של תורה - אכילה מרובה משתיה (437), שהרי אכילתו של מזבח מרובה משתייתו, שאכילתו - פר

ושלשה עשרונים סולת, ושתייתו - נסך חצי ההין, אף בסעודתו של אותו רשע (438)
היתה אכילה מרובה משתיה (439) .

"אין אונס". אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד - השקה מיין
מדינתו, שרגיל בו, ולא ישכרהו.

"לעשות כרצון איש ואיש" (440) . אמר רבא: לעשות כרצון מרדכי והמן (441)
, דתרוויהו איקרו "איש", והם היו שרי המשקין בסעודה (442) (443).

והיכא איקרו "איש"?

מרדכי - דכתיב: "איש יהודי".

המן - דכתיב ביה: "איש צר ואויב".

כתיב: "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות".

ותמהינן: **"בית הנשים" מיבעי ליה!** שהרי היתה צריכה לעשות המשתה בבית
הנשים, שהוא מקום צנוע, ואין רגילין להיות שם אנשים, ולא בבית המלכות, שהוא
מקום משתה הרבים, ורגילין להיות שם אנשים!!

אמר רבא: שניהן לדבר עבירה נתכוונו (444), שאף היא נתכוונה להראות יפיה.

דף יב - ב

היינו דאמרי אינשי: איהו בקרי - דלועים גדולים, **ואתתיה** **בבוציני** - דלועין
קטנים. דהיינו, שניהם באותו מין עצמו, ששניהם נתכוונו לאותו דבר. הוא רצה להראות
את יפיה, ואף היא לאותו דבר נתכוונה (445) .

כתיב: "ביום השביעי כטוב לב המלך בין" (446) אמר גוי' להביא את ושתי המלכה
לפני המלך וגוי'". (447)

ותמהינן: **אטו עד השתא, עד יום השביעי - לא טב לביה בחמרא!?**

אמר רבא: יום השביעי של המשתה - שבת היה (448). **שישראל, כשאוכלין**
ושותין - מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות.

אבל אומות העולם, כשאוכלין ושותין - אין מתחילין אלא בדברי תיפלות.
וכן היה בסעודתו של אותו רשע, שהיו מדברים דברי תפלות: הללו אומרים:
מדיות נאות! והללו אומרים: פרסיות נאות!

אמר להם אחשוורוש: כלי שאני משתמש בו, אינו לא מדיי ולא פרסי - אלא
כשדיי. רצונכם לראותה?

אמרו לו: אין! ובלבד שתהא ערומה (449).

שבמדה שאדם מודד - בה מודדין לו. מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה
בנות ישראל, ומפשיטן ערומות (450), ועושה בהן מלאכה בשבת. ובאותה
מידה נמדד לה, שגזר עליה אחשוורוש לבוא לפניו ערומה (451) בשבת (452).

והיינו דכתיב: "אחר הדברים האלה, כשוך חמת המלך אחשוורוש, זכר את
ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה". שכשם שעשתה - כך נגזר
עליה (453).

כתיב: "ותמאן המלכה ושתי". מכדי ושתי פריצתא הואי, דאמר מר לעיל:
שניהן לדבר עבירה נתכוונו. אם כן, מאי טעמא לא אתאי לגביה?

אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שפרחה בה צרעת (454).

במתניתא תנא: בא גבריא - ועשה לה זנב (455). כתיב: "ויקצף המלך
מאד".

ותמהינן: אמאי דלקה ביה כולי האי (456)?

אמר רבא: דשלחה ליה ושתי: בר אהוריירה [שומר הסוסים (457)] דאבא!

אבא [בלשצאר, שהיה אביה של ושתי], לקבל אלפא חמרא שתי (458) - ולא רוי [לא
נשתכר] (459), וההוא גברא, אחשוורוש, אשתטי בחמריה [נשתטה ביינו]! (460)

מיד - "וחמתו בערה בו".

"ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים (461)".

מאן חכמים? רבנן נינהו. ד"יודעי העתים" - היינו שיודעין לעבר שנים,
ולקבוע חדשים.

אמר להו אחשורוש לרבנן: דיינוה לי!

אמרו רבנן: היכי נעביד?

אי נימא ליה: קטלה! הא למחר, פסיק ליה חמריה, ובעי לה מינן [יפסוק ממנו יינו, וידרוש אותה מאיתנו].

ואי נימא ליה: שבקה [הניחנה]! **הא קא מזלזלה במלכותא, וצריך להענישה!**

אמרו לו רבנן לאחשורוש: מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות.

זיל לגבי עמון ומואב, דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה [שיושבין במקומם, כיון השוקט על שמריו].

ומילתא **דטעמא אמרו ליה**, דבאמת כן הוא. שמתוך שהאדם שקט - דעתו מיושבת עליו. **דכתיב: "שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך"**, וכתבי בתריה: **"על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר"**.

מיד - "והקרוב (462) אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש".

אמר רבי לוי: כל פסוק זה, על שום קרבנות נאמר. ש"הקרוב" - לשון הקרבת קרבן הוא, שהזכירו המלאכים את הקרבנות שהקריבו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שמתוך כך תיעשה להם נקמה בושתי, ותבוא אסתר ותמלוך תחתיה.

והכי דריש ליה לקרא:

"כרשנא" - אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! כלום הקריבו אומות העולם לפניך כרים בני שנה (463), כדרך שהקריבו ישראל לפניך!?

"שתר" - כלום הקריבו לפניך שתי תורין!?" **"אדמתא" - כלום בנו לפניך מזבח אדמה!?"**

"תרשיש" - כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב בהו: "תרשיש ושהם וישפה"!

"מרס" - כלום מירסו בדם לפניך כדרך שמירסו ישראל בדם קרבנות כדי שלא יקרש!?"

"מרסנא" - כלום מירסו [ממרס - לשון מגיס] במנחות לפניך?! "ממוכן" - כלום הכינו שלחן לפניך!?

"ויאמר ממוכן" (464). תנא: ממוכן - זה המן (465). ולמה נקרא שמו ממוכן? שמוכן הוא לפורענות (466), שעומד להיות תלוי.

אמר רב כהנא: מכאן, מהאי קרא, מוכח שההדיוט קופץ בראש (467). שהרי ממוכן נמנה בסוף השרים, אלמא דגרוע היה מכל השרים, והוא דיבר ראשון (468).

כתיב: "ונשלח ספרים וגו' להיות כל איש שורר בביתו (469) ומדבר בלשון עמו".

אמר רבא: אלמלא אגרות הראשונות, שכתבו בהם האי מלתא, והוחזק אחשורוש על ידי כך לשוטה בעיני האומות, לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט (470). לפי שהיו ממהרין האומות להרגן, ולא היו ממתניין ליום המועד שנכתב באגרות האמצעיות (471).

דאמרי האומות שקיבלו את האגרות: מאי האי דשדיר לן אחשורוש: "להיות כל איש שורר בביתו"? פשיטא! אפילו קרחה [גרדן] (472), בביתה פרדשכא ליהוי [בביתו הוא פקיד ונגיד]!

כתיב: "ויפקד המלך פקידים".

אמר רב: מאי האי דכתיב: "כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת"?

"כל ערום יעשה בדעת" - זה דוד. דכתיב ביה: "ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה", שביקש שיביאו אליו נערה אחת בלבד. ולכן כל מאן דהוה ליה ברתא - אייתה ניהליה, שהראה אותה לשלוחיו של דוד, שמא תמצא חן בעיניהם.

"וכסיל יפרוש אולת" - זה אחשורוש. דכתיב ביה: "ויפקד המלך פקידים", שצוה לקבוץ אליו את כל הבתולות, וידעו שיבעל את כולן, ולא יקח אלא אחת. ולכן כל מאן דהוה ליה ברתא - איטמרה [החביאה] מיניה (473).

כתיב: "איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' בן יאיר בן שמעי בן קיש (474) איש ימיני".

ומקשינן: מאי קאמר קרא? אי ליחוסא קאתי, ליחסיה ואזיל[שימשיך המקרא לייחסו] עד בנימין!?

אלא מאי שנא הני?

תנא: כולן - על שמו נקראו. "בן יאיר" - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו.

"בן שמעי" - בן ששמע א-ל תפלתו.

"בן קיש" - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.

ומקשינן: קרי ליה "איש יהודי" - אלמא מיהודה קאתי (475). וקרי ליה נמי "בן ימיני" - אלמא מבנימין קאתי?!?

אמר רב נחמן: מרדכי מוכתר בנימוסו [בשמות נאים. ד"נימוס" הוא שם בלשון יוני (476)] היה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: אביו מבנימין היה, ואמו - מיהודה. ורבנן אמרי: משפחות יהודה ובנימין מתגרות זו בזו. משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי, על ידי דלא קטליה דוד [שהיה ממלכי יהודה] לשמעיה בן גרא, שיצא ממנו מרדכי.

דף יג - א

ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתי מרדכי, שהרי משבט בנימין היה.

רבא אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא, לצעקה ולא לשבח. ראו מה עשה לי יהודי, ומה שילם לי ימיני.

מה עשה לי יהודי - דלא קטליה דוד לשמעיה, דאתיליד מיניה מרדכי, דמיקני ביה [שנתקנא בו] המן. ומה שילם לי ימיני - דלא קטליה שאול לאגג, דאתיליד מיניה המן, דמצער להו לישראל.

רבי יוחנן אמר: לעולם - מבנימין קאתי מרדכי. ואמאי קרי ליה יהודי, על שום שכפר בעבודה זרה (477).

שכל הכופר בעבודה זרה - נקרא יהודי (478), כדכתיב: "איתי [באו] גוברין יהודאין וגו' לאלהך לא פלחין", שלא היו עובדים עבודה זרה (479).

רבי שמעון בן פזי, כי הוה פתח לדרוש בדברי הימים, אמר הכי: כל דבריך, דברי ספר דברי הימים, שמזכיר שמות הרבה - כנגד אדם אחד הם נאמרו. ואף על פי שהספר סתם דבריו - אנו יודעין לדורשן.

דכתיב: "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד".

ואיכא למתמה: אמאי קרי לה קרא יהודיה, והלא בתיה שמה (480), כדכתיב בסיפיה דקרא?

אלא, על שום שכפרה בעבודה זרה - נקראת יהודיה. דכתיב: "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור", ואמר רבי יוחנן: שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה (481).

ועוד איכא למתמה בהך קרא: וכי בתיה ילדה את ירד [שהוא משה, כדלקמן]? והא רבויי רביתיה [גידלתו]!?

אלא, לומר לך, שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (482).

"ירד" - זה משה. ולמה נקרא שמו ירד? לפי שירד להם לישראל מן בימיו (483). וקרי ליה קרא נמי "גדור" - על שם שגדר פרצותיהן של ישראל.

"חבר" - על שם שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים.

"סוכו" - שנעשה להם לישראל כסוכה (484).

"יקותיאל" - שקו ישראל לא - ל בימיו (485).

"זנוח" - שהזניח עונותיהן של ישראל (486).

ומהאי דכתיב בהאי קרא ג' פעמים "אבי" (487): "אבי גדור, אבי שוכו, אבי זנוח", דרשינן: שהיה אב בתורה, אב בחכמה, ואב בנביאות. כתיב בההוא קרא: "ואלה בני בתיה אשר לקח מרד".

ותמהינן : **וכי מרד שמו? והלא כלב שמו**, דהא בכלב משתעי קרא!?

אלא, **אמר הקדוש ברוך הוא: יבא כלב, שמרד בעצת מרגלים, וישא את בת פרעה - שמרדה בגלולי בית אביה.**

כתיב: "אשר הגלה מירושלם (488) עם הגולה אשר הגלתה וגו'". אמר רבא: מדלא כתיב "אשר היה עם הגולה שהגלתה" (489), משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן, אלא שגלה מעצמו ומרצונו. כמו שעשה ירמיה, שגלה מרצונו עם ישראל, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לחזור.

כתיב: **"ויהי אומן (490) את הדסה (491) היא אסתר בת דדו וגו'".**

ותמהינן : **קרי לה הדסה, וקרי לה אסתר!?**

תניא, רבי מאיר אומר: באמת אסתר שמה. ולמה נקרא שמה הדסה? על שם הצדיקים שנקראו הדסים.

וכן הוא אומר בנבואת זכריה: "והוא עומד בין ההדסים" (492). והיינו צדיקים [עיין ברד"ק שם, פרק א' פסוק ח'].

רבי יהודה אומר: באמת הדסה שמה. ולמה נקראת שמה אסתר? על שם שהיתה מסתרת דבריה (493). שנאמר: "אין אסתר מגדת את עמה וגו'". (494)

רבי נחמיה אומר: הדסה שמה. ולמה נקראת אסתר? שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר [לבנה, שתרגום של לבנה - סיהרא] (495). כלומר, יפה היא - כלבנה (496).

בן עזאי אומר: אסתר לא ארוכה היתה ולא קצרה היתה - אלא בינונית (497) - כהדסה.

רבי יהושע בן קרחה אומר: באמת אסתר ירקרוקת כהדסה היתה (498), וחוט של חסד היה משוך עליה מאת הקדוש ברוך הוא (499), ולכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש.

כתיב: "כי אין לה אב ואם, ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת".

ותמהינן : האי "ובמות אביה ואמה" **למה לי**, הא קאמר כבר קרא: "כי אין לה אב ואם"!?

אמר רב אחא : סיפא דקרא אתא למימר, דלא היו לה אב ואם אפילו יום אחד. דכי עיברתה אמה - **מת אביה. ילדתה - מתה אמה** (500) .

"ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת".

תנא משום רבי מאיר : אל תקרי **"לבת" אלא "לבית"** (501) , דהיינו - שהיתה אשתו (502) (503).

וכן הוא אומר במעשה דוד ובת שבע : **"ולרש אין כל, כי אם כבשה אחת קטנה, אשר קנה ויחיה. ותגדל עמו ועם בניו יחדו, מפתו תאכל, ומכוסו תשתה, ובחיקו תשכב, ותהי לו כבת".**

וכי משום **דבחיקו תשכב - הוות ליה כבת!?! אלא - שהיתה לו כבית**, שהיתה חביבה לו כאשה. **הכי נמי - לבית.**

כתיב : **"ותיטב הנערה בעיניו וגוי ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת לה, ואת שבע הנערות וגו'"** (504). **אמר רבא** : שהיתה מונה בהן, באותן שבע הנערות, את ימי השבת (505) . דהיינו, שהיתה לה שפחה מיוחדת לכל יום (506), וכשהגיעה השפחה המיוחדת לשבת - ידעה ששבת היא (507).

"וישנה ואת נערותיה וגו'", **אמר רב** : שהאכילה מאכל יהודי (508) .

ושמואל אמר : שהאכילה קדלי דחזירי (509) .

ורבי יוחנן אמר : זרעונים האכילה (510).

וכן הוא אומר בדניאל חנניה מישאל ועזריה : **"ויהי המלצר נושא את פתבגם ונותן להם זרעונים"** (511) , וכתיב בההוא ענינא : **"ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר"**, חזינן דזרעונים מאכל טוב הוא לצדיקים.

כתיב : **"ששה חדשים בשמן המור".**

מאי שמן המור? רבי חייא בר אבא אמר : סטכת [שמן מבושם] (512).

רב הונא אמר : שמן זית שלא הביא שלישי (513) .

תניא, רבי יהודה אומר : אנפקינן - שמן זית שלא הביא שלישי הוא. ולמה סכין אותו? לפי שמשיר את השיער, ומעדן את הבשר.

כתיב: **"בערב היא באה ובבקר היא שבה"**.

אמר רבי יוחנן: **מגנותו של אותו רשע**, שהיה בועל כל הנשים ואחר כך משלחן - למדנו שבחו, שלא היה משמש מטתו ביום (514). **"ותהי אסתר נשאת חן"** - אמר רבי אלעזר: **מלמד שלכל אחד ואחד - נדמתה לו כאומתו**, ולכן נשאה חן בעיני הכל (515).

"ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת" - שהוא **ירח שנהנה גוף מן הגוף** - מפני הצינה, שהיו מכוונין מן השמים לחבבה על אחשורוש.

כתיב: **"ויהאב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות"**.

מאי האי דכתיב **"מכל הנשים"** ו"מכל הבתולות"? **אמר רב: ביקש לטעום טעם בתולה - טעם (516)**, ביקש לטעום **טעם בעולה - טעם**.

"ויעש המלך משתה גדול וגו", שעשה המלך כמה ענינים כדי שתגלה לו מולדתה - ולא גלתה (517):

עבד משתיא - ולא גליא ליה. דלי כרגא, שאמר אחשורוש לעמים: בשביל אסתר אני מניח מכסי גולגלתכם, דכתיב: **"והנחה למדינות עשה (518) - ולא גליא ליה**.

שדר פרדישני, ששלח דורונות לשרים בשמה, והיינו דכתיב: **"ויתן משאת כיד המלך"** - **ולא גליא ליה (519)**. ומאי האי דכתיב: **"ובהקבץ בתולות שנית וגו" (520)?**

דאזיל אחשורוש, ושקל עצה ממרדכי (521), מה יעשה כדי שתגלה לו אסתר את עמה ומולדתה.

אמר ליה מרדכי: אין אשה מתקנאה - אלא בירך חבירתה. ויעץ לו שיקבץ שוב בתולות, כדי שתתקנא בהן, ותחשוש שמא יקח אחשורוש אחרת תחתיה, ומשום כך תגלה לו (522).

ואפילו הכי - לא גליא ליה. דכתיב: "אין אסתר מגדת מולדתה וגו".

אמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: **❏** "לא יגרע מצדיק עיניו" [דהיינו שהקדוש ברוך הוא נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם גמול, ואפילו לאחר זמן מרובה]? בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה ויצא ממנה שאול שהיה צנוע.

ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר (523) .

ומאי האי צניעות דאמרת שהיתה בה ברחל?

דכתיב: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא".

ואיכא למתמה: וכי אחי אביה הוא? והלא בן אחות אביה הוא?! (524)

אלא, דאמר לה יעקב לרחל: מינסבא את לי?

אמרה ליה: אין! מיהו, אבא - רמאה הוא, ולא יכלת ליה.

אמר לה: אחיו (525) אנא ברמאות! והיינו פירושא ד"שאחי אביה הוא".

אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא?

אמר לה: אין! דכתיב: "עם נבר תתבר ועם עקש תתפל" (526) .

אמר לה: ומאי רמיותא שירמני אביך?

אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסיב לי מקמה [לפניה].

מסר לה סימנים, כדי שידע שרחל היא ולא לאה.

כי מטא ליליא, אמרה רחל: השתא מיכספא אחתאי, שהרי יתגלה שאינה רחל!

מסרתינהו לסימנים ניהלה דלאה.

והיינו צניעותא, שלא יתגלה שמסר לה יעקב סימנים (527).

והיינו דכתיב: "ויהי בבקר והנה היא לאה", מכלל דעד השתא - לאו לאה היא? אלא, מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה - לא הוה ידע בה יעקב עד השתא.

לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול.

ומה צניעות היתה בשאול?

דכתיב במעשה דשאול, שהלך לשאול את שמואל היכן האתונות, ומשחו שמואל למלך על ישראל. וכשחזר ושאלו דודו מה אמר שמואל, אמר לו, שהגיד לו שמואל שנמצאו האתונות, **"ואת דבר המלוכה [שהמליכו שמואל] לא הגיד לו אשר אמר שמואל"** (528).

לפיכך זכה - ויצאת ממנו אסתר.

ואמר רבי אלעזר: כשהקדוש ברוך הוא פוסק גדולה לאדם, פוסק לבניו ולבני בניו - עד סוף כל הדורות. שנאמר: "לא יגרע מצדיק עיניו וגו' ויושיבם לנצח ויגבהו", דהיינו גדולה לדורות (529).

ואם הגיס דעתו - הקדוש ברוך הוא משפילו. שנאמר בסיפיה דההוא קרא: **"ואם אסורים בזקים וגו'"**, והיינו, שאם מגביה עצמו - בא לידי עניות ויסורין (530).

כתיב: **"ואת מאמר מרדכי אסתר עושה"**. אמר רבי ירמיה: שהיתה מראה דם נדה לחכמים (531). **"כאשר היתה באמנה אתו"** - אמר רבה בר לימא: מלמד שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש, וטובלת [מחמת נקיות, שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשורוש], ויושבת בחיקו של מרדכי (532). כתיב: **"בימים ההם ומרדכי יושב (533) בשער המלך קצף (534) בגתן ותרש"**.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הקציף הקדוש ברוך הוא אדון על עבדיו, לעשות רצון צדיק. ומנו האי צדיק - יוסף. והיינו, שהקציף הקדוש ברוך הוא את פרעה על שר המשקים [דכתיב התם: "ויקצף פרעה על שני סריסיו וגו'"], כדי שיאמר לפרעה שיוסף יוכל לפתור את חלמו. שנאמר שר המשקים לפרעה: **"ושם אתנו נער עברי וגו'"**.

והקציף הקדוש ברוך הוא עבדים על אדוניהן, כדי לעשות נס לצדיק. ומנו - מרדכי. שנעשה לו נס, על ידי שהקציף הקדוש ברוך הוא את בגתן ותרש על אחשורוש. דכתיב: **"ויודע הדבר למרדכי וגו'"**.

אמר רבי יוחנן: בגתן ותרש, שהיו משקי המלך, שני טרסיים הוּו, והיו מספרין בלשון טורסי [שם מקום].

והיו אומרים אחד לחבירו: מיום שבאת זו [אסתר] - לא ראינו שינה בעינינו. שמתוך שהיתה אסתר חביבה על אחשורוש, היה מרבה בתשמיש, וצמא לשתות.

בא ונטיל ארס בספל של המלך, כדי שימות.

והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה, והיה יודע בשבעים לשון (535), והבין את דבריהם (536), וסיפר את הדבר לאסתר (537).

אמר לו חבירו: והלא אין משמרת ומשמרתך שוה, שהרי אתה ממונה על עבודה אחת, ואני ממונה על עבודה אחרת, ואם כן, היאך נוכל להבטל ממלאכתנו כדי לשים ארס בכוסו (538)?! אמר לו: אני אשמור משמרת ומשמרתך.

והיינו דכתיב: "ויבקש הדבר וימצא". והיאך נמצא הדבר? על ידי שלא נמצאו במשמרתן.

כתיב: "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן".

אחר מאי? לשם מה אמר הכתוב שלא גדלו המלך - עד אחר מעשה זה דבגתן ותרש?

אמר רבא: אחר שברא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה, במעשה דבגתן ותרש.

דאמר ריש לקיש: אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה. שנאמר: "כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים". והיינו, שקודם בורא הקדוש ברוך הוא רפואה לישראל, ואחר כך נגלה עון אפרים - על ידי מכה שמכה אותן.

אבל אומות העולם - אינו כן. מכה אותן תחילה, ואחר כך בורא להם רפואה (539). שנאמר: "ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא".

כתיב: "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו וגו' ויבקש המן להשמיד את כל היהודים (540) וגו' עם מרדכיי".

אמר רבא: בתחילה - רצה לשלוח יד במרדכי לבדו. ולבסוף - בעם מרדכי, ומנו - רבנן. ולבסוף - בכל היהודים.

כתיב: "הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחודש לחודש (541)". תנא: כיון שנפל פור בחודש אדר - שמח המן שמחה גדולה (542). אמר: נפל לי פור בירח שמת בו משה (543).

ולא היה יודע, שבשבעה באדר מת, ובשבעה אדר גם נולד (544) (545). וכדאי הוא יום הלידה - שיכפר על יום המיתה (546) [רש"י].

כתיב: **"ישנו עם אחד** מפוזר ומפרד בכל מדינות מלכותך, ודתייהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עשים, ולמלך אין שוה להניחם".

אמר רבא: ליכא דידע לספר לישנא בישא [לשון הרע] **כהמן**.

אמר ליה המן לאחשורוש: תא ניכלינהו ליהודאי [בוא ונכלה אותם]!

אמר ליה: מסתפינא מאלהיו, דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי.

אמר ליה: ישנו (547) ישראל **מן המצות** (548). **אמר ליה** אחשורוש: **הא אית בהו רבנן דמקיימי מצוות!** (549)

אמר ליה: עם אחד הן [ודריש ליה ממילת "אחד" - דיתירא היא], וכשם שכל העם אינם מקיימין מצוות - כך גם רבנן (550).

שמא תאמר, קרחה אני עושה במלכותך, שמלכות אחת מלאה מהן, ואם נשמידם, תיעשה קרחה במלכותך - **מפוזרין הם בין העמים**, ואין חשש (551).

שמא תאמר, אית הנאה מינייהו! (552) לאו הכי הוא, **"מפורד"**! הרי הם כפרידה זו, שאינה עושה פירות [שאינה מולידה].

ושמא תאמר, איכא מדינתא [מדינה קטנה] (553) **מינייהו! תלמוד לומר "בכל מדינות מלכותך"**.

"ודתייהם שונות מכל עם" - דלא אכלי מינן, ולא נסבי מינן, ולא מנסבי לן.

"ואת דתי המלך אינם עושים". שאינם עושים את עבודת המלך (554), **דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י**, שאומרים תמיד: שבת היום! פסח היום! (555) ואנו אסורים במלאכה (556).

"ולמלך אין שוה להניחם", אין נאה ואין חשש להניחם - משום **דאכלו ושתו** (557), **ומבזו ליה למלכות** (558). **ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן - זורקו ושותהו** ואינו חושש (559). ואילו **אם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן - חובטו בקרקע ואינו שותהו** (560).

"אם על המלך טוב יכתב (561) **לאבדם, ועשרת אלפים ככר כסף** (562) **וגו"**.

אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל. לפיכך, הקדים שקליהן של ישראל - לשקליו של המן (563).

והיינו דתנן: "באחד באדר משמיעין על השקלים - שיביאו ישראל שקליהן למקדש קודם ראש חודש ניסן.

וכן משמיעין באחד באדר על הכלאים (564), לפי שבאותו זמן כבר גדלו הזרעים קצת, וניצנן ניכר, וצריכין לעוקרין".

"ויאמר המלך להמן, הכסף נתון לך (565), והעם לעשות בו כטוב בעיניך".

דף יד - א

אמר רבי אבא: משל דאחשורוש והמן, למה הדבר דומה?

לשני בני אדם. לאחד - היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד - היה לו חריץ בתוך שדהו.

בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים ואמלא בו את החריץ! בעל התל אמר: מי יתן לי חריץ זה בדמים כדי שאוכל להניח בו את עפר התל!

לימים, נזדווגו זה אצל זה. אמר לו בעל חריץ לבעל התל: מכור לי תילך!

אמר לו בעל התל: טול אותה בחנם, והלואי!

אף כאן, גם בדעת אחשורוש היה להשמידן (566), ולכן הסכים לדעת המן גם בלי לקבל דמים (567).

"ויסר המלך את טבעתו". אמר רבי אבא בר כהנא: גדולה הסרת טבעת (568), יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל.

שכולן - כל אותן נביאים - לא החזירו למוטב, ואילו הסרת טבעת - החזירת למוטב, שהרי גזרו תענית על הציבור לשוב בתשובה, כדכתיב "צום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים".

תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים, ושבע נביאות, נתנבאו להם לישראל. ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה (569).

מאי דרוש דתקון הד תקנתא?

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: הכי דרוש: ומה מעבדות לחירות - דהיינו ביציאת מצרים - אמרינן שירה, שהרי אמרו שירה על הים (570), ממיתה לחיים כי הכא - לא כל שכן?! (571) ומקשינן: אי הכי, הלל נמי - שהוא שירה - נימא בפורים?!

ומתריצין: לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ (572).

ותמהינן: אי הכי, יציאת מצרים, דנס שבחוצה לארץ הוא, היכי אמרינן שירה עליה?

ומתריצין: כדתניא, עד שלא נכנסו ישראל לארץ - הוכשרו כל ארצות לומר שירה, ולכן אמרו שירה על נס יציאת מצרים. אבל משנכנסו ישראל לארץ - לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא של מגילה - זו הלילא (573), שעל ידי קריאת המגילה - הכל מקלסין ומשבחים להקדוש ברוך הוא (574).

רבא אמר: בשלמא התם, ביציאת מצרים, אמרינן: "הללו עבדי ה'" (575) - ולא עבדי פרעה, שהרי יצאו לחרות וכבר אינם עבדי פרעה. אלא הכא, היאך נאמר "הללו עבדי ה'" - ולא עבדי אחשורוש? הא אכתי עבדי אחשורוש אנן (576), שהרי נגאלו רק מן המיתה, אבל נשארו עבדיו!

בין לרבא, דאמר דטעמא משום דאכתי עבדי אחשורוש אנן, ובין לרב נחמן, דאמר קרייתא זו הלילא, קשיא, דמשמע דאי לאו הני טעמי - אמרינן הלל בפורים, והא תניא: משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה, ואם כן, היאך נימא הלל?

ומתריצין: כיון שגלו - חזרו להכשירן הראשון, לומר הלל על נס שבחוצה לארץ.

ומקשינן: ותו ליכא נביאים? והכתיב: "ויהי איש אחד מן הרמתים צופים", ודרשינן: אחד ממאתים (577) צופים שנתנבאו להם לישראל!!

ומתרצינן: באמת מיהוה - טובא הוו נביאים. כדתינא: הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים. אלא, נבואה שהוצרכה לדורות - נכתבה, ושלא הוצרכה לדורות - לא נכתבה. והנך ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות - נכתבה נבואתם (578).

רבי שמואל בר נחמני אמר, הכי דרשינן ליה לקרא ד"מן רמתים צופים": אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו.

רבי חנין אמר, הכי דרשינן ליה להאי קרא: אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם. ומאן נינהו - בני קרח. דכתיב: "ובני קרח לא מתו". ותנא משום רבינו: מקום נתבצר [לשון גובה, כמו "ובצורות בשמים"] להם בגיהנם - ועמדו עליו (579).

שבע נביאות - מאן נינהו?

שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, ואסתר.

שרה מנלן דנביאה הות?

דכתיב: "אבי מלכה ואבי יסכה". ואמר רבי יצחק: יסכה - זו שרה. ולמה נקרא שמה יסכה? שסכתה ברוח הקדש! שנאמר שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: "כל אשר תאמר אליך שרה - שמע בקולה (580)". דבר אחר: "יסכה" - שהכל סוכין ביופיה (581).

מרים - דכתיב: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה וגו'". ואיכא למתמה: וכי אחות אהרן בלבד היא ולא אחות משה?

אלא, אמר רב נחמן אמר רב: שהיתה מתנבאה כשהיא היתה רק אחות אהרן, ועדיין לא נולד משה, ואומרת: עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל.

ובשעה שנולד משה - נתמלא כל הבית כולו אורה.

עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי! נתקיימה נבואתיך. וכיון שהשליכוהו ליאור - עמד אביה (582) וטפחה על ראשה, ואמר לה: בתי! היכן נב ואתיך?!

היינו דכתיב: "ותתצב אחותו מרחוק לדעה"

- לדעת מה יהא בסוף נבואתה (583) .

דבורה - דכתיב: "ודבורה אשה נביאה אשת לפידות".

מאי אשת לפידות (584) ? שהיתה עושה פתילות למקדש (585) [משכן שילה].

כתיב בדבורה: **"והיא יושבת תחת תומר".** מאי שנא שישבה דווקא תחת תומר? אמר רבי שמעון בן אבשלום: משום שלא תבוא לידי יחוד, שהתמר גבוה ואין לו צל, ולהכי אין שם חשש יחוד כמו בבית (586) (587).

דבר אחר: מה תמר זה - אין לו אלא לב אחד, שיש לו שרף רק בגזעו, ולא בענפיו כבכל עץ, אף ישראל שבאותו הדור - לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים.

חנה - מנלן שהיתה נביאה? דכתיב: "ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה'". ודרשינן דהכי נתנבאה: **"רמה קרני" - ולא רמה פכי. דוד ושלמה שנמשחו למלכות בשמן שהיה בתוך קרן, שהוא דבר המתקיים - נמשכה מלכותן. ואילו שאול ויהוא שנמשחו בפך, העלול להשבר - לא נמשכה מלכותן (588) .**

כתיב בשירת חנה: **"אין קדוש כה' כי אין בל תך".** אמר רב יהודה בר מנשיא: אל תקרי "בלתך"

- אלא **"לבלותך".** שלא כמדת הקדוש ברוך הוא - מדת בשר ודם. מדת בשר ודם - מעשה ידיו מבלין אותו, שמעשה ידיו מתקיים גם אחרי מותו. אבל הקדוש ברוך הוא - מבלה מעשה ידיו.

וכתיב בתריה בקרא: **"ואין צור כאלהינו".** ודרשינן: אין צייר כאלהינו. שהרי אדם צר צורה על גבי הכותל, ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה, קרבים ובני מעים. אבל הקדוש ברוך הוא - צר צורה [היינו עובר] בתוך צורה של אמו, ומטיל בה רוח ונשמה, קרבים ובני מעים.

אביגיל - מנלן?

דכתיב: **"והיה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר".** ואיכא למתמה: מאי האי דכתיב "ויורדת בסתר ההר"? הא "ויורדת מן ההר" מיבעי ליה למימר!!

אמר רבה בר שמואל: שבאה לשאול על עסקי דם הבא מן הסתרים.

שנטלה דם - והראתה לו (589) . אמר לה דוד : וכי מראין דם בלילה [דבליליא הוה הך מעשה, דכתיב התם דאמר דוד : "אם אשאיר לנבל עד אור הבוקר משתין בקיר"] , והלא צריך להבחין אם הוא מחמשת מיני דמים הטמאין או לא? (590)

אמרה לו: וכי דנין דיני נפשות בלילה? והכתיב: "דינו לבוקר משפט", וכתיב נמי: "והוקע אותם לה' נגד השמש", משמע דבעינן למידן דיני נפשות ביום דווקא?

דף יד - ב

אמר לה : נבל מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה.

אמרה לו : אמנם נמשחת למלכות על ידי שמואל, אבל עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך בעולם, שלא נתפרסמה מלכותך, ולהכי לא חשיב מורד במלכות (591).

אמר לה : "ברוך טעמך וברוכה את אשר כליתני [מנעת אותי] היום הזה מבא בדמים".

"דמים" - תרתי משמע! ומאי נינהו הני תרתי דמים? אלא, מלמד שגילתה את שוקה, והלך לאורה שלש פרסאות (592) , ונתאוה לה.

אמר לה : השמיעי לי!

אמרה לו : "לא תהיה לך לפוקה" [פוקה היינו מכשול, כמו "פיק ברכים"].

והיינו תרתי דמים : דם דשפיכות דמים, ודם נדה (593).

מדאמרה ליה : "לא תהיה לך זאת לפוקה" - מכלל דאיכא ביאה אחריתי שיכשל בה. ומאי ניהו? מעשה דבת שבע. והא מסקנא הכי הואי, שהרי באמת נכשל בבת שבע. חזינן דנביאה היתה.

"והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים" (594) .

כי הוות מיפטרא מיניה, אמרה ליה : "והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך".

אמר רב נחמן: היינו דאמרי אינשי: איתתא בהדי שותא פילכא, עם שהאשה מדברת - היא טווח. כלומר, עם שדברה עמו על בעלה, הזכירה בתוך כך את עצמה. שאם ימות בעלה - ישאנה דוד (595).

איכא דאמרי: שפיל ואזיל בר אוזא, ועינוהי מיטייפי (596) - צופין למרחוק.

חולדה - מנלן דנביאה הות?

דכתיב כאשר נמצא ספר התורה בימי יאשיהו: "ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו וגוי ויצו המלך את חלקיה הכהן וגוי לכו דרשו את ה' בעדי וגוי וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועכבור וגוי' אל חלדה הנביאה וגוי". שבחרו ללכת אליה, לדרוש מפיה דבר ה'.

ותמהינן: **ובמקום דקאי ירמיה** [שהרי היה ירמיה הנביא קיים בהוא זימנא, עיין רש"י], **היכי מתנביא איהי** (597) ?

אמרי בי רב משמיה דרב: חולדה - קרובת ירמיה היתה, ולחכי לא הוה ירמיה מקפיד עליה.

ותמהינן: **ויאשיה גופיה, היכי שביק לירמיה, ומשדר לגבה** דחולדה שתינבא לו?

אמרי דבי רבי שילא: מפני שהנשים רחמניות הן (598). **רבי יוחנן אמר:** ירמיה לא הוה התם בהוא זימנא, **שהלך להחזיר את עשרת השבטים** של מלכות ישראל בשומרון - מגלותן [שהגלום שלמנאסר וסנחריב מלכי אשור. כדאיתא בספר מלכים ב' פרק י"ח].

ומנלן דבאמת אהדור לעשרת השבטים?

דכתיב בנבואת יחזקאל, בזמן שנתנבא על חורבן בית ראשון: **"כי המוכר אל הממכר לא ישוב"**. דהיינו שהיובל ייבטל, והמוכר שדהו - לא תשוב אליו ביובל. חזינן שנהג יובל בזמנו.

והיאך אפשר שנהג אז יובל? הא **יובל בטל** כבר בימי חזקיה, שהרי בימיו גלו עשרת השבטים, וכתוב בענינא דיובל: **"לכל יושביה"**, ודרשינן מהאי קרא דיובל נוהג דווקא בזמן שכל יושביה עליה. ואם כן, היאך **נביא מתנבא עליו שיבטל** להבא?

אלא, מלמד שירמיה החזירן לעשרת השבטים, ויאשיהו בן אמון, שהיה ממלכי יהודה, מלך אף עליהן. וחזרו למנות שנות שמיטה, ואז נתנבא עליהן ירמיה שיבטל שוב היובל.

דכתיב ביאשיהו, כשביער העבודה זרה מארצו, והיה בבית אל, ושרף את עצמות הכומרים על המזבח שעשה ירבעם בבית אל: **"ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה?"** [שתמה לפי שהיה ציון זה משונה מאחרים].

"ויאמרו אליו אנשי העיר: הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה, ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל". דהיינו, שאמרו לו, שהקבר הזה הוא של נביא, שניבא לפני שנים הרבה, שיישרפו עצמות הכהנים [כדאיתא במלכים א' פרק י"ג, עיי"ש כל המעשה].

וכי מה טיבו של יאשיהו מלך יהודה על המזבח בבית אל? והרי בית אל - של מלכי ישראל היתה, שהרי שם העמיד ירבעם מלך ישראל את העגל!!

אלא, מלמד שחזרו עשרת השבטים, ויאשיהו מלך עליהן.

רב נחמן אמר - מהכא ילפינן לה. דכתיב: **"הזנית אפרים נטמא ישראל".** והיינו, שעל ידי עוון ירבעם שהיה מאפרים - נטמא ישראל, ועל ידי כך גלו.

וקאמר קרא, דאף על פי כן, יש להם תקוה על ידי יאשיהו שהוא מיהודה. והיינו דקאמר קרא: **"גם יהודה שת קציר** [עשה חיל וגדולה] **לך בשובי שבות עמי"** [מהרש"א].

ואסתר מנלן דנביאה הות?

דכתיב: "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" (599). והא "ותלבש אסתר בגדי מלכות" - מיבעי ליה למימר?!

אלא, מלמד שלבשתה רוח הקדש (600). דכתיב **הכא: "ותלבש"** (601), **וכתיב התם: "ורוח לבשה** (602) **את עמשי וגו'"** (603). אמר רב נחמן: **לא יאה יהירותא לנשי, דהא תרתי נשי יהירן הויין - וסניין שמייהו** [מאוסין שמותיהן] (604).

חדא מינייהו - שמה זיבורתא [דבורה], **וחדא - שמה כרכושתא** [חולדה].

זיבורתא - מנלן דיהירא הות?

דכתיב בה: "ותשלח ותקרא לברק". ואילו איהי - לא אזלה לגביה.

כרכושתא - מנלן?

דכתיב בה כשהשיבה למלך יאשיהו: "אמרו לאיש", ולא אמרה "אמרו למלך".

אמר רב נחמן: חולדה - מבני בניו של יהושע היתה. דכתיב הכא, בחולדה:
"בן חרחס", וכתוב התם, ביהושע: "בתמנת חרס".

איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן: שמונה נביאים והם כהנים - יצאו מרחב הזונה. ואלו הן: נריה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל ושלוס.

רבי יהודה אומר: אף חולדה הנביאה - מבני בניה של רחב הזונה היתה. דכתיב הכא "בן תקוה", וכתוב התם: "את תקות חוט השני".

חזינן דחולדה מבני בניה של רחב הזונה היתה, ולא מבני בניו של יהושע!?

אמר ליה: עינא סבא! ואמרי לה: פתיא אוכמא! (605) מיני ומינדך - תסתיים שמעתא, על ידי ועל ידך יתפרש הדבר, דבאמת הא והא הואי. דאיגירא רחב (606), ונסבה יהושע (607), וחולדה היתה מזרעם.

ומקשינן: ומי הווי ליה זרעא ליהושע? והכתיב כשהכתוב מייחס את שבט אפרים:
"נון בנו יהושע בנו", ומיהושע ואילך לא ייחס איש!?

ומתרצינן: אמנם בני - לא הווי ליה ליהושע (608), אבל בנתן [בנות] - הווי ליה.

דף טו - א

ומקשינן: בשלמא אינהו - ירמיה וחנמאל, ברוך ושריה, מיפרשי שהיו נביאים [כמבואר ברש"י]. אלא אבהתייהו, נריה מחסיה חלקיה ושלוס, מנלן דנביאים הווי?

ומתרצינן: כדעולא. דאמר עולא: כל מקום שנכתב שמו וגם שם אביו בנביאות - בידוע שהוא בן נביא (609). וגבי ירמיה וחנמאל, ברוך ושריה - נכתב גם שם אבותם, ומהא ידעינן שהיו גם אבותיהם נביאים.

ואם נכתב שמו, ולא נכתב שם אביו - בידוע שהוא נביא, ולא בן נביא.

כל מקום ששמו ושם עירו מפורש - בידוע שהוא מאותה העיר.

ואם נכתב שמו ולא שם עירו - בידוע שהוא מירוש לים.

במתניתא תנא הכי: כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין, שלא נתפרשו. ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח, כגון: "דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה", בידוע שהוא צדיק בן צדיק.

וכל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי, כגון: "ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע", בידוע שהוא רשע בן רשע (610) [שהוא הרג את גדליה בן אחיקם הצדיק].

אמר רב נחמן: מלאכי - זה מרדכי. ולמה נקרא שמו מלאכי? מפני שהיה משנה למלך (611) [כדכתיב במגילה: "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש"].

מיתיבי: ברוך בן נריה, ושריה בן מעשיה, ודניאל, ומרדכי, בלשן (612), וחגי, זכריה ומלאכי, כולן נתנבאו בשנת שתיים לדריוש. חזינן דמרדכי ומלאכי - תרי גברי הוו!!

ומסקינן: תיובתא. תניא, אמר רבי יהושע בן קרחה: מלאכי - זה עזרא (613). וחכמים אומרים: מלאכי שמו.

אמר רב נחמן: מסתברא כמאן דאמר דמלאכי זה עזרא.

דכתיב בנביאות מלאכי: "בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר". והיינו, שהוכיחן על שנשאו נשים נכריות (614).

ומאן הוא דאפריש נשים נכריות? עזרא! דכתיב: "ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות". והפרישן עזרא, כדכתיב התם [עזרא י' י']: "ויקם עזרא הכהן ויאמר אליהם, אתם מעלתם וגוי הבדלו מעמי הארץ ומן הנשים הנכריות וגוי".

תנו רבנן: ארבע נשים יפיפיות היו בעולם (615), ואלו הן: שרה, רחב, ואביגיל, ואסתר (616). ולמאן דאמר לעיל [י"ג ע"א] דאסתר ירקרוקת היתה, שלא היתה נאה, מפיק אסתר - ומעייל את ושתי תחתיה.

תנו רבנן: רחב - בשמה זינתה. שהמזכיר את שמה - נגרר אחר תאות זנות.

יעל - בשמיעת קולה (617) .

אביגיל - בזכירתה.

מיכל בת שאול - בראייתה (618) . אמר רבי יצחק: כל האומר "רחב רחב" - מיד ניקרי (619) [רואה קרי].

אמר ליה רב נחמן: אנא אמינא "רחב רחב", ולא איכפת לי (620) !

אמר ליה: כי קאמינא - ביודעה ובמכירה (621) .

כתיב: "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגו' ויזעק זעקה גדולה ומרה".

מאי אמר בזעקתו (622) ? רב אמר, הכי זעק מרדכי: גבה המן מאחשורוש. שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש.

ושמואל אמר: גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה [כינה להיפוך, בלשון נקיה (623)].

כתיב: "ותתחלחל המלכה", דהיינו שנתמסמס חלל גופה (624).

מאי ותתחלחל? אמר רב: שפירסה נדה.

ורבי ירמיה אמר: שהוצרכה לנקביה (625) (626) .

"ותקרא אסתר להתך".

אמר רב: התך - זה דניאל (627). ולמה נקרא שמו התך? שחתכוהו מגדולתו (628) בימי אחשורוש. שהרי בלשצר השליטו שליש במלכותו, וכן דריוש. וכשמלך אחשורוש - חתכוהו מגדולתו (629).

ושמואל אמר: שכל דברי מלכות נחתכין על פיו.

[דדרשינן "התך" - לשון חיתוך, שאות ה"א מתחלפת בחי"ת (630). מהרש"א].

כתיב בסיפיה דההוא קרא: "ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה".

אמר רבי יצחק, הכי שלחה לו: שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה, דכתיב בהן: "מזה ומזה הם כתובים"?! (631) כתיב: "ויגידו למרדכי את דברי אסתר". משמע דאחרים הלכו להגיד למרדכי, ואילו איהו - התך גופיה - לא

אזל לגביה (632). מכאן - שאין משיבין על הקלקלה, ולכן לא רצה התך להשיב למרדכי את מה שאמרה אסתר, שאינה יכולה לבוא אל המלך.

"לך כנוס את כל היהודים וגו'" - עד "אשר לא כדת". אמר רבי אבא: שלא כדת היה שבכל יום ויום. שעד עכשיו נבעלתי באונס, ועכשיו - ברצון, שהרי אלך אל המלך אחשורוש מרצוני.

"וכאשר אבדתי אבדתי". כשם שאבדתי מבית אבא - כך אובד ממך (633), שהרי אשת ישראל שנאנסה - מותרת לבעלה, אבל אם נבעלה ברצון - אסורה לבעלה (634).

מאי: **"ויעבור מרדכי"? אמר רב: שהעביר יום ראשון של פסח בתענית (635),** שהרי בייג בניסן נכתבו האגרות, להשמיד להרוג ולאבד. ובי"ד ט"ו וט"ז התענו (636), ובט"ז בערב נתלה המן.

ושמואל אמר: דעבר ערקומא דמיא, כדי לאסוף את היהודים שבעבר השני (637).

כתיב: **"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות".** ותמהינן: הא "ותלבש אסתר בגדי מלכות" - מיבעי ליה לקרא למימר? אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: **מלמד שלבשתה רוח הקדש. דכתיב הכא: "ותלבש", וכתוב התם** [דברי הימים א', י"ב י"ט]: **"ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים וגו' לך דוד ועמד בן ישי וגו'" (638).**

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לעולם אל תהי ברכת הדיוט (639) קלה בעיניך (640). שהרי שני גדולי הדור, ברכום שני הדיוטות - ונתקיימה בהן. ואלו הן אותם גדולי הדור: **דוד ודניאל.**

דוד - דברכיה ארונה. דכתיב: "ויאמר ארונה אל המלך וגו' ה' אלקיך ירצך". ונתקיימה בו, דכתיב: **"ויבן שם דוד מזבח לה וגו' ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל".**

דניאל - דברכיה דריוש. דכתיב שאמר לו דריוש כשהשליכו אותו לגוב האריות: **"אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינד".** ונתקיימה בו, שהרי ניצול.

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך. שהרי אבימלך קלל את שרה: "הנה הוא לך כסות עינים" [דהכי אמרינן במס' ב"ק [צ"א ע"א]: "אמר לה: הואיל וכסית ממני, ולא גלית שהוא אישך, וגרמת אלי הצער הזה,

יה"ר שיהיו לך בני כסויי עיניים" [641], ונתקיים בזרעה. דכתיב: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו".

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא - מדת בשר ודם.

שמדת בשר ודם: אדם שופת קדרה, ואחר כך נותן לתוכה מים.

אבל הקדוש ברוך הוא, נותן מים - ואחר כך שופת הקדרה. לקיים מה שנאמר: "לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשיאים". דהיינו שקודם נותן מים, ואחר כך "ויעלה נשיאים", שהנשיאים הם כקדירה של מים.

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומרו - מביא גאולה לעולם (642) (643). שנאמר: "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי" (644) (645), ועל ידי כך באה גאולה לישראל.

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: צדיק אבד - לדורו אבד, שהדור איבד את הצדיק שהיה מגין עליהם. אבל הוא עצמו - לא אבד במיתתו, שהרי חי הוא לחיי עלמא.

משל לאדם שאבדה לו מרגלית. שהרי בכל מקום שהיא - מרגלית שמה, ולא אבדה לעצמה. לא אבדה - אלא לבעלה.

"וכל זה איננו שוה לי". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר: כל זה איננו שוה לי. וכדרב חסדא.

דף טו - ב

דאמר רב חסדא: זה - מרדכי - בא בפרוזבולי [לשון עשירות], שמכר המן את עצמו למרדכי עבור ככרות לחם לפני ימים רבים, כדאיתא במדרש (646). וזה - המן - בא בפרוזבוטי [לשון עניות] (647).

אמר רב פפא: וקרו ליה להמן: עבדא דמזדבן בטלמי [ככרות לחם].

"וכל זה איננו שוה לי". מלמד, שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין היו על לבו (648). ובשעה שרואה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר: כל זה איננו שוה לי (649).

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: עתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק. שנאמר: "ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו'" [והכי הוא סיפיה דקרא [ישעיה כ"ח, ה' ו' ז']: " ... ולצפירת תפארה לשאר עמו, ולרוח משפט ליושב על המשפט, ולגבורה משיבי מלחמה שעה, וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו, כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שגו ברואה פקו פליליה"].

מאי: "לעטרת צבי ולצפירת תפארה"?

לעושין צביונו [רצוננו] ולמצפין תפארתו.

יכול לכל העושין צביונו יהא עטרה, אף על פי שמתגאין?

תלמוד לומר: "לשאר עמו", למי שמשים עצמו כשירים שאינם חשובין, כך הוא אינו מתגאה.

"ולרוח משפט" - זה הדין את יצרו, ששופט את רוחו.

"וליושב על המשפט" - זה הדין דין אמת לאמתו (650).

"ולגבורה" - זה המתגבר על יצרו (651).

"משיבי מלחמה" - שנושאים ונותנים במלחמתה של תורה.

"שעה" - אלו תלמידי חכמים, שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. והיינו "שעה", שנעשין כשוערין לפתוח הדלתות בהשכמה, ולהתאחר שם עד זמן נעילתן.

אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! מה נשתנו אלו - ישראל, מאלו - אומות העולם, שבישראל יש מידות האלו, ובאומות העולם לא?

אמר לה הקדוש ברוך הוא: ישראל עסקו בתורה, ואילו אומות העולם לא עסקו בתורה (652).

אמר ליה מדת הדין: "גם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פליליה" (653). אין פקו - אלא גיהנם, שנאמר: "ולא תהיה זאת לך לפוקה" [כדלעיל י"ד ע"ב]. ואין פליליה - אלא דיינין, שנאמר: "ונתן בפלילים".

כתיב: "ותעמד בחצר בית המלך הפנימית". אמר רבי לוי: כיון שהגיעה לבית הצלמים - נסתלקה הימנה שכינה (654).

אמרה אסתר: אלי אלי, למה עזבתני? (655) שמא אתה דן על שוגג - כמזיד (656), ועל אונס [שאף על פי שאני באה אליו מאלי - אונס הוא (657)] - כרצון?! או שמא על שקראתיו לאחשורוש כלב (658), שנאמר: "הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי", ולא חלקתי כבוד למלכות? (659)

חזרה אסתר, וקראתו לאחשורוש אריה. שנאמר: "הושיעני מפי אריה" (660)

כתיב: "ויהי כראות המלך את אסתר המלכה נשאה חן בעיניו".

אמר רבי יוחנן: שלשה מלאכי השרת נזדמנו לה לאסתר באותה שעה. אחד - שהגביה את צוארה, ואחד - שמשך חוט של חסד עליה, ואחד - שמתח את השרביט (661). וכמה נמתח השרביט?

אמר רבי ירמיה: שתי אמות היה השרביט מעיקרא, והמלאך העמידו על שתיים עשרה אמות.

ואמרי לה: על שש עשרה העמידו.

ואמרי לה: על עשרים וארבע אמות.

במתניתא תנא: על ששים אמות העמידו (662).

וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה. דכתיב: "ותשלח את אמתה ותקחה", ודרשינן שנמתחה ידה אמות הרבה, כדי שתוכל לקחת את התיבה מן היאור.

וכן אתה מוצא בשיני רשעים. דכתיב: "שיני רשעים שברת", ואמר ריש לקיש: אל תקרי "שברת" - אלא "שרבבת".

דהכי הוה בעוג מלך הבשן, שעקר הר בר תלתא פרסי להשליכו על ישראל, והניחו על ראשו. ושלח הקדוש ברוך הוא נמלים - ונקבוהו. בקש עוג לשמטו מעל צוארו, ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן ולא היה יכול לשמטו.

ומדהוה ליה לקרא למכתב: "שן רשע", וכתב: "שיני רשעים", דרשינן שנשתרבבו שיניו ששים אמה. ד"י"י ד"שיני", ו"י"י ו"ים" ד"רשעים" - בגימטריא ששים הוו.

רבה בר עופרן אמר משום רבי אליעזר ששמע מרבו, ורבו מרבו: על מאתים
אמה העמיד המלאך את השרביט (663).

כתיב: **"ויאמר לה המלך לאסתר המלכה: מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש"**. (664)

והכי דרשינן ליה לקרא: עד **חצי המלכות - ולא כל המלכות** (665), **ולא דבר שחוצץ למלכות. ומאי ניהו - בנין בית המקדש** (667), שהוא באמצעו של עולם (668). והיינו, שהתחילו לבנות את בית המקדש בימי כורש, וחזר בו כורש - וצוה לבטל את המלאכה. ואחשורוש שעמד אחריו, ביטל גם הוא את המלאכה, ולא התיר לבנותו.

כתיב: **"יבא המלך והמן אל המשתה"**. **תנו רבנן: מה ראתה אסתר, שזימנה את המן אל המשתה?**

רבי אליעזר אומר: פחים טמנה לו. שנאמר: "יהי שלחנם לפניהם לפח"
• (669)

רבי יהושע אומר: מבית אביה למדה (670). **שנאמר: "אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו'"** (671). **רבי מאיר אומר: כדי שלא יטול המן עצה - וימרוד**
• (672)

רבי יהודה אומר: כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית.

רבי נחמיה אומר: כדי שלא יאמרו ישראל: אחות יש לנו בבית המלך, ויסיחו משום כך את דעתן מן הרחמים. לכן זימנה את המן, כדי שיחשדוה שהיא אוהבת ומקרבת את שונאיהם של ישראל, וירבו בבקשת רחמים.

רבי יוסי אומר: כדי שיהא המן מצוי לה בכל עת, ואולי תוכל להכשילו לפני המלך (673).

רבי שמעון בן מנסיא אומר: אולי ירגיש המקום שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל (674) [אי נמי, שאני צריכה להחניף לרשע זה, ולזלזל בכבודי. רש"י] - **ויעשה לנו**

נס. **רבי יהושע בן קרחה אומר** : אמרה אסתר, **אסביר לו להמן פנים**, כדי שיחשדינו המלך, **ויהרג הוא והיא** (675) .

רבן גמליאל אומר : אחשורוש **מלך הפכפכן היה**, וחוזר בדיבורו. אמרה אסתר : שמא אפתנו להרוג את המן - ויתרצה. ואם לא יהא המן מזומן לפנינו, תעבור השעה ויחזור בו.

אמר רבן גמליאל : **עדיין צריכין אנו לדבריו של רבי אליעזר המודעי** (676) . **דתינא, רבי אליעזר המודעי אומר** : **קנאתו במלך, קנאתו בשרים**. דהיינו, שהעלתה את קנאת המלך והשרים עליו, שקינאו בו על שזימנה רק אותו (677).

רבה אמר : האי שזימנה את המן למשתה, היינו כדכתיב : **"לפני שבר - גאון"** (678) .

אביי ורבא דאמרי תרוייהו : כהאי קרא דכתיב בבלשצר וסיעתו, שחזרו מהמלחמה וישבו לשתות ונשתכרו, ובאותו יום נהרג בלשצר : **"בחומס אשית את משתיהם וגו"**. הכא נמי זימנה את המן אל המשתה, שמתוך משתיהם של רשעים - באה להם פורענות (679).

אשכחיה רבה בר אבוב לאליהו. **אמר ליה** : **כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי**, דזמינתיה להמן?

אמר ליה : **ככולהו תנאי וככולהו אמוראי** דלעיל.

כתיב : **"ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו"**.

וכמה רוב בניו?

אמר רב : **שלשים** היו (680).

עשרה מהן **מתו** [שנהרגו (681)]. כדכתיב : **"ואת וגו' עשרת בני המן הרגו"**, **ועשרה - נתלו** (682), **ועשרה - מחזרין על הפתחים**.

ורבנן אמרי : **אותן שמחזרין על הפתחים - שבעים** הויא. **דכתיב** : **"שבעים בלחם נשכרו"**, **אל תקרי שבעים** [לשון שובע] - **אלא שבעים** (683) .

ורמי בר אבא אמר : **כולן מאתים ושמונה הוו**. **שנאמר** : **"ורוב בניו"**.

ותמהינן : והא **"ורוב"** - **בגימטריא מאתן וארביסר הוו!**

אמר רב נחמן בר יצחק: "ורב" חסר וי"ו כתיב.

"בלילה ההוא נדדה שנת המלך". אמר רבי תנחום: נדדה שנת מלכו של עולם (684) לנקום נקמתו.

ורבנן אמרי: נדדו עליונים, שהיו מלאכים מבהילין אותו כל הלילה, ואומרים לו: כפוי טובה! שלם טובה למי שעשאה! ועל ידי כך - נדדו תחתונים, דהיינו המלך.

רבא אמר: נדדה שנת המלך אחשורוש ממש. דנפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר: מאי האי דקמן, דזמינתיה אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא [על עצמו אמר כן] למקטליה!?

הדר אמר: אי הכי, מי לא הוה גברא דרחים לי [שאוהבני], דהוה מודע לי!?

הדר אמר: דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא, ולא פרעתיה. משום הכי מימנעי אינשי - ולא מגלו לי.

מיד, "ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים (685), ויהיו נקראים לפני המלך".

מדכתיב: "ויהיו נקראים" - מלמד שהיו נקראים מאיליהן (686).

כתיב: "וימצא (687) כתוב". והא "וימצא כתב" מבעי ליה למכתב, שהרי "כתב" משמע שהיה כתוב מעיקרא, מה שאין כן "כתוב"

- משמע שנכתב עתה מחדש!?! (688)

דף טז - א

אלא, מלמד ששמשי [סופר המלך, ושונא ישראל היה (689)] מוחק מה שהיה כתוב בספר הזכרונות, משום שלא רצה שייעשה כבוד למרדכי, וגבריאל כותב מחדש את מה שנמחק (690).

אמר רבי אסי: דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: ומה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל - אינו נמחק, על ידי שבא גבריאל מלמעלה - וכותב, כתב שלמעלה, שגבריאל כבר שם - לא כל שכן שלא יהא נמחק!?! (691)

"ויואמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר". אמר רבא: לא מפני שאוהבין את מרדכי אמרו כן, אלא מפני ששונאים את המן (692).

כתיב: "והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו". **תנא: לו הכין (693), לצורך עצמו (694) (695).**

כתיב שאמר אחשוורוש להמן: "מהר קח את הלבוש וגוי' **ועשה כן למרדכי**".

אמר ליה המן לאחשוורוש: מנו [מיהו] מרדכי?

אמר ליה: "היהודי".

אמר ליה: הא גברי טובא ששמם מרדכי איכא ביהודאי!

אמר ליה: "היושב בשער המלך".

אמר ליה המן: סגי ליה למרדכי בחד דיסקרתא [כפר], אי נמי בחד נהרא ליטול ממנו מכס.

אמר ליה: הא נמי הב ליה למרדכי, "אל תפל דבר מכל אשר דברת" (696).

"ויקח המן את הלבוש ואת הסוס". אזל, אשכחיה למרדכי דיתבי רבנן קמיה, ומחוי להו [הראה להם] הלכות קמיצה (697) לרב נן.

כיון דחזייה מרדכי להמן, דאפיק לקבליה [שיצא לקראתו], וסוסייה מיחד בידיה, מירתת. אמר להו לרבנן: האי רשיעא - למיקטל נפשי קא אתי! זילו מקמיה, די לא תכוו בגחלתו.

בההיא שעתא נתעטף מרדכי, וקם ליה לצ לותא.

אתא המן וייתיב ליה קמייהו, ואוריך [המתין] עד דסליק מרדכי לצלותיה.

אמר להו: במאי עסקיתו?

אמרו ליה: בזמן שבית המקדש קיים, מאן דמנדב מנחה, מייתי מלי קומציה דסולתא - ומתכפר ליה (698). אמר להו: אתא מלי קומצי קמחא דיכוכו, ודחי עשרה אלפי ככרי כספא (699) דידי (700).

אמר ליה מרדכי: **רשע! עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי!?!** [דהא אמרן לעיל, שקנה מרדכי את המן בככרות לחם, ואם כן, כל נכסיו שייכים למרדכי].

אמר ליה המן: **קום לבוש הני מאני, ורכוב האי סוסיא, דבעי לך מלכא.**
אמר ליה: **לא יכילנא, עד דעיילנא לבי בני** [שאכנס לבית המרחץ לרחוץ],
ואשקול למזייה (701) [ואספר את שערי], **דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני**
דמלכא הכי.

שדרה אסתר, ואסרתינהו (702) **לכולהו בי בני, ולכולהו אומני** [ספרים] (703).

עייליה איהו, המן, לבי בני - ואסחיה [הרחיצו]. **ואזיל ואייתי זוזא** [מספריים]
מביתיה, וקא שקיל ביה מזייה דמרדכי (704).

בהדי דקא שקיל ליה למזייה, אינגד ואיתנח [נאנח].

אמר ליה מרדכי: **אמאי קא מיתנחת?**

אמר ליה: **גברא דהוה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנוהי, השתא**
לישוויה בלאני [בלן] **וספר!?! אמר ליה: רשע! ולאן ספר של כפר קרצום**
היית!?! (705)

תנא: המן, ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה.

בתר דשקלינהו למזייה, לבשינהו למאניה.

אמר ליה המן למרדכי: **סק** [עלה] **לסוסיא ורכב!**

אמר ליה: **לא יכילנא למיסק, דכחישא חילאי** [תש כחי] **מימי תעניתא.**

גחין המן, **וסליק** מרדכי על גביה לסוסיא.

כי סליק - בעט ביה בהמן.

אמר ליה המן: **מי לא כתיב לכו "בנפל אויבך אל תשמח"?**

אמר ליה: **הני מיילי בישראל** (706). **אבל בדידכו - באומות העולם - כתיב:**
"ואתה על במותימו תדרוך". (707)

"ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו".

כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן, חזיתיה ברתייה דהמן, דהות קיימא
אאיגרא [על הגג]. סברה, האי דרכיב אסוסיא - אבוה הוא, והאי דמסגי קמיה
- מרדכי הוא (708).

שקלה עציצא [כלי חרס] דבית הכסא (709), ושדיתיה ארישא דאבוה.

דלי המן לעינייה, וחזת ברתייה דאבוה הוא! נפלה מאיגרא לארעא מחמת צערה
על מה שעשתה לאביה - ומתה (710).

והיינו דכתיב: "וישב מרדכי אל שער המלך", ואמר רב ששת: ששב לשקו
ולתעניתו (711) (712). וכתיב בתריה: "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש",
והיינו, אבל - על בתו שמתה, וחפוי ראש - על שאירע לו (713). "ויספר המן
לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו' ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו". קרי להו
"אוהביו", וקרי להו "חכמיו"?! (714)

אמר רבי יוחנן: כל האומר דבר חכמה, ואפילו באומות העולם (715) - נקרא
חכם (716).

והיינו דבר החכמה שאמרו לו חכמיו:

"אם מזרע היהודים מרדכי וגו'". והכי אמרו ליה: יש זרע ביהודים, שאם הוא
בא מהם - לא תוכל לו. דאי משאר שבטים קאתי מרדכי - יכלת ליה. ואי משבט
יהודה ובנימין ואפרים ומנשה קאתי - לא יכלת ליה (717).

ומנלן דאינו יכול להם?

יהודה - דכתיב: "ידך בערף אויביך". אינך, שאר שבטים - דכתיב בהו: "לפני
אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך".

"כי נפל תפול לפניו". דרש רבי יהודה בר אלעאי: שתי נפילות הללו למה?

אמרו לו: אומה זו משולה לעפר, ומאי דך משולה גם לכוכבים. שכשהן יורדין
- יורדין עד עפר. וכשהן עולין - עולין עד לכוכבים.

"וסריסי המלך הגיעו ויבהילו" - מלמד שהביאוהו בבהלה (718), ולא הספיק
לרחוץ יפה מטינופו (719).

"כי נמכרנו אני ועמי וגו' כי אין הצר שוה בנזק המלך". הכי אמרה לו אסתר :
צר זה - המן - אינו שוה [אינו חושש (720)] בנזק של מלך. דאיקני [נתקנא] בה
בושתי - וקטלה. השתא איקני בדידי - ומבעי למקטלי!

"ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה". הני **"ויאמר" "ויאמר"**
תרי זימני למה לי?

אמר רבי אבהו: בתחלה - דבר עמה על ידי תורגמן. כיון דאמרה ליה: מדבית
שאול קאתינא, ומזרע מלכים אנא, מיד: "ויאמר לאסתר המלכה" בעצמו (721).

"ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה". אמר רבי אלעזר: מדהוה סגי
לה למימר "המן הרע הזה", ואמרה נמי "איש צר ואויב" (722) - **מלמד שהיתה מחווה**
ידה כלפי אחשורוש, ונתכוונה לומר כלפיו "איש צר ואויב" (723), ובא מלאך וסטר
את ידה, והסיטה כלפי המן (724). "והמלך קם בחמתו וגו' והמלך שב מגנת
הביתן". מקיש שיבה - לקימה. מה קימה - בחימה היתה, אף שיבה -
בחימה (725).

ואמאי שב בחימה?

דאזל לגינה, ואשכח למלאכי השרת דאיזמו ליה כגברי, וקא עקרי לאילני
דבוסתני. ואמר להו: מאי עובדיכו?

אמרו ליה: דפקדינן המן למעבד הכי (726).

אתא לביתה, "והמן נופל על המטה". "נופל"? הא "נפל" מיבעי ליה
למימר!?

אמר רבי אלעזר: מלמד שבא מלאך והפילו עליה, שהיה נופל ורוצה לזקוף,
והמלאך מפילו. אמר אחשורוש: ויי מביתא - ויי מברא [מבחוץ]. "ויאמר המלך
הגם לכבוש את המלכה עמי בבית"!! (727)

"ויאמר חרבונה וגו' גם הנה העץ אשר עשה המן עומד (729) בבית המן וגו'" (730).
אמר רבי אלעזר: אף חרבונה רשע - באותה עצה, לתלות את מרדכי - היה (731).
כיון שראה שלא נתקיימה עצתו, מיד ברח.

והיינו דכתיב: "וישלך עליו ולא יחמול", שהקדוש ברוך הוא משליך פורענות על הרשע בלי חמלה. וסיפיה דקרא: "מידו ברוח יברח", שבני סיעתו וחבריו של הרשע בורחים ממנו.

"וחמת המלך שככה". מדכתיב: "שככה", ולא כתיב: "שכה", משמע ששכו שתי חימות. שתי שכיכות הללו למה? (732) אחת - של מלכו של עולם, ששככה חמתו על שהשתחוו לצלם. ואחת - של אחשורוש, שגזר מתחילה להשמיד את היהודים [מהרש"א].

ואמרי לה: אחת - של אסתר, שכעס אחשורוש על מה שעשה המן לאסתר, ואחת - של ושתי, על מה שעשה לושתי (733).

כתיב ביוסף, כשנתודע לאחיו: "לכלם נתן לאיש חליפות שמלות" (734), ולבנימן נתן שלש מאות כסף (735) וחמש חליפות".

דף טז - ב

ותמהינן: אפשר, דבר שנצטער בו אותו צדיק, יכשל בו הוא עצמו?

ומאי היא שנצטער בו אותו צדיק?

דאמר רבא בר מחסיא, אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: בשביל משקל שני סלעים מילת (736), שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו, שעשה לו כתונת פסים, נתגלגל הדבר - וירדו אבותינו למצרים! (737)

אמר רבי בנימן בר יפת: רמז רמז לו (738) יוסף לבנימין, שעתיד בן לצאת ממנו, שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות (739). שנאמר: "ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו'" [ומרדכי מזרע בנימין היה, דכתיב ביה: "איש ימיני"].

כתיב התם: "ויפול על צוארי בנימן אחיו".

ותמהינן: כמה צוארין הוו ליה לבנימין?! (740)

אמר רבי אלעזר: בכה על שני מקדשים (741), שעתידין להיות בחלקו של בנימין - ועתידין ליחרב.

"ובנימין בכה על צואריו" - בכה על משכן שילה, שעתיד להיות בחלקו של יוסף - ועתיד ליחרב (742).

כתיב התם: **"והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין".** אמר רבי אלעזר: כך אמר להם יוסף: **כשם שאין בלבי על בנימין אחי, שהרי לא היה במכירתו, כך אין בלבי עליכם.**

"כי פי המדבר אליכם". כפי - כן לבי [שאיני מדבר אחת בפה - ואחת בלב].

"ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים".

מאי היא **"מטוב מצרים"**?

אמר רבי בנימין בר יפת, אמר רבי אלעזר: **שלח לו יין ישן (743),** שדעת זקנים נוחה הימנו (744).

"וילכו גם אחיו ויפלו לפניו". אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: היינו דאמרי אינשי: **תעלא [שועל], בעידניה, בזמן ששעתו מצלחת - סגיד [השתחוה] ליה.**

ותמהינן: אמאי קרי ליוסף כלפי אחיו **"תעלא"**? וכי מאי בצירותיה דיוסף מאחוהו [מאחיו]?

אלא, אי איתמר - הכי איתמר: כתיב: **"וישתחו ישראל על ראש המטה".** אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: **תעלא בעידניה - סגיד ליה.** והכא שפיר קרי ליוסף כלפי ישראל **"תעלא"**, ולהכי השתחוה ישראל ליוסף (745).

"וינחם אותם וידבר על לבם". אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב (746).

והכי אמר להו: **ומה עשרה נרות - לא יכלו לכבות נר אחד (747),** נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות?

כתיב במגילה: **"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".**

אמר רב יהודה: **אורה - זו תורה (748).** וכן הוא אומר: **"כי נר מצוה ותורה אור".** (749)

שמחה - זה יום טוב (750). **וכן הוא אומר: "ושמחת בחגך".** ששון - זו מילה (751) (752). **וכן הוא אומר: "שש אנכי על אמרתך** כמוצא שלל רב", והיינו מילה, שניתנה במאמר - ולא בדיבור.

שנאמר: **ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור וגו'" (753).**

ויקר - אלו תפלין (754). **וכן הוא אומר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש, הגלויים לעין כל.**

ועל כל מצוות אלו גזר המן שלא יעסקו בהן (755) [וגזר על אלו, לפי שהן עדותן של ישראל. מהרש"א], ועתה חזרו לקיימן בפרהסיא.

כתיב: "ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן".

אמר רב אדא דמן יפו: עשרת בני המן ומילת "עשרת" הכתובה אחריהם - צריך לממרינהו בנשימה אחת (756) (757). מאי טעמא?

משום דכולהו - **בהדי הדדי נפקו נשמתיהו (758).**

אמר רבי יוחנן: וי"ו דויזתא, צריך למימתחה בזקיפא [קלשון] - כמורדיא דלברות [לברות] הוא שם נהר. ומורדיא הוא עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה, להרחיקה מן האבנים ומן המכשולים. רש"י בבא מציעא פ"ז ע"א.

ובהך "למימתחה בזקיפא", ישנם כמה פירושים בראשונים:

הר"ן מפרש, דהיינו שצריך להאריך בקריאתה, ולא לחטוף (759).

ובתוס' הרא"ש פירש, דהיינו שצריך להגביה קולו.

עוד הביא הר"ן, די"א דצריך לעשותה גדולה יותר משאר אותיות.

והריטב"א פירש, שצריך להגביה ראשה הכפוף - כלפי מעלה (760).

מאי טעמא?

משום דכולהו **בחד זקיפא אזקיפו.** שנתלו כולם בעץ אחד (761), זה למטה מזה.

אמר רבי חנינא בר פפא: דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: כל השירות כולן - נכתבות כך: אריח, שהוא הכתב - על גבי לבינה שהיא החלק [ולבינה היא כפליים מאריח], ולבינה - על גבי אריח.

חוץ משירה זו, דהיינו עשרת בני המן, ושמות מלכי כנען שנפלו בידי יהושע, שבהן נכתב אריח על גבי אריח, ולבינה - על גבי לבינה (762). מאי טעמא?

שלא תהא תקומה למפלתן (763) של שונאי ישראל (764). שלא יהא להם מקום להרחיב צעדיו תחתיו (765).

כתיב: "ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים וגו'". אמר רבי אבהו: מלמד שבא מלאך, וסטרו על פיו. שהרי התחיל לדבר בלשון כעס (766), וסופו שאמר: "מה שאלתך עוד ותעש".

"ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה על ראשו וגו' על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ" (767).

ותמהינן: "אמר"? הא "אמרה" מיבעי ליה למימר! דלכאורה הכי הוא משמעות הכתוב, שבבואה לפני המלך, אמרה לו שמלבד הספר שאמר לשלוח לכל המדינות, ישוב מחשבתו הרעה וגו' [תוס'].

אמר רבי יוחנן: אמרה לו: יאמר בפה - מה שכתוב בספר (768).

"דברי שלום ואמת". אמר רבי תנחום, ואמרי לה אמר רבי אסי: מלמד שמגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה, דהיינו כספר תורה עצמו (769).

"ומאמר אסתר קיים". מאמר אסתר אין, ואילו "דברי הצומות וזעקתם" דכתיב לעיל מיניה - לא קיים?

אמר רבי יוחנן: האי "קיים" - אדקרא דלעיל מיניה נמי קאי, והכי קאמר קרא: דברי הצומות ומאמר אסתר - קיים דברי הפורים האלה.

"כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו". רצוי לרוב אחיו - ולא לכל אחיו (770). מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין (771), כיון שבטל מדברי תורה (772) ונכנס לשררה.

אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה - יותר מהצלת (773) נפשות (774). דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה אינשי, ולבסוף - בתר חמשה.

דמעיקרא, בימי כורש, כשעלה זרובבל מן הגולה ומרדכי עמו, **כתיב: "אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן"** - חזינן דחשיב למרדכי בתר ארבעה.

ולבסוף כתיב: "הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן" - אחשביה קרא בתר חמשה.

אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה - יותר מבנין בית המקדש.

שיש לתמוה, אמאי לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש, אלא רק בשנה השביעית לדריוש האחרון, לאחר שנבנה הבית? אלא, שהיה עזרא לומד תורה מפי ברוך בן נריה, וכל זמן שברוך בן נריה קיים בבבל, לא הניחו עזרא ועלה.

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה - יותר מכבוד אב ואם (775).

מנלן?

שהרי על כל אותן י"ד שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר (776), ולמד שם תורה - לא נענש על שלא כיבד את אביו באותן שנים. ואילו על שאר השנים שנשתהה יעקב בבית לבן ובדרך - נענש (777).

הא?

ומנלן

דף יז - א

דאמר מר: למה נמנו בתורה שנותיו של ישמעאל? מה לנו למנות שנותיהם של רשעים (778)? אלא, כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב. שעל ידי מנין שנות ישמעאל, אנו למדים באיזה פרק משנות יעקב, עברו עליו כל הקורות והמוצאות אותו. וכדלהלן:

דכתיב: "ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים".

וכמה קשיש ישמעאל מיצחק? ארביסר שנין. **דכתיב: "ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם"**, ועוד כתיב: **"ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו"**. חזינן דיצחק נולד י"ד שנה אחרי ישמעאל.

וכתיב: "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם" [את יעקב ועשיו].

בר כמה הוה ישמעאל כדאתיליד יעקב? בר שבעים וארבעה. שהרי הוא היה קשיש מיצחק י"ד שנה, כדאמרן.

כמה פיישן [נותרו] **משניה** דישמעאל עד מותו? **שתין ותלת**, שהרי בן מאה שלושים ושבע מת.

ותניא: בן כמה היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו - בן ששים ושלוש שנה. **ובו בפרק** [באותו הזמן] **מת ישמעאל.**

דכתיב: "וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות".

ממשמע שנאמר: "בת ישמעאל", איני יודע שהיא אחות נביות!?

אלא, **מלמד שקידשה ישמעאל** אביה לעשיו, **ומת**, ולא הספיק להשיאה לו, **והשיאה נביות אחיה.**

חזינן, דבזמן שנתברך יעקב - מת ישמעאל.

שתין ותלת שהיה כשמת ישמעאל, ועוד **ארביסר עד דמתיליד יוסף**, שהרי עבד יעקב את לבן י"ד שנים בשתי בנותיו, וכתיב: "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארציי". חזינן דכשנולד יוסף, מלאו י"ד שנים - **הא שבעין ושבעה.**

וכתיב: "ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה", **הא מאה ושבע שנים** ליעקב.

ועוד **שב** [שבע] שנין **דשבעא** [של השבע], **ותרתי דכפנא** [של הרעב] - **הא מאה ושיתסר.**

וכתיב: "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד, ויאמר יעקב אל פרעה ימי מגורי שלשים ומאת שנה".

וכי בן מאה ושלושים היה? והלא **מאה ושיתסר** שנין **הווינ** כדמנינן לעיל!?

אלא, **שמע מינה**, דאותן **ארבע עשרה שנין** דהוה יעקב בבית עבר - **לא חשיב להו.**

ותניא נמי הכי: היה יעקב אבינו בבית עבר מוטמן (779) ומשמש ארבע עשרה שנה. לאחר שירד יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים - מת עבר (780). יצא משם, ובא לו לארם נהרים.

נמצא, שכשעמד על הבאר - בן שבעים ושבע שנה היה, שהרי כשיצא מבאר שבע היה בן ששים ושלוש.

ומנלן דלא מיענש יעקב על אותן י"ד שנה שלא שימש את אביו?

דתניא: נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה, שהרי כשפירש מאביו היה בן י"ז, וכשמלך על מצרים היה בן שלשים, ועוד ז' דשבעא ותרתי דכפנא - הרי שעברו כ"ב שנים עד שראה את אביו. והווי השנים שפירש מאביו - כשם שפירש יעקב אבינו מאביו, אותו מנין שנים.

והלא שנין דיעקב שלא כיבד את אביו תלתין ושיתא הויין!?

אלא, שמע מינה דארביסר שנין דהוה יעקב בבית עבר - לא חשיב להו.

ותמהינן: סוף סוף, שנין דהוה יעקב בבית לבן - עשרין שנין הויין, ואם כן צריך היה להענש רק על עשרים שנה!?

ומתריצין: אלא, הני תרתי שנין דאיענש, משום דאשתהי באורחא כשיצא מבית לבן לחזור לארץ כנען - תרתין שנין.

דתניא: יצא יעקב מארם נהרים, ובא לו לסכות, ועשה שם שמונה עשר חודש. שנאמר: "ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית [לימות החורף], ולמקנהו עשה סכות". משמע שעשה ב' פעמים סוכה למקנהו, אם כן, עברו עליו פעמיים ימות הקיץ, הרי י"ח חדש. ובבית אל עשה ששה חדשים והקריב זבחים אחר שיצא משכם.

הדרן עלך פרק מגילה נקראת

פרק שני - הקורא למפרע

משנה:

הקורא את המגילה למפרע, שהקדים לקרוא את המאוחר - לא יצא (1) ידי חובת קריאה.

קראה על פה, שלא מתוך הכתב, או שקראה תרגום [בגמרא מוקי לה, שקראה ממגילה הכתובה תרגום], או שקראה בכל לשון (2) - לא יצא.

אבל, קורין אותה ללועזות, דהיינו, המכירין לשון לעז (3) - במגילה הכתובה בלשון לעז (4) [כל לשון שאינו לשון הקודש נקרא "לעז" (5)]. ובגמרא פריך, הא אמרת: קראה בכל לשון - לא יצא?!

והלועז ששמע אשורית [לשון הקדש] - יצא, אף על פי שאינו מבין את הקריאה.

קראה סירוגין, דהיינו שקורא מעט - ופוסק, וחוזר וקורא מעט - ופוסק, וכן הקוראה מתנמנם [בגמרא מבואר מהו מתנמנם] - יצא (6).

היה כותבה (7), או שהיה דורשה, ומגיהה [או מגיהה], ומתוך שהיה עושה דברים אלו - קראה, אם כוון לבו לצאת ידי חובת קריאה (8)

- יצא (9), ואם לאו - לא יצא.

היתה כתובה בסם, ובסיקרא, ובקומוס, ובקנקנתום, או שהיתה כתובה על הנייר ועל הדפתרא [בגמרא מפרש מאי ניהו] - לא יצא, עד שתהא כתובה אשורית (10), על הספר [קלף], ובדיו.

גמרא:

מנא הני מילי דקראה למפרע - לא יצא?

אמר רבא, דאמר קרא: "להיות עושים את שני הימים האלה **ככתבם וכזמנם**".
מה זמנם - למפרע לא, שהרי אי אפשר שיהא ט"ו קודם ל"ד (11), **אף כתבם - למפרע לא קרינן.**

ותמהינן: **מידי קריאה כתיבה** [כתובה] **הכא?** הא **עשייה** דימי הפורים **כתיבה** הכא! דהא **כתיב ברישא דקרא:** "להיות עושים את שני הימים"!!

אלא, מהכא ילפינן לה. דכתיב: "והימים האלה **נזכרים ונעשים**". **איתקש זכירה - לעשייה.** וילפינן הכי: **מה עשייה של מצוות הפורים - למפרע לא,** שהרי לעולם לא יקדם יום י"ד - לט"ו (12), **אף זכירה - למפרע לא.**

תנא: וכן בהלל, וכן בקריאת שמע (13), **וכן בתפלה,** אם אמרם למפרע - לא יצא (14).

הלל - מנלן?

רבה אמר, דכתיב: "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'". ודרשינן: כשם ששקיעת זריחת החמה לא יהפכו - כך מהולל שם ה' כסדרו דווקא, ולא למפרע.

רב יוסף אמר מהכא ילפינן לה, דכתיב בהלל: "זה היום עשה ה'". שכשם שסדר היום אינו משתנה בשעותיו, כך הלל אינו נאמר למפרע.

רב אויא אמר: "יהי שם ה' מבורך וגו' מהולל שם ה'". ודרשינן מלשון "יהי": כהויתו יהא - הילול ה' וברכתו. והיינו כסדרו - ולא להיפך.

ורב נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב אמר מהכא: "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם". דהיינו, כסדרו של עולם - שאינו מתהפך, ולא למפרע.

קריאת שמע - מנלן דאינה נאמרת למפרע?

דתניא: קריאת שמע נקראת ככתבה, דהיינו דווקא בלשון הקודש, **דברי רבי.**

וחכמים אומרים - נקראת בכל לשון (15). **מאי טעמא דרבי?**

דף יז - ב

אמר קרא: **והיו**. ודרשינן: **בהויתן יהו**, כשם שכתובין במקרא. דהיינו, בלשון הקודש.

ורבנן, מאי טעמייהו?

אמר קרא: "שמע" - בכל לשון שאתה שומע.

ומקשינן: **ורבי נמי, הא כתיב "שמע"**, דמשמע בכל לשון?

ומתריצין: **ההוא קרא מיבעי ליה למדרש מיניה: השמע לאזניך את מה שאתה מוציא מפיך**. דהיינו, שלא יקרא בלחש.

ורבנן דדרשו מ"שמע", דיכול לקראה בכל לשון, לא בעו להך קרא למדרש להך דרשא ד"השמע לאזניך", משום דאינהו פליגי עליה דרבי, ו**סברי כמאן דאמר: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא**.

ומקשינן: **ורבנן נמי, הכתיב "והיו"**, דמשמע - בהויתן יהו?

ומתריצין: **ההוא מיבעי ליה למימר שלא יקרא למפרע. ורבי, שלא יקרא למפרע - מנא ליה?** הא איהו יליף מקרא ד"והיו", דבעינן למקרי דווקא בלשון הקודש!!

ומבארין: איהו דריש לה **מדאבעי ליה לקרא למכתב "דברים"**, וכתב **"הדברים"**, מהך **"ה"** יתירא דריש שלא יקרא למפרע.

ורבנן, מאי דרשי מהך "ה" יתירא?

ואמרינן: אינהו **"דברים" - "הדברים" לא משמע להו למדרש**.

איתברר לן, דמהנדן קראי, מ"והיו" או מ"ה" יתירא, דריש האי תנא דלעיל - שלא יקרא קריאת שמע למפרע.

והוינן בה: **לימא קסבר רבי דכל התורה כולה - בכל לשון נאמרה** להקרא בקריאת התורה (16), **דאי סלקא דעתך דדווקא בלשון הקודש נאמרה, למה לי למכתב "והיו"** גבי קריאת שמע, הא בלאו הכי בעינן למקרי בלשון הקודש, ככל הקורא בתורה!! על כרחך, דכל התורה נקראת בכל לשון, ורק קריאת שמע בעינן דווקא בלשון הקודש! ודחינן: באמת איכא למימר, דקסבר דכל התורה - בלשון הקודש נאמרה. ואף על פי כן, **אצטריך** למכתב **"והיו"** גבי קריאת שמע, משום **דסלקא דעתך** למדרש מ"שמע", דקרינן בכל לשון שאתה שומע, על אף שכל התורה נקראת דווקא בלשון

הקודש, ו**כרבנן** דדרשי הכי, להכי **כתב רחמנא "והיו"**, למימר דאף קריאת שמע - קרינן דווקא בלשון הקודש.

לימא קסברי רבנן דכל התורה כולה - בלשון הקודש דווקא **נאמרה** לקרות, **דאי סלקא דעתך דבכל לשון נאמרה, למה לי למכתב** בקריאת שמע **"שמע"**, דמשמע: בכל לשון, הא בלאו הכי קרינן בכל לשון? אלא, על כרחך, דכל התורה כולה - בלשון הקודש דווקא נקראת, ולהכי אצטריך למדרש מ"שמע", דקריאת שמע נקראת אף בשאר לשונות!

ודחינן: אפילו אי נימא, דסבירא להו לרבנן, דבכל לשון נאמרה, אכתי **איצטריך** למכתב "שמע". **דסלקא דעתך אמינא**, דנדרוש **"והיו" כרבי**, דדווקא בהוויתן יהו, להכי **כתב רחמנא "שמע"**, למימר דקוראה בכל לשון.

תפלה - מנא לן דאינה נאמרת למפרע?

דתניא: שמעון הפקולי [יש אומרים שנקרא כך, על שם שהשתכר בצמר גפן שקורין לו פקולא. רש"י] **הסדיר שמונה עשרה ברכות** בתפילה **לפני רבן גמליאל על הסדר** (17), דהיינו, כמשפט המקראות, וכדלקמן. ומעשה זה היה **ביבנה**.

להכי צריך לאמרן דווקא כסדר, ולא למפרע, שהרי מסודרין הן על סדר המקראות.

אמר רבי יוחנן, ואמרי לה, דבמתניתא תנא: מאה ועשרים זקנים של אנשי כנסת הגדולה, **ובהם כמה נביאים, תיקנו שמונה עשרה ברכות - על הסדר** (18).

תנו רבנן: מנין שאומרים ברכת אבות בתפילה?

שנאמר: "הבו לה' בני אלילים". דהיינו, הזכירו לפני ה' את אילי הארץ, שהם האבות (19).

ומנין שאומרים ברכה שעניינה גבורות ה' [אתה גבור וכו']? **שנאמר** בהמשכו של אותו פסוק: **"הבו לה' כבוד ועוז"**.

ומנין שאומרים ברכה שעניינה קדושות ה' [אתה קדוש וכו']?

שנאמר בסיפיה דפרקא דלעיל: **"הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש"**.

ומה טעם ראו לומר ברכת בינה [אתה חונן לאדם דעת וכו'] - **אחר קדושה?**

שנאמר: "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו", וסמיד ליה: "וידעו תועי רוח בינה".

ומה ראו לומר ברכת תשובה ["השיבנו אבינו וכו'"] אחר ברכת בינה?

דכתיב: "ולבבו יבין, ושב ורפא לו". דהיינו, שעל ידי שלבבו יבין, ישוב מרשעו, וירפא לו [רפואת הנפש]. חזינן דכתיבא תשובה אחרי בינה.

ותמהינן: **אי הכי**, דטעמא הוא משום דכתיבה תשובה אחר בינה, **לימא רפואה בתרה דתשובה**, כדכתיב בקרא: "ושב", ובתר הכי - "ורפא לו"! ואמאי אמרינן סליחה בתר תשובה?

ומתרצינן: **לא סלקא דעתך הכי**, למימר רפואה בתר תשובה. **דכתיב: "וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח".** להכי אמרינן סליחה בתר תשובה.

ומקשינן: **ומאי חזית דסמכת אהא קרא ד"וישוב אל ה' - למסמך סליחה לתשובה, סמוך אהא קרא קמא ד"ושב ורפא" - למסמך רפואה לתשובה?**

ומתרצינן: **כתב קרא אחרינא: "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי"**, להכי אמרינן רפואה בתר סליחה.

ומשמע מהאי קרא, דרפואה וגאולה - בתר סליחה נינהו.

ותמהינן: **למימרא דגאולה ורפואה**, תרוייהו **בתר סליחה היא? והכתיב: "ולבבו יבין ושב ורפא לו"**, חזינן דרפואה - בתר בינה היא?!

ומבארינן: **ההוא "ושב ורפא לו" - לאו רפואה דתחלואים היא, אלא רפואה דסליחה היא**, דהיינו, שנשלח לו מן השמים, ונרפאה נפשו מעוונותיו. אבל ברכת "רפאנו" - רפואת הגוף היא, ולכן סדרה אחר סליחה, כסדר הכתוב במקרא: "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי וגו'".

ומה טעם ראו לומר גאולה ["גואל ישראל"] **בברכה שביעית**, אחר סליחה, ולא אמרינן ברכת רפואה בתר סליחה, כדכתיב: "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי"?

(20)

אמר רבא: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, ששבוע שמיטה שבן דוד בא בו - חלוק משאר שנים, דשנה ראשונה רעב ולא רעב וכו' כדאמרינן בפרק חלק [סנהדרין צ"ז ע"א], ובשנה שביעית של שמיטה - מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא, **לפיכך קבעוה לגאולה בברכה שביעית.**

ומקשינן: **והאמר מר: בשנה ששית - קולות, דהיינו, שיצא קול שמישיח בן דוד בא** (21). **בשביעית - מלחמות, במוצאי שביעית - בן דוד בא, אם כן, רק במוצאי שביעית הויא גאולה!?**

ומתריצין: **מלחמה נמי - אתחלתא דגאולה היא.** שהיא גאולה מן הצרות הבאות עלינו תמיד (22).

ומה ראו לומר רפואה בברכה שמינית? והרי ראוי היה, שגאולה תאמר בשמינית - ולא בשביעית! שהרי רק תחילתה בשביעית, דהא רק במוצאי שביעית - בן דוד בא, ואם כן, נקבענה לגאולה בשמינית, שעיקר הגאולה - בשנה שמינית היא! וברכת רפואה, היה להם לקבוע בשביעית - אחר סליחה, כדכתיב קרא: "הסולח לכל עוניכי הרופא וגו'!" (23)

אמר רבי אחא: היינו טעמא, מתוך שנתנה מילה בשמינית [ביום השמיני], שצריכה היא רפואה, לפיכך קבעוה לרפואה בברכה שמינית (24).

ומה ראו לומר ברכת השנים בברכה תשיעית?

אמר רבי אלכסנדר: ברכה זו כנגד מפקיעי שערים נאמרה, דכתיב: "שבור זרוע רשע". והאי קרא - במפקיע שערים מדבר, דכתיב בההיא פרשתא: "יארב במסתר כאריה בסוכו יארוב לחטוף עני". וכי הלסטים אורב לעני?

אלא, במפקיעי שערים הכתוב מדבר, שרוב דעתם לעניינים היא. וקא בעי דוד רחמי, ואמר: שבור זרוע רשע, על ידי שתתן שובע בעולם. **ודוד כי אמרה - בפרשה תשיעית אמרה** (25).

ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים?

דכתיב: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". חזינן דקיבוץ גליות - בעת ברכת השנים הוא, ולהכי אמרינן לה בתר ברכת השנים.

וכיון שנתקבצו גליות - נעשה דין ברשעים, שנאמר: "ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיד", וכתוב דעל ידי כך: "ואשיבה שופטיך כבראשונה", ואחר כך: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", להכי אמרינן "השיבה שופטינו" לאחר קיבוץ גליות.

וכיון שנעשה דין מן הרשעים - כלו הפושעים [הכופרים], וכולל זדים [העושים במזיד] עמהם. שנאמר: "ושבר פושעים וחטאים יחדיו". להכי אמרינן להך ברכה - בתר דין הרשעים שבברכת "השיבה שופטינו".

וכיון שכלו הפושעים - ממילא מתרוממת קרן צדיקים. דכתיב: "וכל קרני רשעים אגדע - תרוממנה קרנות צדיק".

וכולל גרי הצדק בברכה עם הצדיקים, שנאמר: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", וסמיך ליה: "וכי יגור אתכם גר". להכי אמרינן הכא ברכת "על הצדיקים".

והיכן מתרוממת קרנם של הצדיקים? בירושלים. שנאמר: "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך". להכי אמרינן הכא ברכת "ולירושלים עירך".

וכיון שנבנית ירושלים - בא דוד. שנאמר:

דף יח - א

"אחר ישובו בני ישראל [לארץ ישראל], ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם". להכי אמרינן הכא ברכת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח".

וכיון שבא דוד - באתה תפלה. דקיימא לן [במס' סנהדרין, דף כ' ע"ב], דמצוה להעמיד מלך לפני בנין בית המקדש. וכיון שנאמר: "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי", ו"הר קדשי" - היינו בית המקדש, על כרחך שכבר בא בן דוד מקודם. להכי אמרינן הכא, אחר ברכת "צמח דוד", את ברכת "שמע קולנו".

וכיון שבאת תפלה - באת עבודה. שנאמר בסיפא דקרא דלעיל: "עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי". שהקדים דוד תפילה, שהיא עבודה שבלב - לעבודת מזבח (26). להכי אמרינן בתר ברכת תפילה - ברכת "רצה וכו' והשב את העבודה וכו'".

וכיון שבאת עבודה - באתה תודה. שנאמר: "זובח תודה יכבדנני". חזינן דתודה - בתר זביחה היא, וזביחה - עבודה היא. להכי אמרינן הכא "מוודים".

ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה?

דכתיב: "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וירד מעשות החטאת והעולה והש למים".

ומקשינן: אם כן, אימא לברכת כהנים קודם עבודה?

ומתרצינן: **לא סלקא דעתך, דכתיב: "וירד מעשות החטאת וגו'". דמי כתיב "לעשות"? הא "מעשות" כתיב, דמשמע שכבר עשה העבודה, אם כן, ברכה בתר עבודה היא!**

ומקשינן: **ולימרה לברכת כהנים אחר העבודה, וקודם הודאה?**

ומתרצינן: **לא סלקא דעתך, דהא כתיב: "זובח תודה", משמע דתודה בתר עבודה היא.**

ותמהינן: **מאי חזית דסמכת אהאי קרא ד"זובח תודה"? סמוך אהאי קרא ד"וירד מעשות וגו'", דמשמע דברכה בתר עבודה, וקודם הודאה היא!!**

ומתרצינן: מכל מקום, **מסתברא דעבודה והודאה חדא מילתא היא, דאף הודאה - עבודת המקום היא, ולהכי לא מפסקינן בינייהו בברכת כהנים.**

ומה ראו לומר ברכת שים שלום - אחר ברכת כהנים? (27) דכתיב בתר ברכת כהנים: "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". וברכה דהקדוש ברוך הוא - שלום היא. שנאמר: "ה' יברך את עמו בשלום". (28)

ותמהינן: **וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים, תקנו כבר תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הסדיר?**

ומתרצינן: בתר דתקנו זקנים תפלה - **שכחוס, וחזר שמעון הפקולי וסדרם (29) . מכאן ואילך, לאחר שתקנו שמונה עשרה ברכות אלו - אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא בקביעות ברכה (30).**

דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו"? למי נאה למלל גבורות ה' - למי שיכול להשמיע כל תהלתו, והרי אין מי שיכול להשמיע כל תהלתו! (31) לכך אין להוסיף לספר בשבח המקום מדעתו, אלא רק מה שתקנו חכמים (32).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי - נעקר מן העולם (33). שנאמר: "היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע".

והכי דריש ליה לקרא: היסופר כל שבחו של מקום אם ארבה בדברי שבח?! (34) ואם בכל זאת אמר לעשות כן - "כי יבלע"!

דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמרי לה: איש כפר גבור חיל: מאי דכתיב: "לך דומיה תהלה"?

דסמא דכולה, מבחר כל הסממנים - משתוקא, שלא להרבות בדברים. והיינו קרא ד"לך דומיה תהלה".

כי אתא רב דימי, אמר: אמרי במערבא: מלה - בסלע, משתוקא - בתרין!
(35) כלומר, אם תרצה לקנות את המלה בסלע - קנה את השתיקה בשתיים (36).

שנינו במשנתינו: **קראה על פה לא יצא וכו'.**

מנלן?

אמר רבא: אתיא "זכירה" - "זכירה". כתיב הכא במגילה: "והימים האלה נזכרים", וכתוב התם בפרשת עמלק: "כתב זאת זכרון בספר" (37). מה להלן - בספר, אף כאן - בספר דווקא.

ומקשינן: **וממאי דהאי זכירה דהתם - קריאה היא, דלמא עיון בעלמא היא?**

ומתריצין: **לא סלקא דעתך. דתניא, כתיב: "זכור את אשר עשה לך עמלק". יכול דהך זכירה - בלב קאמר? כשהוא אומר: "לא תשכח", הרי שכחת הלב אמור כבר. הא מה אני מקיים "זכור"? בפה! (38)**

שנינו במשנתנו: **קראה תרגום לא יצא וכו'.**

והוינן בה: **היכי דמי, אילימא דכתיבה מקרא, וקרי לה תרגום, היינו על פה! שהרי אינו קוראה כמו שכתובה בספר!?**

ומבארין: **לא צריכא, דכתיבה תרגום, וקרי לה נמי תרגום.**

שנינו במשנתנו: **אבל קורין אותה ללועזות בלעז וכו'.**

ותמהינן: **והא אמרת ברישא דאם קראה בכל לשון - לא יצא? ומתריצין: רב ושמואל דאמרי תרוייהו, דהכא מיירי בלעז יווני.**

והוינן בה: **היכי דמי, אילימא דכתיבה אשורית, וקרי לה יוונית, היינו על פה! שהרי אינו קוראה כפי שכתובה בספר!?**

אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: שכתובה בלעז יוונית.

ואמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב "אל"?

שנאמר ביעקב: "ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל". דאי סלקא דעתך דקאמר קרא שלמזבח קרא ליה יעקב "אל", אם כן, "ויקרא לו יעקב אל" - מיבעי ליה לקרא למימר!

אלא, על כרחך דהכי קאמר קרא: ויקרא לו ליעקב "אל". ומי קראו אל? אלהי ישראל (39).

מיתבי לרב ושמואל, דאמרי דבלעז יוני יצא: **קראה גיפטית, עברית, עילמית, מדית, יוונית - לא יצא.** חזינן דגם בלעז יווני לא יצא!! ומתריצין: **הא דמתניתין לא דמיא אלא להא ברייתא, דתניא: קראה גיפטית - לגיפטים, עברית - לעברים, עילמית - לעילמים, יוונית ליוונים - יצא.** דבמתניתין נמי בכהאי גוונא מיירי, שקראה ללועזות. דתנן: **"אבל קורין אותה ללועזות בלעז".**

ותמהינן: **אי הכי, רב ושמואל, אמאי מוקמי לה למתניתין בלעז יוונית דווקא, לוקמה בכל לעז, דהא דין זה בכל לשון הוא, דאם קראה לאותם שמדברים בלשון זו - יצא!!?**

אלא, הדרינן בן. באמת מתניתין - אף כברייתא, ומיירי בכל לשון, שאם קראה בלשון גיפטית למדיים - לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות - בלעז שלהם. ואין מחלוקת בין הברייתות, ומתניתין - כתרוייהו. וכי איתמר דרב ושמואל - בעלמא איתמר, ולא אמתניתין. והכי איתמר: רב ושמואל דאמרי תרוייהו: לעז יווני (40) - לכל כשר, ואפילו לאותן שאינה שפתם (41).

ומקשינן: **והא קתני בברייתא: "יוונית ליוונים", משמע דליוונים - אין, יצא, אבל לכולי עלמא - לא?**

ומתרצינן: אינהו, רב ושמואל, דאמור כרבן שמעון בן גמליאל. דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית, חזינן דסבירא ליה דיוונית - לכל כשרה.

ומקשינן: אם כן, לימרו רב ושמואל: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל?

ומתרצינן: אי הוו אמרי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, הוה אמינא, הני מילי בשאר ספרים, אבל במגילה דכתיב בה: "ככתבם", אימא דלא יצא אם כתבה יוונית, קמשמע לן דיצא (42).

שנינו במשנתנו: והלועז ששמע אשורית יצא וכו'. ומקשינן: והא לא ידע מאי קאמרי?

ומתרצינן: מידי דהוה אנשים ועמי הארץ, דאינהו נמי לא ידעי מאי קאמרי - ויוצאין ידי חובתן.

מתקיף לה רבינא: מאי קשיא לך מעיקרא, ומאי איצטריך לתרוצי מידי דהוי אנשים? אטו אנן, התלמידי חכמים (43), קרא ד"האחשתרנים" (44) בני הרמכים" - מי ידעינן פירושא דידיה (45)? אלא, מצות קריאה ופרסומי ניסא הוא, הכא נמי, בלועז ששמע אשורית, מצות קריאה היא, ופרסומי ניסא נמי איכא, דאף על פי שאינן מבינים הקריאה, שואלין את השומעים היאך היה הנס, והם מודיעים להם.

שנינו במשנתנו: קראה סירוגין יצא וכו'.

לא הוו ידעי רבנן תלמידי רבי מאי "סירוגין" (46). שמעוה לאמתא דבי רבי, דקאמרה להו לרבנן דהוי עיילי פסקי פסקי לבי רבי, שהיו נכנסים מעט - ופוסקין, ונכנסין עוד מעט - ופוסקין: עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין?!

והיינו נמי פירושא ד"סירוגין" דמתניתין. שקורא מעט - ופוסק, וקורא שוב מעט - ופוסק.

לא הוו ידעי רבנן מאי "חלוגות" [שנשנו בכמה מקומות, כגון: "כל שבעת הימים לא היה אוכל השום והחלוגות". יומא י"ח ע"א].

שמעוה לאמתא דבי רבי, דאמרה ליה להווא גברא דהוה קא מבדר פרפחיני [מין ירק]: עד מתי אתה מפזר חלוגות.

לא הוו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "קנה חכמה וגוי' סלסלה ותרוממך". שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה להווא גברא דהוה מהפך במזייה,

אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשערך. ולמדו מכך שסלסול - לשון חיפוש
והיפוך הוא (47).

לא הוו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "השלך על ה' יהבך".

אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזילנא בהדי ההוא טייעא
[ישמעאל], **וקא דרינא טונא** [והייתי נושא משא]. **ואמר לי ההוא טייעא: שקול**
יהביך - ושדי אגמלאי. למדנו ש"יהבך" לשון משא הוא (48).

לא הוו ידעי רבנן מאי פירושא דהאי קרא: "וטאטאתיה במטאטא השמד".

שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לחברתה: שקולי טאטיתא, וטאטי
ביתא. תנו רבנן: קראה סירוגין - יצא. קראה **סירוסין** [למפרע] - **לא יצא** (49)

דף יח - ב

רבי מונא אומר משום רבי יהודה: אף בסירוגין, אם שהה בתוך הקריאה,
שיעור זמן שהיה בו כדי לגמור את כולה (50) - חוזר לראש.

אמר רב יוסף: הלכה כרבי מונא שאמר משום רבי יהודה.

אמר ליה אביי לרב יוסף: האי דאמרן דאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר
לראש, האם הכוונה ששהה כדי לגמור מהיכא דקאי עתה - לסיפא, או דלמא: כדי
לגמור מרישא דמגילה לסיפא?

אמר ליה: מרישא לסיפא. דאי נימא דהכוונה מהיכא דקאי לסיפא, אם כן, נתת
דבריך לשיעורין! שאין שיעור "כדי לגמור את כולה" שווה בכל, שיש ששוהה במקום
זה במגילה, ויש ששוהה במקום אחר.

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: הלכה כרבי מונא.

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

בסורא מתנו הכי, כדאמרן לעיל.

בפומבדיתא מתנו הכי: אמר רב כהנא אמר רב: הלכה כרבי מונא. ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

רב ביבי מתני איפכא: רב אמר: אין הלכה כרבי מונא, ושמואל אמר הלכה כרבי מונא.

אמר רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידך (51), דהא שמואל הוא דחייש לדעת יחידאה.

דתנן: שומרת יבם, שמת בעלה בלא בנים - וזקוקה ליבום, והיו לו כמה אחים, ודינא הוא דמצוה בגדול לייבם, שקידש אחיו של היבם, שהוא גדול האחים, את אחותה של היבמה, לאחר שנפלה לפניהם ליבום. משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: אומרים לו לאח שקידש: המתן מלכונסה עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ביבמתו, שייבם או יחלוץ.

אבל קודם שעשה אחיו הגדול מעשה - הרי היא לכל אחד מן האחים כאשתו, על ידי זיקת ייבום. ואם כן, אסור באחותה משום אחות אשה.

ופליגי רבנן אדרבי יהודה, וסברי, דהואיל ושני אחים הם, אין זיקתה מוטלת על כל אחד מן האחים להיות כאשתו, ואם כן, מותר באחותה.

ואמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה. חזינן דאיהו חייש לדעת יחידאה.

תנו רבנן: השמיט בה [במגילה] הסופר אותיות או פסוקין, וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם, דהיינו שקראן בעל פה, כשם שהמתורגמן אומר דבריו בעל פה (52) - יצא.

מיתיבי: היו בה במגילה אותיות מטושטשות (53), או מקורעות, אם רשומן ניכר - כשרה, ואם לאו - פסולה. חזינן דלא מהני שיקרא בעל פה!! ומתרגינן: לא קשיא. הא דאמרן דפסולה - היינו היכא דבכולה מגילה, האותיות מטושטשות או מקורעות.

ואילו הא דאמרן דכשרה כשהשמיט בה אותיות או פסוקין - היינו היכא דהשמיט רק במקצתה (54) (55). תנו רבנן: אם השמיט בה הקורא פסוק אחד (56), לא יאמר: אקרא עתה את כולה מכאן ואילך, ואחר כך אקרא את אותו פסוק, אלא, קורא מאותו פסוק ואילך.

נכנס לבית הכנסת, ומצא את הצבור שקראו כבר חציה של מגילה, לא יאמר: אקרא עתה חציה הנוטר עם הצבור, ואחר כך אקרא חציה הראשון, אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה (57). שנינו במשנתנו: מתנמנס יצא וכו'.

היכי דמי מתנמנס?

אמר רב אשי: ניס [ישן] ולא ניס, תיר [ער, כדמתרגמינן "ויקץ" - "ואיתער"] ולא תיר (58), דקרו ליה - ועני [ועונה]. ולא ידע לאהדורי סברא כששואלין אותו, וכי מדכרו ליה את הסברא - מידכר (59). שנינו במשנתנו: היה כותבה דורשה ומגיהה, אם כוון לבו יצא וכו'.

והוינן בה: היכי דמי? אי דקא מסדר פסוקא פסוקא בעל פה - וכתב לה לאחר מכן, כי כוון לבו - מאי הוי, הא על פה הוא?!

ואלא דכתב פסוקא פסוקא - וקרי ליה לאותו פסוק שכתב, ואחר כך המשיך לכתוב. ומי יצא בכהאי גוונא?

והאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר שצריך לקרות את כולה. ואפילו למאן דאמר דסגי לקרותה מאיש יהודי, מכל מקום צריכה שתהא כתובה כולה לפניו כשקוראה, והכא, הרי בזמן שקרא, לא היתה כל המגילה כתובה לפניו?!

אלא, הכא מיירי דמנחה מגילה שלמה קמיה, ומעתיק ממנה, על ידי שקרי לה מינה פסוקא פסוקא - וכתב לה לההוא פסוקא (60), בכהאי גוונא יצא, שהרי הוא קורא ממגילה שלמה.

לימא דמתניתין דידן מסייע ליה לרבה בר בר חנה. דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לסופר לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. דהא הכי מוכח ממתניתין, דעל כרחך ליכא לאוקמה אלא בכותב מתוך הכתב!

ודחינן: לא מצית לאוכוחי. דדלמא באמת אין איסור לכתוב שלא מן הכתב, אלא דמתניתין מיירי דאתרמי ליה אתרמויי הכי, שהיתה מגילה לפניו, והעתיק ממנה. ואתא מתניתין לאשמועינן, דאם כוון לבו לצאת ידי קריאה - יצא.

גופא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

מיתיבי: אמר רבי שמעון בן אלעזר: מעשה ברבי מאיר, שהלך לעבר שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה, וכתבה (61) מלבו - וקראה. חזינן דשרי לכתוב מגילה שלא מן הכתב!?

אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר, דמיקיים ביה קרא ד"ועפעפיך יישירו נגדך" (62).

כי היכי דאמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי: מאי "ועפעפיך יישירו נגדך"? אמר לו: אלו דברי תורה (63), דכתיב בהו: "התעיף עיניך בו - ואיננו". דהיינו, שאם תכפול (64) ותסגור עיניך ממנה - הרי היא משתכחת ממך כהרף עין. ואפילו הכי, מיושרין הן אצל רבי מאיר.

רב חסדא אשכחיה לרב חונאל, דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב.

אמר ליה: ראויה כל התורה כולה ליכתב על פיך, אלא כך אמרו חכמים: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

ותמהינן: מדקאמר ליה רב חסדא: כל התורה כולה ראויה שתיכתב על פיך, מכלל דמיושרין הן אצלו! והא רבי מאיר כתב שלא מן הכתב, משום שמיושרין הן אצלו?

ומתרצינן: ההיא דרבי מאיר - שעת הדחק היתה, שלא היתה שם מגילה כתובה, ושעת הדחק - שאני. והיינו, דפליג רב חסדא אדרבי אבהו, וסבר, דאף במיושרין אצלו - אין כותבין שלא מתוך הכתב.

אביי שרא לדבי בר חבו, שהיה מוכר תפלין, למיכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב.

כמאן?

כי האי תנא. דתניא: רבי ירמיה אומר משום רבינו: תפלין ומזוזות - נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות שרטוט.

והלכתא, כך הלכה למשה מסיני, דתפלין - אין צריכין שרטוט (65), מזוזות - צריכין שרטוט (66).

אידי ואידי - תפלין ומזוזות - נכתבות שלא מן הכתב.

מאי טעמא? משום דמיגרס גריסין, ששגורות פרשיות אלו בפי הכל (67).

שנינו במשנתנו: **היתה כתובה בסם כו'.**

ומבארין מאי ניהו הני מילי:

סם - סמא הוא [זרניך. רש"י].

סקרא - אמר רבה בר בר חנה: סקרתא שמה. והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין.

קומוס - היינו קומא, שרף אילן.

דף יט - א

קנקנתום - חרתא דאושכפי, סם שצובעין בו מנעלים שחורין.

דיפתרא - דמליח וקמיח במים, ולא עפיץ, שאינו מעובד בעפצים.

נייר - מחקא, מין עשבים, ועשוי על ידי דבק.

שנינו במשנתנו: **עד שתהא כתובה אש ורית.**

מנלן?

דכתיב: "ככתבם וכזמנם", דהיינו שתהא כתובה כפי שהיתה כתובה בזמנם, שהיתה כתובה אשורית.

שנינו במשנתנו: **עד שתהא כתובה וכו' על הספר ובדיו וכו'.**

מנלן?

אתיא "כתיבה" - "כתיבה" (68). כתיב הכא: "ותכתב אסתר המלכה" (69).
וכתיב התם: "ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו".

מתניתין:

בן עיר (70) , שזמנו לקרות את המגילה ב"ד, **שהלך לכרך** שזמנו בט"ו, **וכן בן כרך**
שהלך לעיר, אימתי קורא את המגילה?

אם עתיד לחזור למקומו [בגמ' מפרש אימתי עתיד לחזור] - **קורא כמקומו (71)** .

ואם לאו - קורא עמהן, עם בני המקום שהוא שם עתה.

ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו?

רבי מאיר אומר : צריך לקרות את **כולה**.

רבי יהודה אומר : **מ"איש יהודי"**.

רבי יוסי אומר : **מ"אחר הדברים האלה** גידל המלך אחשורוש את המן".

גמרא:

אמר רבא : הא דאמרן דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו - קורא בט"ו, **לא**
שנו אלא כשעתיד לחזור לכרך **בלילי ארבעה עשר**, שיצא מהעיר קודם עלות
השחר, דאז אינו צריך לקרות עמהם בלילי י"ד, אף על פי שעדיין הוא שם, שהרי אינו
פרוז אפילו ליום אחד, שהרי ביום כבר לא יהיה שם.

אבל אם אין עתיד לחזור בלילי י"ד, אף על פי שעתיד לחזור ביום, הוי פרוז בן יומו,
וחשיב פרוז, ולהכי **קורא עמהן** בליל י"ד וביום י"ד.

והוא הדין להיפך, בבן עיר שהלך לכרך. אם עתיד לחזור בליל ט"ו, שלא יהא שם כלל
ביום ט"ו, הרי לא הוי מוקף אפילו ליום אחד, ולהכי קורא בכרך כמקומו, ביום י"ד. אבל
אם אין עתיד לחזור בליל ט"ו, אין קורא ב"ד, אלא ממתין וקורא עם בני הכרך בט"ו,
שהרי הוא מוקף בן יומו (72).

אמר רבא : **מנא אמינא לה** להא, דפרוז או מוקף בן יומו - קורא עמהן?

דכתיב : **"על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות"**. **מכדי כתיב**
כבר : **"היהודים הפרזים"**, **למה לי למיכתב תו** : **"היושבים בערי הפרזות"**?
אלא, **הא קמשמע לן, דפרוז בן יומו - נקרא פרוז (73)** .

אשכחן פרוז. מוקף בן יומו דחשיב מוקף - מנא לן?

ומהדרינגן: **סברא הוא. מדפרוז בן יומו - קרוי פרוז, מוקף בן יומו נמי קרוי מוקף. ואמר רבא: בן כפר, שדינו שמקדים ליום הכניסה, וקרא כבר בזמנו (74), שהלך לעיר, שדינה לקרות בי"ד, והיה שם בליל י"ד, בין כך ובין כך, בין שעתיד לחזור קודם שיאור היום, ובין שאינו עתיד לחזור - קורא עמהן בלילה (75).**

מאי טעמא?

משום דהאי בן כפר, מעיקרא דדינא **כבני העיר בעי למקרי**, שהרי פרוז הוא, **ורבנן הוא דאקילו על בני הכפרים** שיוכלו לקרוא ביום הכניסה, **כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם בכרכין (76)**.

אם כן, **הני מיילי דאקילו עליהו שאין צריכין לקרות בי"ד, היינו כי איתיה בדוכתיה בליל י"ד. אבל כי איתיה בעיר בליל י"ד, כבני העיר בעי למקרי**, שהרי ממילא הוא שם, ואין שייכת התקנה.

איתיביה אביי: בן כרך שהלך לעיר - בין כך ובין כך קורא כמקומו. ואיכא למתמה אהך ברייתא: **בן כרך סלקא דעתך דבין כך ובין כך קורא כמקומו? והא באם עתיד לחזור למקומו מבעוד יום תליא מילתא, כדאמרן לעיל! אלא לאו, בבן כפר מיירי ברייתא, וחזינן דבן כפר תמיד קורא כמקומו?!**

ומתרצינן: **וכי לאו תרוצי מתרצת ללישנא דברייתא, ואמרת דלא מיירי בבן כרך אלא בבן כפר? אם כן, שני נמי ותני בברייתא "קורא עמהן", ולא "קורא כמקומו".**

שנינו במשנתינו: **מהיכן קורא אדם את המגילה וכו'.**

תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: מ"בלילה הוא נדדה שנת המלך".

אמר רבי יוחנן: וכולן, כל הני תנאי שנחלקו מהיכן קורא את המגילה, מקרא אחד דרשו. דכתיב: "ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף", חזינן שהקפיד הכתוב להזכיר את כל תוקף.

ובהכי איפליגו:

מאן דאמר דצריך לקרות את כולה, סבר ד"כל תוקף" היינו תוקפו של אחשוורוש, והרי מתחילת המגילה עד סופה מוזכר תוקפו.

ומאן דאמר מ"איש יהודי" - תוקפו של מרדכי.

ומאן דאמר מ"אחר הדברים האלה" - תוקפו של המן.

ומאן דאמר מ"בלילה ההוא" - תוקפו של נס (77) .

רב הונא אמר מהכא, בהאי קרא איפליגו. דכתיב: "ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם". ופירושא דהאי קרא, דהמגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות "מה ראו" באותו זמן לעשות מה שעשו, ומפרש "על ככה", ומפרש "מה הגיע אליהם", לעושים, לבסוף.

ובהכי איפליגו :

מאן דאמר כולה - דריש לקרא הכי: מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש? על ככה - משום דחשיב שבעים שנין ולא איפרוק ישראל מגלותן [כדלעיל י"א ע"ב]. ומה הגיע אליהם - דנשתכר וקטל את ושתי (78) .

ומאן דאמר מ"איש יהודי" דריש הכי: מה ראה מרדכי דאיכני בהמן? על ככה - דשוי המן נפשיה עבודה זרה (79). ומה הגיע אליהם - דאתרחיש ניסא.

ומאן דאמר מ"אחר הדברים האלה" דריש הכי: מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים? על ככה - משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. ומה הגיע אליהם - ותלו אותו ואת בניו על העץ.

ומאן דאמר מ"בלילה ההוא" דריש הכי: מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות? על ככה - משום דחשב: מאי האי דזמינתיה אסתר להמן בהדיה למשתה [כדלעיל ט"ו ע"ב]. ומה הגיע אליהם - דאתרחיש ניסא.

אמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר שצריך לקרות את כולה.

ואפילו למאן דאמר דסגי למקרי מ"איש יהודי", על כל פנים צריכה שתהא כתובה כולה לפניו.

ואמר רבי חלבו, אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: מגילה נקראת "ספר", דכתיב: "ונכתב בספר". ונקראת גם "אגרת" (80) , דכתיב: "את אגרת הפורים" (81).

מהאי דנקראת ספר, ילפינן שאם תפרה בחוטי פשתן - פסולה. אלא צריך לתפרה דווקא בגידין, כדין ספר תורה (82) [דאיכא מאן דאמר הכי במס' מכות י"א ע"א].

ומהאי דנקראת אגרת, דמשמע שאינה חמורה כספר תורה (83), ילפינן שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין, אף על פי ששאר המגילה תפורה בחוטי פשתן - כשרה (84). אמר רב נחמן: ובלבד שיהו חוטי הגידין משולשין, דהיינו, שיהא מראש הספר עד תפירת הגיד הראשון - כמרחק שמהגיד הראשון עד הגיד השני. (85) וכן מן הגיד השני לשלישי, וכן מן הגיד השלישי - עד סוף הספר (86).

אמר רב יהודה אמר שמואל: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים, שהיתה מחוברת לספרים אחרים באותה גלילה - לא יצא, משום דבעינן שתהא איגרת לעצמה, דבהכי מיפרסם ניסא טפי, דאם היא בין הכתובים - נראה כקורא במקרא.

אמר רבא: לא אמרן דלא יצא, אלא דלא מחסרא [קצרה] ומייתרא [או ארוכה] המגילה יותר משאר הקלפים המחוברים אליה - פורתא, אבל אי מחסרא ומייתרא פורתא - לית לן בה, שהרי יש לה היכר לעצמה (87).

דף יט - ב

לוי בר שמואל, הוה קא קרי קמיה דרב יהודה, במגילה הכתובה בין הכתובים.

אמר ליה רב יהודה: הרי אמרו: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - לא יצא.

ומחו לה אמוחא, כלומר, לאחר שאמר שמועתו - הכה על קדקדה, שסתר מקצתה (88) ואמר: דווקא בצבור שנו (89), אבל ביחיד - יצא.

ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דין שיור התפר, דהיינו, שכשתופר ספר תורה (90), לא יתחיל התפר מיד בראש היריעה, אלא צריך לשייר מעט (91) למעלה ולמטה, ואחר כך להתחיל לתפור - הלכה למשה מסיני הוא.

ומחו לה אמוחא, כלומר, לאחר שאמר הלכה זו - חזר וסתר דבריו. דלא מהלכה למשה מסיני היא, ולא אמרו לדין זה - אלא כדי שלא יקרע הספר (92).

והיינו, שאם אינו משייר, אם מהדק יותר מדי כשגולל את הספר, עלול להקרע מקום התפר לגמרי. אבל עתה, שמשייר מעט, אם יראה שמתחיל להקרע כשמהדק - ימנע מלהדק יותר.

ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כשעבר ה' לפניהם [דכתיב במשה: ושמתוך בנקרת הצור], ובאליהו כתיב: "ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר צא ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו'"] פתח כמלא נקב מחט סדקית [מחט דקה, ונקראת "סדקית" לפי שתופרין בה סדקי בגדים] - לא היו יכולין לעמוד מפני האורה. שנאמר: "כי לא יראני האדם וחי".

אלא ששך הקדוש ברוך הוא בעדם, כדכתיב במשה: "ושכותי כפי עליך עד עבריי" (93).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי האי דכתיב: "ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר"?

מלמד, שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה, דהיינו, ריבויין - דילפינן להו מהיכא דכתיב "את" ו"גם", ומיעוטינן - דילפינן להו מהיכא דכתיב "אך" ו"רק".

ודקדוקי סופרים, דהיינו מה שדקדקו האחרונים בלשון משנת הראשונים (94).

ומה שהסופרים עתידין לחדש. והאי "מה שהסופרים עתידין לחדש" - מאי ניהו?

מקרא מגילה (95).

משנה:

הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ מחרש (96), ושוטה, וקטן (97).

רבי יהודה מכשיר בקטן (98).

גמרא:

והוינן בה: מאן האי תנא דסבר דחרש בדיעבד נמי לא יקרא את המגילה?

אמר רב מתנה: רבי יוסי היא.

דתנן: הקורא את שמע, ולא השמיע לאזנו - יצא.

רבי יוסי אומר: לא יצא. חזינן דסבירא ליה לרבי יוסי, דאפילו בדיעבד לא יקרא, אם אינו יכול להשמיע לאזנו (99).

ומקשינן: **וממאי דהאי דקתני במתניתין "חוץ מחרש" - רבי יוסי היא, ודיעבד נמי לא יצא? דלמא רבי יהודה** [תנא קמא דההיא מתניתין] **היא, וקאמרה מתניתין דלכתחלה הוא דחרש לא יקרא, הא דיעבד - שפיר דמי, ויצא!!**

ומתרצינן: **לא סלקא דעתך למימר הכי.**

דהא **קתני במתניתין חרש - דומיא דשוטה וקטן. מה שוטה וקטן - בדיעבד נמי לא יקרא, אף חרש - דיעבד נמי לא.**

ותמהינן: ממאי? **דלמא הא - שוטה וקטן - כדאיתא, דאפילו דיעבד לא, והא - חרש - כדאיתא, דלכתחילה הוא דלא יקרא, הא דיעבד - שפיר דמי!!**

ומתרצינן: **מדקתני בסיפא: רבי יהודה מכשיר בקטן, מכלל דרישא - לאו רבי יהודה היא.**

ומקשינן: **ודלמא כולה רבי יהודה היא [נמי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה ודלמא כולה רבי יהודה היא (100)], ותרי גווני [שני סוגי] קטן קתני לה, ומתניתין חסורי מיחסורא (101), והכי קתני:**

הכל כשרין לקרות את המגילה - חוץ מחרש שוטה וקטן.

במה דברים אמורים דקטן אינו קורא, בקטן שלא הגיע לזמן חינוך למצוות. אבל בקטן שהגיע לחינוך, דהיינו כבן תשע וכן עשר (102)

- אפילו לכתחלה יקרא, שהרי רבי יהודה מכשיר בקטן.

ומקשינן: **במאי אוקימתא למתניתין - כרבי יהודה, ואשמעת לך, דהא דאמר רבי יהודה: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא - בדיעבד קאמר, אבל לכתחילה לא יקרא, דאם לא כן, תקשי הך דקתני במתניתין דידן דחרש לא יקרא, ועל כרחך, דמתניתין - לכתחילה קאמר דלא יקרא, ובדיעבד - יצא!!**

אלא מעתה, תקשי הא דתני יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי: חרש המדבר ואינו שומע - תורם תרומה לכתחלה, ואף על פי שהוא צריך לברך, ואין אזניו שומעות את הברכה שמוציא מפיו, מני?

אי רבי יהודה היא, הא סבירא ליה דיעבד - אין, אבל לכתחלה - לא, דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו!

ואי רבי יוסי היא, הא סבירא ליה דאפילו בדיעבד נמי לא יצא!

אם כן, מאן תנא דסבירא ליה דאפילו לכתחילה תורם?

ותמהינן: **ואלא מאי בעית למימר, דההיא דרבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי - כרבי יהודה היא, וסבירא ליה לרבי יהודה דאפילו לכתחילה יקרא את שמע - אף על פי שאינו משמיע לאזניו, ולכן בתרומה - אפילו לכתחלה תורם, וכן קורא את המגילה אפילו לכתחילה, ומתניתין דידן - רק אליבא דרבי יוסי היא (103)?**

אם כן, **אלא הא דתניא: לא יברך אדם ברכת המזון בלבו (104), ואם בירך - יצא בדיעבד, מני? הא ליכא לאוקמה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי! (105) דאי כרבי יהודה, הא סבירא ליה דאפילו לכתחלה יקרא!**

אי רבי יוסי, הא סבירא ליה דאפילו דיעבד נמי לא!!

דף כ - א

ומתרצינן: **לעולם** ההיא דתרומה **רבי יהודה היא, ובאמת אפילו לכתחילה מכשיר כדאמרן. ומתניתין רבי יוסי היא, ואפילו דיעבד נמי לא יקרא. ולא קשיא** ההיא דברכת המזון -

דהא דתנן דתורם לכתחילה - דידיה, שיטת רבי יהודה עצמו היא.

ואילו **הא דברכת המזון, דלכתחילה לא יברך, ואם בירך יצא - שיטתיה דרביה דרבי יהודה היא, דהוא רבי אלעזר בן עזריה.**

דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה: הקורא את שמע - צריך שישמיע לאזניו. שנאמר: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ודרשינן:

השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך. ולישנא ד"צריך שישמיע לאזנו", משמע דלכתחילה צריך לעשות כך, אבל בדיעבד - יצא.

רבי מאיר אומר: "אשר אנכי מצוך היום על לבבך" - משמע דאחר כוונת הלב הן הן הדברים, ולהכי סבירא ליה דאפילו לכתחילה אין צריך להשמיע לאזנו, דעיקר תליא בכוונת הלב.

ואמרינן: **השתא דאתית להכי**, דאשמעת לן הך פלוגתא דרבי יהודה ורבי מאיר, **אפילו תימא דרבי יהודה - כרביה סבירא ליה**, וסבירא לתרווייהו דהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - דווקא בדיעבד יצא, אבל לכתחילה לא יקרא. ומתניתין דידן נמי רבי יהודה היא, ודווקא לכתחילה לא יקרא. וההיא דברכת המזון - נמי רבי יהודה היא.

ודקשיא לך **הא דתני יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי**, דתורם אפילו לכתחילה, מני? הא ליכא לאוקמה לא אליבא דרבי יהודה, ולא אליבא דרבי יוסי?!

לא תקשי לך, דאיכא למימר **דרבי מאיר היא**, דמכשר אפילו לכתחילה.

שנינו במשנתנו: **רבי יהודה מכשיר בקטן.**

תניא: אמר רבי יהודה: הרי קטן הייתי, וקריתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד!

אמרו לו: אין מביאין ראיה מן הקטן (106).

תניא, אמר רבי: קטן הייתי, וקריתיה למעלה מרבי יהודה! אמרו לו: אין מביאין ראיה מן המתיר, שהרי רבי יהודה שקרית לפניו - הוא עצמו המתיר בקטן, ואם כן אין ראיה מזה שלא אמר על כך דבר, שהרי רבים חולקין עליו.

ותמהינן: **ולימרו ליה לרבי: אין מביאין ראיה מן הקטן?**

ומתריצין: **חדא מילתא, ועוד מילתא - קאמרו ליה:**

חדא - דקטן היית, ואין מביאין ראיה מן הקטן.

ועוד - דאפילו אי גדול היית, הא אין מביאין ראיה מן המתיר.

משנה:

אין קורין את המגילה,

ולא מלין,

וזב וטמא מת שהגיעו ליום השביעי לטומאתו, **לא טובלין** מיד בכניסת יום השביעי בלילה, ואף על גב דלילה תחילת יום הוא, הכא בעינן יום דווקא, כדמבארין בגמרא (107) [אבל אחר שעבר היום, יכולין לטבול גם בלילה (108), דהא דבעינן יום דווקא, היינו דזמן טבילתן מתחיל ביום].

ולא מזין מי פרה על הטמא,

וכן שומרת יום כנגד יום, דהיינו אשה בימי זיבה, שראתה ראייה אחת, שצריכה לשמור יום כנגד יום, ואחר כך טובלת - **לא תטבול**,

כל אלו לא יעשו - **עד שתנץ החמה**, שאז יצא מספק לילה.

וכולן, שעשו משעלה עמוד השחר - כשר. משום שבאמת מעלות השחר יממא הוא, אלא לפי שאין הכל בקיאים בו, צריכין להמתין עד הנץ החמה (109). ולהכי, בדיעבד, אם עשה מעלות השחר - כשר (110).

גמרא:

מנלן דקריאת המגילה בעינן דווקא ביום?

דאמר קרא: "והימים האלה נזכרים ונעשים". משמע, **ביום - אין, בלילה - לא**.

לימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי! דאמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה, ולשנותה ביום. והא במתניתין קתני דקורין דווקא ביום!!

ומתרצינן: **כי קתני** מתניתין דקריאת המגילה דווקא ביום - **אקריאה שניה, דקורין ביום**. אבל קריאה ראשונה - נקראת בלילה.

שנינו במשנתנו: **ולא מלין וכו'**. מנלן?

דכתיב: "וביום השמיני ימול". משמע - ביום דווקא.

שנינו במשנתנו: **ולא טובלין ולא מזין וכו'**.

מנלן?

דכתיב בטמא מת: **"והזה הטהור על הטמא וגו' ביום השביעי"**, משמע דהזיה דווקא ביום. **ואיתקש טבילה - להזיה**, דכתיב בסיפיה דקרא: **"ורחץ במים"**. ומהכא ילפינן נמי לזב וזבה - שטבילתן דווקא ביום.

שנינו במשנתנו: **וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכו'.**

ומקשינן: **פשיטא! מאי שנא שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות?**

ומתריצין: **איצטריך. דסלקא דעתך אמינא, תיהוי ראית זבה - כראיה ראשונה של זב, וראיה ראשונה של זב - איתקש לבעל קרי, דכתיב: "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע"** [דזב דהכא היינו בעל ראיה אחת, דהא חדא ראיה כתיב התם, והאי "אשר תצא ממנו שכבת זרע" - היינו בעל קרי].

אם כן, נימא: **מה בעל קרי - טובל ביום הראיה, האי נמי - זבה, דדמיא לזב שהוקש לבעל קרי - ליטבול ביומיה** [ביום הראיה]!

וכיון דליכא למימר הכי, דהא זבה **ביממא** דראיה **לא מצי טבלה, דכתיב: "כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה"**, ודרשינן [במס' נדה ע"ג ע"א]: **"יהיה לה" - מלמד שסופרת אחד לאחד, דהיינו שצריכה לשמור יום אחד כנגד יום הראיה. ולהכי אינה יכולה לטבול ביום הראיה, אלא רק לאחר שיתחיל היום שאחריו.**

אם כן, **בליליא** דיום שאחריו **מיהת, ליעביד מקצת שימור - ותיטבול!**

קמשמע לן, דכיון דבעיא ספירה, דספירת יום כנגד יום, דוגמת ספירת שבעה היא

דף כ - ב

ספירה ביממא דווקא **היא**, כדכתיב: **"וספרה לה שבעת ימים"**. ולהכי אינה יכולה לטבול אלא ביום, שהרי צריכה ספירה כדי לטבול.

שנינו במשנתנו: **וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר.**

מנהני מילי?

אמר רבא, דאמר קרא: "ויקרא אלהים לאור יום". למאיר ובא, דהיינו עלות השחר - **קראו יום**.

ומקשינן: **אלא מעתה**, סיפא דקרא, דכתיב: "**ולחשך קרא לילה**", הכי נמי דנדרוש **למחשיך ובא קרא לילה**, דהיינו שמשקיעת החמה כבר לילה הוא? **והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים - לאו לילה הוא!?! אלא אמר רבי זירא**: מהכא ילפינן לה דמעלות השחר מקרי יום: דכתיב [כשבנה נחמיה את חומת ירושלים, ורצו להלחם בו]: "**ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים**". חזינן דתחילת היום - עלות השחר הוא.

ואומר: "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה".

והוינן בה: **מאי ואומר?** למאי אצטריך קרא בתרא?

ומבארין: הכי קאמר, **וכי תימא דבאמת משעלה עמוד השחר - לאו יממא הוא**, עד הנץ החמה. **ומכי ערבא שמשא** - כבר **ליליא** הוא, קודם צאת הכוכבים. ומהא דעבדו מלאכה מעלות השחר - ליכא ראייה, דרק **אינהו** הוא **דמקדמי ומחשכי**, שהיו משכימין קודם היום, ומעריבין אחר היום?

תא שמע: "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה". דמהאי קרא שמעינן שהיו עושים מלאכה ביום דווקא, אם כן, חזינן דיום - מעלות השחר עד צאת הכוכבים הוא.

משנה:

אף על גב דקיימא לן דזריזין מקדימין למצוות (111), וילפינן לה מדכתיב: "וישכם אברהם בבקר", מכל מקום, **כל היום כשר** (112) למצוות דלהלן: **לקריאת המגילה** (113), **ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטילת לולב, ולתפלת המוספין, ולהקרבת המוספין, ולוידוי הפרים**, דהיינו פר העלם דבר של ציבור, ופר כהן משית, שמתוודין עליהם החטא שהביאום עליו. **ולוידוי מעשר** (114) [היינו הך דכתיב: "ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקדש מן הבית וגו'"], **ולוידוי יום הכפורים** [שהכהן סומך ידיו על הפר ומתודה].

וכן **לסמיכה, לשחיטה** דקרבנות, **לתנופה** של המנחה, **להגשה** של המנחה, דהיינו שמגיעה בקרן מערבית של המזבח כנגד חודה של קרן, ואחר כך קומצה [כדאמרינן במס' מנחות י"ט ע"ב]. **לקמיצה** של מנחה, **ולהקטרה** של הקומץ, **למליקה, ולקבלה** של דם הקרבן, **ולהזיה** של הדם (115), **ולהשקיית סוטה, ולעריפת העגלה, ולטהרת המצורע** [בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת] (116).

וכשם שכל היום כשר למצוות אלו, כך כל הלילה - כשר לקצירת העומר (117), ולהקטר חלבים ואברים, שמצותן בלילה.

זה הכלל: דבר שמצותו ביום - כשר כל היום. ואילו דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה.

גמרא:

מנלן דכל היום כשר לקריאת המגילה?

דאמר קרא: "והימים האלה נזכרים ונעשים".

לקריאת ההלל - מנלן?

דכתיב: "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'". משמע - כל היום. מזריחת השמש - עד שקיעתה (118).

רב יוסף אומר: מהאי קרא ילפינן לקריאת ההלל, דכתיב: "זה היום עשה ה'".

ולנטילת לולב - מנלן?

דכתיב: "ולקחתם לכם ביום הראשון".

ולתקיעת שופר - דכתיב: "יום תרועה יהיה לכם".

ולמוספין - דכתיב בהו: "דבר יום ביומו".

ולתפלת המוספין - דכמוספין שויה רבנן, ומוספין הא ילפינן להו לעיל מקרא.

ולוידוי פרים - דיליף "כפרה" - "כפרה" מיום הכפורים.

דתניא גבי יום הכפורים: כתיב: "וכפר בעדו ובעד ביתו" - בכפרת דברים הכתוב מדבר [במס' יומא מבואר, דעל כרחך מיירי בכפרת דברים ולא בכפרת דמים, דהא כתיב בתריה: "ושחט את פר החטאת", למדנו שעדיין לא נשחט הפר]. וכפרה - ביממא הוא, דכתיב: "ביום הזה יכפר עליכם", אלמא כפרתו ביום היא.

שנינו במשנתנו: ולוידוי מעשר וכו'.

מנלן דזמנו כל היום?

**דכתיב בוידוי מעשר: "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית",
וסמיך ליה: "היום הזה ה' אלהיך מצוד".**

שנינו במשנתנו: **לסמיכה ולשחיטה.**

מנלן?

דכתיב: "וסמך ושחט", וכתוב בה בשחיטה: "ביום זבחכם".

ולתנופה - דכתיב: "ביום הניפכם את הע ומר".

**ולהגשה - דאיתקש לתנופה. דכתיב: "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת
הקנאות והניף והקריב".** והך הקרבה - הגשה היא, דאי אפשר לומר דהיינו הקטרת
הקומץ, דהא כתיב בתריה: "וקמץ והקטיר".

**ולמליקה, ולקמיצה, ולהקטרה, ולהזיה - דכתיב: "ביום צוותו את בני
ישראל להקריב את קרבניהם".** חזינן דהקרבת קרבן - ביום היא, וכל הני עבודות -
עבודת הקרבת קרבן הן [כמבואר ברש"י מקראי, עיי"ש].

ולהשקיית סוטה - מנלן?

דאתיא "תורה" - "תורה". כתיב הכא בסוטה: **"ועשה לה הכהן את כל
התורה הזאת", וכתוב התם: "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט".**
מה משפט - ביום דווקא [כדילפינן במס' סנהדרין ל"ד ע"ב], אף כאן - ביום.

דף כא - א

שנינו במשנתנו: **ולעריפת העגלה.**

מנלן?

אמרי דבי רבי ינאי: משום ד"כפרה" **כתיב בה** ["כפר לעמך ישראל"] - **כקדשים,**
והקרבת קדשים, הא ילפינן לעיל דביום היא.

שנינו במשנתנו: **ולטהרת מצורע.**

מנלן?

דכתיב: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו".

שנינו במשנתנו: **כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו'.**

מנלן? **דאמר מר: קצירה וספירה - בלילה, והבאה - ביום** [ויילפינן לה במס' מנחות ס"ו ע"א מקראי].

שנינו במשנתנו: **ולהקטר חלבים ואברים.**

מנלן?

דכתיב: "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר".

שנינו במשנתנו: **זה הכלל, דבר שמצותו ביום כשר כל היום.**

והוינן בה: **האי דקתני זה הכלל - לאתויי מאי?**

ומבארין: **לאתויי סידור בזיכין וסלוק בזיכין** (119) [שתי כפות מלאות לבונה] הבאים עם לחם הפנים, שנעשה דווקא ביום, **וכרבי יוסי.**

דתניא: רבי יוסי אומר: אם סילק את המערכה הישנה של לחם הפנים בשחרית [בשחר], **וסידר את המערכה החדשה ערבית** (120) - **אין בכך כלום**, אף על פי שהיה במשך היום זמן שהיה השלחן בלא לחם.

ומה אני מקיים "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", דמשמע שצריך שיהא תמיד לחם על השלחן?

מהאי קרא ילפינן **שלא ילין** (121) **השולחן בלילה בלא לחם** [ורבנן פליגי התם אדרבי יוסי, וסברי דאף ביום אסור שיהא השלחן בלא לחם].

שנינו במשנתנו: **דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה.**

והוינן בה: **האי כללא - לאתויי מאי?**

ומבארין: **לאתויי אכילת פסחים**, שמצותה כל הלילה, **ודלא כרבי אלעזר בן עזריה.**

דתניא, כתיב: "ואכלו את הבשר בלילה הזה". אמר רבי אלעזר בן עזריה:
נאמר כאן: "בלילה הזה", ונאמר להלן גבי מכת בכורות: "ועברתי בארץ

מצרים בלילה הזה". מה להלן - עד חצות, כדכתיב התם: "כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים וגו'", אף כאן - עד חצות דווקא מותר לאכול את קרבן הפסח, ותו לא (122).

הדרן עלך פרק הקורא למפרע

פרק שלישי - הקורא עומד

מתניתין:

הקורא את המגילה, יכול לקראה בין עומד ובין יושב (1).

בין אם קראה אחד, ובין אם קראה שנים יחד - יצאו. ולא אמרינן הכא: "תרי קלי לא משתמעיי" [והטעם יבואר בגמ'].

מקום שנהגו לברך לאחר קריאת המגילה - יברך (2). והיכא דנהגו שלא לברך - לא יברך. כלומר, אין צריך לברך.

בימי שני וחמישי, ובשבת במנחה, שתקן עזרא (3) שיהו קורין בתורה, קורין שלשה קרואין, כהן לוי וישראל. אין פוחתין מהן, משלשה קרואין, ואין מוסיפין עליהן.

ומאי טעמא דאין מוסיפין עליהן?

בשני וחמישי - משום בטול מלאכה, שהרי ימי מלאכה הן.

ובשבת - משום שכל היום היו רגילין לדרוש, והיו מתפללין מנחה רק סמוך לחשכה, ואם יוסיפו על הקרואין, יקשה לציבור העיכוב.

וכן, **אין מפטירין** (4) **בנביא** (5) בהני זימני, משום הני טעמי. בשבת - משום דטורח הוא לציבור. ובשני וחמישי - משום ביטול מלאכה.

הפותח והחותם בתורה - מברך לפנייה ולאחריה. כלומר, הפותח - מברך לפנייה, והחותם - מברך לאחריה, ושאר הקרואין לא מברכין כלל (6) [וטעם מנהגנו שכל העולים מברכים - יבואר בגמרא]. **בראשי חדשים ובחולו של מועד, קורין ארבעה. אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן,** משום דאיכא בהני זימני ביטול מלאכה, דאף בחולו של מועד - מלאכת דבר האבד מותרת. **ואין מפטירין בנביא** משום האי טעמא גופיה [דביטול מלאכה].

ואף בימים אלו, שמוסיפין בהם קרואין, רק **הפותח והחותם בתורה - מברך לפנייה ולאחריה**, ואין הקרואין הנוספים מוסיפין ברכה לפנייה ולאחריה (7).

זה הכלל:

כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב - קורין ארבעה, והיינו, ראש חודש וחולו של מועד (8). ובימים אלו, אין פוחתין, ואין מוסיפין, ואין מפטירין - וכדלעיל.

ביום טוב - קורין חמשה.

ביום הכפורים - קורין ששה.

בשבת - שבעה.

ובימים אלו, **אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן** (9), ומפטירין בנביא.

ואף שמוסיפין בימים אלו קרואים, רק **הפותח והחותם בתורה - מברך לפנייה ולאחריה.**

גמרא:

תנא: מה שאין כן בקריאת התורה, שאין קוראה בציבור - אלא מעומד (10).

מנהגי מילי?

אמר רבי אבהו: דאמר קרא, דאמר ליה קודשא בריך הוא למשה: **"ואתה פה עמד עמד"**, וכי הא דדייק ואמר רבי אבהו: **אלמלא מקרא כתוב - אי אפשר**

לאומרו. כביכול - אף הקדוש ברוך הוא בעמידה. דהא אמר הקדוש ברוך הוא למשה "עמד עמדי", וכביכול עמד אף הוא כאדם.

חזינן דבעינן עמידה כשקורא ומשמיע לאחרים, דהא הקב"ה עמד כשהשמיע למשה (11).

ועוד דייק **ואמר רבי אבהו** מהאי קרא: **מנין לרב שלא ישב על גבי מטה, וישנה לתלמידו היושב על גבי קרקע** (12), אלא, או ישבו שניהם על גבי המטה, או שניהם על גבי קרקע,

שנאמר: "ואתה פה עמד עמדי". חזינן דתרווייהו, הרב והתלמיד, צריכין להיות באותו מקום בישיבתם או בעמידתם.

תנו רבנן: מימות משה ועד רבן גמליאל, לא היו למדין תורה - אלא מעומד (13).

משמת רבן גמליאל - ירד חולי לעולם, והיו למדין תורה מיושב מחמת חולשה.

והיינו דתנן: משמת רבן גמליאל - בטל כבוד תורה (14).

כתוב אחד אומר במשה: "ואשב בהר". וכתוב אחד אומר: "ואנכי עמדתי בהר". קשו קראי אהדדי?!

אמר רב: עומד - ולומד מפי הגבורה, יושב - ושונה שוב לבדו מה שלמד.

רבי חנינא אמר: לא עומד ממש היה, ולא יושב ממש, אלא שהיה שוחה (15).

רבי יוחנן אמר: באמת עומד היה, והאי דכתיב: "ואשב בהר" היינו שנתעכב שם, שאין ישיבה - אלא לשון עכבה [עייכוב]. **שנאמר: "ותשבו בקדש ימים רבים",** והיינו, שנתעכבו שם ימים רבים.

רבא אמר: רכות, דברים רכים ונוחין שקל לאדם לשמען - שמען משה מעומד, וקשות - שמען מיושב.

שנינו במשנתנו: **קראה אחד קראה שנים יצאו וכו'.**

תנא: מה שאין כן בתורה, שאין קוראה - אלא אחד לבדו (16).

תנו רבנן: בתורה - אחד קורא, ואחד מתרגם. ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין, משום דתרי קלי - לא משתמע.

ובנביא - אחד קורא, ואפילו שנים מתרגמין. ובלבד שלא יהו שנים קורין, ושנים מתרגמין.

וטעמא, משום שהתרגום אינו אלא כדי להשמיע לנשים ולעמי הארץ שאינם מבינים הקריאה. ולהכי, בתרגום של תורה, צריכין שישמעו היטב, כדי שיהו מבינין את המצוות, ולהכי לא יתרגמו שנים. אבל בתרגום של נביאים - לא קפדינן כולי האי.

ובהלל ובמגילה - אפילו עשרה קורין, ועשרה מתרגמין (17).

מאי טעמא?

כיון דחביבה, יהבי השומעין דעתייהו - ושמעי אפילו משנים (18).

שנינו במשנתנו: **מקום שנהגו לברך - יברך וכו'.**

אמר אביי: לא שנו דבמקום שנהגו שלא לברך - לא יברך, אלא לאחריה. אבל לפניו - מצוה לברך.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות כולן - מברך עליהן עובר (19) [קודם] לעשייתן. מאי משמע דהאי "עובר" - לישנא דאקדומי הוא?

אמר רב נחמן בר יצחק, דאמר קרא: "וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי". והיינו - שהקדים את הכושי.

אביי אמר: מהכא, דכתיב: "והוא עבר לפניו".

ואיבעית אימא מהכא: "ויעבר מלכם לפניו וה' בראשם".

לפניה מאי מברך?

רב ששת מקטרוזיא איקלע לקמיה דרב אשי, ובריך מנ"ח. דהיינו ראשי תיבות של: "על מקרא מגילה", "שעשה נסים לאבותינו", ו"שהחיינו" (20) (21).

לאחריה מאי מברך?

"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו (22), ברוך אתה ה', הנפרע לישראל מכל צריהם".

רבא אמר בסיומא דהך ברכה: האל המושיע.

אמר רב פפא: הלכך, כיון דמר אמר הכי, ומר אמר הכי - נימרינהו לתרוייהו. והכי נימא: "ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע".

שנינו במשנתנו: בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה וכו'.

הני שלשה קרואין, כנגד מי הם?

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים.

רבא אמר: כנגד כהנים לויים וישראלים.

והוינן בה: אם כן, דמנין הקרואין כנגד דבר כלשהו נתקן, אלא הא דתני רב שימי: אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת (23), ופסוק ד"וידבר ה' אל משה לאמר" עולה מן המנין, אף על פי שאין ללמוד ממנו כלום. הני עשרה פסוקין כנגד מי הם? אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת.

רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני.

ורבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

הי נינהו עשרה מאמרות?

כל קראי ד"ויאמר" דבראשית, כגון: "ויאמר אלקים יהי אור".

ותמהינן: הני "ויאמר" - תשעה הוו!?

ומתרצינן: "בראשית ברא אלקים" שנאמר בבריאת שמים וארץ - נמי מאמר הוא. דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", חזינן דשמים וארץ - נמי במאמר נבראו.

אמר רבא: אם הראשון משלשת הקרואים הוא שקרא ארבעה פסוקים [שהרי קורין עשרה פסוקין לשלשה קרואין, אם כן, יוצא שאחד הקרואין קורא ארבעה פסוקין,

והשאר קורין כל אחד שלשה שלשה פסוקין] - **משובח** הוא. וכן **שני שקרא ארבעה**
[אם לא קרא הראשון] - **משובח**. וכן **שלישי שקרא ארבעה** - **משובח** (24) .

והשתא מפרש רבא למילתיה :

ראשון שקרא ארבעה - **משובח**, מנלן?

דתנן: בשלש קופות של שלש סאין, שבהן תורמין את הלשכה. והיינו, שהיו מניחין בלשכה את מטבעות מחצית השקל, ושלש פעמים בשנה היו נוטלין אותן משם באותן שלוש קופות, כדי לקנות בהם קרבנות.

והיה כתוב עליהן אותיות אב"ג, כדי לידע איזו מהן, מאותן קופות, נתרמה ראשון, כדי להקריב ממנה ראשון, משום שמצוה בראשון. חזינן דראשון משובח.

אמצעי שקרא ארבעה - **משובח**, מנלן?

דתניא, כתיב: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" - **מלמד שמצדד** (25) **פניהם** של ששת הנרות, דהיינו, פיהם של הנרות [נרות - הם הבזיכין שבהם מניחים את השמן והפתילה], ששם מונחת הפתילה, **כלפי נר מערבי**, שהוא הנר הקבוע בגוף המנורה, באמצעה. והיינו - "אל מול פני המנורה".

ונר מערבי - היה מוטה **כלפי שכינה** שהיא במערב, שהמנורה היתה מונחת במשכן בין צפון לדרום, ונר מערבי היה משוך קמעה כלפי מערב (26).

ואמר רבי יוחנן: מכאן - שאמצעי משובח, שהרי כל הנרות היו פונים כלפי נר מערבי, שהוא אמצעי.

ואחרון שקרא ארבעה - **משובח**. מאי טעמא?

משום דמעלין בקדש - ולא מורידין. ולהכי, עדיפא טפי שיקרא האחרון ארבעה. דאם יקרא אחד מן הראשונים ארבעה, נמצא שמורידין באחרון - שקורא רק שלשה.

רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר, וקרא הראשון ארבעה פסוקין, ושבחיה רב פפא (27) .

שנינו במשנתנו : **אין פוחתין מהן ואין מוסיפין וכו'.**

תנא: הפותח, הקורא הראשון - מברך לפניו, והחותם - מברך לאחריה.

ומאי טעמא דנהגו **האידינא**, בזמננו, **דכולהו**, כל הקרואין, **מברכי לפניה ולאחריה?**

היינו טעמא דתקיננו רבנן - גזירה משום הנכנסין, דהיינו אותן שנכנסו לאחר שברך הפותח, ולא שמעו ברכתו, ויאמרו שאין ברכה בתורה לפניה, להכי תקנו ברכה לפניה לכל הקרואין (28).

ומשום היוצאין, דהיינו אותן שיצאו קודם שברך החותם, ויאמרו שאין ברכה בתורה לאחריה, להכי תקנו ברכה אחריה לכל הקרואין.

שנינו במשנתינו: **בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו'.**

בעא מיניה עולא בר רב מרבא: פרשת ראש חודש, כיצד קורין אותה בארבעה קרואין?

דמתחילין הקריאה בפרשת התמיד: **"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו'".** אם כן, הך פרשתא דהויין תמניא פסוקי, היכי נעביד בקריאתה?

אי תימא ד**ניקרי תרי** מן הקרואין **תלתא תלתא פסוקין**, אם כן, הא פשו להו **תרי** פסוקין בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין [כדמפרש טעמא לקמן]!

אלא, **ניקרי תרי גברי ארבעה ארבעה פסוקין.**

ואכתי, היאך נעביד בפרשה בתרייתא, הא פשו להו **שבעה פסוקי** ד"וביום השבת" - **הויין תרי פסוקי**, ו"ובראשי חדשיכם" - **הויין חמשה**. והיכי נעביד בהך פרשתא?

אי **ניקרי** חד גברא **תרי פסוקי מהא** ד"וביום השבת", **וחד פסוקא מהנך פסוקי** ד"ובראשי חדשיכם", הא **אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים** [כדלקמן]!!

דף כב - א

ואי תימא דליקרי תרי פסוקי מהא ד"וביום השבת", ותלתא מהך ד"ובראשי חדשיכם", אם כן, הא פשו להו תרי פסוקי בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין!

אמר לו: זו - לא שמעתי. אבל כיוצא בה - שמעתי.

דתנן גבי מעמדות [שכנגד כל משמר מכ"ד משמרות שהיה עולה לירושלים להקריב קרבנות, היו כ"ד מעמדות בערי ישראל. ובזמן שהמשמר היה מקריב הקרבן, היו מתפללין על קרבן אחיהן שיתקבל ברצון, ומתעניין וקוראין בתורה. כמבואר במס' תענית כ"ו ע"א. עיי"ש]:

ביום הראשון - קורין "בראשית", ו"ויהי רקיע".

ותני עלה: "בראשית" - בשנים, בשני קוראין. "יהי רקיע" - באחד.

והוינן בה: בשלמא "יהי רקיע", אפשר למקרי באחד, דתלתא פסוקי הוו.

אלא פסוקי "בראשית", היאך אפשר לקראן בשנים, הא חמשה פסוקי הוו, ותניא: הקורא בתורה - לא יפחות משלשה פסוקים.

אם כן, היאך נעביד?

ואיתמר עלה: רב אמר - דולג. דהיינו, שהראשון קורא שלשה פסוקים, והשני חוזר וקורא את הפסוק השלישי שקרא אותו שלפניו.

ושמואל אמר: הראשון קורא חצי הפסוק השלישי ופוסק, והשני קורא את חציו השני של הפסוק.

והוינן בה: **רב אמר דולג, מאי טעמא לא אמר כשמואל, דפוסק?**

ומבארין: משום ד**קסבר דכל פסוקא דלא פסקיה משה - אנן לא פסקינן ליה.**

ותמהינן: **ושמואל אמר דפסקינן ליה!?**

והא אמר רבי חנניא קרא (29): צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול, ולא התיר לי לפסוק - אלא לתינוקות של בית רבן, הואיל ולהתלמד עשויין!?

ומתרצינן: **התם**, בתינוקות של בית רבן, **טעמא מאי** התירו? **משום דלא אפשר** בלאו הכי, שאינם יכולים לקרות הפסוק כולו! **הכא נמי** - הא **לא אפשר** למקרי לשני קרואין כדין בלא לפסוק.

ושמואל דאמר פוסק, מאי טעמא לא אמר דולג?

גזירה משום הנכנסין אחר שקרא הראשון, שכשישמעו השני קורא פסוק זה, יאמרו: לא קרא ראשון אלא שני פסוקין.

ומשום היוצאין אחר שקרא הראשון שלשה פסוקין, שיאמרו: לא יקרא השני אלא שני פסוקין.

מיתבי: פרשה של ששה פסוקים - קורין אותה בשנים. ושל חמשה פסוקים - קורין ביחיד.

קרא ראשון שלשה, השני קורא את השנים הנותרים מפרשה זו, ואחד מפרשה אחרת.

ויש אומרים: שלשה פסוקין מהפרשה האחרת, לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים (30).

ואם איתא להך דאמרן לעיל, אם כן תקשי לתרוייהו! **דלמאן דאמר דולג - נדלוג**, שיחזור השני ויקרא פסוק שגמר בו הראשון, **ולמאן דאמר פוסק - נפסוק (31) !?**

ומתרצינן: **שאני התם - דאפשר בהכי**, שיכול לקרוא מפרשה האחרת, דהתם מיירי בקריאת שני וחמישי, דהכל מעניינו של יום הוא.

אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כיש אומרים, דצריך לקרוא שלשה פסוקין מפרשה אחרת.

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: כשם שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים - גזירה משום הנכנסים, שלא שמעו שקרא מפרשה העליונה, ויאמרו שקרא רק שני פסוקין, **כך אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים** - גזירה משום היוצאין, שסבורין שהקורא אחריו לא יקרא אלא שני פסוקין הנותרים.

ותמהינן: **פשיטא! השתא, ומה אתחלתא**, להתחיל בפרשה פחות משלשה פסוקין, **דקא מקיל תנא קמא**, ואמר דסגי שיקרא פסוק אחד - **מחמירי יש אומרים** ואמרי שיקרא דווקא שלשה פסוקין, **שיור, דמחמיר תנא קמא**, דהא קתני "ושל

חמשה - ביחיד", ולא אמרין דיקרא שלשה ויפסוק, **לא כל שכן דמחמירי בהא יש אומרים!?**

ומתריצין: **מהו דתימא, נכנסין באמצע הקריאה - שכיחי**, ולהכי החמירו יש אומרים לענין התחלה, דלא יתחיל פחות משלשה פסוקין. אבל **יוצאין לא שכיחי**, דהא **מנחי ספר תורה - ונפקי!** וסלקא אדעתין דלא גזרינן שלא ישייר פחות משלשה פסוקין בפרשה, דכיון דיוצאין לא שכיחי, לא יטעו לומר שקרא השני רק שני פסוקין, **קמשמע לן - דגזרינן.**

והוינן בה: **ותנא קמא, מאי שנא שיורי** בפרשה פחות מגי פסוקין **דלא** משיירין - **משום יוצאין, אתחולי** פחות מגי פסוקין **נמי** נגזור דלא - **גזירה משום הנכנסין!?**

אמרי: מאן דעייל לבית הכנסת, ושמע שקרא השני שלשה פסוקין, והראשון לא קרא מפרשה זו אלא שני פסוקין - **שיולי שיייל** היאך קרא הראשון רק שני פסוקין, ויאמרו לו שקרא מפרשה העליונה. אבל היוצא, לא ישאל, ויטעה לחשוב שקוראין רק שני פסוקין.

שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף: גבי הקריאה מעמדות **הלכתא מאי** (32), האם דולג או פוסק?

שלח ליה: הלכתא - דולג, והקורא האמצעי דולגן, דחוזר וקורא פסוק שקרא הראשון. דאם לא ידלג, הרי יצטרך לקרוא בפרשה שניה פחות מגי פסוקין. ואם יקרא גי פסוקין מפרשה שניה - הרי קראה כולה (33).

שנינו במשנתנו: **זה הכלל כל יום שיש בו מוסף וכו'** [קורין ארבעה].

איבעיא להו: תענית צבור, בכמה קרואין קורין בתורה?

מי נימא דדווקא **ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף** - קרינן **ארבעה, אבל הכא דליכא קרבן מוסף - לא, או דלמא, כיון דהכא נמי איכא מיהא מוסף תפלה**, דהיינו תפלת "עננו" (34), נקרי ארבעה? (35)

תא שמע ממתניתין. דתנן: **בראשי חדשים ובחולו של מועד - קורין ארבעה.** משמע, **הא בתענית צבור - קורין שלשה!**

אימא רישא: בשני ובחמישי ובשבת במנחה - קורין שלשה. משמע, **הא בתענית צבור - קורין ארבעה!**

אלא, על כרחך, מהא - ליכא למישמע מינה.

תא שמע, דקורין בתענית ארבעה: דרב איקלע לבבל בתענית צבור. קס, קרא בסיפרא. פתח - בריך, חתים - ולא בריך. נפול כולי עלמא אנפייהו [נפלו כולם על פניהם]. ורב - לא נפל על אפיה [ולהלן מבארין לכל הני מילי דעבד].

והשתא, **מכדי רב - בישראל קרא, שהרי הוא לא היה כהן ולא לוי, ואם כן, דבשלישי קרא, מאי טעמא חתם ולא בריך? לאו, משום דבעי למיקרי איניש אחרינא בתריה ברביעי? חזינן דקורין ארבעה בתענית ציבור!**

ודחינן: **לא. רב - בכהני קרא, על אף שלא היה כהן. דהא רב הונא שהיה ישראל - נמי קרי בכהני, דהכהנים חלקו לו כבוד לקרות בתורה ראשון [כמבואר במס' גיטין נ"ט ע"ב].**

ותמהינן: מאי קא מדמית? **בשלמא רב הונא - קרי בכהני, דהא אפילו רב אמי ורב אסי, דכהני חשיבי דארעא ישראל נינהו - מיכף הוו כייפו ליה לרב הונא (36). אלא רב, הא איכא שמואל בנהרדעא, שהיא בבבל, דכהנא הוה, ודבר עליה [נהוג היה שמואל להיות מעל רב]!?**

ומתרצינן: באמת **שמואל נמי - מיכף הוה כייף ליה לרב. ורב הוא דעבד ליה לשמואל כבוד בהאי דאדבריה עליה. וכי עביד ליה כבוד - בפניו, אבל שלא בפניו - לא עביד ליה. והכא שלא בפניו היה, דשמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא.**

ואמרינן: **הכי נמי מסתברא - דרב בכהני קרא. דאי סלקא דעתך בישראל קרא, לפנייה מאי טעמא בריך? הרי רק הפותח והחותם מברכין, וכדחזינן דחתים - ולא בריך, מפני העולה אחריו!?**

ודחינן: לא תוכח מהא, דמיירי **לאחר** שנתקנה התקנה דכולן מברכין לפנייה ולאחריה, ולהכי בריך.

ומקשינן: **אי הכי, דמיירי לאחר תקנה, לאחריה נמי לברוך?**

ומתרצינן: **שאני היכא דיתב רב, דמיעל הוה עיילי לבית הכנסת לאחר התחלת הקריאה,**

דף כב - ב

ולחכי בריך לפנייה משום גזירה. אבל **מיפק לא** הוּו **נפקי** לפני שסיימו את הקריאה, ולחכי לא בריך אחריה, דהרי רואין את העולה אחריו - וליכא למטעי.

תא שמע: זה הכלל, כל שיש בו ביטול מלאכה לעם במה שמתאחרין בבית הכנסת, **כגון תענית צבור ותשעה באב** שמתאחרין במלאכה [דתשעה באב מותר במלאכה חוץ ממקום שנהגו לאסור] - **קורין שלשה** קרואין.

ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חדשים [שאין בהם ביטול מלאכה כל כך, לפי שאין הנשים עושות בהם מלאכה (37)] **וחולו של מועד** [דעושין בו רק מלאכת דבר האבד] - **קורין ארבעה**.

חזינן להדיא בברייתא, דבתענית צבור - קורין שלשה!

ומסקינן: **שמע מינה**.

אמר רב אשי: והא אנן לא תנן הכי!?

דתנן, זה הכלל: כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב - קורין ארבעה.

האי זה הכלל **לאתויי מאי? לאו, לאתויי תענית ציבור ותשעה באב** דקורין נמי ארבעה, משום שיש בהם מוסף תפילה!?

ומקשינן: **ולרב אשי, מתניתין מני? לא תנא קמא, ולא רבי יוסי! דתניא: חל ט' באב להיות בשני ובחמישי - קורין שלשה ומפטיר אחד** [השלישי הוא המפטיר (38)]. ואם חל **בשלישי וברביעי - קורא אחד ומפטיר אחד**, שהקורא הוא המפטיר.

רבי יוסי אומר: לעולם - קורין שלשה ומפטיר אחד.

על כל פנים, חזינן דלכולי עלמא אין קורין ארבעה בטי' באב!?

ואלא קשיא מאי אתא לאתויי האי דקתני במתניתין: "זה הכלל"?

ומתריצין: **לא**. "זה הכלל" **לאתויי ראש חודש ומועד** הוא דאתא.

ותמהינן: **הא בהדיא קתני לה ברישא, דקתני: בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה!?**

ומתריצין: **סימנא בעלמא יהיב התנא בהך כללא**.

דלא תימא דיום טוב וחולו של מועד - כי הדדי נינהו, ובתרוייהו קורין ארבעה, אלא, נקוט האי כללא בידך: כל יומא דטפי ליה מילתא מחבריה - טפי ליה גברא יתירא בקריאת התורה.

הלכך -

בראש חודש וחולו של מועד, דאיכא בהו קרבן מוסף - קורין ארבעה.

ביום טוב, דטפי עלייהו מילתא, דאסור בעשיית מלאכה - קורין חמשה.

ביום הכפורים, דענוש על חילולו כרת - קורין ששה.

בשבת, דאיכא איסור סקילה - קורין שבעה.

והשתא הדרינן לגופא דמימרא דמייתנין לעיל: **רב איקלע לבבל בתענית צבור. קם, קרא בספרא. פתח - בריך, חתם - ולא בריך. נפול כולי עלמא אאנפייהו, ורב לא נפל על אנפיה.**

והוינן בה: **מאי טעמא רב לא נפיל על אפיה?**

ומהדרינן: משום דרצפה של אבנים היתה שם. ותניא: כתיב: **"ואבן משכית (39) לא תתנו בארצכם להשתחות עליה",** ודרשינן: עליה אי אתה משתחוה - בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש (40).

וכדעולא. דאמר עולא: **לא אסרה תורה - אלא רצפה של אבנים בלבד, שלא יעשוה בבית הכנסת להשתחוות עליה, דוגמת רצפה של בית המקדש. ולהכי לא נפיל רב אאפיה, משום שהיתה רצפת אבנים (41).**

ומקשינן: **אי הכי, מאי איריא דרק רב לא נפל אאפיה, אפילו כולהו נמי לא לנפול!?**

ומתרצינן: האי רצפת אבנים - **קמיה דרב לבד הואי, אבל לפני הציבור לא היתה.**

ומקשינן: **וליזיל רב לגבי ציבורא, ולינפול שם על אפיה?**

ומתרצינן: **לא בעי רב למיטרח ציבורא, וחשש שאם ילך לשם, יעמוד הציבור מפניו.**

ואיבעית אימא: רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד, וסבירא ליה כדעולא,
דדווקא בכהאי גוונא איכא איסורא. אבל הציבור לא נפל אאפיה בפישוט ידים ורגלים,
ובהכי ליכא איסורא דרצפת אבנים (42).

**דאמר עולא: לא אסרה תורה השתחויה על אבן משכית - אלא בפישוט ידים
ורגלים בלבד. ומקשינן: וליפול רב על אפיה, ולא ליעביד פישוט ידים
ורגלים?!?**

ומתרצינן: **לא משני ממנהגיה,** לא רצה רב לשנות ממנהגו.

**ואיבעית אימא: לא היה רב רגיל ליפול על אפיו כלל, דאדם חשוב - שאני, וכדרכי
אלעזר.**

**דאמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו ולבזות עצמו לפני
הציבור (43), אלא אם כן בטוח במעשיו, שיהא נענה בתפילתו, שאם לא כן, שמא לא
יענה בתפילתו - ויחרפוהו (44).**

כמו שמצינו ביהושע בן נון, דכתיב ביה: **"ויאמר ה' אל יהושע קום לך וגו'
למה זה אתה נופל על פניך",** חזינן דלא שפיר למעבד הכי [כך פירש רש"י בסוגיין] (45).

**תנו רבנן: כל מקום שנאמרה בו "קידה" - על אפים היא. שנאמר: "ותקד בת
שבע אפים ארץ". כריעה - על ברכים היא. וכן הוא אומר: "מכרוע על
ברכיו".**

**השתחוואה - זו פישוט ידים ורגלים. שנאמר: "הבוא נבוא אני ואמך ואחיך
להשתחות לך ארצה",** ד"ארצה" - משמע שכולו שטוח על הארץ.

לוי אחוי קידה קמיה דרבי - ואיטלע [נעשה צולע]. משום שכשמחיה קידה, נועץ
גודליו בארץ, ונשען עליהם, ושוחה עד שנושק את הרצפה - וזוקף. ומתוך שאינו יכול
להשען על גודליו, ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו, וצריך להתאמץ במתניו, מתוך כך
נצלע בעצם הירך.

ותמהינן: **וכי הא דאחוי קידה קא גרמא ליה דאיטלע?**

**והאמר רבי אלעזר: לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם
גדול הטיח דברים כלפי מעלה - ואיטלע (46). ומנו אותו אדם גדול - לוי?!?
ומתרצינן: הא והא, שני הדברים, גרמא ליה דאיטלע. דלפי שהטיח דברים כלפי מעלה**

דף כג - א

אמר רב חייא בר אבין: חזינא להו לאבביי ורבא - דמצלי אצלויי. דהיינו, שהיו מטיין על צידיהן, ולא היו נופלין על פניהם ממש, לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו (47).

שנינו במשנתנו: **ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה וכו'.**

ותמהינן: **מתניתין מני, לא רבי ישמעאל ולא רבי עקיבא?!**

דתניא: ביום טוב - קורין חמשה. וביום הכפורים - ששה. ובשבת - שבעה. אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן. דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר: ביום טוב - קורין חמשה. וביום הכפורים - שבעה. ובשבת - ששה (48). אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן.

אם כן, מתניתין **מני? אי רבי ישמעאל - קשיא תוספת,** דהא במתניתין קתני דמוסיפין עליהן!

ואי רבי עקיבא - קשיא ששה ושבעה, דאיהו אמר דביום הכפורים שבעה, ובשבת ששה, ואילו במתניתין קתני דביום הכפורים ששה, ובשבת שבעה!!

אמר רבא: מתניתין - כתנא דבי רבי ישמעאל היא.

דתנא דבי רבי ישמעאל: ביום טוב - קורין חמשה. ביום הכפורים - ששה. בשבת - שבעה. אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן, דברי רבי ישמעאל.

ותמהינן: אם כן, **קשיא** הא דתנא דבי רבי ישמעאל דשרי להוסיף - **אדרבי ישמעאל דברייתא דלעיל?!**

ומתריצין: **תרי תנאי** נינהו, **ואליבא דרבי ישמעאל.** דחד אמר משמיה הכי, וחד אמר הכי.

מאן תנא להא דתניא: ביום טוב בשחרית - מאחרין לבוא לבית הכנסת, משום שצרכין לטרוח בסעודת היום (49) (50), **וממהרין לצאת** משום שמחת יום טוב.

ביום הכפורים - ממהרין לבוא, ומאחרין לצאת.

ובשבת - ממהרין לבוא, לפי שאין טרודין בצרכי סעודה, שהרי הכינו כבר הכל מבעוד יום, ואם כן, יכולין למהר ביאתן לבית הכנסת, כדי לקרות קריאת שמע כותיקין. **וממהרין לצאת** - משום עונג שבת.

לימא רבי עקיבא היא, **דאית ליה גברא יתירא** בקריאת יום הכפורים, שקורין בו שבעה, ואילו בשבת - קורין ששה, ולהכי מאחרין לצאת יותר מבשבת?

ודחינן: לא. **אפילו תימא רבי ישמעאל** היא. והאי דמאחרין יותר לצאת ביום הכפורים, היינו משום **דנפיש סידורא דיומא** [סדר תפילת היום].

והוינן בה: **הני שלשה, חמשה, ושבעה** (51) קרואין, **כנגד מי הם? פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד אמורא דעמיה. ומנו** [מיהו אותו אמורא דפליג עליה]? **רבי שמעון בן פזי**.

ואיכא דאמרי לה הכי: **פליגי בה רבי שמעון בן פזי וחד דעמיה, ומנו - רבי יצחק בר נחמני**.

ואיכא דאמרי לה: **רבי שמואל בר נחמני** הוא דפליג עליה.

חד אמר: כנגד ברכת כהנים. דבפסוק ראשון של ברכת כהנים יש שלש תיבות, בפסוק שני - חמש תיבות, ובפסוק השלישי - שבע תיבות.

וחד אמר: שלשה קרואין - **כנגד שלשה שומרי הסף** [דאיתא במלכים ב' כ"ה י"ח]. חמשה קרואין - כנגד **חמשה מתוך שבעת רואי פני המלך** - שהיו חשובים, כדאיתא התם [שם פסוק י"ט]. ושבעה - כנגד **שבעה רואי פני המלך**, כדכתיב: "שבעת שרי פרס ומדי רואי פני המלך" (52).

תני רב יוסף: הני שלשה חמשה ושבעה - כנגד שלשה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך.

אמר ליה אביי: עד האידנא, מאי טעמא לא פריש לן מר האי מילתא?

אמר ליה: לא הוה ידענא דצריכתו ליה. ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו?!

אמר ליה יעקב מינאה (53) לרב יהודה: הני ששה קרואין דיום הכפורים, כנגד מי הם?

אמר ליה: כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא, וששה משמאלו. שנאמר: "ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר, ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו, ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם".

ותמהינן: והא הני דעמדו משמאלו - שבעה הוו!?

ומתרגינן: היינו זכריה - היינו משלם (54). ואמאי קראו לזכריה משלם? משום דמישלם בעובדיה, שהיה תמים במעשיו.

תנו רבנן: הכל עולין למנין שבעה. ואפילו קטן (55), ואפילו אשה (56) (57). אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה - מפני כבוד צבור.

איבעיא להו: מפטיר - מהו שיעלה למנין שבעה הקרואין, האם קריאתו חשיבא כחד מן הקרואין, או דלמא, בעינן שבעה קרואין - לבד מהמפטיר? (58) פליגי בה רב הונא ורבי ירמיה בר אבא. חד אמר - עולה, וחד אמר - אינו עולה.

ובהכי פליגי:

מאן דאמר עולה - דהא קרי ככל הקרואין.

ומאן דאמר אינו עולה - כדעולא.

דאמר עולא: מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה?

מפני כבוד תורה, שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה.

וכיון דמשום כבוד תורה הוא דקורא בתורה, ולא חובה הוא - למנינא לא סליק.

מיתבי: המפטיר בנביא, לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין, כנגד שבעה שקראו תורה.

ואם איתא דהמפטיר אינו עולה למנין הקרואין, אלא קורין שבעה מלבדו, הא עשרים וארבעה פסוקין הויין כנגד הקרואין, דהא שמונה הם!?

דף כג - ב

ומתרצינן : כיון דמשום כבוד תורה הוא דעולה, לקרות **כנגדו** בנביא - נמי לא בעי. (59)

מתקיף לה רבא: והרי הפטרת "עולותיכם ספו" [היא הפטרת פרשת צו], דלא הויין עשרין וחד פסוקין - וקרינן?!?

ומתרצינן : שאני התם - דסליק עניינא [שמסתיים הענין] קודם עשרין וחד פסוקין, ולהכי לא קרינן טפי.

ותמהינן : והיכא דלא סליק עניינא - לא פחתינן מעשרים ואחד פסוקין?

והאמר רב שמואל בר אבא: זמנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרבי יוחנן, וכי הוה קרינן עשרה פסוקי בהפטרה - אמר לן רבי יוחנן: אפסיקו!

ומתרצינן : מקום שיש תורגמן - שאני, משום דאיכא טרחא דציבורא אם יקראו הרבה (60).

דתני רב תחליפא בר שמואל: לא שנו דאין פוחתין מעשרין וחד פסוקין, אלא במקום שאין תורגמן. אבל מקום שיש תורגמן - פוסק היכא דסליק עניינא, ואף אי לית בה כ"א פסוקין (61).

מתניתין:

אין פורסין על שמע, דהיינו, אם באו מנין אנשים לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור קריאת שמע, עומד אחד, ואומר קדיש, וברכו (62), וברכה ראשונה של קריאת שמע (63) ["פורסין" מלשון פרוסה, דהיינו חצי הדבר (64)],

ואין עוברין לפני התיבה [שליח ציבור] (65),

ואין הכהנים נושאים את כפיהם (66),

ואין קורין בתורה בציבור, ואין מפטירין בנביא,

ואין עושין מעמד ומושב למת, שכשהיו נושאים את המת לקברו, היו יושבין לבכותו - ועומדין, וכך היו עושין שבע פעמים, והרוצה להספידו - סופדו,

ואין אומרים ברכת אבליים, דהיינו ברכת רחבה [ובגמרא יתבאר מאי היא],

וכן אין עושין **תנחומי אבלים**, דהיינו, שכשהיו חוזרין מן הקבר, היו עומדים ומנחמים את האבל, וכן אין מברכין **ברכת חתנים**, דהיינו שבע ברכות,

ואין מזמנין על ברכת המזון **בשם**, דהיינו, לומר: "נברך אלקינו",

כל הדברים הללו - אין עושין אותם **בפחות מעשרה בני אדם**.

ובפדיון קרקעות של הקדש (67) - בעינן עשרה, **תשעה** מהם ישראלים - **וחד כהן**.

ואדם, אם בא להפדות מיד הקדש - דינו **כיוצא בהן**, כקרקעות [ובגמרא מפרש לה היאך אדם קדיש].

גמרא:

מנא הני מילי דבעינן עשרה?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דאמר קרא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". ודרשינן: **כל דבר שבקדושה - לא יהא נעשה בפחות מעשרה** (68).

מאי משמע, היכי משתמע מהך קרא האי מלתא?

דתני רבי חייא: אתיא בגזירה שוה ד"תוך"

- **"תוך"**. **דכתיב הכא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל"**, **וכתיב התם**, במעשה קורח: **"הבדלו מתוך העדה"**.

ואתיא מעשה קרח בגזירה שוה: **"עדה"** - **"עדה"** ממרגלים. **דכתיב התם**, במרגלים: **"עד מתי לעדה הרעה הזאת"**.

מה להלן, במרגלים - **עשרה** הוו, שהרי היו שנים עשר מרגלים, ויצאו יהושע וכלב מכלל "עדה רעה", שהרי לא היו באותה עצה, **אף כאן**, במעשה קרח - **עשרה**.

והשתא ילפינן מקרח, בגזירה שוה ד"תוך - תוך", לדבר שבקדושה, דכתיב ביה: **"ונקדשתי בתוך בני ישראל"**, דבעינן ביה עשרה.

שנינו במשנתנו: **ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה**.

מאי טעמא?

כיון דבעי הממונה למימר להו לאותן מנחמים: **"עמדו יקרים עמודו, שבו יקרים שבו"** [דהיינו, שלאחר שהיו יושבין מעט, היה אומר להם הממונה: עמדו ולכו למקום אחר. רשב"ם בבבא בתרא דף ק' ע"ב], **בבציר מעשרה - לאו אורח ארעא** להטריח שליח לכך, לקרותן "יקרים". דאם כן, מה הנחת למרובין?! שנינו במשנתנו: **ואין אומרים ברכת אבלים וברכת חתנים.**

והוינן בה: **מאי ברכת אבלים?**

ומבארין: **ברכת רחבה.** דהיינו, שכשהיו מברין את האבל, היו עושין סעודה ראשונה ברחבה, ושם היו מברכין [כדאמרינן במס' כתובות דף ח' ע"ב, עיי"ש. וע"ע בתוס' הכא].

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: ברכת אבלים - מברכין בעשרה, ואין אבלים מן המנין, שהרי אומרין ברכה מיוחדת לאבלים בפני עצמן, ולמנחמין בפני עצמן, ואין כוללין אותן יחד [כדאמרינן התם במס' כתובות].

ברכת חתנים - בעשרה, וחתנים מן המנין (69).

שנינו במשנתנו: **ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה.** מאי טעמא:

כיון דבעי למימר: "נברך לאלהינו" (70), בבציר מעשרה - לאו אורח ארעא למימר ברכה בשם.

שנינו במשנתנו: **והקרקעות תשעה וכהן, ואדם - כיוצא בהן.**

מנא הני מילי דבקרקות בעינן תשעה וכהן?

אמר שמואל: עשרה "כהנים" כתובים בפרשה דהקדשות. **חד "כהן" - בעינן לגופיה,** למימר דבעינן כהן בפדיון קרקעות הקדש. **ואידך קראי ד"כהן" - הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט - אלא לרבות,** דאפילו ישראל מהני. להכי בעינן **תשעה ישראלים - וחד כהן (71).**

ומקשינן: **ואימא דבעינן חמשה כהנים וחמשה ישראלים,** דהא כהן שני שכתוב בפרשה - למעוטי אתא, אבל כהן שלישי - כבר לא בעינן ליה למעוטי, אם כן, אמר קרא דבעינן עוד כהן, וכן בכולן, חד למעוטי ולמימר דסגי ישראל, וחד למימר דבעינן עוד כהן!?

ומסקינן: **קשיא.**

שנינו במשנתנו: **ואדם הבא להפדות - כיוצא בהן.**

ותמהינן : **אדם מי קדוש** (72) ?

אמר רבי אבהו: באדם האומר: "דמי עלי"

מיירי.

דתניא: האומר "דמי עלי", שמין אותו כעבד ונותן דמיו להקדש.

ועבד - הא איתקש לקרקעות (73). דכתיבבהו: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה".

ולחכי, כי היכי דבקרקות - בעינן עשרה, הכי נמי באומר "דמי עלי", ששמין אותו כעבד - בעינן עשרה.

מתניתין:

הקורא בתורה, לא יפחות משלשה פסוקים.

ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, כדי שלא יטעה המתורגמן, שהרי הוא מתרגם על פה, ועלול לטעות (74).

דף כד - א

ובנביא - יכול לקרוא למתורגמן אפילו שלשה פסוקין אם ירצה, דלא אכפת לן אם יטעה, דהא לא נפקא מקריאת הנביא הוראה.

ואם **היו שלשתן**, שלשת הפסוקין, **שלש פרשיות** [ובגמרא מפרש היכא משכחת לה שקורא שלשה פסוקין בשלש פרשיות] - **קורין ומתרגמין אחד אחד.**

מדלגין בקריאת הנביא מפרשה לפרשה.

ואין מדלגין בקריאת התורה, משום שהשומע את הקורא מדלג ממקום למקום - אין דעתו מיושבת עליו.

ועד כמה הוא מדלג בנביא? עד כדי שבאותו זמן שגולל את הספר עד מקום הדילוג - לא יפסוק המתורגמן מקריאת התרגום של הפסוקין שקרא כבר הקורא, משום שאם יפסוק - יצטרכו הציבור לעמוד בשתיקה, ואין זה כבוד הציבור (75).

גמרא:

הני שלשה פסוקין שאין פוחתין מהן בקריאת התורה - כנגד מי הן נקראין?

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים (76).

שנינו במשנתנו: **ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא - שלשה פסוקים. ואם היו שלשתן שלש פרשיות - קורא אחד אחד.**

היכי דמי שלשה פסוקין בשלש פרשיות?

כגון: "כי כה אמר ה' חנם נמכרתם", "כי כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה", ועתה מה לי פה נאם ה'"] ואינם ממש גי' פרשיות, אלא כיון שהם גי' ענינים שונים - חשיבי כג' פרשיות. ר"ן וריטב"א [77].

שנינו במשנתנו: **מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה.**

ורמינהי: כהן גדול היה קורא ביום הכפורים בפרשת אחרי מות, ו"אך בעשור". והא קא מדלג, דהא קריאת "אך בעשור" - בפרשת אמור היא!?

אמר אביי: לא קשיא. כאן, הא דמתניתין דידן - בכדי שיפסוק התורגמן, ובהכי אין מדלגין. ואילו כאן, בברייתא - בכדי שלא יפסוק התורגמן מיירי, ולהכי מדלגין.

ותמהינן: **והא [עלה (78)] קתני במתניתין דידן דמדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה. ועד כמה הוא מדלג בנביא - עד כדי שלא יפסוק התורגמן. מכלל דבתורה - כלל כלל לא מדלגין, ואפילו בכדי שלא יפסוק התורגמן!?**

אלא אמר אביי: לא קשיא. כאן, הא דאמרן דמדלגין - כגון בקריאה של כהן גדול, ששתי הקריאות בענין אחד הן, ששתייהן מדברות בענין יום הכפורים, ובהכי אין טירוף הדעת.

ואילו **כאן, הא דמתניתין דאין מדלגין - בדילוג בשתי עניינות** מיירי, כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין.

והתניא [בניחותא, ראייה לדבר]: מדלגין בתורה - בענין אחד, ובנביא - אפילו בשני עניינין.

כאן וכאן, בין בתורה ובין בנביא - דווקא בכדי שלא יפסוק התורגמן.

תניא אידך: אין מדלגין מנביא אחד לנביא אחר, משום שיש כאן טירוף הדעת יותר מדי.

ובנביא של שנים עשר - מדלג אפילו מנביא לנביא. ובלבד שלא ידלג מסוף הספר - לצד תחילתו, דהיינו, שלא יקרא למפרע (79).

מתניתין:

המפטיר בנביא (80) - תקנו חכמים שהוא יהא גם פורס על שמע (81), והוא עובר לפני התיבה להוציא את הציבור ידי חובתן בקדושה שבתפילה, והוא נושא את כפיו אם כהן הוא (82).

ואם היה המפטיר בנביא קטן - אביו או רבו (83) עוברין על ידו. כלומר, בשבילו (84).

קטן קורא בתורה (85), ומתרגם.

אבל אינו פורס על שמע, כיון שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתן, ומי שאינו מחוייב בדבר - אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן.

ואינו עובר לפני התיבה - מהאי טעמא.

ואינו נושא את כפיו, משום שאין זה כבוד הציבור להיות כפופין לברכתו (86).

פוחח, דהיינו אדם שכרעיו נראין (87) - פורס את שמע, דהא מחוייב הוא בברכה. ומתרגם.

אבל אינו קורא בתורה משום כבוד התורה, וכן אינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו, משום דגנאי הוא לציבור.

הסומא, פורס את שמע (88), ומתרגם (89).

רבי יהודה אומר: כל סומא שלא ראה מאורות מימיו - אינו פורס על שמע (90), דכיון שלא נהנה מהאור מימיו, אינו יכול לברך "יוצר המאורות" [ורבנן סברי, דאף סומא נהנה מהאור, כדלקמן בגמרא].

גמרא:

מאי טעמא תקנו חכמים שיהא המפטיר פורס על שמע וכו'?

רב פפא אמר: משום כבוד. דהיינו, משום שהמציא את עצמו לדבר שאינו לפי כבודו, דמפטיר אינו חשיבות (91), תקנו לו דברים לכבודו.

רבה בר שימי אמר: משום דאי לאו הכי, אתי לאינצויי. שיאמר המפטיר: אני מפטיר, בחנם. וזה פורס על שמע? וכי הוא גדול ממני, שזכה לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה, וליטול עבור זה שכר?!

מאי בינייהו, בין הני טעמי?

איכא בינייהו היכא דנהוג דהעובר לפני התיבה **עביד בחנם.** דאינצויי ליכא, דלא אכפת ליה שאחר יעבור לפני התיבה, שהרי אין מקבלין על זה שכר. אבל משום כבוד - איכא.

תנן: ואם היה המפטיר קטן - אביו או רבו עוברין על ידו.

ואי אמרת דטעמא **משום נצויי** הוא, וכי **קטן בר נצויי הוא?!**

ותמהינן: **ואלא מאי טעמא, משום כבוד?!** וכי **קטן בר כבוד הוא?!**

אלא, על כרחך, טעמא דשייך כבוד בקטן,

דף כד - ב

משום **דאיכא כבוד אביו וכבוד רבו.** **הכא נמי** - שייכא נצויי בקטן, משום **דאיכא נצויי אביו, ונצויי רבו.**

שנינו במשנתינו: **פוחח פורס על שמע וכו'.**

בעא מיניה עולא בר רב מאביי: קטן פוחח, מהו שיקרא בתורה, מי נימא דדווקא גדול אסור, משום "ולא יראה בך ערות דבר" (92), אבל קטן אינו מוזהר, או דלמא, לא שנא?

אמר ליה: ותיבעי לך קטן ערום, מהו שיקרא בתורה?!

אלא, **ערום מאי טעמא פשיטא לך דלא יקרא, משום כבוד צבור! הכא נמי**, פוחח קטן, לא יקרא - **משום כבוד צבור**.

שנינו במשנתינו: **סומא פורס על שמע וכו'**, רבי יהודה אומר: כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע.

תניא, אמרו לו לרבי יהודה: הרבה צפו לדרוש במרכבה שניבא יחזקאל, ואף על פי שלא ראו אותה מימיהם. הכא נמי, מה אכפת לך שלא ראה מאורות מימיו, הא מכל מקום יודע את עניינך על ידי לימוד?

ורבי יהודה אמר לך: התם, במרכבה, באבנתא דליבא [בהבנת הלב] **תליא מילתא, והא קא מיכוין - וידע**, ולהכי לא אכפת לך שדורש במעשה מרכבה, למרות שלא ראה אותה מימיו.

מה שאין כן **הכא, דמשום הנאה ממאורות הוא דמברכינן ברכת יוצר המאורות, והא - לית ליה הנאה**, שהרי לא נהנה מימיו מהמאורות!

ורבנן אמרי לך: אף שלא ראה מאורות מימיו, אית ליה הנאה מן המאורות, וכרבי יוסי.

דתניא, אמר רבי יוסי: כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה להבינו, דכתיב: "והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה". וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה?

עד שבא מעשה לידי.

פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה, וראיתי סומא, שהיה מהלך בדרך - ואבוקה בידו.

אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי, בני אדם רואין אותי, ומצילין אותי מן הפחתין [בורות], ומן הקוצין, ומן הברקנין (93).

חזינן דאית ליה לסומא הנאה מן המאורות, ולהכי יכול לברך עליהן.

מתניתין:

כהן שיש בידי מומין - לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו. והמסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן - עיניו כהות (94), לפי שהשכינה שורה על ידיהן.

רבי יהודה אומר: אף מי שהיו ידיו צבועות סטיס - לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו.

גמרא:

תנא: האי מומין שאמרו - כשנמצאין בפניו, או בידי, ורגליו [או ברגליו] של הכהן מיירי. וטעמא, משום דצריך לחלוץ מנעליו כשעולה לדוכן, ואם יש ברגליו מומין - יסתכלו בו, ויבואו לראות את ידיו.

אמר רבי יהושע בן לוי: אם ידיו של הכהן בוקניות [שיש בהן כתמים לבנים. לעזי רש"י] - לא ישא את כפיו.

תניא נמי הכי: ידיו בוקניות - לא ישא את כפיו.

וכן אם היו ידיו עקומות [רש"י פירש: כפופות. ובר"ן איתא: שנתעקמה ידו אחורנית], או עקושות [מעוקמות לצדיהן (95)] - לא ישא את כפיו. אמר רב אסי: כהן חיפני, מאנשי חיפה, וכן כהן בישני, מאנשי בית שאן - לא ישא את כפיו (96), מפני שאנשי אותן מקומות - מגמגמין בלשונם הם, וקורין לאלפין - עיינין, ולעיינין - אלפין (97), ואם כן, יאמרו בברכת כהנים במקום: "יאר ה' פניו" - "יער ה' פניו", ולשון קללה הוא, שהרי יש לשון "פנים" שהוא לשון כעס, כמו: "פני ילכו והניחותי לך", והיינו פנים של רוגז (98).

תניא נמי הכי: אין מורידין לפני התיבה, לא אנשי בית שאן, ולא אנשי בית חיפה, ולא אנשי טבעונין. מפני שקורין לאלפין - עיינין, ולעיינין - אלפין. ופוגמין תפילתן (99).

אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי: אלמלי אתה לוי - פסול אתה מן הדוכן, משום דעבי קלך [קולך עבה], והלוויים נפסלין בקול [כדאמרין במס' חולין דף כ"ד ע"א].

אתא רבי שמעון, אמר ליה לאבוה את דברי רבי חייא.

אמר ליה: זיל אימא ליה לרבי חייא: אתה שקורא לחית"ן היהי"ן, כשאתה מגיע אצל: "וחכיתי לה", ונמצא שאתה אומר "והכיתי", לא נמצאת מחרף ומגדף!?

אמר רב הונא: זבלגן, שענינו זולפות דמעה תמיד (101), לא ישא את כפיו, לפי שהעם מסתכלין בו.

ותמהינן: ולא? והא הוא זבלגן, דהוה בשיבבותיה [בשכנותו] דרב הונא, והוה פריס ידיה?!?

ומתריצין: ההוא דש בעירו הוה, שהיו בני עירו מורגלין בו, ולא היו מסתכלין בו עוד.

תניא נמי הכי: זבלגן לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו - מותר (102).

אמר רבי יוחנן: סומא באחת מעיניו - לא ישא את כפיו.

ומקשינן: והא הוא סומא באחת מעיניו, דהוה בשיבבותיה דרבי יוחנן, דהוה פריס ידיה?!?

ומתריצין: ההוא - דש בעירו הוה.

תניא נמי הכי: סומא באחת מעיניו - לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו - מותר (103).

רבי יהודה אומר: מי שהיו ידיו צבועות - לא ישא את כפיו. תנא: אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך - מותר.

מתניתין:

האומר: איני עובר לפני התיבה בבגדים צבועין, אף בלבנים לא יעבור (104)
[וטעמא מפרש בגמ'].

וכן, האומר: בסנדל איני עובר לפני התיבה, אף יחף לא יעבור.

העושה תפלתו [תפילין שבראשו] עגולה - סכנה היא, שמא תכנס בראשו (105), ואין בה מצוה, דהא מרובעות בעינן.

נתנה לתפלתו על מצחו, או שהניחה על פס ידו - הרי זו דרך המינות. שהמינין מבזין דברי חכמים, והולכין אחר הכתוב כמשמעו. דאמרי: "בין עיניך" - ממש, ו"על ידך"

- ממש.

וחכמים דרשו בגזירה שוה, ד"בין עיניך"

- היינו קדקד, מקום שמוחו של תינוק רופס. ו"על ידך" - היינו גובה היד, קיבורת שבראש הזרוע, שיהו התפילין מונחות כנגד הלב.

ציפן, את פרשיות התפילין, **בזהב**, דהיינו, שעשה את הבתים מזהב (106). **ונתנה** [או נתנה] **על בית אונקלי** [בית יד של לבוש] **שלו - הרי זה דרך החיצונים**, דהיינו, בני אדם ההולכין אחר דעתם ולא כדעת חכמים.

והטעם שאין להניחן על בית אונקלי, שהרי דרשו חכמים: "והיה לך לאות" - ולא לאחרים לאות, ולהכי בעינן להניחן דווקא תחת בית ידו (107).

וציפן זהב - נמי פסולות, משום דכתיב: "למען תהיה תורת ה' בפיך", ודרשינן: מן המותר בפיך, שיהא הכל מבהמה טהורה (108).

גמרא:

מאי טעמא דהאומר איני עובר בבגדים צבועין - אף בלבנים לא יעבור?

משום **דחיישינן שמא מינות נזרקה בו**, שהמינין עובדי עבודה זרה מקפידין לא להתפלל בצבועין (109).

שנינו במשנתנו: **העושה תפלתו עגולה, סכנה, ואין בה מצוה**.

לימא תנינא במתניתין דידן - **להא דתנו רבנן: תפלין מרובעות - הלכה למשה מסיני. ואמר רבא: בתפרן ובאלכסונון**. והיינו, שכשתופרן, צריך ליזהר שלא יקלקל ריבוען במשיכת חוט התפירה (110). וצריך שיהא נמי אלכסונון כהלכתו, דהיינו, שאם האורך והרוחב הם אצבע בדיוק, אזי יהיה האלכסון אצבע ושני חומשין. דהכי נמי תנן במתניתין, שלא יעשה התפילין עגולות! **אמר רב פפא: לא תשמע להאי מלתא** ממתניתין, **דמתניתין דעבידא כי אמגוזא** [כאגוז] (111), דבהכי איכא סכנתא, שמא תכנס בראשו. אבל אי עגולה היא כביצה וכעדשה (112) - שמא שפיר דמי.

מתניתין:

האומר:

דף כה - א

"יברכוך טובים" (113), **הרי זו דרך המינות**. מפני שאומר שדווקא טובים יברכו לה', ואינו כולל רשעים בשבחו של מקום (114). וחכמים למדו מהחלבנה, שמנאה הכתוב בין סממני הקטורת למרות שריחה רע, שצריכין להיות כולם באגודה אחת (115).

האומר: **על קן צפור יגיעו רחמיך**, דהיינו, שאומר: כשם שרחמיך מגיעין על קן ציפור - כך חוס ורחם עלינו,

וכן האומר: **על טוב יזכר שמך**, שנודה לך דווקא על טובותיך,

וכן האומר: **מודים, מודים**, שאומר שתי פעמים "מודים" כשכורע,

בכל הני - **משתקין אותו**. וטעמא מפרש בגמרא.

המכנה בעריות, שאומר שפרשת עריות דברה בכינוי [וכינוי לשון היפך הוא, שמהפך דיבורו לשבח או לגנאי], ולא נתכוונה לעריות ממש, אלא, כשאמר הכתוב: "ערות אביך וערות אמך לא תגלה"

- הכוונה למגלה קלון אביו וקלון אמו, שציוה הכתוב שלא לגלות דבר קלון שבהם (116) - **משתקין אותו**.

האומר: **"ומזרעך לא תתן להעביר למולך"** - **לא תתן לאעברא בארמיותא**, דהיינו, שאומר שכוונת הכתוב לומר, שלא תבוא על הנכרית, ותוליד בן לעבודה זרה - **משתקין אותו בנזיפה** (117).

וטעמא, שהרי הוא עוקר הכתוב ממשמעו, שהוא חוק לאמוריים להעביר בניהם לאש. וזה המתרגם: "לא תתן לאעברא בארמיותא", נותן כרת לבא על הנכרית, ומחייב חטאת על השוגג, ומיתת בית דין על המזיד [דהכי כתיב בנותן מזרעו למולך]. ובאמת אינו כן (118).

גמרא:

והוינן בה: **בשלמא** האומר: **"מודים, מודים"** משתקין אותו - משום דכשאומר כך - **מיחזי כמודה לשתי רשויות**.

והאומר: **על טוב יזכר שמך נמי** משתקין אותו, משום **דמשמע על טוב - אין**, יזכר שמך. **ועל רע - לא**. והא לאו הכי הוא, **דתנן: חייב אדם לברך על הרעה** ברכת ברוך דיין האמת - **כשם שהוא מברך על הטובה** ברכת הטוב והמטיב.

אלא האומר: **"על קן צפור יגיעו רחמיך"**, **מאי טעמא** משתקין אותו?

פליגי בה תרי אמוראי במערבא: רבי יוסי בר אבין, ורבי יוסי בר זבידא.

חד אמר: היינו טעמא, מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית. שאומר שחס הקדוש ברוך הוא על העופות, ועל הבהמות לא חס (119).

וחד אמר: מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים, שאומר שציוה הקדוש ברוך הוא מצוה זו - מפני שריחם על קן ציפור. ובאמת - אינן אלא גזירות, כדי להטיל עלינו עולו, ולהודיע שאנו עבדיו ושומרי מצוותיו (120).

ההוא דנחית לפני התיבה לתפילה קמיה דרבה, ואמר הכי: אתה חסת על קן צפור, אתה חוס ורחם עלינו.

אמר רבה: כמה ידע האי מרבנן לרצויי למריה!

אמר ליה אביי: והא "משתקין אותו" תנן?!

ורבה דאמר הכי - לחדודי לאביי הוא דבעא, שרצה שישב לו כך. ובאמת לא הוה ניחא ליה.

ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא. אמר: האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק והאמיץ.

אמר ליה רבי חנינא: סיימתיהו לשבחיה דמרך?! השתא הני תלתא: "הגדול, הגבור, והנורא", **אי לאו דכתבינהו משה באורייתא, דכתיב:** "הקל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים", **ואתו כנסת הגדולה ותקנינהו למימר הכי [דהכי כתיב בספר עזרא: "ועתה אלקינו הקל הגדול הגבור והנורא וגו'"] - אנו לא הוה אמרינו להו מדעתנו. ואת אמרת מדעתך כולי האי?!**

משל, למה הדבר דומה:

לאדם, שהיו לו אלף אלפי אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו שיש לו דינרי כסף. וכי לא גנאי הוא לו?! (121) אמר רבי חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים (122), שהיא מסורה לאדם (123) להכין את לבו לכך (124) [אף על פי שהיכולת ביד הקדוש ברוך הוא להכין לבבנו אליו, כדכתיב: "הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל". רש"י]. שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" (125).

ותמהינן: מכלל דיראה מילתא זוטרתיה היא?!

ומתרצינן : אין. לגבי משה רבינו - מילתא זוטרתא היא (126) . משל, למה הדבר דומה?

לאדם, שמבקשין הימנו כלי גדול, ויש לו את אותו כלי, אזי דומה עליו ככלי קטן.

אבל אדם שמבקשין ממנו כלי, ואפילו קטן - ואין לו, דומה עליו ככלי גדול.

אמר רבי זירא: האומר: "שמע שמע" - כאומר: "מודים מודים" דמי (127)

מיתיבי: הקורא את שמע וכופלה - הרי זה מגונה. משמע, מגונה הוא דהוי, אבל שתוקי

- לא משתקינן ליה!?

ומתרצינן: לא קשיא. הא דאמרן דמגונה הוא, כגון דאמר מילתא מילתא - ותני לה, שאומר תיבה - ושונה אותה, שאין בזה משמעות שתי רשויות, אלא מגונה וסכל הוא.

ואילו הא דאמרינן דמשתקינן אותו - כגון דאמר פסוקא פסוקא - ותני לה (128) .

אמר ליה רב פפא לרבא: ודלמא מעיקרא לא כיון דעתיה, והשתא כיון דעתיה, ולהכי חזר על הפסוק? אמר ליה: וכי מנהג חברותא [חבירו] הוא נוהג כלפי שמיא?! שמדבר בלא כוונה, וחוזר וכופלו, ומראה לו שלא כיון בראשונה!?

אי לא מכיון דעתיה - מחינא [מכים] ליה בארזפתא דנפחא [מקבת, פטיש גדול] - עד דמכיון דעתיה! (129)

שנינו במשנתנו: המכנה בעריות משתקינן אותו.

תנא רב יוסף: שמתרגם "ערות אביך וערות אמך" - קלון אביו וקלון אמו, שלא יגלה דבר קלון שבהם.

שנינו במשנתנו: האומר ומזרעך לא תתן להעביר וכו'.

תנא דבי רבי ישמעאל לפרושי למתניתין: דאמר: בישראל הבא על הכותית, והוליד ממנה בן לעבודה זרה - הכתוב מדבר.

מתניתין:

מעשה ראובן, דהיינו הך דכתיב: "וישכב את בלהה פלגש אביו" - **נקרא** בבית הכנסת, **ולא מתרגם** (130), משום דחיישינן לגנותו של ראובן (131) [והר"ן פירש, דחיישינן לגנותו של יעקב (132)].

מעשה תמר ויהודה (133) - **נקרא ומתרגם**.

מעשה עגל הראשון, דהיינו, עד "וישרף באש" - **נקרא ומתרגם**. ואילו מעשה העגל **השני**, דהיינו מה שחזר אהרן וסיפר, דכתיב התם: "ואשליכהו באש ויצא העגל הזה" - **נקרא ולא מתרגם**. משום דחיישינן שמא יטעו עמי הארץ, ויאמרו שהיה בו ממש, שהרי יצא מאליו (134), ובאמת אינן מבינין המקרא.

ברכת כהנים, ומעשה **דוד** (135) **ואמנון** - **נקראין ולא מתרגמין** (136).

אין מפטירין במעשה מרכבה (137). **ורבי יהודה - מתיר**.

רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב"הודע את ירושלם את תועבותיה" (138).

גמרא:

תנו רבנן: יש מקראות שנקרין - ומתרגמין. ויש שנקרין - ולא מתרגמין. ויש שלא נקרין - ולא מתרגמין (139).

אלו המקראות שנקרין ומתרגמין [בל"ת עק"ן נשפ"ה סימן]:

מעשה בראשית - נקרא ומתרגם.

ותמהינן: **פשיטא?!?**

ומבארין: **מהו דתימא**, ניחוש דלמא **אתו אינשי לשיולי: מה למעלה - מה למטה**,

דף כה - ב

ומה לפנים - ומה לאחור, דהיינו, מה היה לפני בריאת העולם, ומה יהיה לאחוריו [כך פירש רש"י. ותוס' הביאו עוד פירוש: מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב] - **קמשמע לן**.

מעשה לוט ושתי בנותיו - נקרא ומתרגם.

ותמהינן: **פשיטא!!?**

ומבארין: **מהו דתימא ליחוש לכבודו דאברהם**, שהרי לוט היה בן אחיו, **קמשמע לן** (140).

מעשה תמר ויהודה - נקרא ומתרגם.

ותמהינן: **פשיטא!!?**

ומבארין: **מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה**, **קמשמע לן** דשבחיה דיהודה **הוא** דקרינן להאי מעשה - **דהא אודי** על חטאיה.

מעשה עגל הראשון - נקרא ומתרגם.

ותמהינן: **פשיטא!!?**

ומבארין: **מהו דתימא, ליחוש לכבודן של ישראל**, **קמשמע לן** כל שכן **דניחא להו, דהויא להו כפרה** על ידי שמתביישין בדבר (141).

קללות וברכות - נקרינ ומתרגמין.

פשיטא!!?

ומבארין: **מהו דתימא, ליחוש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא** כשישמעו את כל העונשים, ויאמרו: אם כן, טוב לנו ליהנות מן העולם הזה ככל רצוננו, הואיל וממילא סופנו להענש! **קמשמע לן**.

אזהרות ועונשין - נקרינ ומתרגמין.

פשיטא!!?

ומבארין: **מהו דתימא, ליחוש דלמא אתו למעבד המצוות מיראה**, ולא יהא לבן לשמים, **קמשמע לן** (142).

מעשה אמנון ותמר - נקרא ומתרגם, וכן מעשה אבשלום - נקרא ומתרגם.

פשיטא?!?

ומבארין: מהו דתימא, ליחוש ליקריה דדוד [לכבודו של דוד], שאמנון ואבשלום היו בניו, קמשמע לן.

מעשה פילגש בגבעה - נקרא ומתרגם.

פשיטא?!?

ומבארין: מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין, שהרי אנשי גבעה - משבט בנימין היו, קמשמע לן.

מקרא ד"הודע את ירושלם את תועבותיה" - נקרא ומתרגם. פשיטא?!?

ומבארין: לאפוקי מדרבי אליעזר.

דתניא: מעשה באדם אחד, שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר: "הודע את ירושלם את תוע בו תיה".

אמר לו רבי אליעזר: עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובודק בתועבות אמך!

בדקו אחריו, ומצאו בו שמץ פסול (143).

וקא משמע לן מתניתין, דלא חיישינן להכי

- וקרין (144).

ואלו המקראות שנקרין - ולא מתרגמין [רעבד"ן סימן]:

מעשה ראובן - נקרא ולא מתרגם.

ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל, שהלך לכבול. והיה קורא חזן הכנסת במעשה ראובן: "ויהי בשכון ישראל". ואמר לו רבי חנינא למתורגמן: אל תתרגם - אלא את הפסוק אחרון, דהיינו: "ויהיו בני יעקב שנים עשר". ושיבחוהו חכמים על כך.

מעשה עגל השני - נקרא ולא מתרגם. איזה מעשה עגל השני?

מן: "ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה וגו' ויאמר אהרן וגו'", שהתחיל אהרן לספר שוב מעשה העגל, וזהו תחילת מעשה עגל השני, **עד:** "וירא משה את העם כי פרע הוא וגו'".

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו. שהרי מתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה, כששאלו משה: מה עשה לך העם הזה - פקרו המינין לומר שיש ממש בעבודה זרה.

שנאמר בתשובת אהרן: "ואומר להם למי זהב התפרקו, ויתנו לי, ואשליכהו באש ויצא העגל הזה", ומתוך כך יכולים המינים לומר, שיש ממש בעבודה זרה, שהרי משמע מהפסוק שנוצר העגל מעצמו.

והם לא יאמינו מדרש חז"ל, שאמרו שעשו אותו הערב רב על ידי כישוף, או על ידי השם שהיה ביד מיכה [מהרש"א].

ברכת כהנים - נקרין ולא מתרגמין.

מאי טעמא? משום דכתיב בה: "ישא ה' פניו אליך", וחיישינן שמא יאמרו שהקדוש ברוך הוא נושא פנים לישראל. ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת להם פנים, כדאיתא במסכת ברכות [כ"ע"ב], שאמר הקב"ה: אני אמרתי: "ואכלת ושבעת וברכת", והן מחמירין על עצמן עד כזית ועד כביצה [רש"י] (145).

מעשה דוד ואמנון - לא נקרין ולא מתרגמין.

ותמהינן: והא אמרת לעיל בהך ברייתא, דמעשה אמנון ותמר - נקרא ומתרגם?

ומתרגמין: לא קשיא. הא דאמרינן דלא נקרין ולא מתרגמין - היינו היכא דכתיב: "אמנון בן דוד", שגנאי הוא לדוד. והא דאמרינן דנקרא ומתרגם - היינו היכא דכתיב אמנון סתמא.

תנו רבנן: כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי - קורין אותן לשבח (146), משום שגנאי הוא להוציא דבר מגונה מפיו [מהרש"א].

כגון, האי דכתיב: "ישגלנה" - קרינן: "ישכבנה" (147). והאי דכתיב: "בעפולים" - קרינן: "בטחורים", משום ש"עפולים" - לשון מפורש יותר לגנאי הוא.

וכן בהאי דכתיב: "ויהי רעב גדול בשומרון וגו' עד היות וגו' **חריונים** בחמשה כסף", לא קרינן "חריונים", שהוא גנאי ביותר, דמשמע שהיו אוכלים את גלליהם מרוב רעב, אלא קרינן: "**דביונים**", דהיינו, הזב מן היונים (148).

וכן בהאי קרא, דכתיב כאשר צר רבשקה שר צבא אשור על ירושלים, שאמר רבשקה: "הלא על האנשים הישבים על החומה **לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם**", ד"חוריהם" - היינו רעי היוצא דרך חור פי הטבעת, ו"מימי שיניהם" - היינו צואה לחה ורכה [ונקראת כך מפני שיש שיניים לכרכשתא], שיאכלום אותם האנשים מחמת רעב המצור, לא קרינן הכי. אלא קרינן ביה בלשון נקיה: "**לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם**".

והאי דכתיב: "ויתצו את בית הבעל וישמהו **למחראות**", דהיינו בית הכסא, מלשון חור מוצא הרעי - קרינן בלשון נקיה: "**למוצאות**".

רבי יהושע בן קרחה אומר: "למחראות"

קרינן הכא, **כשמן. מפני שהוא גנאי לעבודה זרה. אמר רב נחמן: כל ליצנותא אסירא, בר מליצנותא דעבודה זרה - דשריא.**

מנלן?

דכתיב: "כרע בל קרס נבו", וכתוב: "קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו'".

והכי הוא פירושא דהני קראי:

"בל" ו"נבו" - שמות עבודה זרה שבבבל הם. ומשחק המקרא על הפסילים, ואומר שקרסו ונפלו במקומם, ולא יכלו למלט עצמם כשנלכדה בבל.

וקרא ד"לא יכלו מלט משא" - הכי פירושו: לא יכלו למלט עם עצמן עם המשא שבמעיהן (149).

רבי ינאי אמר, מהכא חזינן דליצנותא דעבודה זרה שריא:

דכתיב: "**לעגלות בית און יגורו שכן שומרון, כי אבל עליו עמו, וכמריו עליו יגילו, על כבודו כי גלה ממנו**".

והכי הוא פירושא דקרא:

על פורענות העתידה לבוא לעגלי בית און [שהיא בית אל] - יגורו [יפחדו] שכן [שוכני] שומרון, באמרם: אם על עצמם לא הגינו העגלים, היאך יגינו עלינו?!

כי אבל עליו [על העגל] עמו שהאמין בו, וגם כמריו שעליו יגילו [שהיו רגילין לשמוח בו] מקודם - עתה יתאבלו על כבודו, כי גלה ממנו כשלוקח בשבי.

ודרשינן להאי קרא בליצנותא דעבודה זרה, **אל תקרי**: "על כבודו", **אלא**: "על **כבידו**". כלומר, כובד משא הרעי שהיה בו, וכובד עגבותיו.

אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים: שקליה [טול] לעבודה זרה, ואנחיה בשין תיו [ערוה, מלשון: "וחשופי שת ערות מצרים"] שלו.

אמר רב אשי: האי מאן דסנאי שומעניה [שיצאו עליו שמועות רעות ושנואות, שהוא נואף] - **שרי ליה לבזוייה (150) בגימ"ל ושי"ן**, דהיינו, גימ"ל - בר גיורתא (151), דהיינו נואפת [דירושלמי תרגם "הנואף והנואפת"

- גיורא וגיורתא], שי"ן - שמה סריא (152), שם מוסרח. דמותר לבזות גם אמו שילדתו.

האי מאן דשפיר שומעניה [ששמועותיו טובות] - **שרי לשבוחיה (153). ומאן דשבחיה - ינחו לו ברכות על ראשו.**

הדרן עלך פרק הקורא עומד

פרק רביעי - בני העיר

מתניתין:

בני העיר שמכרו (1) את רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת (2) . אבל
לא יקחו בדמיו דבר חול, מפני שמעלין בקודש - ואין מורידין [עייין ברש"י שהביא מקור
הך כללא מתוספתא]. וברחובה של עיר יש קדושה, לפי שמתפללין בו בתעניות ובמעמדות
(3) [שכנגד כל משמר מכ"ד משמרות שהיה עולה לירושלים להקריב קרבנות, היו כ"ד
מעמדות בערי ישראל. ובזמן שהמשמר היה מקריב הקרבן, היו מתפללין על קרבן אחיהן
שיתקבל ברצון, ומתענין וקוראין בתורה. כדאיתא במס' תענית כ"ו ע"א. עיי"ש].

ואם מכרו **בית הכנסת (4) - לוקחין בדמיו תיבה** [ארון הקדש] (5), שקדושה היא יותר
מבית הכנסת.

מכרו **תיבה - לוקחין** בדמיה **מטפחות** שעוטפין בהם ספרים.

דף כו - א

מכרו **מטפחות** - **יקחו** בדמיהן **ספרים** דנביאים וכתובים (6).

מכרו **ספרים - לוקחין** בדמיהן ספר **תורה** (7) .

אבל, אין מורידין בקדושה. ולכן :

אם **מכרו** ספר **תורה - לא יקחו** בדמיו **ספרים**.

וכן אם מכרו **ספרים - לא יקחו** בדמיהן **מטפחות**.

מכרו **מטפחות - לא יקחו** בדמיהן **תיבה**. מכרו **תיבה - לא יקחו** בית הכנסת.

מכרו **בית הכנסת - לא יקחו** את הרחוב.

וכן - הוא הדין - **במותריהן**. כגון, אם מכרו ספרים, ולקחו בדמיהן ספר תורה, ונותרו
עדיין דמים ממכירת הספרים, לא יקחו בהן דבר שקדושתו פחותה.

גמרא:

שנינו במשנתנו : **בני העיר שמכרו רחובה של עיר**.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו - האי דאמרינן במתניתין דאי מכרו רחוב, קונים בדמיו דווקא דבר שיש בו קדושה - דברי רבי מנחם בר יוסי סתומתאה (8) היא.

אבל חכמים אומרים: הרחוב - אין בו משום קדושה, ויכולין לעשות בדמיו מה שירצו (9).

והוינן בה: ורבי מנחם בר יוסי, מאי טעמיה?

ומבארין: הואיל והעם מתפללין בו [ברחוב] בתעניות ובמעמדות, להכי יש בו קדושה.

ורבנן אמרי לך: ההוא שמתפללין ברחוב - אקראי בעלמא הוא, שאינו תדיר, שהמעמדות לא היו חוזרין שוב עד חצי שנה, וכן התעניות אינן תדירות, ולכן אין ברחוב משום קדושה.

שנינו במשנתנו: בית הכנסת - לוקחין תיבה.

אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יונתן: לא שנו דיכולין למכור בית הכנסת - אלא בבית הכנסת של כפרים, שמתפללין בו רק אנשי המקום.

אבל בית הכנסת של כרכין, כיון דמעלמא נמי אתו ליה אינשי, ואין מתפללין בו דווקא בני אותו מקום, לא מצו בני העיר מזבני ליה, משום דהוה ליה בית הכנסת דרבים, ואינו רק של בני הכרך, משום דגם אותם דאתו מעלמא - נותנים בבנינו ובשאר צרכיו (10).

אמר רב אשי: האי בי כנישתא דמתא מחסיא, אף על גב דמעלמא אתו לה, כיון דאדעתא דידי קאתו, ונותנין הדמים לבית הכנסת לעשות בהם כרצוני (11), אי בעינא - מזבנינא לה (12). מיתבי, אמר רבי יהודה: מעשה בבית הכנסת של טורסיים [צורפי נחושת] (13) שהיה בירושלים, שמכרוה אותם טורסיים (14) לרבי אליעזר, ועשה בה כל צרכיו.

והא התם בית הכנסת דכרכים הוה, ואפילו הכי מכרוהו?!

ומתריצין: ההיא בי כנישתא זוטי [קטן] הוה, ואינהו - הטורסיים - עבדוה לבדם, ולא נשתתפו בו אינשי דאתו מעלמא (15) [כי צורפי נחושת, אין בני אדם יכולין לסבלן, שהם מזוהמין כבורסקי, ולכן היה להם בית הכנסת לבדם (16)].

מיתבי, כתיב: "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", ודרשינן: **אחוזתכם מיטמא בנגעים - ואין ירושלים מיטמא בנגעים**, משום שאינה אחוזה, דסבירא ליה להאי תנא, דלא נתחלקה ירושלים לשבטים [כדלקמן].

אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי שאין מיטמא בנגעים - אלא מקום מקדש בלבד, משום דכתיב גבי נגעים: "ובא אשר לו הבית", משמע דבעינן שיהו בעלים לבית. ובית המקדש - של קודש הוא, ואין לו בעלים (17).

אבל שאר בתים שבירושלים - מיטמאין בנגעים, דסבירא ליה לרבי יהודה דנתחלקה ירושלים לשבטים, וקרינא בה "אחוזתכם".

על כל פנים, חזינן דקאמר רבי יהודה, דדווקא בית המקדש אינו מיטמא בנגעים, **הא בתי כנסיות ובתי מדרשות שבירושלים - מיטמאין! ואמאי, הא דכרכין הו, ואמרן לעיל דאין בני הכרך בעליהם!?** (18)

ואף רבנן לא נחלקו, אלא משום דסבירא להו שירושלים לא נתחלקה לשבטים. משמע דאי נתחלקה לשבטים, מיטמאין אף בתי מדרשות שבה. והרי בכרך הם עומדים! (19)

ומתריצין: לא תימא בדברי רבי יהודה: "מקום מקדש", אלא **אימא הכי: אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום "מקודש" בלבד**, דאף בתי כנסיות במשמע.

במאי קמיפלגי תנא קמא ורבי יהודה?

תנא קמא סבר: לא נתחלקה ירושלים לשבטים.

ורבי יהודה סבר: נתחלקה ירושלים לשבטים.

ובפלוגתא דהני תנאי דלהלן.

דתניא: מה היה בחלקו של יהודה?

כל המקום הפנוי מכניסנו של **הר הבית** מצד מזרח, **והלשכות** שבתוך החיל, **ושלשת העזרות**. דהיינו: עזרת נשים ועזרת ישראל, שהן י"א אמה שיכולין ישראל ליכנס לפנים מן השער, ועזרת כהנים, שהיא משם לצד מערב י"א אמה - עד מזבח החיצון.

ומה היה בחלקו של בנימין? אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים, שהם מצד מערב.

נותרו עדיין ל"ב אמה של המזבח החיצון עצמו, ועשרים ושתים אמה שבין האולם למזבח, דלא איתפרש עדיין של מי היו. ועתה מפרש התנא:

ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה, ונכנסת בחלקו של בנימין, ובה מזבח בנוי.

והיינו, שבחלקו של יהודה, היה גם רוחב אמה לכל אורך מזרחו של מזבח [חוץ מאמה שבקרן מזרחית מערבית]. וכן רוחב אמה לכל אורך דרומו של מזבח [חוץ מאמה שבקרן דרומית מערבית], וזוהי הרצועה שהיתה נכנסת מחלקו של יהודה לצד דרום, לתוך חלקו של בנימין, ובה היתה אמה שבדרומו של המזבח.

אבל שאר המזבח, וכן כ"ב אמה שבין האולם למזבח - בחלקו של בנימין היו [כך מתבאר ברש"י בזבחים נ"ג ע"ב. עיי"ש].

והיה בנימין הצדיק צופה ברוח הקדש שכך עתיד להיות, **ומצטער עליה** - על אותה רצועה - **בכל יום לבולעה. שנאמר: "חופף עליו כל היום"** [שאדם המצטער - חופף ומתחכך בבגדיו].

לפיכך (20) זכה בנימין ונעשה אושפיזן לשכינה, שהיה ארון בחלקו (21).

והיינו תנא דקאי רבי יהודה כוותיה, דסבירא להו דנתחלקה ירושלים לשבטים.

והאי תנא דלקמן - סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים.

דתניא: אין משכירים לעולי רגלים (22) את הבתים שבירושלים, אלא בחינם נותנים להם להכנס לתוכם, **מפני שאינן שלהן**, של בעלי הבתים.

חזינן שלא נתחלקה ירושלים לשבטים, דלהכי אינם שלהם (23).

רבי אליעזר בר' שמעון אומר: אף לא משכירין להם **מטות** [ביארו התוס', דסבירא ליה לרבי אליעזר, דכיון שהקרקע שעליה עומדות המטות לא היתה שלהם - לא היה כח בידם להשכירן (24)].

לפיכך, כיון שאינם משכירין את הבתים והמטות, אלא נותנין לדור בהם בחינם, להכי תקנו חכמים, **שעורות קדשים** [היינו תודה ושלמים, שעורותיהן לבעלים] - יהו **בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע**, כדי שיתנו לעולי רגלים מטות בסבר פנים יפות [כך כתב הריטב"א ביומא].

אמר אביי: שמע מינה מהכא, **דאורח ארעא** [דרך ארץ] **למישבק** [שיניח] **אינש**, **גולפא** [קנקן של חרס שנשתמש בו] **ומשכא** [עור של בהמה ששחט, ואכלה בבית בעל הבית] - **באושפיזיה** שנתאכסן בו, כי היכי דאמרינן הכא דבעלי אושפיזין נוטלין את

עורות הקדשים. וכיון דבעלמא כך היא דרך ארץ, להכי אמרו רבנן שיטלו אותן בזרוע [ריטב"א ביומא].

אמר רבא: לא שנו דאי מכרו בית הכנסת - אין מורידין את הדמים מקדושתן, אלא לוקחין בהן תיבה, ובית הכנסת נמי נשאר בקדושתו (25) [דומיא דספרים, דלוקח בהם ספר תורה, ולוקח הספרים נוהג בהן בקדושה] - **אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר** (26) - **במעמד אנשי העיר, אלא שמכרוהו אנשי העיר לבד, או ז' טובי העיר לבדם** (27).

דף כו - ב

אבל אם מכרו שבעה טובי העיר, במעמד אנשי העיר - פקעה קדושת בית הכנסת והמעות, ואפילו **למישתא ביה** בדמים **שיכרא** (28) - **שפיר דמי** (29). דבשעת המכירה, חלה קדושת בית הכנסת על המעות. ואחר כך, נפקעת הקדושה מהדמים - כיון דקלישא קדושתן (30).

רבינא הוה ליה ההוא תילא [חורבה] **דבי כנישתא.**

אתא לקמיה דרב אשי. אמר ליה: מהו למיזרעה לאותו מקום (31) ?

אמר ליה: זיל זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר (32) - **וזרעה.**

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה ההיא בי כנישתא עתיקא. הוה בעי למיסתריה לההוא בי כנישתא עתיקא, **ולאתויי ליבני וכשורי** [לבנים וקורות] **מינה - ועיולי להתם** למבני בהו בי כנישתא חדתא.

יתיב, וקא מיבעיא ליה בהא דרב חסדא:

דאמר רב חסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא - עד דבני בי כנישתא אחריתי.

והכי מיבעי ליה:

התם, טעמא דרב חסדא משום חשש **פשיעותא** הוא, דחיישינן שיסתור את בית הכנסת הישן, ויפשע ולא יבנה את החדש. אבל **בכי האי גוונא**, שאין סתירתו של הישן

- אלא לצורך בנינו של החדש, שרוצה ליטול משם לבנים וקורות, **מאי** (33) ? **אתא לקמיה דרב פפא - ואסר ליה** למסתר.

אתא **לקמיה דרב הונא - ואסר ליה** נמי למסתר (34).

אמר רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה [להחליפו ולמכרו] - **שרי**, משום שחלה קדושתו על החילוף או על הדמים, והוא יצא מקדושתו להשתמש בו (35).

אבל **אוגורה** [להשכירו], **ומשכונה** [למשכנו] - **אסור**.

מאי טעמא?

משום דבי כנישתא אכתי בקדושתה קאי (36) .

ליבני [לבנים] דבי כנישתא, נמי - **חלופינהו וזבוינהו שרי, אוזופינהו** [להלוותם] - **אסור** מהאי טעמא דלעיל.

והני מילי - בליבני עתיקתא, שכבר נבנו בכותל בית הכנסת, ונפל הכותל. **אבל בליבני חדתא**, שנעשו לצורך בית הכנסת - **לית לן בה**.

ואפילו למאן דאמר גבי אורג בגד למת, דאסור בהנאה אפילו אם רק הזמינו למת, משום **דהזמנה מילתא היא**, מודה הכא דשרי להשתמש בהם.

דהני מילי דאסור בהזמנה בעלמא - **כגון האורג בגד למת**, שהרי על ידי האריגה - מיד הוא ראוי לפרשו על המת.

אבל הכא, בליבני, כעושה **טווי לאריג דמי**, שחסר עדיין אריגה. ובליבני נמי - חסרה עדיין נתינתן בכותל, **וליכא למאן דאמר** דבכהאי גוונא חלה עליהן קדושה בהזמנה בעלמא (37).

ואם נתנו בני העיר את בית הכנסת **במתנה**, כדי לעשות בו דברי חול - **פליגי בה רב אחא ורבינא. חד - אסר, וחד - שרי**.

במאי פליגי?

מאן דאסר סבר: וכי **בהאי**, במתנה בעלמא, **תפקע קדושתה** דבית הכנסת!?

וסברא **דמאן דשרי**: דהא ודאי **אי לאו דהוה ליה** לנותן מתנה **הנאה מיניה** דמקבל - **לא הוה יהיב ליה** מתנה, להכי **הדר הוה ליה מתנה כזביני**, ושרי (38).

תנו רבנן: תשמישי מצוה - נזרקין. תשמישי קדושה - נגנזין (39) .

ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית (40) . והיינו טעמא דהם תשמישי מצוה, משום ששייבת הסוכה ושמיעת קול השופר וכו' - הם הם גופי המצוה.

ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי [אמתחת או שק] של ספרים תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק [תיק ונרתיק היינו הך, אלא שתיק הוא של דבר ארוך, ונרתיק - של דבר קצר] של תפילין, ורצועותיהן של התפילין.

אמר רבא: מריש [בתחילה] הוה אמינא, דהאי כורסיא [בימה של עץ] - תשמיש דתשמיש קדושה הוא - ושרי. שהרי פורס על הבימה מפה, ועליה נותן את ספר התורה (41).

אבל, כיון דחזינא דמותבי לפעמים עלויה ספר תורה בלי מפה, אמינא: תשמיש קדושה הוא - ואסור.

ואמר רבא: מריש הוה אמינא, דהאי פריסא, דהיינו יריעה שפורסין על הארון מבפנים (42)

- תשמיש דתשמיש הוא, שהרי היא תשמיש של הארון, והארון - תשמיש של ספר תורה (43).

אבל, כיון דחזינא דפעמים דעייפי ליה [שכופלין אותה], ומנחי סיפרא עלויה - אמינא תשמיש קדושה הוא, שהרי הוא משמש את הספר עצמו, ואסור (44) .

ואמר רבא: האי תיבותא דאירפט [ארון שנתקלקל], למיעבדה [לעשות ממנה] תיבה זוטרת, קטנה מן הראשונה - שרי.

אבל למעבדה כורסיא [בימה] - אסיר, שהרי מורידה מקדושתה. דבארון - הספר תורה מונח תמיד, ואילו הבימה - נותנין עליה הספר תורה רק לפעמים [מ"ב סי' קל"ד סקכ"ו] (45).

ואמר רבא: האי פריסא [יריעת הארון] דבלה, למיעבדיה פריסא לספרי - שרי. אבל למעבדה פריסא לחומשין - אסיר.

ואמר רבא: הני זבילי [דלוסקמי] דחומשי, וקמטרי [ארגזים] דספרי - תשמיש קדושה נינהו, ונגנזין.

ותמהינן: פשיטא!?

ומבארין: מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן, אלא לנטורי [לשמירה] בעלמא עבידי, ולהכי אין בהם קדושה - קא משמע לן דלכבוד עבידי (46).

ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי [שבאו יהודים מרומי למחוזא, ועשו להם בית כנסת], דהוה פתיח לההוא אידרונא [חדר], דהוה מחית [שהיה מונח] ביה מת שעדיין לא נקבר, והווי בעו כהני למיעל לצלויי התם בההוא בי כנישתא, ולא יכלו מפני טומאת המת, שנכנסת לבית הכנסת דרך הפתח.

אתו אמרו ליה לרבא.

אמר להו דלו תיבותא [הגביהו את הארון], ואותבוה בההוא פיתחא, דהא תיבותא הוה ליה כלי עץ העשוי לנחת, דהיינו, שעשוי להיות מונח במקום אחד, ולא להטלטל ממקום למקום, ודינא הוא דכלי עץ העשוי לנחת - אינו מקבל טומאה, וחוצץ נמי בפני הטומאה. דכל דבר שאינו מקבל טומאה - חוצץ בפני הטומאה.

אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי ליה לתיבותא כי [כאשר] מנח ספר תורה עלויה, והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם, ובכהאי גוונא מקבל טומאה (47) ?!

אמר להו: אי הכי - לא אפשר.

אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים, ואפילו של ספר תורה, שבלו - עושין אותן תכריכין למת מצוה, שצרכיו מוטלין על הציבור, וזו היא גניזתן (48).

ואמר רבא: ספר תורה שבלה - גונזין אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות, דהיינו שלא שימש תלמידי חכמים בתלמוד ובגמרא, אלא רק במשניות ובברייתות.

אמר רב אחא בר יעקב: וגונזין את ספר התורה בכלי חרס. שנאמר: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים". חזינן דהניתן בכלי חרס - נשמר ימים רבים.

אמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא, למעבד בי רבנן [בית מדרש] - שרי (49).

אבל מבי רבנן, למעבד בי כנישתא - אסיר.

ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא, דלמעבד מבי כנישתא בי רבנן - אסור, ואילו למעבד מבי רבנן בי כנישתא - שרי.

דף כז - א

אמר רב אחא: 📖 כוותיה דרב פפי מסתברא, דהא רבי יהושע בן לוי נמי אמר הכי. דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת - מותר לעשותו בית המדרש (50).

ומסקינן: שמע מינה.

דרש בר קפרא: מאי האי דכתיב בנבזראדן: "וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול שרף באש"?

"בית ה'" - זה בית המקדש.

"בית המלך" - אלו פלטרין של מלך.

"ואת כל בתי ירושלים" - כמשמען.

ומאי: "ואת כל בית גדול שרף באש"?

פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: מקום שמגדלין בו תורה, דהיינו בית המדרש.

וחד אמר: מקום שמגדלין בו תפלה, דהיינו בית הכנסת.

מאן דאמר בית שמגדלין בו תורה - דכתיב: "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר". חזינן דבתורה שייך לשון גדולה.

ומאן דאמר בית שמגדלין בו תפלה - דכתיב שאמר המלך יהורם לגיחזי: "ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע". והא אלישע מאי דעבד [שהחיה את בנה של השונמית] - ברחמי [על ידי תפילה] הוא דעבד (51), חזינן דבתפילה שייך לשון גדולה.

תסתיים מהא דלקמן, דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר: מקום שמגדלין בו תורה.

דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת - מותר לעשותו בית המדרש. חזינן דסבירא ליה דבית המדרש הוא דהוי בית גדול!

ומסקינן: **שמע מינה.**

שנינו במשנתנו: **אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'.**

איבעיא להו: מהו למכור ספר תורה ישן, כדי ליקח בו [בדמיון] ספר תורה חדש?

ובהכי איבעיא להו:

מי נימא דכיון דלא מעלי ליה - אסור, או דלמא, כיון דליכא שום אפשרות לעלויי עילוויא אחרינא - שפיר דמי.

תא שמע דמותר למכרו כדי לקנות אחר: **אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים.** משמע, ד**ספרים** דווקא **הוא דלא יקחו** בדמי תורה, **הא** לקנות ספר **תורה** בדמי ספר **תורה** - **שפיר דמי!** ודחינן: ממתניתין ליכא ראיה, דמתניתין **בדיעבד** מיירי, שמכרו כבר את ספר התורה, ולהכי יקחו בדמיו ספר אחר, דאי לאו הכי, מה יקחו?

אבל אנן, **כי קא מיבעיא לן, לכתחלה** הוא דקא מיבעיא לן, אי שרי למכור לכתחילה ספר תורה, על מנת לקנות בדמיו ספר תורה אחר.

תא שמע דאסור למכרו כדי לקנות ספר אחר: **גוללין ספר תורה במטפחות של חומשין** [דהיינו ספר תורה שיש בו רק חומש אחד], וכן גוללין **חומשין במטפחות נביאים וכתובים. אבל, לא יגלול נביאים וכתובים במטפחות של חומשין, ולא חומשין - במטפחות של ספר תורה.** מפני שמוריד את המטפחות מקדושתן.

קתני מיהת: "גוללים ספר תורה במטפחות חומשין". משמע, **מטפחות חומשין - אין,** משום דמעלי להו למטפחות בקדושה. **אבל במטפחות ספר תורה** אחר - **לא.** חזינן דאין משנין לאותה קדושה, אלא רק לקדושה שהיא למעלה הימנה!

אימא סיפא: ולא חומשין במטפחות ספר תורה. משמע, **הא תורה במטפחות של תורה** אחרת - **שפיר דמי!**

אלא, מהא - ליכא למישמע מינה. דהא איכא למשמע הכי, ואיכא למשמע נמי איפכא.

תא שמע דמותר למכור ספר תורה כדי לקנות ספר אחר : **מניחין ספר תורה על גבי ספר תורה, וספר תורה על גבי חומשין (52), וחומשין - על גבי נביאים וכתובים** (53) (54) .

אבל לא מניחין נביאים וכתובים על גבי חומשין, ולא חומשין - על גבי תורה (55) .

אם כן, מדשרי להניח ספר תורה על גבי ספר תורה אחר, מוכח דשרי למכור ספר תורה - על מנת לקנות ספר תורה אחר! ודחינן: **הנחה קאמרת? שאני הנחה, דלא אפשר בלאו הכי.**

דאי לא תימא הכי, מיכרך [לגלול] ספר תורה - היכי כרכינן? והא קא יתיב דפא [דף] אחבריה, דהיינו, שכשגולל את הספר, דף נגלל על חבירו (56) !? אלא, על כרחך, כיון דלא אפשר בלאו הכי - שרי! הכא נמי, כיון דלא אפשר - שרי.

תא שמע, דאיתמר להדיא דאסור: דאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן משום רבן שמעון בן גמליאל: לא ימכור אדם ספר תורה ישן, על מנת ליקח בו חדש.

ודחינן: האי דאמרינן **התם** דלא ימכור, היינו **משום פשיעותא**, דחיישינן שלבסוף לא יקחו ספר אחר, ומתוך כך - יפסדו הדמים.

כי קאמרינן אן, כגון דכתיב ומנח הספר השני בבית הסופר, ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים **לאיפרוקי**. בכהאי גוונא **מאי?**

תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה, דהיינו, כדי להתפרנס בו בשעה שלומד תורה, ולישא אשה (57) . וסלקא אדעתין, דכי היכי דשרי למכור כדי ללמוד תורה, הכי נמי שרי כדי לקנות ספר תורה אחר. אם כן, **שמע מינה, דתורה בתורה - שפיר דמי!**

ודחינן: דלמא דווקא לצורך דברים אלו - שרי למכור ספר תורה. דלצורך לימוד תורה מוכרין, משום **דשאני תלמוד תורה, מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה (58) .** וכך כדי לישא **אשה נמי שרי - משום דכתיב: "לא תהו בראה לשבת יצרה". אבל תורה בתורה, אימא דלא (59) .**

ולא איפשטא בעיין.

תנו רבנן: לא ימכור אדם ספר תורה, אף על פי שאינו צריך לו [שיש לו ספר אחר].

יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל: אפילו אין לו מה שיאכל, ומכר (60) ספר תורה, או שמכר את בתו לצורך פרנסתו - אינו רואה סימן ברכה לעולם באותן הדמים.

שנינו במשנתנו: וכן במותריהן.

אמר רבא: לא שנו אלא שמכרו אחת מן הקדושות הללו, וקנו קדושה מעולה מהן - והותירו מן הדמים.

אבל אם גבו מעות מהציבור לצורך ספר תורה, וקנאוהו, והותירו מן הדמים שגבו - מותר להורידן לצורך קדושה פחותה, שהרי לא באו עדיין לכלל קדושה חמורה, וכבר נתקיימה במעות דעת אנשי העיר (61).

איתיביה אביי: במה דברים אמורים - שלא התנו שיוכלו לעשות מה שירצו בדמים. אבל אם התנו - אפילו לדוכסוסיא [יתפרש לקמן] - מותר. היכי דמי?

אילימא שמכרו דברי קדושה - והותירו, כי התנו - מאי הוי, הא דמי קדושה הן, ואין תפקע קדושתן?

אלא על כרחך - כשגבו והותירו מיירי. וטעמא - דהתנו, להכי שרי לשנותן. הא לא התנו - לא! והיכי קאמר רבא, דכי גבו והותירו - שרי לשנותן אף בלי תנאי?!

ודחינן: לא. לעולם הך ברייתא דבעיא תנאי, כשמכרו והותירו דווקא מיירי. והכי קאמר התנא: במה דברים אמורים דאסור לשנותן, כשלא התנו שבעה טובי העיר - במעמד אנשי העיר. אבל אם התנו (62) שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר - אפילו לדוכסוסיא נמי מותר.

אמר ליה אביי לההוא מרבנן, דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת: מי שמיע לך מרב ששת מאי דוכסוסיא?

אמר ליה: הכי אמר רב ששת: פרשא דמתא. דהיינו, שבני העיר שוכרין להם פרש, שיהא מזומן להם לשלחו למושל העיר - כשיצטרכו.

אמר אביי: הלכך, האי צורבא מרבנן דשמע ליה מילתא, ולא ידע פירושא דמילתא, לישׁיילה קמיה דמאן דשכיח קמיה רבנן. דלא אפשר דלא שמיע ליה להאי מילתא מן גברא רבה.

אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: בני העיר, שהלכו לעיר אחרת, ופסקו עליהן בני אותה העיר צדקה - נותנין, כדי שלא יחשדום שאינם נותנים מה שפוסקין עליהם.

וכשהן באין לחזור לעירן - לוקחין מן הגבאים את הצדקה שנתנו בעיר האחרת, ומביאין אותה עמהן, ומפרנסין בה את עניי עירן.

תניא נמי הכי: בני העיר שהלכו לעיר אחרת, ופסקו עליהן צדקה - נותנין. וכשהן באין - מביאין אותה עמהן.

ואילו יחיד (63) שהלך לעיר אחרת, ופסקו עליו צדקה - תנתן לעניי אותה העיר. רב הונא גזר תעניתא. על לגביה רב חנה בר חנילאי וכל בני מתיה [עירן]. רמו [הטילו] עלייהו צדקה (64) - ויהבו.

כי בעו למיתי חזרה לעירן, אמרו ליה לרב הונא: נותבה לן מר לאותן מעות שנתנו לצדקה, וניזול ונפרנס בה לעניי מאתינן.

דף כז - ב

אמר להו: תנינא: במה דברים אמורים דכשהן חוזרין לעירן, מביאין את הצדקה עמהן - בשאין שם, בעיר שהלכו לשם, **חבר עיר, דהיינו, תלמיד חכם המתעסק בצרכי ציבור. אבל אם יש שם חבר עיר - תינתן לחבר עיר.**

וכל שכן בכי האי גוונא, דעניי דידי וגם עניי דיכחו - עלי סמיכי, דאין טעם להחזיר את מעות הצדקה לעירכם.

מתניתין:

אין מוכרין את בית הכנסת (65) של רבים - ליחיד, מפני שמורידין אותו מקדושתו. דברי רבי מאיר.

אמרו לו: אם כן, אף לא ימכרו מעיר גדולה לעיר קטנה!?

גמרא:

ותמהינן: הא שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר?! ורבי מאיר אמר לך: לא דמי. דמעיר גדולה לעיר קטנה - אינן פוחתין בקדושה, דהא מעיקרא קדישא, והשתא נמי קדישא.

מה שאין כן במכירה מרבים ליחיד, דפוחתין בקדושה. דהא על ידי מכירה ליחיד - ליכא קדושה (66), שהרי אין אומרין דבר שבקדושה בפחות מעשרה.

ורבנן אמרי לך: אי איכא למיחש בין רב למעט, כי האי גוונא, שמוכרין מעיר גדולה לעיר קטנה - נמי איכא למיחש, משום "ברב עם הדרת מלך". שהרי על ידי מכירה לעיר הקטנה פוחתין "ברב עם".

אלא, על כרחך דלא חיישינן למידי. דכיון דשקיל דמי, ומעלה אותן בקדושה, כל דבעי לוקח לעשות - עושה (67), חוץ מדי דברים דקתני במתניתין דלקמן [רש"י].

מתניתין:

אין מוכרין בית הכנסת, ואפילו מרבים לרבים, אלא על תנאי, שאם ירצו - יחזירוהו. משום דמכירת חלוטין - דרך בזיון היא, שמראה שאין נחשב בעיניו לכלום. דברי רבי מאיר (68).

וחכמים אומרים: מוכרין אותו ממכר עולם. חוץ מלארבעה דברים אלו: למרחץ, ולבורסקי, לטבילה, ולבית המים [לכביסה]. אי נמי: לבית מי רגלים. [רש"י].

רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשם חצר. והלוקח, מה שירצה - יעשה.

גמרא:

ומקשינן: ולרבי מאיר, היכי דיירי בה הלוקחין בההוא בית הכנסת, והא הויא לה רבית לכשיחזירוהו, שהרי בשכר המתנת המעות אצל המוכר - דרו בה הלוקחין עד שחזר בו המוכר, וקנאה מהן!?

אמר רבי יוחנן: רבי מאיר, בשיטת רבי יהודה - אמרה. דאמר: צד אחד ברבית - מותר.

דתניא: הרי שהיה נושה בחבירו מנה, ועשה לו הלווה את שדהו מכר, דהיינו, שמכר הלווה למלווה את שדהו במעות ההלוואה, שאם לא יפרענו - תהא השדה מכורה לו תמורת ההלוואה,

בזמן שמוכר אוכל את פירות השדה - מותר.

אבל אם **לוקח אוכל פירות - אסור.** שהרי אם יפרענו - יהיו הפירות שאכל המלווה ריבית, שהרי אכלן בשכר המתנת המעות.

רבי יהודה אומר: אפילו אם הלוקח אוכל את הפירות - מותר. משום דהוי צד אחד בריבית, שהרי רק אם יפרענו תהא ריבית. אבל אם לא יפרענו - הוי מכר גמור, ולא תהא רבית (69).

ואמר רבי יהודה: מעשה בביתוס בן זונן, שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה, והתם לוקח אוכל פירות היה, ואף על פי כן, התיר לו רבי אלעזר בן עזריה למכור!

אמרו לו: משם ראייה? התם מוכר אוכל פירות היה, ולא לוקח, ולהכי שרי.

מאי בינייהו, במאי פליגי רבי יהודה וחכמים?

צד אחד ברבית - איכא בינייהו.

מר - רבי יהודה - סבר: צד אחד ברבית - מותר.

ומר סבר: צד אחד ברבית - אסור.

והכא נמי, כשמכרו את בית הכנסת על תנאי, הוי צד אחד בריבית. שהרי רק אם יחזירוהו, הוי מה שדרו בבית בינתיים ריבית.

רבא אמר: באמת דכולי עלמא סברי דצד אחד ברבית - אסור. והכא, רבית על מנת להחזיר - הוא דאיכא בינייהו.

ומיירי הכא, שמכר הלווה למלווה, על מנת שאם לא תהא השדה מכר, דהיינו, שיפרע לו ללווה את מעותיו - יחזיר הלוקח למוכר את השדה, וגם את הפירות שאכל (70).

מר - רבי יהודה - סבר: רבית על מנת להחזיר - מותר. ולהכי, בכהאי גוונא - שרי. אבל אם לא התנו שיאכל על מנת להחזיר - מודה רבי יהודה דאסור.

ומר - תנא קמא - סבר : רבית על מנת להחזיר - **אסור**, משום שסוף סוף בשעה שאכל הלוקח את הפירות - רבית קאכל, ועביד איסורא.

שנינו במשנתינו : **וחכמים אומרים מוכרין אותו ממכר עולם וכו'.**

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם להשתין מים בתוך ארבע אמות של תפלה [מקום שהתפלל בו].

אמר רב יוסף: מאי קמשמע לן? הא תנינא לה במתניתין דידן! דתנן: רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשום חצר, ולוקח מה שירצה - יעשה.

ואפילו רבנן לא קאמרי דאין עושין אותו בית הכסא - אלא גבי בית הכנסת, דקביע קדושתיה. אבל ארבע אמות של תפילה, דלא קביע קדושתיהו - לא!

תני תנא קמיה דרב נחמן: המתפלל, מרחיק ארבע אמות ממקום שהתפלל בו - ומשתין.

והמשתין, מרחיק ארבע אמות מאותו מקום - ומתפלל.

אמר ליה רב נחמן: בשלמא הא דהמשתין מרחיק ארבע אמות ומתפלל - תנינא לה, דתנן: כמה ירחיק מהן [ממי רגלים] ומן הצואה - ארבע אמות.

אלא הא דאמרת דהמתפלל, מרחיק ארבע אמות - ומשתין, למה לי הך הרחקה? אי הכי, קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא, שהרי אין לך ד' אמות בנהרדעא שלא התפללו בהן עוברי דרכים!?

ומתרצינן: תני הכי: המתפלל, ישהה כדי הילוך ד' אמות - וישתין.

והוינן בה: בשלמא משתין, טעמא דישהה כדי הילוך ארבע אמות ויתפלל - היינו משום ניצוצות, שלא יטנפו בגדיו בניצוצות מי רגלים שבאמתו.

אלא הא דהמתפלל ישהה כדי הילוך ארבע אמות, הך המתנה - למה לי? אמר רב אשי: משום שכל זמן של כדי הילוך ארבע אמות אחר שסיים תפילתו - תפלתו סדורה בפיו, ואכתי רחושי מרחשן שפוותיה.

[זלפ"ן סימן] שאלו תלמידיו את רבי זכאי: במה, באיזה זכות, הארכת ימים

אמר להם: מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה (72), ולא כניתי שם לחבירי, ואפילו כינוי שאינו של גנאי (73) [תוס']. ולא ביטלתי קידוש היום (74).

אמא זקינה היתה לי. פעם אחת מכרה כפה [צעף] שבראשה, והביאה לי בדמיה קידוש היום (75). תנא: כשמתה, הניחה לו שלש מאות גרבי יין (76).

כשמת הוא [רבי זכאי], הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין.

רב הונא הוה אסר ריתא [היה חגור מין גמי], וקאי קמיה דרב.

אמר ליה: מאי האי שאתה חגור בדבר כזה?

אמר ליה: לא הוה לי יין לקידושא (77), ומשכנתיה להמיינאי [לחגורת], ואתאי ביה קי דו שא. אמר ליה: יהא רעוא דתיטום [שתהיה סתום ומכוסה] בשיראי.

כי איכלל [כשנכנס לחופה] רבה בריה דרב הונא, רב הונא איניש גוצא הוה (78), וגנא אפוריא [היה ישן על מיטה].

אתיין בנתיה וכלתיה, ומתוך שהיה רב הונא גוף - לא ראו שהיה שוכב על המטה. שלחן ושדיין מנייהו עליה [פשוטו והשליכו בגדיהן עליו] - עד דאיטום בשיראי.

שמע רב לאותו מעשה - ואיקפד.

אמר ליה לרב הונא: מאי טעמא לא אמרת לי כי [כאשר] ברכתיך: "וכן למר", דהיינו, אף אתה תהא מבורך בכך, דדלמא הויה ההיא שעתא שברכתיך עת רצון, והיתה מתקיימת הברכה אף בי! (79) שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע: במה הארכת ימים?

אמר להם: מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת, דהיינו, שלא הייתי מקצר הלוכי דרך בית הכנסת (80).

ולא פסעתי על ראשי עם קדוש, דהיינו, שכשהיו התלמידים יושבין בבית המדרש על גבי הקרקע, לא היה הולך למקומו, משום שהיה נראה כאילו פוסע על ראשיהם.

ולא נשאתי כפי בנשיאות כפים של כהנים - בלא ברכה (81).

שאלו תלמידיו את רבי פרידא: במה הארכת ימים (82) ?

אמר להם: מימי לא קדמני אדם לבית המדרש,

דף כח - א

ולא ברכתי בסעודה (83) לפני כהן [משום דכתיב: "וקדשתו". ודרשינן: לכל דבר שבקדושה. לפתוח ראשון, ולברך ראשון], ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה, דהיינו, הזרוע הלחיים והקבה.

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה.

ואמר רבי יצחק: כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה - כאילו אוכל טבלים.

ולית הלכתא כוותיה דרבי יצחק (84).

ותמהינן אהא דאמר רבי פרידא: "ולא ברכתי לפני כהן", למימרא, דמעליותא היא שתלמיד חכם לא יברך לפני כהן? והא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם, שמברך לפניו אפילו כהן גדול, שהוא עם הארץ, אותו תלמיד חכם חייב מיתה. שנאמר: "כל משנאי אהבו מות". ודרשינן: אל תקרי "משנאי" - אלא "משנאי".

והאי תלמיד חכם - נמי גורם להשניאו, שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ, אומר: אין נחת רוח בתורה!

ומתרצינן: כי קאמר איהו, רבי פרידא, שלא בירך לפני כהן - בששניהם שוין קאמר. שגם הכהן היה תלמיד חכם [ולא ששוא לו ממש, דאם כן מאי רבותיה דרבי פרידא, הא כתיב: "וקדשתו"! אלא מיירי שגם הכהן תלמיד חכם, אלא שאינו חשוב כמותו, תוס']. שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי, שלפני שעליתי למטה - מחלתי לכל מי שעשה לי רעה, וכדלקמן. וותרן בממוני הייתי. לא נתכבדתי בקלון חברי. כי הא, דרב הונא דרי מרא [היה נושא מעדר] אכתפיה. אתא רב חנא בר חנילאי, וקא דרי מיניה דרב הונא. אמר ליה רב הונא: אי

רגילת דדרית מרא נמי במאתיך [בעירך] - דרי. ואי לא, אתייקורי אנא, בזילותא דידך - לא ניחא לי. ולא עלתה על מטתי קללת חברי. כי הא, דמר זוטרא, כי הוה סליק לפורייה [כשהיה עולה למיטתו], אמר: שרי [מחול] ליה לכל מאן דצערן (85) (86). וותרן בממוני הייתי. דאמר מר: איוב - וותרן בממוניה הוה. דמנהגו של עולם, שמי שיש לו מלאכה מועטת לעשות, ששכרה חצי פרוטה, אומר לפועל: חצי פרוטה אני נותן לך, אלא, לפי שיש רק מטבע של פרוטה שלמה, בוא ונלך לחנוני, ונקנה שם ככר או ביצים בפרוטה, ונתחלק בהם.

ואילו איוב - וותרן היה. שהיה מניח את אותו חצי פרוטה שרגילין לתת לחנוני - מממוניה, והיה נותן כל הפרוטה לפועל (87).

שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול: במה הארכת ימים?

אתו גווי [העבדים שהיו משרתים את רבי נחוניא] - וקא מחו ליה לרבי עקיבא, לפי שהיו סבורים שהוא קץ בחייו של רבי נחוניא (88).

סליק [עלה] רבי עקיבא, ויתיב ארישא דדיקלא (89).

אמר ליה לרבי נחוניא: רבי, כתיב: "את הכבש אחד תעשה בבקר", אם נאמר "כבש", למה נאמר "אחד", הא "כבש" - משמע אחד (90)?

אמר להו רבי נחוניא לגווי: חזינא דצורבא מדרבנן הוא (91), ולא קץ בחיי, אלא שרוצה ללמוד הנהגות שמביאות לאריכות ימים, שבקוהו [הניחוהו]!

אמר ליה לרבי עקיבא: האי דכתיב: "אחד", דרשינן: מיוחד שבעדרו.

ועתה השיב לו על שאלתו הראשונה, ואמר לו: מימי לא קבלתי מתנות, ולא עמדתי על מדותי לשלם גמול רע למי שציערני, וותרן בממוני הייתי.

לא קבלתי מתנות. כי הא, דרבי אלעזר, כי הוה משדרי ליה מתנות מבי נשיאה - לא הוה שקיל. כי הוה מזמני ליה מבי נשיאה לסעודה - לא הוה אזיל.

אמר להו לדבי נשיאה: לא ניחא לכו דאחיה? דהא כתיב: "שונא מתנות יחיה"! (92) ואילו רבי זירא, כי הוה משדרי ליה מתנות מבי נשיאה - לא הוה שקיל. אבל כי הוה מזמני ליה - הוה אזיל. אמר: אתייקורי הוא דמתייקורי בי [מתכבדים הם בזה שאני סועד אצלם, והנאתם היא, ואין זו מתנה].

ולא עמדתי על מדותי. דאמר רבא: כל המעביר (93) על מדותיו - מעבירין ממנו כל פשעיו. שנאמר: "נושא עון ועובר על פשע". ודרשינן: למי נושא הקדוש ברוך הוא עון - למי שעובר על פשע.

שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים?

אמר לו: וכי קצת בחיי, שאתה שואלני אמאי הארכת ימים!?

אמר לו: רבי! תורה היא, וללמוד אני צריך, אולי אוכל גם אני לקיים (94).

אמר לו: מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע.

דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתכל בצלם (95) דמות אדם רשע (96). שנאמר שאמר אלישע ליהורם מלך ישראל: "לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא, אם אביט אליך ואם אראך" (97).

רבי אלעזר אמר: המסתכל בדמות אדם רשע - עיניו כהות! שנאמר: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות", והיינו משום דאסתכל בעשו הרשע.

ותמהינן: וכי הא דאסתכל בעשו גרמא ליה?

והאמר רבי יצחק: לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך. שהרי אבימלך קלל את שרה - ונתקיים בזרעה. שנאמר שאמר אבימלך לשרה: "הנה הוא לך כסות עינים", אל תקרי "כסות עיניים" - אלא "כסיית עינים"!!

ומתריצין: הא והא, שני הדברים, גרמא ליה שכהו עיניו.

רבא אמר: מהכא ילפינן לה, דכתיב: "שאת פני רשע לא טוב".

בשעת פטירתו של רבי יהושע בן קרחה, אמר לו רבי: רבי, ברכני!

אמר לו: יהי רצון, שתגיע לחצי ימי.

אמר ליה: ולכולהו, לכל ימך, לא!! אמר לו: אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני, דאם כן, הרי אתה כל ימך תהיה נשיא. וכי תרצה שבניך הבאים אחריך - בהמה ירעו? שלא יטלו בגדולתך, אלא יהיו הדיוטות כל ימיהם!?

אבוה בר איהי, ומנימן בר איהי. חד אמר: תיתי לי [יבוא עלי שכר טוב (98)] - משום דלא אסתכלי בכותי (99) .

וחד אמר: תיתי לי - דלא עבדי שותפות בהדי כותי (100) .

שאלו תלמידיו את רבי זירא: במה הארכת ימים?

אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי (101), ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני (102),

ולא הרהרתי בדברי תורה במבואות המטונפות (103),

ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה [דהיינו, שגרסתי שגורה בפי תמיד], ובלא תפילין,

ולא ישנתי בבית המדרש, לא שינת קבע, ולא שינת עראי (104) .

ולא ששתי בתקלת חבירי (105), ולא קראתי לחבירי בחכינתו, דהיינו שם גנאי שקוראין לו.

ואיכא דאמרי לה: "בחניכתו". דהיינו, אפילו באותו כינוי של דופי, שמסודר ובא לו ממשפחתו (106).

מתניתין:

ועוד אמר רבי יהודה: בית הכנסת שחרב - אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים [והוא הדין דאין עושין בתוכו כל שאר מלאכות. אלא נקט להא, לפי שלצורך הפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי, ובית הכנסת - גדול הוא, וראוי לכך],

ואין פורשין לתוכו מצודות (107),

ואין שוטחין על גג פירות,

ואין עושין אותו קפנדריא.

שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם", משמע - קדושתן אף כשהן שוממין (108) .

עלו בו עשבים, לא יתלוש - מפני עגמת נפש, שתהא לרואי בית הכנסת עגמת נפש על חורבנו, ויזכרו ימי בניינו, ואת שהיו רגילין להתאסף שם, כדי שיבקשו רחמים שיחזור לקדמותו (109).

גמרא:

תנו רבנן: בתי כנסיות - אין נוהגין בהן קלות ראש. (110)

דף כח - ב

ולכן, **אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין ניאותין** [מתקשטין] **בהם, ואין מטיילין בהם, ואין נכנסין בהן בימות החמה - מפני החמה, ובימות הגשמים - מפני הגשמים, ואין מספידין בהן הספד של יחיד.**

אבל, קורין בהן, ושונין בהן, ומספידין בהן הספד של רבים, דהיינו הספד של תלמיד חכם, שצריכין הרבים להתאסף להספידו. ובית הכנסת ראוי לכך, לפי שהוא מקום גדול.

אמר רבי יהודה: אימתי, בישובן. אבל בחורבנן - מניחין אותן, ועולין בהן עשבים, ולא יתלוש - מפני עגמת נפש. ותמהינן: **עשבים - מאן דכר שמיייהו?** היכא אמר תנא קמא דעושין דבר שמונעין מלעלות עשבים, דאמר רבי יהודה דבחורבנן - מניחין לעלות בהן עשבים!?

ומתרצינן: מתניתא **חסורי מיחסרא. והכי קתני: ומכבדין אותן, ולאחר מכן מרביצין אותן**, דהיינו שמזלפין מים כדי להרביץ את האבק - **כדי שלא יעלו בהן עשבים.**

ואהא **אמר רבי יהודה: אימתי עבדינן להני מילי - בישובן. אבל בחורבנן - מניחין אותן** [את העשבים] **לעלות. עלו בהן עשבים - לא יתלוש, מפני עגמת נפש.**

אמר רבי אסי: בתי כנסיות שבבבל, על תנאי (111) שיוכלו להשתמש בהן בזמן שהן בטלין (112) - **הן עשויין.**

ואף על פי כן, על אף שעשוין על תנאי, בבניינן (113) - **אין נוהגין בהן קלות ראש.**

ומאי ניהו האי קלות ראש, דאתא רבי אסי לאשמועינן דאין נוהגין בהן?

אפילו לחשב בהן **חשבונות**. דסלקא דעתך אמינא, דדווקא אכילה ושתיה, דהוו קלות ראש ביותר - הוא דאסור, קא משמע לן דאפילו חשבונות - אסיר.

אמר רב אסי: בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות - מלינין בו את המת.

ותמהינן: **מלינין** דווקא **סלקא דעתך**? וכי חובה היא להלין בהן את המת? **לא סגי דלאו הכי!?**

אלא, הכי קאמר: **לסוף שילינו בו מת מצוה**. שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין.

שנינו במשנתינו: **ואין ניאותין בהן**.

אמר רבא: חכמים ותלמידיהם - מותרין.

דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי האי דקרינן לבית המדרש: **"בי רבנן"**? משום שהיא **ביתא דרבנן**, שהוא כביתם לכל דבר.

שנינו במשנתינו: **ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים**.

כי הא, דרבינא ורב אדא בר מתנה, הוו קיימי [היו עומדים], **ושאלי שאילתא מרבא. אתא זילחא דמיטרא** [גשם שבא בכח], **עיילי לבי כנישתא**.

אמרי: האי דעיילינן לבי כנישתא - לאו משום מיטרא (114), דהיינו, לא נכנסנו כדי שיגן עלינו בית הכנסת מפני הגשם, **אלא, משום דשמעתא בעא צילותא** [דעה צלולה] - **כיומא דאסתנא**. דהיינו, יום שמנשבת בו רוח צפונית. שיום אורה הוא, ונוח לכל.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא, מאי? היאך יעשה, הא אין נכנסין לבית הכנסת שלא לצורך?

אמר ליה: אי צורבא מרבנן הוא - לימא הלכתא כשיכנס לבית הכנסת.

ואי תנא הוא - לימא מתניתא.

ואי קרא [בעל מקראות] **הוא - לימא פסוקא**.

ואי לא, לימא ליה לינוקא: אימא לי פסוקיך! אי נמי, נישתי פורתא בבית הכנסת - וניקום.

שנינו במשנתנו: ומספידין בהן הספד של רבים.

היכי דמי הספידא דרבים?

מחוי רב חסדא - כגון הספידא דקאי ביה [רש"י גרס: "בי"] רב ששת, דהיינו, הספד על אדם שמת מבית רב ששת (115).

מחוי רב ששת - כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא.

רפרס אספדה לכלתיה (116) בבי כנישתא. אמר: משום יקרא דידי ודמיתא - אתו כוליה עלמא, והוה ליה הספידא דרבים.

רבי זירא ספדיה להווא מרבנן בבי כנישתא. אמר: אי משום יקרא דידי, אי משום יקרא דמיתא - אתו כולי עלמא.

ריש לקיש ספדיה להווא צורבא מרבנן, דהוה שכיח בארעא דישראל, דהוי תני הלכתא [שהיה שונה משניות] בעשרים וארבע שורתא [שורות של תלמידים (117)]. והכי אמר: ווי, חסרא ארעא דישראל גברא רבה.

ההוא גברא, דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא - ושכיב.

אתו ואמרו ליה לרב נחמן: ליספדיה מר!

אמר: היכי נספדיה? וכי כך אספידנו: הי צנא דמלי סיפרי [סל מלא ספרים] דחסר!?

שהרי כמו סל מלא ספרים, שהסל אינו מבין מה שבתוכו, כך אדם זה - לא שימש תלמידי חכמים שיבינוהו טעמי המשנה, ופעמים שדברי משנה סותרין למשנה אחרת - וצריך לתרצן, וזה אינו יודע מה הוא שונה.

תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל, דהיינו ריש לקיש (118), שאף על פי שאותו תלמיד חכם לא היה מבני ארץ ישראל, אלא רק היה שכיח לבוא לשם, וגם הוה תני רק הלכתא, והיה יושב בכ"ד שורות, בכל זאת הספידו בלשון: "חסרא ארץ ישראל גברא רבא" - לחסידי דבבל, דהיינו רב נחמן, שלא הספידו להווא דהוה תני הלכתא ספרי וכו', והיה מבני ארץ ישראל [מהרש"א].

תנן התם במסכת אבות: **ודאשתמש בתגא** [כתר] - **חלף** מן העולם (119).

תני ריש לקיש: זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה (120).

ואמר עולא: **לשתמש איניש במאן דתני**, שלומד לעצמו, **ארבעה** (121) סדרים, **ולא לשתמש במאן דמתני** [שמלמד לאחרים] **ארבעה** סדרים (122).

כי הא, דריש לקיש הוה אזיל באורחא. מטא עורקמא דמיא [הגיע לשלולית של מים].

אתא ההוא גברא, ארכביה לריש לקיש אכתפיה - וקא מעבר ליה.

אמר ליה ריש לקיש לההוא גברא: **קרית**, האם למדת תורה?

אמר ליה: קרינא! שאלו עוד: **תנית** משניות?

אמר ליה: תנינא ארבעה סידרי משנה.

אמר ליה: פסלת לך ארבעה טורי, וטענת בר לקיש אכתפך (123) **! שדי בר לקישא** [השלך את ריש לקיש, ועל עצמו היה אומר כן] **במיא!**

אמר ליה: אף על פי כן, ניחא לי דאשמעינן [שאשמש] **למר.**

אמר ליה ריש לקיש: אי הכי, גמור מיני הא מלתא (124) **דאמר רבי זירא: בנות ישראל הן החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל - יושבות עליו שבעה נקיים.** דמדאורייתא, אין ישיבת שבעה נקיים - אלא ברואה שלשה ימים רצופה בתוך ימי זיבה, דהיינו י"א ימים שבין נדה לנדה. אבל בימי נדה, אפילו ראתה כל שבעת הימים, ולערב יום השביעי פסקה מלראות, טובלת מיד - וטהורה.

ובנות ישראל החמירו על עצמן, לפי שאין הכל בקיאין אימתי הן עומדות בימי נדה, ואימתי - בימי זיבה (125).

תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא. שנאמר: "הליכות עולם לו". **אל תקרי: "הליכות", אלא: "הלכות"**. והכי דרשינן ליה לקרא: כל השונה 'הלכות' - 'עולם' הבא יהא 'לוי' (126).

תנו רבנן: [מבטלין (127) תלמוד תורה להוצאת המת, ולהכנסת הכלה. דהיינו, ללוותה מבית אביה לבית חופתה.

אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת, ולהכנסת הכלה.

במה דברים אמורים דמבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, בשאין שם בני אדם כל צורכו. אבל אם יש שם כל צורכו - אין מבטלין.

וכמה בני אדם חשיב כל צורכו?

אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב: תריסר אלפי גברי, ושיתא אלפי שיפורי [תוקעי שופרות] (128).

ואמרי לה: תריסר אלפי גברי, ומינייהו [ומתוכם] שיתא אלפי שיפורי.

עולא אמר: כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא. דהיינו, מחיצת אנשים, משער העיר - ועד בית הקברות שסופדין אותו שם.

רב ששת אמר: כנתינתה של תורה - כך בעינן בנטילתה, דהיינו בזמן פטירתו של תלמיד חכם. מה נתינתה - היתה בששים ריבוא, אף נטילתה - בששים ריבוא.

והני מילי - למאן דקרי ותני. אבל למאן דמתני לאחרים - לית ליה שיעורא (129) (130) .

תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו - שכינה גלתה עמהן (131) . גלו למצרים - גלתה שכינה עמהן. שנאמר: "הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו'" (132) .

גלו לבבל - שכינה עמהן. שנאמר: "למענכם שלחתי בבלה".

ואף כשהן עתידין ליגאל - שבה שכינה עמהן (133). שנאמר: "ושב ה' אלהיך את שבותך". "והשיב" לא נאמר בהאי קרא, אלא "ושב". מלמד שאף הקדוש ברוך הוא - שב עמהן מבין הגליות.

בבבל היכא? היכן מצויה השכינה בגלות בבל? אמר אביי: בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ויתיב - בנהרדעא (134) [ופירוש "שף ויתיב" הוא: חרב וחזר ונבנה (135)].

דבית כנסת זה, בנאוהו יכניה וסיעתו, מאבנים ועפר שהביאו עמהן (136) לגלות (137).
לקיים מה שנאמר: "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". רש"י].

**ולא תימא דהכא והכא, בשני המקומות - בחד זימנא מצויה השכינה, אלא, זמנין
דמצויה הכא, וזמנין - הכא.**

**אמר אביי: תיתי לי, דאפילו כי מרחיקנא פרסה מאותו בית כנסת - טרחנא,
ועיילנא ומצלינא התם דווקא.**

**אבוה דשמואל, ולוי, הוּו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא. אתיא
שכינה, שמעו קול ריגשא. קמו תרוויהו - ונפקו.**

**רב ששת, שהיה סגי נהור, הוה יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא.
אתיא שכינה - ולא נפק. אתו מלאכי השרת - וקא מבעתו ליה.**

**אמר לפניו: רבונו של עולם! עלוב - ושאינו עלוב, מי נדחה מפני מי? שהרי
אני סגי נהור, ולא אוכל ללכת מכאן לבדי!**

אמר להו הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: שבקוהו!

**כתיב: "ואהי להם למקדש מעט". אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי
מדרשות שבבבל. ורבי אלעזר אמר: זה בית רבינו [רב] שבבבל.**

דרש רבא: מאי דכתיב: "ה' מעון אתה היית לנו"?

אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

אמר אביי: מריש [בתחילה] הואי גריסנא בביתא, ומצלינא בבי כנישתא.

**כיון דשמעית להא דקאמר דוד: "ה' אהבתי מעון ביתך" (138), הואי גריסנא
נמי בבי כנישתא (139).**

**תניא: רבי אלעזר הקפר אומר: עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל
- שיקבעו בארץ ישראל (140). שנאמר: "כי כתבור בהרים וככרמל בים
יבא". למדנו ממקרא זה, שעבר הר כרמל את הים (141). ואימתי - בשעת מתן תורה.**

והלא דברים קל וחומר: ומה תבור וכרמל, שלא באו אלא לפי שעה, ללמוד תורה - נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות, שקורין ומרביצין בהן תורה - על אחת כמה וכמה שיקבעו בארץ ישראל.

דרש בר קפרא, מאי דכתיב: "למה תרצדון הרים גבנונים"?

יצתה בת קול ואמרה להם להרים, שרצו שתנתן תורה עליהם: למה תרצו דין עם הר סיני? כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני!

וילפינן לה מדכתיב הכא: "גבנונים", וכתוב התם: "או גבן או דק". חזינן ד"גבנונים" - לשון מום הוא.

אמר רב אשי: שמע מינה, האי מאן דיהיר - בעל מום הוא. שהרי מה שניתנה תורה על הר סיני, ולא על שאר ההרים הגבוהים, הוא משום שהר סיני - נמוך ועניו הוא.

שנינו במשנתנו: אין עושין אותו קפנדריא.

מאי קפנדריא? אמר רבא: קפנדריא - כשמה, דהיינו - כמשמעות המילה.

מאי כשמה? היאך נשמע דבר זה מהמילה "קפנדריא"?

כמאן דאמר: אדמקיפנא אדרי, עד שאקיף שורות הבתים האלו - **איעול בהא,** אכנס בבית זה העומד בין שני המבואות, ואקצר הדרך ממבוי למבוי.

אמר רבי אבהו: אם היה במקום שבית הכנסת עומד עתה שביל מעיקרא, לפני שנבנה בית הכנסת - **מותר לעשותו קפנדריא.**

אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשות קפנדריא, אלא לצורך דבר אחר - **מותר לעשותו קפנדריא.**

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: הנכנס לבית הכנסת כדי להתפלל - מותר (142) לעשותו קפנדריא.

שנאמר: "ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים, הבא דרך שער צפון להשתחוות - יצא דרך שער נגב". חזינן דאין צריכין לחזור למקום שנכנסו משם, ולהקיף לצד דרום, אלא יכולין לקצר הדרך, ולצאת מצד דרום.

שנינו במשנתנו: עלו בו עשבים, לא יתלוש - מפני עגמת נפש.

ומקשינן: **והתניא: אינו תולש ומאכיל, אבל תולש ומניח!?**

ומתריצין: **כי תנן נמי מתניתין דלא יתלוש - בתולש ומאכיל תנן.** אבל באמת לתלוש ולהניח - שרי.

תנו רבנן: בית הקברות - אין נוהגין בהן קלות ראש (143) . וכן :

אין מרעין בהן בהמה, ואין מוליכין בהן אמת המים (144), ואין מלקטין בהן עשבים (145). ואם ליקט - שורפן במקומן (146) , בבית הקברות, מפני כבוד מתים. והוינן בה: **אהייא קאי הך דקתני "מפני כבוד מתים"?**

אילימא אסיפא, דקתני דאם ליקט - שורפן במקומן, כיון ששורפן במקומן - מאי כבוד מתים איכא בזה?

אלא על כרחך דארישא קאי. דקאמר מתניתין, דהא דאין נוהגין בבית הקברות קלות ראש - מפני כבוד מתים הוא.

מתניתין:

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת - קורין בתורה (147) בפרשת שקלים. להודיע שיביאו שקליהן בחודש אדר, כדי שיקריבו את הקרבנות באחד בניסן - מתרומה חדשה, כדאמרינן לקמן בגמרא (148).

חל ראש חודש להיות בתוך השבת [בתוך השבוע] - **מקדימין** לקרוא פרשת שקלים **לשעבר** [בשבת הקודמת], **ומפסיקין** מלקרות פרשה מד' פרשיות **לשבת האחרת** [הבאה], כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, משום דבעינן לסמוך מחיית עמלק למחיית המן.

בשבת השנייה של חודש אדר [כשחל ראש חודש בשבת] - קורין פרשת **זכור** (149) .

בשלישית - קורין פרשת פרה אדומה, להזהיר את בני ישראל להטהר מטומאתן, כדי שיעשו את קרבן הפסח בטהרה.

ברביעית - קורין פרשת החודש הזה לכם, ששם מבואר עניין הפסח.

בשבת החמישית - חוזרין לקרות כסדרן [כפי שיתבאר בגמרא].

לכל מפסיקין מלקרות בענין היום, וקורין מענין המאורע: **בראשי חדשים, בחנוכה, ובפורים, בתעניות, ובמעמדות** [נתבאר לעיל כ"ה ע"ב, עיי"ש], **וביום הכיפורים** (150). ובמשנה הבאה יתבאר איזו קריאה קורין בזמנים אלו.

גמרא:

תנן התם [במסכת שקלים]: **באחד באדר, משמיעין בהכרזת בית דין על השקלים,**

דף כט - ב

שיביאו ישראל את שקליהם למקדש, **ועל הכלאים**, דהיינו, שמזהירין לעקור את כלאי הזרעים, שניכרים כבר באותו זמן בין התבואה.

והוינן בה: **בשלמא על הכלאים משמיעין** - משום **דזמן זריעה היא. אלא על השקלים - מנלן?**

אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה: דאמר קרא: "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה".

וקשיא, כל הני לשונות חודשים דכתיבי הכא - למה לי?

אלא, **אמרה תורה: חדש** את אחד מחודשי השנה, **והבא בו קרבן** [עולות תמידין ומוספין] **מתרומה חדשה.**

וחודש זה - ניסן הוא, דגמרינן לה בגזירה שוה: "שנה" - "שנה". דכתיב הכא: "לחדשי השנה", וכתב גבי ניסן: "ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה, קדמינן וקרינן פרשת שקלים **באחד באדר - כי היכי דליתו אינשי שקלים למקדש.**

כמאן אתיא הך ברייתא, דמקדמינן לקרות חודש קודם הזמן - **דלא כרבן שמעון בן גמליאל.**

דאי רבן שמעון בן גמליאל, האמר דמקדמינן שתי שבתות!

דתניא: שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום (151) . רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות קודם לפסח.

ודחינן: אפילו תימא דאתיא נמי כרבן שמעון בן גמליאל. כיון דאמר מר: בחמשה עשר בו [בחודש אדר] - שולחנות [בעלי מטבעות, המחלפין שקלי כסף בפרוטות] יושבין במדינה, כדי להחליף לתורמין את פרוטותיהם בחצאי שקלים. ובעשרים וחמשה בחודש - יושבין שולחנות במקדש, והוא סימן שקרב כבר הזמן לתרום את הלשכה בג' קופות, וימהרו העם להביא שקליהן. משום שולחנות - קדמינן וקרינן פרשת שקלים, שתי שבתות קודם העמדת השולחנות.

מאי היא פרשת שקלים?

רב אמר: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי".

ושמואל אמר: "כי תשא". דהתם כתיבא מצות נתינת מחצית השקל.

והוינן בה: בשלמא למאן דאמר דקרינן "כי תשא" - היינו דקרי לה: "פרשת שקלים", דהא כתיב בה בהאי פרשתא שקלים.

אלא למאן דאמר דקרינן: "את קרבני לחמי", הכא (152) מידי שקלים כתיבי התם?

ומתריצין: אין. דטעמא מאי מייתנין שקלים - כדרבי טבי, כדי שיקריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה, ומצות הקרבת קרבן מתרומה חדשה, דילפינן לה מדכתיב: "זאת עולת חדש בחדשו וגו'" - התם כתיבא, בפרשת "את קרבני לחמי".

ומקשינן: בשלמא למאן דאמר: "צו את בני ישראל", משום דכתיבי קרבנות התם, וכדרבי טבי.

אלא למאן דאמר: "כי תשא", שקלים לקרבנות מי כתיבי התם? הא שקלים לאדנים כתיבי התם! דכתיב: "ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד", והיינו מלאכת האדנים, דכתיב בתר הכי [שמות ל"ח כ"ה]: "וכסף פקודי העדה וגו' ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקודש וגו'".

ומתריצין: כדתני רב יוסף: שלש תרומות הן שנאמרו בקרא, דכתיב: "מחצית השקל תרומה לה'", "יתן תרומת ה'", "לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם".

והיינו: תרומה של מזבח - למזבח, לקנות קרבנות ציבור לכל השנה, והיינו מדכתיב התם: "לכפר על נפשתיכם".

ושל אדנים - לעשות מהן אדנים.

ושל בדק הבית - לצרכי בדק הבית. ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר** דקרינן פרשת "כי תשא", **היינו דשני האי** - ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - דקרינן ביה "כי תשא", **משאר ראשי חדשים** שחלין להיות בשבת, דקרינן בהו "צו את בני ישראל וגו' את קרבני וגו'".

אלא למאן דאמר "צו את קרבני" - מאי שני? הא בשאר ראשי חדשים נמי קרינן לההיא פרשתא?!

ומתריצין: **שני** האי ראש חדש משאר ראשי חדשים! **דאילו** בשאר **ראשי חדשים** - **קרו שיתא** קרואין **בעניינא דיומא**, בפרשת אותו השבוע, **וחד** - קרי **בדראש חודש**. **ואילו האידנא** - **כולהו**, כל הקרואין - קרו **בדראש חודש**.

ומקשינן: **הניחא למאן דאמר** [לקמן בגמרא], דהאי דאמרן במתניתין "בחמישית חוזרין לכסדרן" - היינו **דלסדר פרשיות הוא חוזר**, שבשבתות אלו מפסיקין לקרות כסדר כל השנה, וקורין פרשיות אחרות, ובחמישית - חוזרין לסדר הפרשיות של כל השנה.

אלא למאן דאמר דרק את ההפטרות משנינן מסדר כל השנה, **ולסדר הפטרות הוא חוזר** בשבת החמישית, **ופרשתא דיומא** - של סדר כל השנה - **קרינן** בשבתות אלו, **מאי שני** האי ראש חדש משאר ראשי חדשים?

ומתריצין: אכתי **שני**. **דאילו** בשאר **ראשי חדשים** - **קרו שיתא** קרואין **בעניינא דיומא**, **וחד** - קרי **בדראש חודש**. **ואילו האידנא**, בראש חדש אדר - **קרו תלתא בעניינא דיומא**, **וארבעה** - קרו **בדראש חודש**. **מיתיבי**: **ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ביהוידע הכהן**.

בשלמא למאן דאמר דקרינן "כי תשא", **היינו דמפטירין ביהוידע הכהן**, משום **דדמי ליה** לקרא דפרשת "כי תשא". **דכתיב** בההיא פרשתא [מלכים א' י"ב ה']: **"כסף נפשות ערכו"**, וכתוב הכא: "ונתנו איש כפר נפשו".

אלא למאן דאמר דקרינן: **"את קרבני לחמי"**, **מי דמי** ליהוידע הכהן?

ומתרצינן: **דמי**, משום דבפרשת "את קרבני לחמי" נמי איכא ענין נתינת השקלים, **וכדרכי טבי**, דדריש מדכתיב בפרשה זו: "זאת עולת חדש בחדשו" - חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, והיינו מתרומת מחצית השקל.

מיתיבי: חל ראש חודש אדר **להיות בפרשה הסמוכה לה** - לפרשת שקלים, **בין** שחל ראש חודש **מלפניה**, **ובין שחל מלאחריה** - **קורין אותה, וכופלין אותה** שוב בשבת שניה.

בשלמא למאן דאמר דקרינן "כי תשא", היינו דמתרמי שקורין פרשת שקלים **בהוא זימנא** לפי סדר הפרשיות של כל השנה.

אלא למאן דאמר דקרינן "צו את קרבני", מי מתרמי דקרינן פרשה זו **בהוא זימנא**? והלא בפרשת פנחס היא, הסמוכה לחודש אב?

ומתרצינן: **אין**. מתרמי לה **לבני מערבא**, שאינן מסיימין לקרות את חמשת החומשין בשנה אחת, אלא **דמסקי** [שמסיימין] **לדאורייתא** - **בתלת שנין** [שחולקין כל פרשה לשלוש פרשיות. רבינו חננאל].

תניא כוותיה דשמואל: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, **קורין בפרשת "כי תשא"**, ומפטירין ביהודע הכהן.

אמר רבי יצחק נפחא: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין שלש ספרי תורות, **וקורין בהן כך**: בספר אחד - בעניינו של יום. ובספר אחד - בפרשה של ראש חודש. ובאחד - בפרשת "כי תשא".

ואמר רבי יצחק נפחא: ראש חודש טבת שחל להיות בשבת, מביאין שלש ספרי תורות, **וקורין בהן כך**: בספר אחד - בעניינו של יום. ובספר אחד - בפרשה דראש חודש. ובספר אחד - בקריאה של חנוכה.

וצריכא למימר לתרווייהו, להא דראש חודש אדר, ולהא דראש חודש טבת. **דאי איתמר בהא** - בדראש חדש טבת, הוה אמינא דבהא **קאמר רבי יצחק** דבעינן שלש תורות, **אבל בהך**, בראש חודש אדר - **כרב סבירא ליה**, דאמר דפרשת שקלים - **"את קרבני לחמי"** היא, ואם כן, **בשתי תורות סגי**, דהא פרשת ראש חודש נמי - **"את קרבני לחמי"** היא, **קמשמע לן**.

ומקשינן: **ולימא הא דראש חודש אדר, ולא בעיא הך דטבת?**

ומתרצינן: באמת לא קאמר רב יצחק אלא להא דראש חודש אדר, **וחדא - מכלל חבירתה איתמר**, שלמדו מדבריו דהוא הדין גם לראש חודש טבת.

איתמר: ראש חדש טבת שחל להיות בחול, אמר רבי יצחק: קרו תלתא קרואין בקריאה דראש חדש, וחד - קרי בחנוכה.

ורב דימי דמן חיפא אמר: קרו תלתא קרואין בחנוכה, וחד - בראש חודש.

אמר רבי מני: כוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא. דהא **תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם**, הלכך קורין שלשה קרואין בדראש חודש, דהא הוא תדיר יותר מחנוכה (153).

אמר רבי אבין: כוותיה דרב דימי מסתברא. דהא **מי גרם לרביעי שיבא? ראש חדש!** שהרי לולא היה ראש חודש, היו קוראין רק שלשה. **הלכך, רביעי שבא מחמת ראש חודש - בעניינא דראש חדש בעי מיקרי.**

מאי הוי עלה?

רב יוסף אמר: אין משגיחין בראש חודש לעשותו עיקר, אלא עיקר הקריאה בדחנוכה.

ורבה אמר: אין משגיחין בחנוכה, אלא עושין עיקר הקריאה בדראש חודש.

והלכתא: אין משגיחין בחנוכה, וראש חודש עיקר (154). **איתמר: אם חל להיות ראש חודש אדר בפרשת "ואתה תצוה", אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא קרואין מ"ואתה תצוה" עד "כי תשא", דהיינו כל פרשת תצוה, וחד קרי מ"כי תשא" - עד "ועשית כיוור נחשת", שהיא קריאת פרשת שקלים.**

דף ל - א

אמר אבוי: לא שפיר למעבד הכי, דאם כן, **אמרי** אינשי, שלא קראו כלל פרשת שקלים, אלא **אוקומי הוא דקא מוקמי התם**, דהיינו, שלא נסתיימה פרשת תצוה עד כאן. שהרי פרשת כי תשא היא המשך של פרשת תצוה, ולא יהא ניכר לאינשי דנקראת לשם פרשת שקלים.

אלא אמר אביי, הכי עבדינן: קרו שיתא קרואין מ"ואתה תצוה" עד סוף הפרשה, וממשיכין וקורין בפרשת כי תשא עד "ועשית כיוור נחשת", וחד תני [חוזר] וקרי שוב מ"כי תשא" עד "ועשית".

מיתיבי: חל ראש חודש אדר להיות בפרשה הסמוכה לה לפרשת שקלים, בין שחל מלפניה, דהיינו בפרשת תצוה, ובין שחל מלאחריה, קורין אותה - את פרשת שקלים - וכופלין אותה. והשתא, בשלמא לאביי - ניחא, דהכי הוא פירושא דברייתא: אם חל ראש חודש אדר להיות בפרשת תצוה הסמוכה לפרשת שקלים [דהיינו "כי תשא"], קורין אותה, את פרשת "כי תשא", לאחר שסיימו פרשת תצוה, וכופלין אותה, דהיינו, שקוראין שוב מתחילת "כי תשא".

אלא לרבי יצחק נפחא - קשיא, דהא הוא אמר דאין כופלין, אלא השביעי לבדו קורא בפרשת כי תשא!?

אמר לך רבי יצחק נפחא: ולאביי - מי ניחא? תינח היכא דחל ראש חודש בשבת שלפניה, דאז כופלין, וכדאמרן.

אלא היכא דחל לאחריה, דהיינו, לאחר פרשת שקלים, היכי משכחת לה דכופלין קריאתה?

אלא, מאי אית לך למימר - דהך דתניא "וכופלין אותה" - היינו דכופלה בשבתות, דהיינו, שקורין את פרשת שקלים בשתי שבתות, זו אחר זו. שבשבת ראשונה קראו פרשת כי תשא, ובשבת שלאחריה קורין שוב בפרשת "כי תשא" את פרשת שקלים.

הכא נמי, כשחל לפניה - כופלה בשבתות קאמר. לא שכופל קריאתה באותה שבת עצמה, אלא, שאף על פי שכבר קראו בשבת זו את פרשת שקלים, שהיא מפרשת כי תשא, קוראין שוב בשבת שלאחריה את פרשת כי תשא.

חל להיות שבת שקלים בפרשת כי תשא עצמה, אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא מן "ועשית" [דהיינו סוף הקריאה של פרשת שקלים] - עד תחילת פרשת "ויקהל", וחד קרי מתחילת "כי תשא" - עד "ועשית".

מתקיף לה אביי: השתא אמרי אינשי: למפרע הוא דקא קרי!

אלא אמר אביי, הכי קעבדינן: קרו שיתא קרואין מתחילת "כי תשא" - עד "ויקהל", וחד תני וקרי שוב מ"כי תשא" עד "ועשית כיוור נחשת".

תניא כוותיה דאביי: חל להיות בכי תשא עצמה, קורין אותה - וכופלין אותה, חזינן דקוראין פעמיים את פרשת שקלים, ודלא כרב יצחק נפחא, דאמר דאין קורין אותה שוב.

שנינו במשנתנו: חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשבת שעברה.

איתמר: ראש חדש אדר שחל להיות בערב שבת, רב אמר: מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שעברה.

ושמואל אמר: מאחרין לקרותה בשבת הסמוכה.

מאי טעמייהו:

רב אמר מקדימין - משום דאם כן, אם נאחר את הקריאה עד למחרת ראש חודש - בצרי להו [יפחתו] יומי שולחנות, שהרי צריכין לקרות פרשת שקלים שתי שבתות לפני הזמן שיושבין שולחנות במדינה, דהיינו ט"ו באדר [לשיטת רשב"ג לעיל כ"ט ע"ב], ואם נאחר הקריאה - יהיו פחות משבועיים עד ט"ו!

ושמואל דאמר מאחרין - אמר לך: סוף סוף, אי מיקלע ראש חודש בערב שבת, הא חמיסר באדר נמי - במעלי שבתא [בערב שבת] מיקלע. ואם כן, שולחנות לא נפקי עד חד בשבא, שהרי בערב שבת לא ישבו מפני כבוד השבת, הלכך מאחרין לקרות למחרת ראש חודש, שהרי עדיין ישארו שתי שבתות עד שישבו שולחנות.

תנן: חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת.

מאי לאו - אפילו חל ראש חודש בערב שבת, וקתני דמקדימין לשעבר, וכרב!?

ודחינן: לא. אם חל בתוך השבת דוקא - אזי מקדימין, דבהא אם נאחר - ודאי בצרי יומי דשולחנות. אבל אם חל בערב שבת - איכא למימר דמאחרין.

תא שמע: איזו היא שבת ראשונה - כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, בתוך אותו שבוע, ואפילו אם חל ראש חודש בערב שבת.

מאי לאו, האי דקתני "אפילו בערב שבת" - דומיא ד"תוכה" הוא, מה כשחל ראש חודש בתוכה - מקדימין לקרות בשבת שלפניה, אף כשחל בערב שבת - מקדימין, וכרב! אמר שמואל: האי דקתני בהך ברייתא "בתוכה", היינו שחל ראש חודש בה - בשבת עצמה, דאז ודאי קורין באותה שבת. וקאמרה הברייתא דערב שבת - דומיא דתוכה, דהוא הדין אם חל בערב שבת, קורין בשבת שלאחריו - כאילו חל בשבת עצמה.

וכן תנא דבי שמואל בתוספתא את ברייתא זו: "כל שחל ראש חודש אדר להיות בה".

והאי פלוגתא דרב ושמואל - כפלוגתא דתנאי היא.

דתניא: **מסרגין לשבתות**, "מסרגין" - מלשון סירוגין. כלומר, מפסיקין בין השבתות, כשחל ראש חודש אדר בחול. שמקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שעברה, דאם לא כן, בצרי להו יומי שולחנות, ומפסיקין בשבת שאחריה מלקרות הפרשיות, ובשבת שלישית הסמוכה לפורים - קורין פרשת זכור, כדי לסמוך קריאת זכור לפורים. **דברי רבי יהודה הנשיא.**

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מסרגין. ומפרש ואזיל:

אמר רבי שמעון בן אלעזר: אימתי אני אומר דאין מסרגין - בזמן שחל ראש חודש להיות בערב שבת, דהא בכי האי גוונא, כי נמי קרו פרשת שקלים בשבת שלאחר ראש חודש - לא בצרי להו יומי שולחנות, דהא לא יתבי עד לאחר השבת של ט"ו באדר, וכדאמר שמואל לעיל. להכי מאחרין ואין מסרגין.

אבל בזמן שחל ראש חודש להיות בתוך השבת [באמצע השבוע], על כרחך **מקדים, וקורא פרשת שקלים משבת שעברה, אף על פי שהוא עדיין חודש שבט.** דאי לא נקדים - בצרי להו יומי שלחנות.

והיינו פלוגתא דרב ושמואל, דתנא קמא דברייתא סבר, דאפילו אם חל ראש חודש אדר בערב שבת - מקדימין, וכרב. ורבי שמעון בן אלעזר סבר, דבכהאי גוונא - מאחרין, וכדשמואל.

שנינו במשנתנו: **בשניה זכור וכו'.**

איתמר: פורים שחל להיות בערב שבת. רב אמר: מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפני פורים.

ושמואל אמר: מאחרין לקרותה בשבת שלאחר פורים.

במאי קמיפליגי?

רב אמר מקדימין - כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה. דאי אמרת מאחרין - הרי מקיימין קודם, בערב שבת, את עשיית הפורים, ובשבת שלאחר מכן - את הזכירה, דהיינו קריאת פרשת זכור.

ושמואל דאמר מאחרין - אמר לך: כיון דאיכא מוקפין דעבדי פורים בחמיסר, דהיינו בשבת, הרי במוקפין עשיה וזכירה - בהדי הדדי קא אתיין [בבת אחת באין].

תנן: בשניה - זכור. וסלקא אדעתין, דארישא דמתניתין קאי, אראש חודש אדר שחל להיות בשבת. **והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת - מיקלע פורים בערב שבת, וקתני דקרינן בשניה פרשת זכור, וכדרב דאמר דמקדימין!!**

אמר רב פפא: לא ארישא קאי, אלא אסיפא. דקתני דאם חל ראש חודש בתוך השבוע, מקדימין לקרות שקלים לשעבר, ומפסיקין לשבת הבאה. **ומאי "בשניה" דקאמר - שניה להפסקה, דהיינו, שבשבת שלאחר ההפסקה - קרינן זכור.**

תא שמע: איזו היא שבת של פרשה שניה, דהיינו פרשת זכור - כל שחל פורים להיות בתוכה [לאחריה], ואפילו חל פורים בערב שבת.

מאי לאו, ערב שבת - דומיא דתוכה. מה אי חל פורים להיות בתוכה - ודאי דמקדימין, אף כשחל פורים בערב שבת - מקדימין, וכדרב!!

אמר שמואל: האי דקתני "שחל פורים להיות בתוכה", היינו בה, שחל פורים בשבת עצמה, דאז קורין פרשת זכור בו ביום. וקאמר הברייתא, דאפילו חל פורים בערב שבת - הוי כאילו חל למחר בשבת, וקורין הפרשה למחר, והיינו כשמואל.

וכן תנא דבי שמואל בהך ברייתא: "כל שחל פורים להיות בה".

חל פורים להיות בשבת עצמה (155), אמר רב הונא: לדברי הכל אין מקדימין, אלא קורין פרשת זכור בשבת של פורים. שהרי לא קדמה עשיה לזכירה, אלא בהדי הדדי קאתיין, וגבי מוקפין - קדמה זכירה לעשיה.

ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת, דאף בזו אמר רב דמקדימין, כדי שתקדום עשיה לזכירה דבני עיירות.

איתמר נמי דאף בהא פליג רב: אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי אבא, אמר רב: פורים שחל להיות בשבת - מקדים וקורא בשבת שעברה פרשת זכור.

שנינו במשנתנו: בשלישית פרה אדומה וכו'.

תנו רבנן: איזו היא שבת שלישית - כל שסמוכה לפורים מאחריה, דהיינו, השבת שאחרי פורים.

איתמר, רבי חמא ברבי חנינא אמר: שבת הסמוכה לראש חודש ניסן - היא שבת שלישית שקורין בה פרשת פרה.

ולא פליגי. הא דאמרן דקרינן בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, היינו היכא דאיכלע ראש חודש ניסן בשבת, שלא הוצרכנו להקדים קריאת פרשת החודש לשבת שעברה, אלא קורין אותה בראש חודש עצמו. ובכהאי גוונא - הכי עדיף, לקרות פרשת פרה סמוך לניסן, כדי לסמוך אזהרת טמאים - לפסח.

ואילו הא דאמרן דקרינן בשבת שאחר פורים - היינו היכא דאיכלע ראש חודש ניסן באמצע שבת, דאז מקדימין לקרות פרשת החודש בשבת שקודם ראש חודש ניסן, ופרשת פרה - קורין בשבת שלפני כן, שהיא הסמוכה לפורים מאחריה.

שנינו במשנתנו: ברביעית - החדש הזה לכם.

תנו רבנן: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת כי תשא, ומפטירין ביהוידע הכהן [ברייתא זו התפרשה לעיל לסירוגין, לרב כדאית ליה, ולשמואל כדאית ליה].

ואי זו היא שבת ראשונה - כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, דהיינו - לאחריה, ואפילו חל ראש חודש בערב שבת.

בשבת שניה קורין זכור, ומפטירין: "פקדתי".

ואי זו היא שבת שניה - כל שחל פורים להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

בשבת שלישית - קורין פרשת פרה אדומה, ומפטירין: "וזרקתי עליכם".

ואי זו היא שבת שלישית - כל שסמוכה לפורים מאחריה.

ברביעית - קורין החדש הזה, ומפטירין: "כה אמר ה' אלקים בראשון באחד לחדש".

דף ל - ב

ואיזו היא שבת רביעית - כל שחל ראש חודש ניסן להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

ובהא אפילו שמואל מודה, דערב שבת דומיא דתוכה - ומקדימין לקרות בשבת שעברה, דאי לאו הכי - הרי קדמה עשיה דלקיחת קרבן הפסח בראש חודש ניסן, האמורה בפרשת "החודש" - לשמיעה.

שנינו במשנתנו: **בחמישית חוזרין לכסדרן וכו'.**

והוינן בה: **לסדר מאי?** כלומר, איזה סדר הפסיקו - שעתה חוזרין אליו?

רבי אמי אמר: לסדר פרשיות של כל השנה **הוא חוזר**. שעד עתה לא קראו אלא את ארבע הפרשיות, ולא קראו את הפרשיות של סדר כל השנה.

רבי ירמיה אמר: לסדר הפטרות הוא חוזר. שעד עתה הפטירו מעין ארבע פרשיות, כדאמרן בברייתא לעיל. אבל אין צריך לחזור לסדר פרשיות, דסבירא ליה דגם בשבתות אלו של ארבע פרשיות, קראו גם את הפרשה של סדר כל השנה.

אמר אביי: כוותיה דרבי אמי מסתברא. דתנן: לכל מפסיקין, לראשי חדשים, לחנוכה, ולפורים, לתעניות, ולמעמדות, וליום הכפורים (156).

בשלמא למאן דאמר לסדר פרשיות הוא חוזר, היינו דקתני דלתעניות ולמעמדות נמי מפסיקין, אף על גב דהווי דווקא בחול, דהא איכא פרשה בחול, בימי שני וחמישי, ושייך לומר דמפסיקין מקריאת כל השנה, וקורין את קריאת תעניות ומעמדות.

אלא למאן דאמר לסדר הפטרות הוא חוזר, הפטרה בחול - מי איכא, ומאי שייכא הפסקה בחול לענין הפטרה?!

ואידך, רבי ירמיה, אמר לך: הא - כדאיתא, והא - כדאיתא. דבחול דאין שייך הפטרה - ודאי דההפסקה היא בפרשיות. ובשבת דאיכא הפטרה - ההפסקה היא בהפטרות, דהיכא דאפשר להפסיק רק בהפטרות - לא מפסיקין את קריאת סדר כל השנה.

ומקשינן לרבי ירמיה, דאמר דהיכא דאפשר - לא מפסיקין: **ובתעניות, דאיכא קריאה במנחה, למה לי הפסקה כלל? ליקרי מצפרא בענינא דיומא של כל השנה, ובמנחה - יקרא בתעניתא?!**

ואמרין: **מסייע ליה לרב הונא.**

דאמר רב הונא: מצפרא של יום התענית - כינופיא [כינוס] . שבבוקר מאספין את הציבור, ובודקין ומזהירין אם יש עבירות בידם - שיחדלו, כדי שתתקבל התענית. לפיכך אין פנאי לקרות בתורה בשחרית (157).

היכי עבדינן? אמר אביי: מצפרא לפלגיה דיומא - מעיינינן במילי דמתא, אם יש עבירות בידם, וכדאמרן לעיל.

מפלגיה דיומא - לפניא [עד הערב], ריבעא דיומא - קרא ומפטרי [קוראין בתורה ומפטירין]. וריבעא דיומא - בעו רחמי. שנאמר: "ויקראו בספר תורת ה' אלהיהם רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחויים".

ומקשינן: **ואיפוך אנא,** ונימא דמצפרא לפלגא דיומא - קוראין ומפטירין וכו', ומפלגא דיומא לפניא - מעיינינן במילי דמתא?

ומתריצין: **לא סלקא דעתך. דכתיב: "ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני יושב משומם עד למנחת הערב",** וכתיב בסיפא ההוא קרא: **"ובמנחת הערב קמתי מתעניתי** וגוי' ואפרשה כפי אל הי". חזינן דתפילה - לעת ערב היא.

מתניתין:

בפסח - קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים, דהיינו: "שור או כשב או עז וגוי" [ויקרא כ"ב], וביום טוב ראשון של פסח מיירי. ובשאר ימי הפסח - מלקט וקורא מענינו של פסח, כדאמרין בברייתא בגמרא (158). **בעצרת - "שבעה שבועות"** [דברים ט"ז]. **בראש השנה - "בחדש השביעי באחד לח דש". ביום הכפורים - קורין בפרשת "אחרי מות". ביום טוב הראשון של חג הסוכות - קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. ובשאר כל ימות החג (159) - בקרבנות החג (160) שבפרשת פנחס (161).**

בחנוכה - קורין בנשיאים, דהיינו: "ויקרבו הנשיאים את חנכת המזבח וגוי" [במדבר ז'] (162).

בפורים - קרינן: "ויבא עמלק".

בראשי חדשים - "ובראשי חדשיכם". במעמדות - במעשה בראשית, ובמס' תענית [כ"ז ע"ב] מפרש טעמא, משום דבשביל הקרבנות - מתקיימין שמים וארץ.

דף לא - א

בתעניות - קורין **ברכות וקללות** (163) דפרשת בחקתי, להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם, ויחזרו בתשובה, וינצלו מהצרה שהם מתענין עליה.

אין מפסיקין בקללות, אלא עולה אחד קורא את כולן, ושנים הראשונים קוראין פרשת ברכות שלפני הקללות.

בשני ובחמישי, ובשבת במנחה - קורין כסדרן. דהיינו, כסדר פרשיות כל השנה. **ואין עולים להם** קריאת שני וחמישי ושבת במנחה - **מן החשבון** של קריאת הפרשה בשבת, אלא יחזרו ויקראו שוב את אותה קריאה.

ומנלן דבעינן לקרוא ביום המועד - מעניינן של מועדות?

שנאמר: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", ילפינן מהא דמצותן שיהו קורין פרשת כל אחד ואחד מהמועדות - **בזמנו**. (164)

גמרא:

תנו רבנן: בפסח - קורין בפרשת מועדות, ומפטירין - בפסח גלגל [פסח שעשו ישראל בגלגל, יהושע הי י'].

והאידינא, דאיכא תרי יומי טובים של פסח [בחוץ לארץ], ביומא קמא - מפטירין בפסח גלגל, ולמחר, ביום טוב שני - בפסח יאשיהו.

ובשאר ימות הפסח - מלקט וקורא מענינו של פסח. מאי היא?

אמר רב פפא: מאפ"ו סימן. דהיינו ראשי תיבות של פרשיות אלו:

"משכו וקחו לכם צאן", "אם כסף תלוה את עמי", "פסל לך", ו"וידבר ה' אל משה" שבפרשת בהעלתך, שבכל פרשיות אלו מוזכר ענין הפסח.

יום טוב האחרון של פסח - קורין פרשת "ויהי בשלח", משום שבשביעי של פסח אמרו שירה על הים. **ומפטירין "וידבר דוד"**, שגם היא שירה, ומדבר בה גם בענין יציאת מצרים.

ולמחר - קורין "כל הבכור", **ומפטירין "עוד היום** בנב לעמד וגו'", שמדבר במפלת סנחריב, משום שמפלתו של סנחריב - בליל פסח היתה (165).

אמר אביי: והאידנא נהוג עלמא למיקרי בימי הפסח פרשיות אלו:

משך - דהיינו: "משכו וקחו לכם",

תורא - "שור או כשב או עז",

קדש - "קדש לי כל בכור",

בכספא - "אם כסף תלוה את עמי", פסל - "פסל לך",

במדברא - "וידבר ה' אל משה במדבר",

שלח - שירת פרשת בשלח,

בוכרא - "קדש לי כל בכור".

בעצרת - קוראין "שבעה שבועות", ומפטירין בחבקוק, שמדבר במתן תורה.

אחרים אומרים: קורין "בחדש השלישי וגו'", שהוא המקרא של מתן תורה, ומפטירין במרכבה, על שם שנגלה הקדוש ברוך הוא בסיני ברבוא רבבות אלפי שנאן.

והאידנא דאיכא תרי יומי דעצרת, עבדינן כתרוייהו - ואיפכא.

דהיינו, ביום הראשון קורין כאחרים דהם בתראי - "בחדש השלישי", משום שמתן תורה בו' בסיון היה, דהיינו הזמן שנופל בו יום טוב ראשון, ומפטירין במרכבה. וביום השני - עבדינן כתנא קמא.

בראש השנה קרינן "בחדש השביעי", ומפטירין "הבן יקיר לי אפרים", משום דכתיב בסיפיה דקרא: "זכור אזכרנו, רחם ארח מנו".

ויש אומרים דקורין "וה' פקד את שרה", להזכיר את עקידת יצחק הכתובה באותה פרשה, כדי שתזכר לנו במשפט (166). ומפטירין במעשה חנה, מפני שנפקדה בראש השנה. והאידנא דאיכא תרי יומי דראש השנה, יומא קמא - קרינן כיש אומרים - "וה' פקד את שרה". למחר - קרינן "והאלהים נסה את אברהם", כדי שתזכר לנו העקדה במשפט, ומפטירין - "הבן יקיר". ביום הכפורים - קורין בפרשת אחרי מות, ומפטירין: "כי כה אמר רם ונשא", שמדבר במדת התשובה, דכתיב ביה: "הלא זה צום אבחרהו וגו'". ובמנחה של יום הכפורים - קורין בפרשת עריות, מפני שעריות עבירה מצויה היא, שנפשו של אדם מחמדתן ויצרו תוקפו, מזכירין שמי שיש בידו עבירות - יפרוש מהן (167). ומפטירין - בספר יונה, מפני שיש בו תשובת

אנשי נינוה, ושקיבל הקדוש ברוך הוא את תשובתם, וניחם על הרעה שדבר לעשות להם. **אמר רבי יוחנן: בכל מקום (168) שאתה מוצא שמוזכרת גבורתו (169) של הקדוש ברוך הוא - שם אתה מוצא גם ענוותנותו (170).**

דבר זה כתוב בתורה, ושנוי [כתוב פעם שניה] - בנביאים, ומשולש - בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים", הרי גבורתו. וכתוב בתריה: "עושה משפט יתום ואלמנה"

- הרי ענוותנותו.

שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתריה: "ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

משולש בכתובים: דכתיב "סולו [שבחו] לרוכב בערבות ביה שמו", וכתוב בתריה: "אבי יתומים ודיין אלמנות".

יום טוב הראשון של חג - קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים, ומפטירין: "הנה יום בא לה'", דכתיב ביה: "לחוג את חג הסוכות".

והאידנא דאיכא תרי יומי, למחר - מיקרא הכי נמי קרינן כמו ביום הראשון.

אפטורי, מאי מפטירין למחר?

"ויקהלו אל המלך שלמה". שמדבר המקרא בחנוכת בית המקדש, שחגגו אז כל עם ישראל את חג הסוכות בירושלים.

ושאר כל ימות החג - קורין בקרבנות החג.

ביום טוב האחרון - קורין "כל הבכור", אלא שמתחילין מ"עשר תעשר", לפי שיש באותה פרשה הרבה מצות וחוקים הנוהגים באותו זמן שחל בו חג הסוכות, שהוא זמן אסיף, ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם, דכתיבי התם מצות מעשר עני, נתון תתן, פתוח תפתח, ועוד מצוות, וענין בכור.

ומפטירין: "ויהי ככלות שלמה", דכתיב ביה: "ביום השמיני שלח את העם", דמיירי ביום השמיני שלאחר חג הסוכות.

למחר - קורין פרשת וזאת הברכה, ומפטירין: "ויעמד שלמה (171) וגו' ויפרש כפיו השמים וגו'", דמיירי בחנוכת הבית, שהיתה במועד חג הסוכות.

אמר רב הונא אמר רב: שבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בחול המועד של פסח, ובין בחול המועד של סוכות, מקרא קרינן "ראה אתה".

אפטורי מאי?

בפסח מפטירין: "העצמות היבשות", שיצאו ממצרים לפני הקץ. ובסוכות - "ביום בוא גוג".

בחנוכה - קוראין בפרשת הנשיאים, ומפטירין - בנרות דזכריה, דכתיב התם: "והנה מנורת זהב כולה".

ואי מיקלעי שתי שבתות בחנוכה, אזי בשבת קמייתא - מפטירין בנרות דזכריה, ובשבת בתרייתא - מפטירין בנרות שלמה, דהיינו: "ויעש חירום וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'".

בפורים - קוראין "ויבא עמלק". בראשי חדשים - קוראין "ובראשי חד שיכם".

ראש חדש שחל להיות בשבת - מפטירין: "והיה מדי חדש בחדשו".

חל ראש חודש להיות באחד בשבת - בשבת מאתמול מפטירין: "ויאמר לו יהונתן מחר חד ש".

דף לא - ב

אמר רב הונא: ראש חדש אב שחל להיות בשבת, מפטירין: "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח".

מאי "היו עלי לטורח"?

אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין להם לישראל שחוטאין לפני, אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם (172)!

בתשעה באב גופיה, מאי מפטירין?

אמר רב: "איכה היתה לזונה".

מקרא בתורה - מאי קרינן? תניא, אחרים אומרים: "ואם לא תשמעו לי".

רבי נתן בר יוסף אומר: "עד אנה ינאצני העם הזה".

ויש אומרים: "עד מתי לעדה הרעה הזאת".

**אמר אביי: האידנא נהוג עלמא למיקרי: "כי תוליד בנים", ומפטירין -
"אסוף אסיפם".**

שנינו במשנתנו: במעמדות במעשה בראשית וכו'.

**מנהני מילי דקרינן במעמדות את מעשה בראשית? מה ענין מעשה בראשית אצל
מעמדות?**

**אמר רבי אמי: משום דאלמלא מעמדות - לא נתקיימו שמים וארץ. שנאמר:
"אם לא בריתי יומם ולילה - חוקות שמים וארץ לא שמת".**

וכתיב: "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אי רשנה".

והכי מפרשינן ליה להאי קרא:

**אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! שמא חס ושלום
ישראל חוטאים לפניך, ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה?!**

אמר לו: לאו!

**אמר לפניו: רבוננו של עולם! במה אדע, כלומר, מה אלמדם לעשות כדי שיתכפרו
עוונותיהן?**

אמר לו: "קחה לי עגלה משולשת וגו'", כלומר, הקרבנות יכפרו עליהם.

אמר לפניו: רבוננו של עולם! תינח בזמן שבית המקדש קיים.

אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, שאין קרבנות, מה תהא עליהם?

**אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות. כל זמן שקוראין בהן מעלה אני
עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם.**

וכיון שלולא הקרבנות המכפרין על ישראל - היו ישראל כליו, ומאחר שישראל כליו - אין העולם עומד, להכי קרינן במעמדות מעשה בראשית, לומר שהעולם עומד בזכות הקרבנות.

שנינו במשנתינו: **בתעניות ברכות וקללות, ואין מפסיקין בקללות.**

מנא הני מילי דאין מפסיקין בקללות?

אמר רב חייא בר גמדא אמר רבי אסי: דאמר קרא: "מוסר ה' בני אל תמאס", והמפסיק בתוכחה - מראה שקשה לו לקרות מוסר ה' (173).

ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות (174), ואילו היו מפסיקין, היה אותו שבא לקרות - חייב לברך על הקללות (175).

וטעמא דאין מברכין על הפורענות, משום דאמר הקב"ה: אני אמרתי: "עמו אנכי בצרה", ואם כן, אינו דין שיברכוני על הצרות שלהם [תוס' (176)].

אלא היכי עביד כדי לא לברך על התוכחה?

תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים - מסיים בפסוק שלאחריהן (177). אמר אביי: לא שנו, אלא בקללות שבתורת כהנים. אבל בקללות שבמשנה תורה - פוסק.

מאי טעמא?

משום דהללו שבתורת כהנים - **בלשון רבים אמורות**, כדכתיב: "אם בחקתי תלכו וגו'", **ומשה - מפי הגבורה אמרן**, שנעשה שליח לומר להם כך, שהרי כתובים בלשון "ונתתי", "ושלחתי", "והפקדתי" - על כרחך הקדוש ברוך הוא, שהיכולת בידו לעשות כן - אמרן.

ולהכי, כיון שהם קללה לרבים, והקדוש ברוך הוא עצמו אמרן - יש לחוש בהן ביותר, ואין פוסקין.

ואילו הללו שבתורת כהנים - **בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן** [ברוח הקודש, תוס']. דכתיב: "יככה ה'", "ידבק ה' בד'", על כרחך דמשה אמרן. וכך אמר: אם תעברו על מצוותיו - הוא יפקיד עליכם וכו'. ולהכי - פוסקין בהם.

לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם [היה קורא במרוצה ובקושי] **קמיה דרב הונא** בקריאת ארורי שבמשנה תורה.

אמר לו רב הונא : אכנפשך - אם רצונך בכך (178) - יכול אתה לפסוק! דלא שנו דאין מפסיקין - אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל בקללות שבמשנה תורה - פוסק.

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים - קודם עצרת. וקללות שבמשנה תורה - קודם ראש השנה.

מאי טעמא?

אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה (179) . ותמהינן: בשלמא שבמשנה תורה, שנקראין קודם ראש השנה - איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה.

אלא קללות שבתורת כהנים, שנקראות קודם עצרת, אטו עצרת ראש השנה היא, דאמרת כדי שתכלה שנה וקללותיה!?

ומבארין: אין. עצרת נמי ראש השנה היא. דתנן: ובעצרת נידונין על פירות האילן.

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים: סתור! וילדים יאמרו לך: בנה! סתור כעצת הזקנים, ואל תבנה (180). מפני שסתירת זקנים - בנין, ובנין נערים - סתירה.

וסימן לדבר: רחבעם בן שלמה. ששמע לעצת הילדים, ולא שעה לעצת הזקנים - ונכשל בכך [עיין מלכים א' פרק י"ב כל המעשה].

תנו רבנן: במקום שמפסיקין לקרות בתורה בשבת שחרית - שם קורין במנחה.

במקום שהפסיקו לקרות במנחה - שם קורין בתורה ביום שני. במקום שהפסיקו לקרות בשני - שם קורין בחמישי.

במקום שהפסיקו לקרות בחמישי - שם קורין לשבת הבאה.

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה, וכן בשני, ובחמישי, ולשבת הבאה.

אמר רבי זירא: הלכה - מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה, ובשני, ובחמישי, ולשבת הבאה.

ותמהינן: ולימא רבי זירא: הלכה כרבי יהודה?

דף לב - א

ומבארין: משום דאיכא דאפכי להו, דאמרי דרבי יהודה אמר כדברי רבי מאיר, ורבי מאיר - כרבי יהודה, להכי לא אמר רבי זירא: "הלכה כרבי יהודה".

תנו רבנן: העולה לקרוא בתורה, פותח את הספר, ורואה היכן צריך לקרות, וגולל את הספר, ומברך. וחוזר ופותח - וקורא. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: פותח ורואה, ואינו גולל שוב (181), ומברך, וקורא.

מאי טעמא דרבי מאיר?

כדעולא.

דאמר עולא: מפני מה אמרו, שהקורא בתורה לא יסייע למתורגמן?

כדי שלא יאמרו הרואים שתרגום כתוב בתורה, ויבואו לכתוב תרגום בתורה.

והכא נמי, צריך לגלול הספר כשמברך, כדי שלא יאמרו: ברכות כתובין בתורה.

ורבי יהודה אמר לך: גבי תרגום - איכא למיטעי ולמימר שכתוב בתורה, ולהכי לא יסייע למתורגמן. אבל גבי ברכות - ליכא למיטעי בהכי.

אמר רבי זירא אמר רב מתנה: הלכה - פותח ורואה, ומברך וקורא. ואין צריך לגלול קודם שמברך (182).

ולימא: הלכה כרבי יהודה?

ומבארין: **משום** דאיכא **דאפכי להו. אמר רבי זירא אמר רב מתנה: הלוחות** [רש"י כתב דיש מפרשים שהם העשויין לספרים שלנו שאינן בגליון. ותוס' הביאו מהערוך דהיינו הגליונים הריקים שבס"ת למעלה ולמטה ובין דף לדף. עיי"ש (183)],

וכן **הבימות**, דהיינו בימה שהיו עושין למלך, והיה קורא בתורה עליה (184) [במוצאי יום טוב ראשון של חג הסוכות, במוצאי שנת השביעית, כדאמרינן במס' סוטה דף מ"א ע"א, עיי"ש] - **אין בהן משום קדושה** (185).

אמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: הגולל ספר תורה - צריך שיעמידנו על התפר. דהיינו, כנגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע (186). משום ששם ראוי להדקו יפה (187).

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: היחיד, שקורא בספר תורה, וגולל את ספר התורה מענין לענין, והספר מונח לו על ברכיו, גוללו מבחוץ, דהיינו, שגולל את העמוד שחוצה לו - כלפי פנים.

ואין גוללו מבפנים כלפי חוץ, שמא כשיאחז את העמוד הפנימי לגוללו, יתפשט העמוד החיצון - ויפול לארץ (188).

וכשהוא מהדקו לאחר שגמר לגללו - **מהדקו מבפנים** כלפי חוץ, **ואינו מהדקו מבחוץ** כלפי פנים, לפי שאז מכסה את הכתב בזרועותיו, והרי מצוה להראות את הכתב אל העם כשמהדקו (189).

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: עשרה שקראו בתורה [לפי שאין קורין בתורה בפחות מעשרה בני אדם - נקט "עשרה שקראו בתורה", אבל אין הכוונה שכולן קראו בתורה], **הגדול שבהם - גולל** (190) **ספר תורה**, לפי שהוא כבודו. וגם דכיון שהוא גדול שבהם - ראוי הוא ליטול שכר כנגד כולם כדאמרינן להלן [תוס'].

הגוללו לספר התורה - נוטל שכר כולן.

דאמר רבי יהושע בן לוי: עשרה שקראו בתורה, הגולל את ספר התורה - קיבל שכר כולן.

ותמהינן: **שכר כולן סלקא דעתך**, וכי הוא נוטל את שכר המצוה של הציבור?

ומבארין: **אלא אימא הכי: קיבל שכר כנגד כולן.**

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: מנין שמשתמשין בבת קול, דהיינו, אם אדם חושב להתחיל לעשות דבר, ושמע קול אומר: "הין", או ששמעו שאומר: "לאו", שיכול ללכת אחר אותו קול, ואין בזה משום ניחוש (191)?

שנאמר: "ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו וגו'".

והני מילי, היכא דשמע קל גברא, ואפילו במתא, **וקל איתתא בדברא** דווקא (192). משום שקול זה אינו מצוי, ועל כרחך דבת קול באה אליו (193).

והוא דאמר: "הין הין", והוא דאמר: "לאו לאו", שכופל דבריו, אז אמרינן דהיא בת קול (194).

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: כל הקורא בלא נעימה, ושונה בלא זמרה (195), **עליו הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו'".** (196) מתקיף לה אביי: וכי משום דלא ידע לבסומי קלא, "משפטים לא יחיו בהם" - קרית ביה [דהוא סיפא דקרא דלעיל (197)]!?

אלא, כדרב משרשיא. דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת, ואין נוחין זה את זה בהלכה, שאינן מתעסקים זה עם זה בהלכה, כדי ללמוד זה מזה (198), **עליהם הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (199).**

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: כל האוחז ספר תורה (200) ערום (201), בלא המטפחת שסביבו - **נקבר ערום.**

ותמהינן: נקבר ערום ממש **סלקא דעתך?**

ומבארינן: **אלא אימא הכי: נקבר ערום - בלא מצות.** ותמהינן: ואכתי, **בלא מצות סלקא דעתך?** וכי משום שאחז ספר תורה ערום - הפסיד את כל המצוות שעשה?

אלא אמר אביי: נקבר ערום - בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, כגון אם קרא בתורה, ואחז הספר ערום - אין לו שכר מצות קריאה [תוס', עיי"ש].

אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא, משמיה דרבי ינאי רבה: מוטב תיגלל **המטפחת** על הספר, דהיינו, שיאחז את הספר, ויגלול המטפחת עליו. **ואל יגלל ספר תורה** בתוך המטפחת, דהיינו, שלא יניח המטפחת בחיקו, ויגלול הספר בתוכה.

שנינו במשנתנו: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", מצותן - שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו. תנו רבנן: כתיב: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". ולמה הוצרך לכתוב כאן: "וידבר משה", וכי כל המצוות כולן - לא אמרן משה לישראל?

אלא, ילפינן מהא, דמשה תיקן להם לישראל, שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום (202): הלכות פסח - בפסח. הלכות עצרת - בעצרת. הלכות חג - בחג (203).

שכך היה עושה משה, שהיה מדבר עמהן בהלכות כל מועד ומועד - בזמנו, להודיע חוקי האלקים ותורותיו.

וקבלו וקיימו שכר המצוות עליהם ועל בניהם - בזה ובבא [לשון רש"י].

**הדרן עלך פרק בני העיר
וסליקא לה מסכת מגילה**